

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE, POLAND
UNIVERSITY OF BIALYSTOK, POLAND
INSTITUTE OF MANAGEMENT ECONOMICS, Z.S., LITOMERICE, CZECH REPUBLIC
BRATISLAVA UNIVERSITY OF ECONOMICS AND MANAGEMENT, SLOVAK REPUBLIC
JOHN VON NEUMANN UNIVERSITY, HUNGARY
SLOVAK ACADEMY OF AGRICULTURAL SCIENCES, SLOVAK REPUBLIC SCHOOL OF
BUSINESS AND ECONOMICS, ADAMAS UNIVERSITY, KOLKATA, INDIA

ЗБІРНИК ТЕЗ

III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4 В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SYSTEM
OF UKRAINE AND V4 COUNTRIES IN THE CONTEXT OF
EUROPEAN INTEGRATION

Частина I

26 квітня 2023 р.

Дубляни - Ірпінь

336(477):004.08]:330.92

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4 В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE AND V4 COUNTRIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION: збірник тез III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 26 квітня 2023 р.). Частина I. Дубляни: ЛНУП, 2023. 318 с.

У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Грицина О.В., Горбовий А.Ю., Богач М.М.

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співголови:

Грицина О.В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Горбовий А.Ю., доктор технічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем факультету фінансів та цифрових технологій, Державний податковий університет

Члени комітету:

Онисько С.М., к.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Філоненко М.М., к.ф.-м.н, доцент, завідувач кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Божанова О.В., кандидат економічних наук, доцент, в.о. декана факультету економіки і менеджменту навчально-наукового інституту «Інститут промислових і бізнес технологій», Український державний університет науки і технологій

Давиденко Н.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Дема Д.І., кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту, Поліський національний університет

Кириленко О.П., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, Західноукраїнський національний університет

Поплавська Ж.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку, Національний університет «Львівська політехніка»

Прокопчук О.Т., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет садівництва

Семак Б.Б., доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи, професор кафедри маркетингу, Львівський торговельно-економічний університет

Шевчук І.Б., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики, Львівський національний університет імені Івана Франка

Dorota Chudy-Hyski, Assoc. Professor, Professor of the University of Silesia, Degree programme director: Human Resource Management, University of Silesia in Katowice, Poland

Joanna Prystrom, Dr hab., Professor, Department of Political Economy, Faculty of Economics and Finance, University of Białystok, Poland

Antonín Kučera, doc. Ing. CSc. MBA, Institute of Managerial Economics, z.s. Litoměřice, Czech Republic

Vladimir Gozora, Dr.h.c. Professor mpx.h.c. Professor Ing. PhD. MBA Slovak Academy of Agricultural Sciences, Slovak Republic

Luboš Cibák, doc. Ing. PhD. MBA, Bratislava University of Economics and Management, Slovak Republic

Robert Magda, Professor, John von Neumann University, Kecskemét, Hungary

Dr. Ajitava Raychaudhuri, Professor Emeritus and Head, Department of Economics School of business and Economics Adamas University, Kolkata, India

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співголови:

Синявська Л.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Грищенко С.М., к.пед.н., старший дослідник, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Члени комітету:

Агрес О.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Гладченко О.В., к.пед.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Ковалів В.М., к.е.н., доцент, декан факультету управління, економіки та права, Львівський національний університет природокористування

Колодій А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Марків Г.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Ніжегородцев В.О., к.пед.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Омельчук А.А., к.т.н., старший викладач кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Погорєловська І.Д., к.е.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Ратушняк Т.В., к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Редич О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Рубай О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Східницька Г.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Томашевський Ю.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Тофан І.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Шолудько О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Ясенова І.С., к.т.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет

Dr. Parimal Chandra Biswas, Director, International Relations, Adamas University, India

Відповідальний секретар:

Богач М.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри вищої математики, Львівський національний університет природокористування

ЗМІСТ

ПАНЕЛЬ 1.

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

PANEL 1.

PUBLIC FINANCE IN THE CONDITION OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION.....

12

Кириленко О. П., Малиняк Б. С.

АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ УЧАСНИЦЬКОГО БЮДЖЕТУВАННЯ:

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА

ОСОБЛИВОСТІ.....

12

Васьківська К. В., Стеблик Н. В.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....

16

Войничка Л.Й., Верзун І.А., Ковалів Ю.В.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....

22

Гарапко М.М.

СИСТЕМА ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....

25

Голуб В.П., Шепиленко В.Ю.

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ

ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ.....

29

Грубінка І.І.

ВАЛЮТНИЙ КУРС: ВАЖЛИВИЙ ЧИИНИК ВПЛИВУ НА

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ.....

33

Дем'янишин В. Г., Дем'янишин В. В.

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОЧЕРГОВИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У

КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ .....

35

Іщук Д. Р., Діденко Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ

ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....

38

Колесник В. М. Шепиленко В. Ю.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ

СИСТЕМИ ФІНАНСІВ.....

41

Коляда Т.А.,

КОНВЕРГЕНЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ЯК

ІНДИКАТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ

ПРОСТІР.....

44

Копитко Л. В., Сокирко О. С.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ

ПЕРІОД.....

49

Медвідь С.М. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	52
Мельничук І. І. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	55
Муніч Наталія ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	58
Струк Н.П. ЩОДО ПОСИЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	60
Чеберяко О.В., Красьоха О.В. ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МВФ	63
 ПАНЕЛЬ 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ. PANEL 2 SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS FOR INNOVATIVE OF ECONOMIC DEVELOPMENT	
Поплавська Ж.В. КОНЦЕПЦІЯ FORESIGHT В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	68
Божанова О.В. ІДЕОЛОГІЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ КОНСТРУКТИВНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ	71
Joanna Prystrom CROWDFUNDING AND ECO-INNOVATION	74
Parimal Chandra Biswas CHANGE AND CONSTANT GO TOGETHER	77
Berezivskyi Z. P. ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE MILITARY EXPANSION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN UKRAINE	79
Kotlińska A. SYTUACJA POLSKI W DOBIE GLOBALNEGO KRYZYSU GOSPODARCZEGO WYNIKAJĄCEGO Z PANDEMII COVID-19	82
Sawicka Katarzyna CROWDFUNDING JAKO NARZĘDZIE FINANSOWANIA I TWORZENIA INNOWACJI SPOŁECZNYCH	87

Sylwia Pangszy-Kania W KIERUNKU BUDOWANIA SPRZYJAJĄCEGO OTOCZENIA PRAWNEGO DLA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE	91
Zuzanna Sordyl CONCEPT OF EMPLOYER BRANDING IN AN ORGANISATION	97
Katarzyna Wierzbicka THE IMPACT OF THE COVID 19 PANDEMIC ON THE IMAGE OF INNOVATION IN ECONOMIC LIFE	103
Шматковська Т.О. ANALYSIS OF PROBLEMS RELATED TO THE COMPETITIVENESS OF TERRITORIAL COMMUNITIES	104
Батюк Г.В. ЯКІСТЬ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ	106
Борис В. М. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	111
Булик О.Б. ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ДЛЯ СВІТОВИХ РИНКІВ	115
Галанець В.В. ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	119
Гуцуляк М.М. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ФАНДРАЙЗИГУ	122
Кучер Р.О. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	126
Максимчук Т.М. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	128
Навроцький О. А. АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	132
Остапенко Р.М. АНАЛІЗ РИНКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ ...	137
Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	141
Полякова Ю. В., Штанько Т. М. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	145

Савченко А.О. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	148
Сиротюк Г. В. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	153
Слав'юк Р. А., Шкварчук Л. О. ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ	156
Содома Р.І. ЕФЕКТИВНЕ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	159
Східницька Г. В. АЛГОРИТМ ДІЙ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ НЕПЛАТО- СПРОМОЖНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	163
Холявіцька К.С. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ	167
Шахно А.Ю., Клименко К.В. СТАРТАП ЯК ФОРМА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	171
Шевчук І.Б., Сушко А.С. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	177
Щаслива Л.А. СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНО АКТИВНИЙ БІЗНЕС ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	183
 ПАНЕЛЬ 3. ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ	
PANEL 3. DIGITALIZATION TOOLS IN THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SECTOR	186
Magda R. SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE MIRROR OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE, EU PERSPECTIVES	186

Андрушко Р.П. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ	190
Авраменко В.Д. ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ	193
Балацька В. А., Ключка О. В. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ: ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК	196
Борисенко Д.А., Шепиленко В.Ю. ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ	200
Бурка Б. В. ЗАЛЕЖНІСТЬ МІЖ КРОСКУРСАМИ КИТАЙСЬКОГО ЮАНЯ ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ДОЛАРА ДО ГРИВНІ: ДИСТРИБУТИВНО- ЛАГОВІ ТА АВТОРЕГРЕСІЙНІ МОДЕЛІ	203
Гладченко О.В., Гринюк Ю.М. СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ	207
Гладченко О.В., Орищенко І.К. АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ DATABASE SQL ПЛАТФОРМИ AZURE ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	210
Гулевич О.О. ПЕРЕДУМОВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	212
Дегтярьов Ф.Д., Грищенко С.М. ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІТ КОМПАНІЇ ШЛЯХОМ РОЗРОБКИ ІМІТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	217
Джигора О.М. ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	219
Жеватченко В.С. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В АГРОБІЗНЕСІ	222
Захаров Д.М. РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ	227
Коверзнев А.В., Ясенова І. С. ПРОГРАМНИЙ ЗАСІБ КЕРУВАННЯ ЧАСОМ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАДАЧАМИ	231
Крижанівська Л.І. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК	233

Кузьмич В.Б., Генсецька О.М. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	237
Войничка Л.Й., Лизак М.П. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ, ЯК СПОСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	242
Мелешко Д. О., Грищенко С.М. АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗРОБКИ ВЕБ-САЙТУ ГОТЕЛЯ В УКРАЇНІ	244
Мосійчук Є. О., Шепиленко В. Ю. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	248
Нігачова В. В. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	251
Ніжегородцев В.О. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	255
Омельчук А.А., Підько А.С. ПЛАТФОРМА ВОІНС ДЛЯ РОЗПОДІЛЕНИХ ОБЧИСЛЕНЬ	259
Омельчук А.А., Савчук А.В. АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КАВ'ЯРЕНЬ В УКРАЇНІ	264
Омельчук А.А., Хом'як А.В. ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ ...	268
Погореловська І.Д. СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ІТ-ПРОЕКТАМИ	271
Претько Д.В., Грищенко С.М. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ КОМПЛЕКСНОГО ТЕСТУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ	278
Пташник Р.В., Дема Д.І. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	282
Ратушняк Т.В. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ ЗА ДАНИМИ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ PRICEWATERHOUSECOOPERS	286
Свередюк М.Г., Шепиленко В. Ю. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ	289
Ситник М. Ф. ДОСВІД КРАЇН ВЗАЄМОДІЇ КРИПТОВАЛЮТИ ТА ДЕРЖАВИ	292

Топтунов Д.М., Грищенко С.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ІР ТЕЛЕФОНІЇ НА ОСНОВІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ASTERISK	300
Хітушка Т.О., Ясенова І. С., ВЕБСАЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРИСТУВАЦЬКОГО ПОПИТУ	304
Чижевський М.А., Грищенко С.М. РОЗРОБКА ВЕБ-ДИЗАЙНУ ТА СТВОРЕННЯ ВЕБ-САЙТУ РЕСТОРАНУ	307
Шевченко Я.О., Грищенко С.М. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	310
Шевчук І.Б., Марискевич А.Т. МЕТОД АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ІНВЕСТУВАННЯ В КРИПТОВАЛЮТУ	313

ПАНЕЛЬ 1
ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
PANEL 1
PUBLIC FINANCE IN THE CONDITION OF UKRAINE'S
EUROPEAN INTEGRATION

Кириленко О. П., д.е.н., професор
Західноукраїнський національний університет

Малиняк Б. С., к.е.н., доцент
Західноукраїнський національний університет

**АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ УЧАСНИЦЬКОГО БЮДЖЕТУВАННЯ:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ**

Учасницьке бюджетування використовується з метою залучення громадян до формування та виконання видатків місцевого бюджету. Бюджет співучасті виступає при цьому як особлива форма бюджетотворення з прямим залученням населення до бюджетного процесу. Власне кажучи відбувається застосування інструментарію прямої демократії, результатом чого є узгоджені спільні дії органу місцевого самоврядування й організацій громадянського суспільства при формуванні обсягів і складу видатків місцевого бюджету та їх виконання. Використання бюджету співучасті має низку позитивних наслідків для економічного, політичного, соціального і культурного життя територіальної громади (далі – ТГ) [1, с. 6].

Концептуальний недолік поширеної в Україні та світі моделі учасницького бюджетування полягає у відсутності економічного навантаження на ініціаторів і бенефіціарів проектів. Відбір запропонованих ідей винятково на підставі голосування до певної міри спотворює фінансові відносини, характерні щодо місцевого бюджету. Таке становище значно погіршується в умовах зниження бюджетної культури та поширення корупційних відносин у країні. Часто наслідком цього є виникнення проблем у процесі формування видатків бюджету співучасті, серед яких: використання адміністративного ресурсу для спонукання жителів до голосування за ті чи інші проекти, несерйозне ставлення учасників голосування до вибору проекту, зменшення шансів на перемогу проектів з малих населених пунктів, які входять до складу ТГ й ін.

На наш погляд, концепція інклюзивного учасницького бюджетування має бути максимально наближеною до бюджетних відносин і адаптованою до суспільних та економічних умов у країні. Справжньої участі можна досягти в разі організації відбору проектів та їхньої реалізації з умовою здійснення внесків ініціаторами проекту. Подальший розвиток інклюзивного управління видатками місцевого бюджету доцільно забезпечувати з урахуванням запровадження нового концептуального підходу до управління бюджетом співучасті. Його суть зводиться до того, що відбір проектів, які включатимуться до бюджету співучасті, проводиться не на основі результатів голосування жителів ТГ, а на основі внесків у реалізацію проектів і підсумків голосування конкурсної комісії.

Принципові особливості учасницького бюджетування, що базується на внесках ініціаторів та бенефіціарів проектів, виявляються вже на стадії їхнього ініціювання. По-перше, розробники проекту мають заручитися підтримкою осіб, готових здійснювати внески на підтримку проекту. Таким чином утворюється організація громадянського суспільства як базова ланка, спроможна впливати на розвиток інституцій у сфері витрачання бюджетних коштів (табл. 1).

По-друге, виконується розрахунок планової вартості проекту й очікуваних внесків ініціаторів та інших залучених ресурсів. Вже на етапі визначення ідеї проекту і його планування члени ТГ порівнюють очікувані вигоди зі своїми витратами на реалізацію цього проекту. Отже, вирішується фундаментальна проблема оцінювання ефективності видатків бюджету, пов'язана зі складністю оцінювання реальної користі суспільних благ, які звичайно надаються безоплатно, та неможливістю порівняння отримуваних суспільством вигід із суспільними витратами. Адже в умовах формування видатків бюджету співучасті з урахуванням внесків ініціаторів і бенефіціарів проектів таке оцінювання проводять члени ТГ за допомогою порівняння з реальними внесками для їх здійснення. У такий спосіб фактично вони визначають граничну споживчу вартість суспільних благ, продукованих ініційованим проектом. При екстраполяції отриманої інформації на параметри ТГ та обсяги відповідних видатків бюджету можна отримати цінну інформацію про граничну споживну вартість певних видів суспільних благ у ТГ. Таким чином, інклюзивність формування видатків бюджету співучасті сприяє

створенню потенціалу для оцінювання ефективності відповідних напрямків видатків місцевого бюджету.

Таблиця 1

Особливості участі населення у формуванні та виконанні видатків бюджетів співучасті, що базується на застосуванні різних підходів до відбору проектів¹

Формування і виконання видатків бюджету співучасті	Відбір проектів на основі прямого голосування жителів ТГ	Відбір проектів на основі внесків у реалізацію проекту та підсумках голосування конкурсної комісії
Ініціювання проектів	Розроблення проекту, обчислення його вартості та розрахунок планованих видатків місцевого бюджету для його реалізації. Підтримка проекту жителями ТГ.	Формування команди ініціаторів проекту. Розроблення проекту, обчислення його вартості й розрахунок планованих видатків місцевого бюджету для його реалізації. Оцінювання запланованого внеску та декларування своєчасного виконання зобов'язань щодо його здійснення.
Перевірка проектів	Перевірка повноти заповнення документів. Застосування інших критеріїв для аналізу проектів.	Перевірка повноти і правильності заповнення документів, аналіз дотримання істотних умов конкурсу та оцінювання достовірності наведених розрахунків.
Вибір проектів	Вибір проводиться на основі результатів прямого голосування за них жителів ТГ.	Вибір проектів за результатами відбору конкурсної комісії на основі виставлення оцінок відповідно до визначених критеріїв і дотримання квот стосовно переможців конкурсу для малих населених пунктів (чи їхніх груп).
Реалізація проектів	Виділення з місцевого бюджету асигнувань на реалізацію проекту. Реалізація проектів органом місцевого самоврядування.	Здійснення ініціаторами проекту внеску, що є передумовою для відкриття бюджетних асигнувань на реалізацію проекту. Здійснення ініціаторами проекту заявленого внеску у вигляді робіт, послуг чи матеріалів. Реалізація проектів органом місцевого самоврядування за участі ініціаторів проекту та інших суб'єктів.

По-третє, виявляються позитивні наслідки від застосування краунфандингу у сфері місцевого самоврядування, що полягають у появі кращих можливостей для вивчення потреб населення ТГ у суспільних благах, застосування інноваційних рішень у виробництві суспільних благ, приверненні уваги до суспільно значущих завдань розвитку громади, мотивуванні жителів ТГ й амбасадорів до взяття активної участі в її розвитку та ін. [2, с. 166].

¹ Складено на основі [3].

По-четверте, збільшуються обсяги ресурсів, доступних для реалізації суспільно важливих проектів.

По-п'яте, запроваджуються заходи стимулювання, що перешкоджають завищенню вартості проектів, мінімізуються пов'язані з цим зловживання, бо такі дії, відповідно, призводять до зростання внесків ініціаторів.

По-шосте, складаються передумови для витіснення патерналізму у сприйнятті населенням одержуваних суспільних благ як дармових, тобто таких, які оплачуються державою чи абстрактною владою.

Досягнення цілей витрачання бюджетних коштів передбачає також побудову ефективного механізму виконання видатків бюджету. Через те, що алгоритм використання коштів чітко визначений нормативно-правими актами, встановлено учасників, які наділені повноваженнями та для яких передбачена відповідальність за порушення бюджетної дисципліни (участь у виконанні видатків звичайно беруть органи влади). Роль організацій громадянського суспільства за таких умов переважно зводиться до моніторингу використання коштів і виконання визначених владою завдань.

Застосування бюджету співучасті, в якому передбачено здійснення внесків ініціаторами проектів й іншими бенефіціарами відкриває також перспективи для спільного виконання видатків місцевого бюджету. Кооперація зусиль означених суб'єктів з місцевими фінансовими органами та іншими структурними підрозділами органу місцевого самоврядування дає змогу не лише створити умови для появи інновацій щодо використання бюджетних коштів, а й сприяти значно глибшому пізнанню громадянами, які залучалися до виконання проектів бюджету співучасті, особливостей здійснення видатків місцевого бюджету. На наш погляд, роль ініціаторів у виконанні проектів бюджету співучасті може виявлятися, насамперед, у плануванні робіт, організації їхнього безпосереднього виконання, наданні необхідних матеріалів, спільному із суб'єктами влади вирішенні завдань щодо публічних закупівель та ін.

Список використаних джерел

1. Ізюмський М., Омелічкін С. Дорожня карта впровадження бюджету участі. Х., 2020. 61 с.
2. Степура В. В. Сутність та переваги краундфандингу як зовнішнього джерела проектів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. № 3. С. 165–170.
3. Плоский К. Аналітичний звіт «Партиципаторний бюджет». К., 2017. 44 с.

Васьківська К. В., д.е.н., професор,
Католицького університету Любельського Івана Павла II,
Люблін, Польща,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Стеблик Н. В., студентка групи УФП-41с,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Необхідність реформування пенсійної системи зумовлена низкою економічних, демографічних, соціальних та політичних чинників. Наразі це питання є актуальним для багатьох країн світу, незалежно від рівня їхнього економічного розвитку, що зумовлено демографічними факторами (старіння населення, зміна вікової структури) та економічними факторами, пов'язаними зі світовою кризою. Однак вирішувати це питання слід, ретельно зваживши всі фактори та потенціал країни та її населення, враховуючи специфіку національних традицій та поглядів. На сучасному етапі розвитку національної економіки питання пенсійного забезпечення набуває все більшої актуальності. Як відомо, в Україні пенсійне забезпечення є однією з соціальних гарантій для людей з інвалідністю, непрацездатністю.

Пенсійна система України - це сукупність правових, економічних та організаційних інститутів і норм, що складаються в державі та спрямовані на надання матеріального забезпечення громадян у формі пенсій. З прийняттям Закону України «Про Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3] з 2004 року розпочалася реалізація системної реформи пенсійного страхування, яка триває і дотепер.

Відповідно до Закону, українська пенсійна система складається з трьох рівнів:

– перший рівень – це солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності та субсидування, в якій усі кошти, що перераховуються підприємствами до Пенсійного фонду України, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам.

– другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. На жаль цей рівень в державі ще не діє.

– третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців у формуванні пенсійних накопичень із метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [3].

Також цим законом передбачалось реформування однорівневої системи пенсійного забезпечення і запровадження змішаної трирівневої, яка повинна була розпочати своє повноцінне функціонування до 2007 року включно. Однак, хоча реформу було розпочато у 2004 році, на даний момент не було введено накопичувального рівня, і солідарна система все ще є домінуючою. Як наслідок, рівень пенсій в Україні дуже низький і не відповідає європейським стандартам, і запровадження накопичувального рівня стає необхідністю для підвищення ефективності пенсійної системи та покращення рівня життя пенсіонерів в Україні [4].

Ще одним завданням реформування пенсійної системи України в контексті європейської інтеграції є забезпечення гендерної рівності чоловіків і жінок при виході на пенсію. У зв'язку з цим велике значення має той факт, що 21 березня 2014 року між Україною, з одного боку, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і його державами-членами, з іншого, було підписано Угоду про асоціацію, що набула чинності 1 вересня 2017 року [5]. Угода зобов'язує уряд України покращити якість життя людей, посилити рівень соціального захисту, модернізувати системи соціального захисту, зокрема підвищити їхню якість, доступність та фінансову стабільність, зменшити бідність та зміцнити соціальну згуртованість. Відтак Україна несе відповідальність за забезпечення поступового наближення до законодавства, стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, як зазначено в Додатку XI до цієї Угоди. Тож, з огляду на положення Директиви 79/7/ЄЕС від 19 грудня 1978 року про поступове впровадження принципу рівності між чоловіками та жінками у сфері соціального забезпечення [6], однією з Директив ЄС, положення якої потребують пріоритетного впровадження в українське законодавство, є принцип рівності між чоловіками та жінками, які мають право на пенсію. Необхідність забезпечення принципу рівності між чоловіками і жінками у сфері соціального забезпечення.

Одним з факторів впливу на пенсійну систему є те, що в умовах воєнного стану пенсіонери потребують особливої уваги та підтримки. В 2022 року середній розмір становив 4 622,59 гривень, а мінімальна пенсія з 1 січня 2023 року встановлена у розмірі 2093, 00 гривень з урахуванням прожиткового мінімуму [4].

Для розвитку пенсійної системи України необхідно шукати способи балансування солідарного рівня пенсійної системи, щоб створити передумови запровадження обов'язкового накопичувального рівня. Це можна досягти, наприклад, шляхом поступового збільшення пенсійного віку відповідно до середньої тривалості життя, стимулювання пенсіонерів до участі у трудовій діяльності, а також ширшого залучення працездатного населення до солідарної пенсійної системи.

Введення обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи також може бути ефективним інструментом підвищення рівня пенсійних виплат і поліпшення життя пенсіонерів. Це може бути досягнуто шляхом стимулювання участі громадян у приватних пенсійних планах та створення умов для ширшого використання інвестиційних можливостей.

Загалом розвиток пенсійної системи України потребує комплексного підходу та вжиття заходів на різних рівнях, щоб забезпечити стійкість та ефективність системи та підвищити рівень життя пенсіонерів. У всіх країнах пенсійні системи є важливим елементом соціального захисту. Від ефективності цієї системи залежить добробут населення і ступінь соціальної стабільності. Однак пенсійна система України не відповідає сучасним вимогам. На жаль, недосконалість української пенсійної системи є сьогодні дуже актуальною проблемою, оскільки створення повноцінної трикомпонентної пенсійної системи досі не відбулося. В умовах розвитку ринкових відносин, відповідно до орієнтирів європейської інтеграції України, національна соціально-економічна політика має бути спрямована на досягнення європейського рівня життя. Це вимагає надійного соціального захисту та адекватного пенсійного забезпечення.

Формування і розвиток пенсійних систем в різних країнах відбувалося під впливом комплексу соціальних, демографічних, політичних та економічних факторів. Залежно від радикальності реформування систем пенсійного забезпечення можна виділити три групи країн. До першої входять розвинуті країни, у яких розподільна система доповнюється добровільним приватним і

професійним пенсійним забезпеченням. Друга група – країни Центральної і Східної Європи прийняла трьохрівневу модель з обов'язковою накопичувальною складовою. Країни третьої групи в якості базової схеми запровадили накопичувальну систему.

Реформування пенсійних систем розвинутих країн відбулося під впливом низки демографічних факторів у ХХ столітті кардинально змінили умови життєдіяльності населення. По-перше, зниження смертності, зменшення ризику передчасної смерті і, як наслідок помітне збільшення тривалості життя після виходу на пенсію змусило громадян та уряди розвинутих країн вишукувати джерела доходів населення після закінчення періоду трудової діяльності. По-друге, разом зі зниженням смертності значно покращився стан здоров'я населення, що призвело до збільшення тривалості періоду працездатності. По-третє, зі збільшенням тривалості життя суттєво зміцнюється фінансовий і страховий потенціал пенсійних систем, які позитивно впливають на розвиток економік розвинутих країн і на стабілізацію їх фінансових систем. По-четверте, зниження народжуваності скоротило час на виховання дітей, надавши жінкам можливість долучитися до трудової діяльності і відповідно отримати доступ до систем пенсійного забезпечення. По-п'яте, зниження смертності і народжуваності населення в розвинутих країнах призвело до суттєвих змін вікової структури населення. Наслідком зростання тривалості життя в поєднанні з низькою народжуваністю стало старіння населення, тобто скорочення чисельності населення працездатного віку і збільшення людей пенсійного віку.

Крім демографічних чинників, які призводили до різкого навантаження на пенсійну систему, поштовх реформуванню пенсійного забезпечення у західноєвропейських країнах дали такі негативні явища в економіці країн, як інфляція і безробіття, спричинені великими стрибками цін на нафту. Ці країни, враховуючи соціальні причини, зокрема значний соціальний прес, прийняття моделі передчасного виходу на пенсію, розпочали параметричні реформи, які перетворення суттєво змінили параметри пенсійних систем, такі як вік виходу на пенсію, трудовий стаж, коефіцієнт заміщення [2, с. 49-55].

Зміна пенсійного віку у сторону збільшення відбулася у 15 країнах, у тому числі в нових країнах-членах ЄС – Естонії, Латвії, Литві, Словацькій Республіці, Угорщині, Чеській республіці. Знизився вік виходу на пенсію лише

у Данії – з 67 років до 65,8 років. Хоч деякі країни, зокрема ЦСЄ, підвищили ставки внесків, варто зауважити, що у європейських країнах до такого рішення підходять дуже обережно. Враховуючи негативний вплив на економічне середовище зміни внесків, як одного з виду податків, у сторону підвищення, багато країн обмежили таке рішення. Зміни у формулах визначення пенсійних виплат передбачають в основному зменшення доходу, що приймаються для розрахунку пенсій. Наприклад, Австрія, Португалія та Угорщина розширили період, зарплата за який приймається при розрахунку пенсій [1, с. 163-165].

Важливим для України є вивчення досвіду реформування пенсійного забезпечення країн Центральної та Східної Європи, які за рівнем соціально-економічного розвитку є ближчими, ніж західноєвропейські. Країни Центральної та Східної Європи почали реформування своїх пенсійних схем у 80-і – 90-і роки, тобто в умовах, коли в інших країнах вже здійснюються на практиці відповідні пристосування пенсійних схем до нових демографічних і соціально-економічних умов. Тому країни ЦСЄ мали в своєму розпорядженні можливість отримувати уроки зі світового досвіду і розробити націлений на майбутнє, систематизований і взаємоузгоджений набір правил і положень, який міг би визначати і контролювати процеси перетворень в цій найважливішій сфері.

У більшості країн Центральної та Східної Європи, які характеризувались відносно низьким обсягом ВВП на душу населення і високою часткою пенсійних витрат, були проведені структурні реформи, що змінили концепції і парадигми функціонування пенсійних систем.

Необхідність пенсійних реформ у країнах Центральної та Східної Європи виникла в епоху переходу від планово-централізованої до ринково-орієнтованої економіки. Перехідний період характеризувався падінням економіки, великою часткою тіньового сектора, нерозвиненістю фінансової інфраструктури, зростанням безробіття і зниження реальних доходів населення.

Першочерговими кроками, спрямованими на скорочення пенсійних витрат і розширення бази збору пенсійних внесків, стали підвищення віку виходу на пенсію, скорочення пільгових пенсій, збільшення необхідного трудового стажу для отримання пенсії, зміна формули їх індексації та інші непопулярні заходи. Крім цих змін, більшість країн також приступили до заходів щодо скорочення пільг, пов'язаних з достроковим виходом на пенсію.

У ряді країн, перед якими стояла перспектива погіршення демографічної ситуації, була введена багаторівнева пенсійна система. Обов'язкову накопичувальну пенсійну систему введено в Угорщині, Польщі, Латвії, Болгарії, Естонії, Литві і Словацькій Республіці. У цих країнах державні пенсійні системи були частково замінені пенсійними системами з приватним управлінням. Деякі країни (Польща, Латвія) запровадили системи умовних рахунків.

Незважаючи на очевидні вагомні переваги накопичувальних елементів, ці системи не позбавлені недоліків. До них насамперед слід віднести вразливість до економічних ризиків (криз), під час яких можуть скоротитися та обезцінитися пенсійні активи фондів. Крім негативного впливу на другий і третій рівні, економічна криза, яка супроводжувалася падінням обсягів виробництва і зростанням безробіття, призвела до зменшення соціальних внесків, що відповідно спричинило дефіцит розподільчих пенсійних систем (першого рівня). Така ситуація разом з прогнозованою демографічною кризою прискорила проведення пенсійних реформ у країнах Центральної та Східної Європи.

Деякі країни (Угорщина і Словаччина) дозволили вкладникам, які є учасниками обох рівнів, повністю повернутися в перший рівень пенсійної системи. Після стимулювання повернення до солідарної системи в Угорщині учасників другого рівня залишилось лише 3%. Безумовно, такі дії покращать фінансовий стан державних пенсійних систем за рахунок надходження додаткових джерел, але в довгостроковій перспективі є великий ризик для працівників отримувати меншу пенсію з накопичувальної системи після досягнення пенсійного віку.

Список використаних джерел

1. Васьківська К.В., Данилюк О.І., Громяк Т. Д. Реформування системи пенсійного забезпечення населення. Монографія. Львів. Вид. ТзОВ «Ліга-Прес». 2014. 270 с.

2. Васьківська К.В., Данилюк О.І. Теоретичні основи функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні. Вісник ЛНАУ, 2014. № 1. С. 49-55. 3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. №1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.

4. Середній розмір призначеної пенсійної виплати та питому вагу пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності станом на 01.01.2023 року URL: <https://www.pfu.gov.ua/2155627-serednij-rozmir-pryznachenoyi->

[pensijnoyi-vyplaty-ta-pytoma-vaga-pensioneriv-za-rozmiramy-pryznachenih-misyachnyh-pensij-u-zagalnij-yih-chyselnosti-stanom-na-01-01-2023/](#)

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014. № 75. том 1. С. 83.

6. Council Directive 79/7/EEC of 19 December 1978 on the progressive implementation of the principle of equal treatment for men and women in matters of social security URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31979L0007>.

Войнич Л.Й., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

Верзун І.А., здобувач вищої освіти першого

(бакалаврського) рівня, 3 курс

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ковалів Ю.В., здобувач вищої освіти першого

(бакалаврського) рівня, I курс

Львівський національний університет природокористування

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Управління державним та гарантованим державою боргом є надзвичайно важливим завданням для будь-якої держави, в тому числі і для України. Державний борг - це сукупність усіх заборгованостей держави, які виникли в результатах позичок, інших видів кредитування та гарантування державою кредитних зобов'язань.

Україна має досить високий рівень державного боргу, що може бути проблемою для стабільності фінансової системи країни. У 2021 р. співвідношення державного боргу до ВВП в Україні складало 43,3 %. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 р. привело до зростання співвідношення державного до ВВП до 71,6 %.

Для зменшення ризиків виплат заборгованостей та забезпечення стабільності економіки України, уряд вживає ряд заходів для управління державним боргом.

До таких заходів можна віднести:

- ✓ раціоналізація державних витрат та підвищення ефективності управління бюджетними витратами;
- ✓ залучення інвестицій у національну економіку, що може допомогти у зменшенні потреби в позичках;
- ✓ проведення реформ у фінансовій сфері та підвищення прозорості в управлінні державними фінансами;
- ✓ перегляд умов позичок та постійне зниження процентної ставки, що допоможе зменшити витрати на виплату заборгованостей.

Інструменти управління державним боргом - це механізми, які дозволяють державі забезпечити фінансову стійкість та оптимальний рівень боргового навантаження. Ось декілька з найбільш поширених інструментів управління державним боргом:

Емісія облігацій: це найбільш розширений інструмент управління державним боргом, коли держава надає облігації на ринку капіталу, щоб заробити кошти. Зобов'язання різні можуть мати строкові характеристики та процентні ставки, залежно від умов ринку та ризику.

З березня 2022 р. український Уряд інтенсивно використовує механізм залучення додаткових коштів шляхом продажу військових облігацій. Військові облігації - це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів.

Кошти, які держава залучає до Державного бюджету в такий спосіб використовуються для безперервного фінансування потреб держави в умовах воєнного стану, як оборонного характеру, так і на соціальні потреби.

Щовівторка Мінфін проводить аукціони з продажу ОВДП. Військові ОВДП можна придбати також і шляхом використання державного електронного сервісу «Дія». Станом на квітень 2023 р. користувачі електронного сервісу «Дія» придбали військових ОВДП загалом на суму понад 700 млн.грн.

Кредити: держава може брати кредити від міжнародних організацій, інших державних або комерційних банків, які також забезпечують надання фінансових ресурсів для реалізації різних проєктів.

Реструктуризація боргу: цей інструмент використовується для зменшення боргового навантаження.

Навіть у важких економічних умовах сьогодення Україна намагається своєчасно виконувати свої боргові зобов'язання перед міжнародними партнерами та кредиторами. Загалом за 2022 рік на погашення основної суми державного боргу було спрямовано 448,6 млрд. грн та на обслуговування – 156,5 млрд. гривень.

Станом на 31 грудня 2022 року державний борг України становив 3715,1 млрд. грн, показник відношення державного боргу до очікуваного ВВП –75,4 відсотка.

З огляду на це країни G7 та країни-члени Паризького клубу кредиторів відстрочили виплату основної частини боргу до кінця 2023 р. з можливістю пролонгувати відстрочку до кінця 2024 р.

Завдяки ефективній роботі команди Міністерства фінансів України у сфері управління державним боргом вдалось погодити з інвесторами пропозицію відкласти платежі за період 2022–2023 роки за всіма суверенними та гарантованими державою єврооблігаціями на загальну суму близько 21,1 млрд. дол. США без додаткової оплати за зміну умов випуску єврооблігацій. Згадані правочини дозволили заощадити близько 6 млрд. дол. США. [1]

В сучасних умовах вагомим чинником ефективного управління державним боргом є діджиталізація даного процесу. Діджиталізація управління державним боргом України може бути корисним інструментом для підвищення прозорості управління борговими зобов'язаннями країни. До основних напрямів діджиталізації управління державним боргом можна віднести:

1. Впровадження електронної системи моніторингу та аналізу боргових зобов'язань. Така система могла б дозволити державним органам у режимі реального часу відстежувати стан боргового навантаження, а також підтримувати прогнози розвитку ситуації на майбутнє.

2. Створення електронної платформи для взаємодії з інвестором.

Отже, управління державним боргом - це складний процес, який вимагає від уряду державного планування, контролю та виконання заходів, що зменшують витрати на виплату заборгованостей та заборгованостей.

Список використаних джерел

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: <https://mof.gov.ua/>

Гарапко М.М. студент
фаховий молодший бакалавр , III курс
ВСП “Мукачівський фаховий коледж НУБіП України”

СИСТЕМА ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Видатки бюджету відіграють провідну роль у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку суспільства. На обсяги, склад і структуру видатків впливають обсяги і характер функцій держави, адже в умовах товарно-грошових відносин будь-яка держава повноцінно зможе виконувати свої функції, маючи для цього необхідну суму бюджетних ресурсів.

Відповідно до Бюджетного кодексу України видатки бюджету — це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Поняття "видатки" у кодексі розкривається за допомогою витрат, а витрати — за допомогою видатків, зокрема підкреслюється, що витрати бюджету — це видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу.

У процесі використання коштів бюджетного фонду держава вступає у відносини з:

- підприємствами, організаціями та установами з приводу їхнього фінансування;
- фізичними особами, громадянами країни з приводу виплат, пов'язаних із соціальними гарантіями;
- юридичними і фізичними особами, іноземними державами, міждержавними об'єднаннями з приводу повернення державних позик і сплати відсотків;
- органами місцевого самоврядування з приводу бюджетного регулювання;
- іншими суб'єктами відповідно до чинного законодавства.

У результаті прийняття законодавчих актів видатки бюджетів як об'єктивне економічне поняття набувають конкретних матеріальних форм, зокрема кошторисного фінансування, бюджетних інвестицій, державних трансфертів, бюджетних кредитів, бюджетних резервів. Саме цим

забезпечується єдність теоретичних основ і практики організації видатків бюджетів.

Видатки бюджетів виявляються за допомогою конкретних видів, які характеризуються якісно та кількісно. Якісна характеристика дає змогу встановити економічну природу і суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків, а кількісна їх величину.

Освіта, охорона здоров'я, культура, соціальне забезпечення, оборона, управління є тими підвалинами, які забезпечують існування та розвиток держави, якісне виконання нею своїх функцій.

Таким чином, за допомогою видатків бюджетів держава має можливість:

1. регулювати розподіл грошових коштів між виробничою сферою і сферою суспільних послуг;
2. впливати на вартісну структуру виробництва;
3. стимулювати розвиток пріоритетних, нових галузей та виробництв, суттєво впливаючи на зміцнення своєї економічної могутності.

За роллю у відтворюючих процесах видатки бюджетів поділяють на поточні і капітальні. Поточними вважаються видатки, які спрямовані на забезпечення простого відтворення і стосуються фінансування поточної діяльності перехідної мережі підприємств, організацій та установ. Капітальні видатки — це видатки розвитку, пов'язані з розширеним відтворенням і фінансуванням інвестиційної та інноваційної діяльності. За використання такого поділу видатків Бюджетний кодекс України передбачає можливість формування поточного бюджету і бюджету розвитку.

Використовуючи поділ видатків за суспільним призначенням можна виділити чотири групи: видатки на економіку, видатки на соціальні заходи, видатки на оборону та видатки на управління.

За рівнями бюджетної системи можна виділити видатки Державного бюджету України та видатки місцевих бюджетів. Обсяги та спрямування видатків першої групи визначаються щорічними законами про Державний бюджет України, а другої — рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад.

За функціональним призначенням видатки бюджетів відповідно до функцій держави згідно з Бюджетним кодексом України та функціональної класифікації поділяються на десять груп на: загальнодержавні функції,

оборону, громадський порядок, безпеку та судову владу, економічну діяльність, охорону навколишнього природного середовища, житлово-комунальне господарство, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення.

Згідно з чинним законодавством України всі видатки бюджетів розподіляються між ланками бюджетної системи. Такий складний і суперечливий процес розмежування видатків має базуватися на наукових принципах і регулюватися чинним законодавством.

Практичне спрямування видатків відповідно до затвердженого бюджету здійснюється за допомогою бюджетного фінансування. Бюджетне фінансування розглядається, з одного боку, як форма бюджетного механізму, а з іншого — як форма фінансового забезпечення суб'єктів бюджетних відносин.

Держава за допомогою бюджетного фінансування як форми бюджетного механізму забезпечує фінансування всіх заходів, пов'язаних з виконанням своїх функцій.

Отже, бюджетне фінансування — сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом. Основою для бюджетного фінансування є затверджений бюджет та бюджетний розпис. Процес бюджетного фінансування здійснюється у встановленому Бюджетним кодексом України порядку органами Державного казначейства України.

На мою думку можна виділити три найважливіші форми: кошторисне фінансування, бюджетне інвестування та державні трансферти.

Кошторисне фінансування — виділення державою бюджетних коштів відповідно до затверджених бюджетів та бюджетних розписів суб'єктам господарювання (бюджетним установам) на цілі, передбачені їхніми основними фінансовими планами — кошторисами. У визначенні вказується джерело коштів (затверджений бюджет), документ, який регулює розподіл коштів (бюджетний розпис), отримувачі коштів (суб'єкти господарювання, які належать до бюджетних установ, включаючи різні галузі виробничої сфери та сфери послуг) та основний документ, який відображає ціні, на які виділяються кошти (кошторис бюджетної установи).

Другою формою бюджетного фінансування вважається бюджетне інвестування, пов'язане з виділенням бюджетних коштів на інвестиційну чи інноваційну діяльність. Бюджетні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді фінансування державних капітальних вкладень, проектного фінансування конкретних інвестиційних проектів, придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством. У процесі ринкових перетворень ця форма має використовуватися у першу чергу для структурної перебудови економіки, а також для створення потужної матеріально-технічної бази для соціально-культурної сфери, оборони країни та управління.

Третя форма бюджетного фінансування полягає у наданні державних трансфертів шляхом державного субсидювання (державні субсидії, державні субвенції, державні дотації) та державної допомоги населенню. Державні трансферти — невідплатні і безповоротні платежі з бюджету юридичним і фізичним особам, не призначені для придбання товарів чи послуг, надання кредиту або на виплату непогашеного боргу.

Отже з даної доповіді можна зробити висновок, що видатки це невід'ємна частина бюджету будь-якої країни. За допомогою видатків фінансуються всі необхідні статті видатків такі як: національна оборона, освіта, охорона здоров'я, державне управління, заходи по соціальному захисту населення та інші. Вони здійснюються для функціонування і розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Видатки бюджету, їх сутність, склад та класифікація. URL: https://pidru4niki.com/15060913/finansiv/vidatki_byudzhetu_sutnist_sklad_klasifikatsiya (дата звернення: 15.04.2023)
2. Доходи та видатки державного бюджету (реферат). URL: <https://ukrreferat.com/chapters/ekonomika-pidpriemstva/dohodi-i-vidatki-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-referat.html> (дата звернення 15.04.2023)

Голуб В.П., студентка першого
(бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет
Шепиленко В.Ю., старший викладач
Державний податковий університет

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Ключовим елементом національної фінансової системи є державні фінанси, які є запорукою економічного розвитку держави та становлять фундамент її стабільного функціонування.

У суспільстві фінанси виступають каталізатором його потенціалу, життєдіяльності, а також забезпечують реалізацію поставленої мети та цілей кожного громадянина. За допомогою державних фінансів «відбувається реалізація системи розподілу валового внутрішнього продукту як між різними верствами населення, так і між підприємницькими структурами та територіями» [1].

Економічний зміст та структура державних фінансів стала об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. До числа зарубіжних дослідників, які внесли вагомий вклад в розвиток державних фінансів варто віднести: Р. Масгрейва, П. М. Годме, німецькі вчені Н. Цімерман і К. Хенке, Д. Б'юкенен, Дж. Стігліц, Л. І. Якобсон та інші. Не зважаючи на те, що фінансова наука є відносно молодого у порівнянні з іншими, вагомий вклад у розвиток теоретичних засад формування державних фінансів зробили українські дослідники, такі як: О. Молдован, І.О. Луніна та Т. Г. Бондарук, Т.Ф. Куценко, А. В. Хмельков, Опарін В. М, Федосов В. М. та Юхименко П. І., М. Л. Швайко. Для розуміння економічної сутності державних фінансів варто розглянути різні підходи до їх тлумачення (див. табл. 1).

Розглянувши різні підходи до трактування даної дефініції можна сказати, що за своєю економічною сутністю державні фінанси – це сукупність розподільно - перерозподільних відносин, що виникають у процесі формування і використання фінансових ресурсів держави, призначених для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій. Доходи бюджетів

утворюються за рахунок надходжень від сплати фізичними і юридичними особами податків, зборів та інших обов'язкових платежів, надходжень з інших джерел, встановлених законодавством України. Ці кошти зосереджуються у централізованих і децентралізованих грошових фондах. Формування цих грошових фондів здійснюється в результаті розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту [8, с.56].

Таблиця 1

Визначення поняття «державні фінанси» різними науковцями

Науковець	Визначення поняття
В. Дем'янишин	інструмент в системі управління економікою [2]
С. Войтюк	є дещо вужчим поняттям, ніж публічні фінанси та включають у себе як державні фінанси, так і фінанси муніципальних органів та інші публічні фонди [3].
В.В. Малишко	це складова фінансової системи держави, її центральна сфера, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни [4].
С.А. Дяченко	є невіддільною частиною ринкових відносин і одночасно важливим інструментом реалізації державної політики [5].
О.В. Смагло	визначаються рішеннями держави і діями публічної влади; держава може у примусовому порядку забезпечити власні доходи; пов'язані з грошовою системою держави як засіб досягнення загального інтересу [6, с.26]
Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г	сукупність фінансових відносин, що забезпечують досягнення цілей зовнішньої та внутрішньої державної політики [7, с.16].

*Джерело: складено автором на основі [2, 3, 4, 5, 6, 7]

У процесі розподілу та перерозподілу вартості ВВП або частини НД виділяють три суб'єкти: держава, підприємства та населення. Відповідно кожному із суб'єктів належить своя частина фінансових ресурсів, тобто «першооснова фінансового господарства держави» [8, с.57].

Так, у розпорядженні держави, а саме органів державного управління, перебувають такі види фінансових ресурсів як ресурси державного бюджету, ресурси місцевих бюджетів, цільові державні фонди, а також фінанси різних державних інституцій (наприклад, державних страхових компаній,

Національного банку чи державних кредитних установ). У розпорядженні підприємств перебувають конкретно ті фінансові ресурси, що являються їхньою власністю, причому вона може мати різний характер та вид діяльності. У розпорядженні населення перебувають фінансові ресурси, які вони самостійно заробили протягом свого життя: фінансові вкладення, депозити, грошові допомоги, заощадження тощо. Якщо брати в загальному, то більша частина фінансових державних ресурсів припадає саме на фінансові ресурси населення, а це більше 50%.

Для того, аби держава могла ефективно виконувати свої функції та поставлені перед нею завдання, вона повинна мати у своєму розпорядженні достатньо коштів. Для цього потрібні державні доходи, необхідні для нормального функціонування економіки та мобілізується державою на забезпечення своєї діяльності.

Для швидкої адаптації та підвищення рівня фінансово-бюджетної стійкості до зовнішніх і внутрішніх умов необхідна модернізація системи управління державними фінансами. Реалізація заходів у сфері управління державними фінансами повинна базуватись на принципах: системності, комплексності, оперативності прийняття рішень, відповідальності органів державного управління за досягнуті кінцеві результати; відкритості та прозорості діяльності суб'єктів системи управління державними фінансами. Вагомим пріоритетом щодо підвищення ефективності сектору загального державного управління є застосування секторальної системи надання державної фінансової підтримки, яка буде спрямовуватись на стратегічні цілі розвитку [6, с. 31].

Для майбутніх перспектив державних фінансів в Україні важливим є удосконалення системи державного планування та прогнозування. Це дозволить ефективніше розпоряджатися коштами сектору державного управління, беручи за основу соціально-економічний розвиток, а також фінансово-бюджетну політику, в рамках реалізації державних програм. Не менш важливим є створення умов для взаємоузгодження бюджетної та грошово-кредитної політики, що убезпечить від швидкої та нестабільної інфляції.

Підвищення ефективності діяльності органів державного управління передбачає оптимізацію функцій органів державного управління, перехід на

корпоративні принципи управління; підвищення рівня відповідальності органів місцевого самоврядування; розширення переліку державних послуг для громадян з використанням електронних дистанційних форм [6, с. 32].

Як тільки Україна покращить своє фінансове становище, оптимізує діяльність управлінських функцій, створить гідні умови розвитку державних фінансів, економіка країни піде вгору, що вказує на кращий рівень життя та добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Шушкова Ю.В. Державні фінанси та їх місце у фінансовій системі України *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.14. С. 344-351. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2012_22 (дата звернення 10.03.2023)
2. Сучасні вектори реформування управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України [Текст] / Василь Дем'янишин // *Світ фінансів*. 2021. Вип. 2. С. 51-65
3. Войтюк С. Поняття та різновиди публічних фінансів / Войтюк С. // *Матеріали I міжрегіональної науково-практичної конференції „Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні“*, 21 травня 2019 року. Т. : ТНТУ, 2019. С. 10.
4. Малишко В. В. Державні фінанси України та їх вплив на соціально-економічний розвиток держави / В. В. Малишко // *Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України : кол. монограф. / за ред. Столярова В. Ф., Фролової Г. І.* Київ : Талком, 2020. С. 401-414
5. Дяченко С. А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2018. № 4 (64). С. 59-63. URL : http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/13.pdf
6. Фінансова система України як складова інституційних перетворень економіки : всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 14-15 квітня 2021 р.) : тези доп. / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, Л. В. Козарезенко, Г. В. Кучер, Ю. І. Маркуц та ін.; відп. за вип. І. Я. Чугунов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 147 с.
7. *Національні фінанси: Підручник.* – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.
8. *Фінанси: Навчально-методичний посібник для проведення лекційних, практичних (семінарських) занять та самостійної роботи студентів з дисципліни «Фінанси» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності: 071 «Облік і оподаткування»; 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».* Полтава: Полтавська державна аграрна академія, 2020. 254 с.

Грубінка І.І. к.е.н., завідувач навчально-виробничою практикою
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ВАЛЮТНИЙ КУРС: ВАЖЛИВИЙ ЧИНИК ВПЛИВУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

Необхідність валютного курсу визначається тим, що національні гроші за межами внутрішнього ринку не можуть виступати законним платіжним засобом.

Валютний курс є одним з головних макроекономічних показників, важливим інструментом економічного розвитку і разом з тим індикатором стану економіки країни. Формування валютного курсу є компетенцією вищих органів влади країни, в тому числі і виборних, ця компетенція реалізується через діяльність центрального банку в його валютній політиці.

Як відомо, розрізняють декілька видів валютних курсів, зокрема ринковий(він же вільний), регульований і фіксований. Переважна більшість ринкових економік світу використовує вільний валютний курс, що формується під впливом попиту і позиції на валютному ринку. Його перевагами є:

- відображення реального розвитку економіки в порівнянні з іншими країнами, проводячи їх до спільного знаменника – світової валюти і беручи до уваги масштаб цін;
- можливість збереження і зростання золотовалютних резервів, через меншу потребу у валютних інтервенціях з боку центрального банку;
- поліпшення інвестиційної привабливості країни, оскільки кожна економічна система при встановленні ринкового курсу є більш прозорою для вкладення в неї інвестиційних ресурсів та ін;

Разом з цим недоліком ринкового курсу є можливі різкі коливання, що зумовлюють дією як ринкових чинників так і можливими спекулятивними впливами, які важко передбачити. Тому на центральні банки і покладена функція не тільки валютного регулювання, але і валютного планування, ці дві функції разом з головним завданням – забезпечення купівельної спроможності національної грошової одиниці, вимагають втручання центробанків на валютний ринок в моменти різких коливань для унеможливлення різких стрибків, неважливо в яку сторону.

Практика використання ринкового валютного курсу в Україні була впроваджена у 2014 році, вона була вимушеною, однак логічно послідовною, як наслідком 23 років регульованого(а фактично фіксованого) валютного курсу.

Із тої непростої ситуації, яка склалася вдасться отримати певні позитивні і досить важливі моменти, які б стали основою подальшого економічного зростання. Ці моменти стосуються перед усім девальвації національної грошової одиниці до ринкового курсу:

- стимулюванням внутрішнього виробництва, заміною імпоротної продукції вітчизняними аналогами, з огляду на значне зростання вартості такої продукції. Це стосується насамперед легкої промисловості, вироблення побутової техніки, машинобудування та деяких інших галузей чи окремих груп товарів;

- зростання конкурентоспроможності українських експортерів на зовнішніх ринках, це також стосується і створення нових підприємств, виробництво яких не тільки дозволить замінити імпорتنу продукцію, але і виходити на ринки інших країн;

- стимулювання здійснення прямих іноземних інвестицій (з огляду на те, що жоден конфлікт не може бути вічним), оскільки зараз робоча сила для інвестора подешевшала фактично в 2,5 рази, відповідно і реалізація різного роду інвестиційних проектів стала нижчою, що істотно покращило інвестиційний клімат;

- зменшення валютних операцій і розрахунків всередині країни, які не були пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю, а скоріше мали «традиційний характер», іншими словами дедоларизація економіки, зростання позицій гривні при внутрішньогосподарських розрахунках. В Україні за стабільного курсу часто складалася ситуація, коли різного роду розрахунки здійснювалися в валюті, незважаючи на те, що доходи суб'єктів, які їх проводили були гривневими, тобто ці суб'єкти свідомо наражали себе на валютний ризик, ми вважаємо, що перехід до плаваючого валютного курсу, неминуче призведе до зростання цього ризику, а найпростішим варіантом його уникнення є перехід на ту грошову одиницю і якій суб'єкт отримує свій дохід, для суб'єктів в Україні – гривня. Отже, впровадження ринкового валютного курсу забезпечує зменшення валютних ризиків в економічних відносинах та сприяє накопиченню валютних резервів центральним банком

Список використаних джерел

1. Сайт Мінфін: URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Врятувати майбутнє: перший рейтинг інноваційних компаній України URL: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1416757-vryatuvati-majbutne-pershij-rejting-innovacijnih-kompanij-ukrayini> (дата звернення: 20.04.2023).

Дем'янишин В. Г., д. е. н., професор,
Західноукраїнський національний університет
Дем'янишин В. В., аспірант
Західноукраїнський національний університет

**НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОЧЕРГОВИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ
ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У
КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ**

Проблеми реформування управління публічними фінансами пов'язані з зовнішніми, внутрішніми, об'єктивними, суб'єктивними викликами, загрозами, можливими ризиками. Серед них доцільно виділити проблеми цифрової трансформації системи управління публічними фінансами, зокрема відсутність автоматизованого обміну інформацією між суб'єктами публічних фінансів, єдиного інформаційного сховища, недосконалість окремих платформ, великий обсяг паперового обігу і незначний рівень автоматизації внутрішніх процесів функціонування публічних фінансів [1].

З метою вирішення вказаних проблем Кабінет Міністрів України розпорядженням від 17 листопада 2021 р. № 1467-р схвалив Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [2]. Яка спрямована на вирішення важливих проблем цифрової трансформації стосовно управління державними фінансовими ресурсами і дасть можливість сформувати нову сучасну модель єдиного спільного інформаційного простору у галузі управління публічними фінансами, базою якої буде інтеперабельність електронних інформаційних ресурсів. Одночасно буде можливість захистити усю наявну інформацію, дотримуючись технологічної незалежності

забезпечуючи обмін необхідною інформацією у режимі реального періоду. Такі заходи сприятимуть зміцненню спроможності й операбельності при прийнятті ефективних управлінських рішень.

Реалізація цієї стратегії є однією із найважливіших цілей такого реформування. Для досягнення такої цілі суб'єктам управління публічними фінансами доцільно виконати ряд важливих завдань, серед яких чинне місце займає формування та практична реалізація інформаційної системи середньострокового і поточного бюджетування, а також моніторингу виконання державного бюджету (е-бюджет).

Оскільки значний обсяг бюджетних ресурсів суспільства знаходиться у місцевих бюджетах, завданнями органів управління публічними фінансами є модернізація інформаційної системи управління рухом державних фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу місцевого рівня, розвиток системи «LOGICA», розробка і практичне використання єдиного бюджетного календаря, моніторинг формування і використання державних фінансових ресурсів у процесі складання і виконання місцевих бюджетів.

Органам управління публічними фінансами у майбутньому доведеться відмовитися від файлового обміну з іншими суб'єктами фінансових відносин у процесі верифікації використання державних фінансових ресурсів та перейти до застосування інтерфейсів прикладного програмного забезпечення, запровадження превентивної верифікації. Це дасть змогу значно розвинути інформаційно-аналітичну платформу електронної верифікації й моніторингу бюджетного процесу та управління державними фінансовими ресурсами.

В нових умовах буде доцільним модернізація єдиної платформи системи обслуговування державного і місцевих бюджетів (АС «Є-Казна»), а також системи подання вищестоячим органам електронної фінансової звітності розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів, державними цільовими фондами (АС «Є-Звітність»).

Ми вбачаємо у майбутньому модернізацію системи дистанційного обслуговування казначейськими органами суб'єктів державних фінансів, а також фінансової взаємодії з управлінськими структурами, що здійснюють контроль за надходженням доходів бюджетів для автоматичного повернення помилково зарахованих, або інших зарахованих надміру бюджетних надходжень.

Актуальним стратегічним завданням, на наш погляд, є автоматизація процесу прогнозування руху державних фінансових ресурсів на ЄКР, зокрема розробка електронної системи управління ліквідністю, модернізація інформаційно-телекомунікаційної системи «Податковий блок», єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», АС митного оформлення. Потребує запровадження у практичну діяльність оновленої АСУ ризиками, інформаційної системи митного аудиту, системи протидії легалізації доходів, привласнених шахрайським шляхом (е-фінмоніторинг).

Серед стратегічних завдань особливе місце займає «... розроблення та впровадження інтегрованої інформаційної системи підтримки прийняття рішень та керування бізнес-процесами Держаудитслужби (запровадження електронної «бази знань» для мережі підконтрольних установ; впровадження аналітичних інструментів для аналізу та оцінки ресурсів підконтрольних установ; автоматизація керування ризиками - удосконалення ризик-орієнтованого відбору під час планування заходів державного фінансового контролю)» [2].

Результатами досягнення цілей та вирішення завдань може бути створення достатніх умов для запровадження комплексної системи моніторингу податкового, митного, бюджетного контролю, підвищення якості середньострокового та поточного бюджетування, виконання бюджетів у всіх ланках бюджетної системи, істотне підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів завдяки покращенню результативності верифікації державних витрат, мінімізація фінансових ризиків на всіх стадіях бюджетного процесу.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-p#Text>.
2. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>.

Іщук Д. Р., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, IV курс
Державний податковий університет
Діденко Л.В., к.е.н., доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

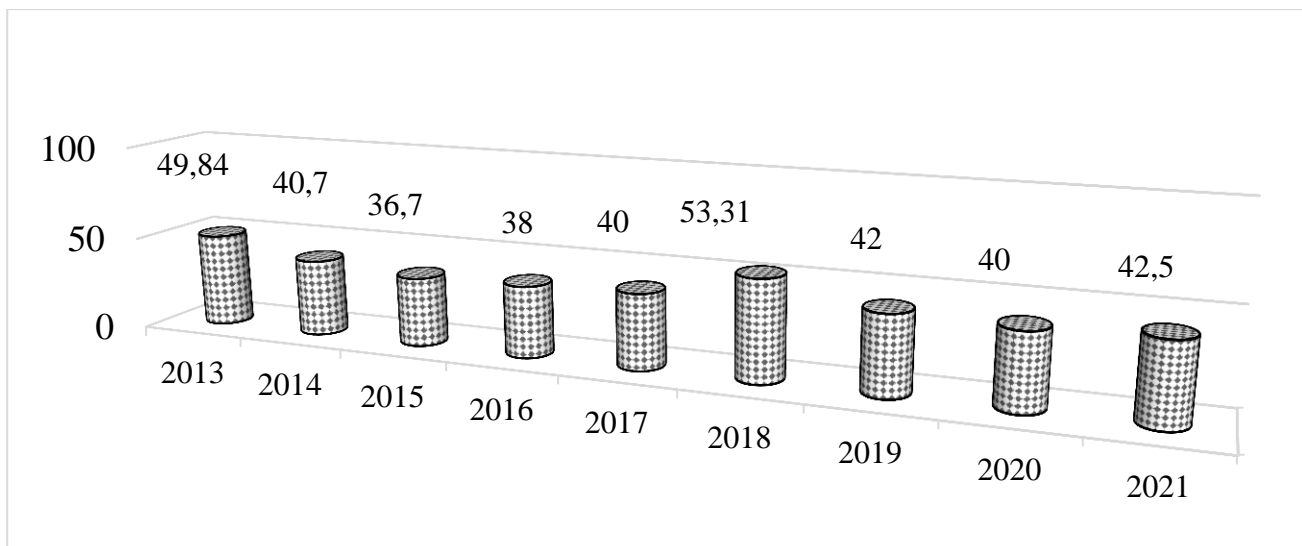
На сучасному етапі розвитку фінансова безпека впливає та пов'язує разом усі сектори національної економіки, суб'єктів господарювання, суспільства, політики, фінансів тощо. Одним із головних завдань державної політики та одним із найважливіших факторів національної безпеки, зокрема її стабільності, єдності, цілісності та сталого розвитку, є забезпечення ефективності фінансової безпеки держави, що зумовлює актуальність даної теми. Адже її гарантування має на меті подолання економічної кризи та підвищення добробуту громадян України, і як наслідок – досягнення економічного розвитку держави.

Метою дослідження виступає обґрунтування особливостей ролі та місця фінансової безпеки України під впливом глобалізаційних процесів та в умовах економічної нестабільності.

Здійснити оцінку фінансової безпеки можливо за допомогою системи показників відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1]. За допомогою них розраховується інтегральний показник фінансової безпеки, який також поділяється на 6 складових, які можуть стимулювати та негативно впливати на відповідну безпеку, а й їх порогові значення (рис. 1).

За даними рисунка, протягом досліджуваного періоду спостерігається низький рівень фінансової безпеки України, що виступає негативною тенденцією. Станом на 2021 рік значення 42,5%, що є вищим показником за останні 3 роки, але не свідчить про покращення фінансового стану держави. На нашу думку, у зв'язку з військовими діями цей показник понизився, адже спостерігаються постійні економічні труднощі у всіх сферах економіки. Такий загрозливий стан фінансової безпеки України свідчить про наявність вагомих

проблемних аспектів функціонування фінансової сфери та потребує формування комплексу ефективних заходів протидії дестабілізуючому впливу ризиків і загроз [4].

Рис. 1 Динаміка рівня фінансової безпеки України за 2013 – 2021 р.р., %
Джерело: побудовано автором за даними [2]

Можемо умовно розділити зони в яких перебувають показники фінансової безпеки, то від 0-20 % - абсолютно небезпечна зона для фінансової безпеки держави; 20-40% - критична зона; 40-60% - небезпечна зона. Так, протягом досліджуваного періоду показники перебували переважно в небезпечній зоні, винятком є 2015-2016 роки, де їх показник становив на рівні критичної зони. Знаходження рівня в небезпечній зоні є негативним і потребує однозначного вдосконалення. В умовах військового стану, це є досить складним проте досить важливим завданням, для забезпечення стабільності та ефективності економічної діяльності нашої держави.

Тому необхідно вжити низку важливих заходів з боку державного уряду для зміцнення фінансової безпеки держави. Зокрема, ми погоджуємось, що в післявоєнний період, можна застосовувати рекомендації О. Марченко, для покращення стану фінансової безпеки України, а саме виконання таких заходів [3]:

- розробка ефективної стратегії фінансової безпеки;
- обґрунтоване відповідно до запитів формування та оперативного виконання державного та місцевих бюджетів,
- здійснення постійного моніторингу індикаторів фінансової безпеки;

- поточний контроль за діяльністю банківської сфери та розробка стратегії щодо удосконалення її функціонування;
- зміцнення національної валюти серед громадян та за кордоном;
- контроль за виведенням капіталу з України та здійснення заходів для легалізації цього процесу;

Зрозуміло, що на даному етапі розвитку нашої держави, над руйнівною загрозою виступає військова агресія, яка провокує усі загрози, з якими стикається як банківська, так і фінансова система України. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці банків України дозволили їх класифікувати як ті:

- викликані структурними дисбалансами економіки;
- впливають на рівень фінансової безпеки банківської системи;
- впливають на рівень фінансової безпеки банку. На сьогодні, надзвичайною загрозою виступає військова агресія, яка висуває на перше місце загрозу щодо злочинних доходів і фінансуванню тероризму [5].

Таким чином, можемо підвести підсумки результати оцінювання рівня фінансової безпеки України є вкрай важливими для з'ясування як поточної ситуації, так і для обґрунтованого визначення стратегічних і тактичних планів на майбутнє. Основою ефективного функціонування держави виступає її економіка, а тому дуже важливим є забезпечення безпеки усіх її складових елементів.

Список використаних джерел:

1. Василик О. Фінансова безпека. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 3 К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 952 с
2. Стратегія економічної безпека України на період до 2025. Указ Президента України від 11.08.2021. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення: 31.03.2023 р.)
3. Васильчишин О.Б. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки банківської системи України в умовах політико-економічних дисбалансів. *Гроші, фінанси і кредит*. 2016. Випуск 7. С. 221-225. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bSES_2016_7_44 (дата звернення: 31.03.2023 р.)
4. Рижкова А. Роль та місце фінансової безпеки в системі зміцнення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»* 2022. № 3. (67), С. 56–61. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-56-61> (дата звернення: 01.04.2023).
5. Коваленко В. (2022). Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. *Економічний форум*, 1(2), 141-151. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-18> дата звернення: 01.04.2023).

Колесник В. М., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, III курс,

Державний податковий університет

Шепиленко В. Ю., старший викладач

Державний податковий університет

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ФІНАНСІВ

Сучасна фінансова система України проходить досить складний шлях реформації, сьогодні ми бачимо, що вона зазнає особливо негативного впливу з боку світової фінансової кризи та ведення воєнних дій на території нашої держави, що тягне за собою ряд критичних проблем. Також, треба зауважити, що гостро постає проблема нестабільності фінансової системи України, яка пов'язана із зовнішньою борговою залежністю країни. Проте, не дивлячись на складнощі становлення фінансової системи України передбачається втілення програми соціально-економічного розвитку політики інтеграційних процесів, метою якої є тісне співробітництво з організаціями та фінансовими інституціями міжнародного рівня. До того ж, важливим та трудомістким є адаптування вітчизняного фінансового законодавства до європейських норм та стандартів і при цьому українська фінансова система повинна враховувати ряд зовнішніх та внутрішніх факторів сучасного світу. Тому для нас вкрай важливо створити досконалу фінансову систему держави, що є основною умовою функціонування економіки.

Серед науково-теоретичних розробок сьогодення, присвячених питанням розвитку вітчизняної фінансової системи, що знаходиться під впливом євроінтеграційних процесів, варто згадати праці: М. Житаря, М. Пасічного, І. Чугунова, М. Кужелева, М. Голованя, А. Обозна, М. Клімова, І. Устинова, В. Коваленка, С. Юрія, В. Андрущенко, А. Даниленка, О. Василика та ін.

Метою даної роботи є дослідження розвитку української фінансової системи під призмою євроінтеграції та приділення уваги наявній проблематиці в даній сфері.

Зараз економіка нашої країни переживає надзвичайно важкі часи. Спочатку причиною цього була пандемія COVID-19 та наслідки цієї пандемії. А

тепер на цьому шляху виникла ще одна перешкода – оголошення воєнного стану як наслідку повномасштабної військовою агресією проти України з боку РФ.

Повномасштабна війна в Україні поставила прибуткові для держави установи та підприємства на межу виживання, багато було знищено, наша економіка переживала дуже скрутне становище. Але попри складний процес релокації українські підприємці продовжують працювати, починати все з нуля, шукаючи інноваційні ідеї для масштабування та виходу на нові ринки, що дає змогу більш менш підтримувати економіку та систему фінансів [1].

У сьогоденній ситуації євроінтеграційних прагнень України постає питання вдосконалення управління державними фінансами відповідно до вимог Європейського союзу в системі діяльності уряду, і ці питання є предметом обговорення між Кабміном та міжнародними фінансовими інституціями. Варто зазначити, що європейські прагнення та європейський вибір України мають базуватися на певних аспектах у сфері соціально-економічних відносин, відображених у прийнятому Урядом плані дій Україна – ЄС. Політика у сфері фінансів, яка реалізується через фінансову систему країни, на сьогодні не відповідає стандартам економічно розвинених країн ЄС. Відсутність ефективної моделі бюджетного устрою країни не може дієво та якісно забезпечувати повноцінну фінансову самостійність органів державної влади на різних рівнях. Системи оцінки фінансового становища та якості управління фінансами стають на заваді ефективному розвитку державної фінансової системи в умовах євроінтеграційного курсу України [2, с. 156 – 163].

Перед урядом країни постає питання розв'язання проблем, які заважають перейти до європейських стандартів. Серед них недосконалість нормативно-правового, фінансового, інформаційного та методологічного забезпечення системи державного фінансового контролю; брак законодавчої бази та методології; недостатній рівень переорієнтування інспектування на значні фінансові порушення; потреба у підвищенні рівня інформованості суспільства про напрями та результати діяльності органів.

Під реформуванням фінансової системи варто розуміти повне та структуроване її перетворення, яке змінює функції та організацію фінансової системи через зміну зв'язків та відносин. Завдання трансформації фінансової системи України полягає у забезпеченні власного стійкого розвитку, який

супроводжується внутрішніми реформами та інтеграцією до Європейського Союзу. Цей процес включає в себе повну модернізацію і приведення до європейських стандартів усіх сфер життя, які стосуються системних реформ. У завдання реформування фінансової системи України включать упровадження механізмів переорієнтації бюджетно-податкової політики для забезпечення державної підтримки різних галузей, які в подальшому зможуть підвищити рівень технічного виробництва, забезпечити підвищення продуктивності праці та спроможності конкурувати на світових ринках [3, с. 5 – 18].

Таким чином розуміємо, що фінансова система має бути гнучкою, динамічною, саморегульованою. Держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність усієї системи. Важливо буде у післявоєнний період вжити більш дієвих та ефективніших заходів щодо посилення платіжної дисципліни й відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за своєчасне здійснення розрахунків та виконання договірних зобов'язань, приділити увагу законодавству та поліпшенню зв'язків з європейськими країнами та міжнародними організаціями.

Таким чином, стратегічним напрямом забезпечення фінансової стабільності в країні повинна бути побудова фінансової системи, відповідної до потреб державної економіки, на основі синхронного розвитку усіх її секторів. Це дозволить досягти синергетичного ефекту завдяки відновленню цілісності фінансової системи в умовах євроінтеграції. Важливого значення набуває формування захисних і стабілізаційних механізмів та дієвих інструментів управління фінансовою системою в сучасних умовах з урахуванням світових викликів. Також потрібно зменшити податковий тиск на малий та середній бізнес, забезпечити максимальне сприяння діяльності інвесторів будь-якого рівня на території України, цілеспрямовано підтримувати національного виробника. Крім того вирішення соціально-економічних проблем держави дозволить підвищити загальноекономічний потенціал, сприяти соціальному захисту та державній підтримці мало захищених верст населення.

Список використаних джерел

1. Довженко Д. Не виживає, а процвітає: інновації допомагають бізнесу в Україні втриматися на плаву під час війни. URL:<https://ukraine.iom.int/uk/stories/ne->

vyzhyvaye-protsvitaye-innovatsiyi-dopomahayut-biznesu-v-ukrayini-vtrymatysya-na-plavu-pid-chas-viynu (дата звернення: 31.03.2023).

2. Кужелєв М., Житар М. «Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України» УДК 368. 2018 №2.

3. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5–18.

Коляда Т.А., к.е.н., доцент

Державний податковий університет

КОНВЕРГЕНЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ЯК ІНДИКАТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

У сучасній багатоукладній, змішаній ринковій економіці держава відіграє активну роль у формуванні найважливіших процесів соціально-економічного розвитку. Державний сектор займає домінуюче становище в економіці внаслідок використання ним ресурсів на фінансування гарантованих державою суспільних послуг і різних програм перерозподілу доходу. Державний сектор також відіграє важливу роль на фінансових ринках більшості країн внаслідок значних обсягів його запозичень у приватного сектору та суттєвого розміру його активів в економіці. Фінансування суспільних послуг і перерозподіл доходу у більшості держав, що входять в Організацію економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), перевищує 40% ВВП, а в деяких країнах навіть наближається до 50% ВВП. Масштаби впливу держави особливо зростають у період загострення економічної та соціальної ситуації в країні. У періоди стабільного розвитку та відсутності криз, масштаби впливу держави скорочуються й вона, як й інші агенти ринку, діє в межах визначених довгостроковий програм та стратегій.

Рівень втручання держави в економіку країни визначається часткою ВВП, що перерозподіляється через бюджет. В сучасних умовах серед науковців відсутній консенсус стосовно визначення оптимальних обсягів бюджету та його структури. Аналіз наукових джерел свідчить, що значна частина ключових питань щодо визначення оптимального розміру бюджетних витрат для конкретної країни з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників залишаються не розв'язаними. Тому щорічно, визначаючи основні напрямки бюджетної

політики України на відповідний рік, науковці та практики дискутують з приводу основного параметру бюджетної політики – частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет.

Протягом останніх років в Україні накреслилася тенденція до зростання обсягів видатків зведеного бюджету (Табл. 1). Сам по собі цей факт не є загрозливим. Оскільки в середньому державні видатки в розвинених країнах мають широкий діапазон розбіжностей – від 30 до 60 % ВВП, що не заважає забезпечувати достатньо високий рівень добробуту населення. Однак в Україні, як і у більшості країн із ринками, що формуються, існують певні особливості у соціально-економічному розвитку, що вимагає наукового обґрунтування та визначення економічної доцільності щодо збільшення обсягів бюджетних видатків.

Таблиця 1

Показники публічних фінансів України за 2012-2021 роки

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Темпи зміни ВВП, у % до попереднього року	0,3	0	-6,6	-9,9	2,3	2,5	3,3	3,2	-3,8	3,4
Дефіцит бюджету, % ВВП	3,6	4,4	4,6	1,4	2,2	1,4	1,9	2,1	5,3	3,4
Видатки зведеного бюджету, % ВВП	35,2	34,8	33,4	34,3	35,0	35,4	35,1	34,5	38,0	33,8
Доходи зведеного бюджету, % ВВП	31,8	30,4	29,1	32,9	32,8	34,0	33,2	32,5	32,8	30,5
Податкові надходження до бюджету, % ВВП	25,5	24,3	23,5	25,6	27,3	27,8	27,7	26,9	27,1	26,6
Державний борг (державний та гарантований державою), % ВВП	36,6	40,3	70,3	79,4	81,0	71,8	60,9	50,3	64,0	48,9

Джерело: розраховано автором за даними Національного банку України (<http://www.bank.gov.ua>), Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>) та Державної служби статистики України (<http://www.Ukrstat.org>)

Зростання ролі держави у перерозподілі фінансових ресурсів притаманно для всіх європейських країн. Їх загальною ознакою є – значна частка державних видатків у ВВП (Табл. 2.). Можна стверджувати, що у більшості країн з розвинутою ринковою економікою показники, що характеризують бюджетне навантаження, є порівняними. За рахунок об'єднання економічної, фінансової,

валютної, кредитної систем в європейських країнах відбувся процес конвергенції – зрівнювання значення фінансово-бюджетних показників, зокрема бюджетного дефіциту, державного боргу, інфляції, процентних ставок тощо. Серед основних переваг такої інтеграції – скоординований рівномірний розвиток всіх держав-членів ЄС. Недоліком такого об'єднання є – неможливість уряду окремої країни проводити прискорений розвиток власної економіки.

Таблиця 2

**Показники публічних фінансів зони євро
за 2012-2021 роки, % від ВВП**

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Дефіцит бюджету	3,6	2,9	2,4	1,9	1,4	0,8	0,4	0,6	6,7	4,6
Публічні видатки	49,7	49,6	49,0	48,1	47,3	46,7	46,6	46,6	52,8	51,5
Публічні доходи	46,1	46,6	46,6	46,2	46,0	45,9	46,2	46,0	46,1	46,8
Державний борг	89,4	91,2	92,2	93,3	86,1	80,4	79,7	77,5	89,8	87,9

Джерело: складено за статистичними даними Європейського Союзу
(<https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data>)

На підставі аналізу лише наведених показників можна зазначити, що роль держави в українській економіці достатньо висока. Так, частка видатків зведеного бюджету разом з видатками Пенсійного фонду України становила у 2020 році – 49,4% від ВВП. Але на жаль, дієздатність механізму державного регулювання економіки залишається на незадовільному рівні та потребує негайного реформування.

Для забезпечення зростання економіки Україна вже вичерпала всі можливості щодо розширення діапазону державних функцій у частині їх бюджетного фінансування. Так, окремі вчені вважають, що для України точка оптимуму або реверсу обсягів державного споживання становить 25-27% ВВП, інші визначають його на рівні 32-33% ВВП (без урахування соціальних трансфертів) [1, с. 275]. Подальше збільшення державних видатків вже є загрозливим для розвитку країни. Особливо в період рецесії світової економіки, що відбувається в сучасних умовах через війну в Україні, тому необхідно скорочувати видатки бюджету.

З неможливістю постійно стимулювати попит в умовах глобальної економічної рецесії зіткнулися уряди всіх провідних країн світу. Через обмеження державних інвестицій, падіння рівня життя населення, скорочення обсягів приватних інвестицій та недоступність кредитних ресурсів все частіше

лунають пропозиції про повернення виробництва у метрополії, як одного із варіантів антикризового маневру держав, з метою скорочення рівня безробіття та створення нових робочих місць.

Фактично сьогодні у світі розглядається питання про перехід до нової моделі побудови економічних відносин – економіки пропозиції, яка передбачає модернізацію як базису – виробництва, так й її надбудови – характеру суспільних відносин. І саме бюджетна політика формує та відображає тип економічної моделі держави.

Вважаємо, що для забезпечення післявоєнного відновлення економіки України треба приймати нестандартні рішення з метою залучення інвестицій в країну. Зокрема експерти пропонують створювати промислові платформи або індустріальні полігони поблизу АЕС із гарантією від держави щодо забезпечення доступного тарифу на електроенергію для інвесторів протягом 10-15 років. Це дозволить на конкурентній перевазі України – доступної електроенергії, а також розвиненій інфраструктурі та високій якості робочої сили, побудувати формат ніаршорінгу (переміщення виробництв (промисловий аутсорсинг) в країну, що знаходиться поряд із основним ринком збуту), так званих промислових платформ, де будуть виробляти продукцію з високим рівнем додаткової вартості, що забезпечить додаткові надходження до бюджету.

Скорочення поточних витрат держави сигналізує для учасників фінансового ринку про зростання довіри до дій уряду в довгостроковій перспективі за рахунок зниження дефіциту бюджету, що, у свою чергу, сприятиме зростанню сукупного попиту в країні. З іншого боку, скорочення статей витрат, які мають меншу політичну значущість, наприклад, бюджетні інвестиції, матимуть слабший вплив на ступінь довіри до запропонованих заходів. Таким чином, при ухваленні управлінських рішень стосовно скорочення бюджетних витрат з метою збалансування бюджету і зменшення його дефіциту перевагу доцільно надавати заходам, що спрямовані на скорочення поточних статей витрат, оскільки це більш позитивно вплине на темпи розвитку економіки, чим скорочення державних інвестицій.

Держава має сконцентрувати свої обмежені ресурси на виконання чітко визначених базових функцій. Бюджетна політика повинна будуватися на оцінці відносної ефективності участі держави у різних сферах економічної активності

та зводити до мінімуму розподіл бюджетних ресурсів за напрямками, де участь держави не обов'язкова або неефективна.

В умовах глобалізації та відкритості більшості економік країн світу, коли кризи мають всеохоплюючий характер та серед чинників, що їх спричиняють починають домінувати інституціональні, треба говорити про визначальну роль держави у подоланні кризових явищ, про необхідність втручання у ринкові механізми та запровадження ручного керування ситуацією. При цьому, варто наголосити, що сучасний соціально-економічний устрій України, який сформувався, у тому числі, у результаті інституціональної трансформації економіки характеризується посиленням ролі держави як виробника суспільних благ, як це притаманно для більшості європейських країн [2, с. 77].

У наукових колах поширеною є думка, що саме державні видатки сприяють досягненню цілей економічного зростання. Економічне обґрунтування державного втручання в економіку в умовах неефективного функціонування ринкового механізму, а також процес розподілу ресурсів частково базуються на такому припущенні.

Однак, у міру того, як державний сектор починає брати на себе функції, які приватний сектор міг би виконувати більш продуктивно, а також враховуючи, що спосіб фінансування видатків може мати негативні наслідки як для бюджету, так і для економіки загалом, то зв'язок між сукупними державними витратами та економічним зростанням стає все менш виразним. Доказом цього можуть бути дані по цілому ряду розвинених країн, які не вказують на існування послідовної кореляції між сукупними державними видатками та економічним зростанням.

Це дозволяє зробити припущення, що економічне зростання держави певним чином залежить не від обсягів державних витрат, а від їхньої структури, оскільки деякі види цих витрат більш орієнтовані на зростання

Список використаних джерел

1. Гальчинський А.С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. Вид. К.: Либідь. 2006. 312 с.
2. Музиченко Г.В., Коляда Т.А. Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір. Politicus. 2022. Спецвипуск. С. 72-78. URL: http://politicus.od.ua/spec_2022/11.pdf

Копитко Л. В., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, IV курс

Державний податковий університет

Сокирко О. С., к.е.н., доцент

Державний податковий університет

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Посилення процесів інтеграції України до світового співтовариства і європейського економічного простору зумовлюють значні деструктивні зміни в національній економіці й суспільстві. В результаті чого виникають значні диспропорції у соціально-економічного розвитку. Однією із наймасштабніших проблем сучасності в системі євроінтеграції є тінізація економіки. Зростаючі темпи розвитку тіньового сектора економіки знижують рівень життя населення, провокують зростання бідності та безробіття, соціальної нерівності, а також зниження темпів економічного зростання. Існуючі кризові явища вимагають розроблення ефективної протидії дестабілізуючим явищам та проведення системної детінізації національної економіки.

Наразі економіка України знаходиться у кризовому стані через військову агресію з боку росії. Згідно із даними НБУ темп зростання споживчих цін буде перевищувати майже 30%, відбувається процес масового безробіття, зниження попиту на деякі види товарів через виїзд великої кількості людей з країни [2]. Але навіть у такий час держава намагається зробити все можливе задля підтримки економіки, а саме: зниження ставки податків; всебічна державна фінансова підтримка підприємств; спрощена система для входу в бізнес; забезпечення НБУ стабільної роботи банків та безготівкової системи оплати.

Україна є значимим гравцем на світовому продовольчому ринку. До військової агресії Україна постачала 10% світового експорту пшениці, понад 15-20% ячменю, понад 50% соняшникової олії. Таким чином, Україна є одним із найбільших світових експортерів по даним сегментам. Однак зараз Україна знаходиться у стані кризи через існуючі проблеми, які вимагають негайного їх вирішення. Вважаємо, що для вирішення існуючих проблем необхідно реалізувати такі кроки [1]:

1) перехід української економіки до європейських стандартів промислового і продовольчого виробництва (інноваційний розвиток промисловості);

2) вступ до ЄС (допоможе відкрити нові можливості, наприклад доступ до відповідних фінансових фондів, а також статус кандидата для України суттєво підвищує рівень відповідальності ЄС за процеси в політичній, економічній, соціальній і гуманітарній сферах);

3) повернення людей, які мігрували за кордон (необхідно для відновлення економіки та відбудови країни у післявоєнний період);

4) створювати умови для покращення інвестиційного клімату (заохочувати інвестиції та разом із партнерами обговорювати інноваційні ідеї);

5) збереження елементів навколишнього середовища для подальшого їх використання (необхідно встановити такі правила регулювання, які будуть враховувати інтереси усіх стейкхолдерів – держави, бізнесу та громадськості аби уникнути потенційної екологічної кризи, яка пов'язана із швидким економічним зростанням; погіршення якості атмосферного повітря, проблему управління відходами та зменшення площ зелених насаджень).

У сучасних реаліях необхідна економічна інтеграція, що дозволить використовувати фонди регіонального розвитку ЄС, це пришвидшить досягнення рівня властивого ін. членам ЄС. Інтеграція в світову економіку нерідко є фактором, що має вирішальне значення для забезпечення економічної ефективності та конкурентоспроможності. В процесі інтеграції в ЄС, щоб досягти успіху, будь - яке підприємство змушене ефективно використовувати наявні ресурси: матеріальні, фінансові та потенціал співробітників, а також аналізувати навколишнє середовище, в якому воно працює. Все це призводить до того, що підприємства постійно розвиваються, змінюють функції, цілі, завдання, методи організації і пристосування до мінливих умов господарської діяльності.

Основними завданнями для економіки України щодо інтеграції в ЄС є:

- фінансування програм щодо захисту територіальної цілісності країни;
- забезпечення економічного, військового та інформаційного захисту;
- розвиток галузей господарювання, які використовують сучасні технології (наука, відновлювальна енергетика, освіта, фармація, космічна галузь, виробництво військової техніки, літакобудування, машинобудування);

- реалізація високих стандартів якості життя населення (соціально-економічний рівень, освіта протягом життя, якісні медичні послуги);
- вжиття заходів з екологічної безпеки (поширення проектів використання відновлювальної енергії, екологічно чистого транспорту, переробки сміття, стандартів харчування, житлово-комунального сектору).

Оскільки на сьогоднішній день головним напрямом розвитку економіки країни має бути відновлення України після військової агресії, то саме ця ціль і є пріоритетною та відіграє ключову роль для України. Очікується, що найбільшим попитом під час відновлення країни користуватимуться працівники, пов'язані із логістикою та відбудовою інфраструктури. Саме тому, людські ресурси мають підтримувати економічні процеси, а держава в свою чергу, має створити належне регулювання та залучення іноземних інвестицій у ці галузі.

Для національної економічної системи іноземний капітал є важливим джерелом фінансування, а саме захисту національних інтересів, розбудови та модернізації інфраструктурних об'єктів, освіти й науки, державного устрою, екологічних проектів [3]. За сучасних умов військового часу необхідно більш раціонально використовувати бюджет, який виснажується постійними відновленнями певних об'єктів, що спричинені руйнуваннями завданими країною-агресором.

Разом з тим, необхідно визначати шляхи підвищення рівня розвитку вітчизняних підприємств із метою досягнення стратегічних пріоритетів України, які будуть помітними у системі поступової адаптації нашої економіки до змін світових глобалізаційних та євроінтеграційних процесів із урахуванням ризиків для економіки нашої держави. Основним механізмом підвищення конкурентних переваг України є використання внутрішніх реформ, таких як: антикорупційна реформа, податкова реформа, реформа у сфері зовнішньої торгівлі та зміна напрямку зовнішньо-економічної політики. Для подолання негативних впливів Україні потрібно витратити кошти на розвиток бізнесів, стартапів, покращення стану підприємництва та створення привабливого інвестиційного середовища в економіці країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Євроінтеграція та війна: економічний вимір [Електронний ресурс]. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=evrointehratsiya-ta-vijna-ekonomichnyj-vymir>
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-za-materialamiinfluyatsiynogo-zvitu-za-lipen-2022-roku>
3. Сисоев Є. Стратегічний національний проект «Інноваційна Україна». [Електронний ресурс]. URL: <http://www.slideshare.net/YevgenSysoyev/ss-32717561>

Медвідь С.М. студент, III курс
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Державні фінанси є однією з найважливіших сфер фінансової системи країни, що покликана забезпечити державу необхідними фінансовими ресурсами для виконання її економічних, соціальних та політичних функцій.

Фактично державні фінанси є основою економічного життя та розвитку держави, запорукою матеріального добробуту населення. За об'єктивну передумову виникнення фінансів ми визначали наявність відносин, пов'язаних із забезпеченням нормального функціонування держави, отже, можемо зазначити, що державні фінанси є об'єктивно існуючою категорією.

Об'єктивний характер, функціонування державних фінансів значною мірою залежить від суб'єктивних дій політичних сил, які знаходяться при владі й домагаються забезпечення власних економічних інтересів.

Крім цього, державні фінанси є провідною сферою фінансової системи, через яку здійснюється вплив фінансів на економічний і соціальний розвиток країни. Вона має свої особливі принципи організації та функціонування. Це зумовлено функціями і роллю держави у регулюванні та забезпеченні демократичних економічних і соціальних умов життя населення, створенні сприятливих умов для діяльності виробничих і невиробничих структур.

Фінанси досягли свого найвищого розвитку в XIX столітті, коли функції держави значно розширились і удосконалились, а товарно-грошові відносини зайняли панівне становище в економічних системах. Фінанси стали

універсальним і дуже активним елементом економічного життя. Саме в цей час розпочинається II-й етап становлення фінансових відносин, набувають високого розвитку методи і форми мобілізації коштів та їх розподілу для задоволення потреб населення, удосконалення й розширення виробничих процесів у державі.

Ці процеси супроводжуються розширенням меж державних фінансів. Збільшується частка державної власності, держава стає власником цілих галузей економіки, землі, природних багатств. Вона переймає на себе фінансування низки соціальних потреб населення. У сферу інтересів держави потрапляють майже всі її громадяни.

Державні фінанси - це фінансові ресурси, зосереджені в руках держави і призначені для забезпечення виконання притаманних їй функцій, а також сукупність форм і методів, за допомогою яких ці функції реалізуються. Слід зазначити, що держава розпоряджається не всіма фінансовими ресурсами, створеними в країні за певний період часу.

У розпорядженні держави знаходяться лише централізовані фінансові ресурси:

- 1) бюджетної системи;
- 2) державних фінансових інститутів;
- 3) централізованих і децентралізованих фондів цільового призначення.

Джерелом формування фінансових ресурсів виступає валовий внутрішній продукт.

За економічною сутністю державні фінанси - це грошові відносини з приводу розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу, що пов'язані з формуванням фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні держави та її підприємств, і використанням цих ресурсів на розширене відтворення, управління, соціальні та культурні потреби, оборону країни.

Суб'єктами цих відносин виступає з одного боку держава (в особі відповідних владних структур), а з іншого - юридичні й фізичні особи.

Система фінансових відносин, які складають зміст державних фінансів, знайшла своє відображення у таких ланках:

1. 1. Бюджетна система:
  - 1.1.1. Державний бюджет;
  - 1.1.2. Місцеві бюджети.

1.2. Централізовані грошові фонди цільового призначення:

1.2.1. Пенсійний фонд;

1.2.2. Фонд соціального страхування;

1.3. Державний кредит

1.4. Страхування

1.5. Фінанси державних підприємств

Державні фінанси функціонують на тих самих засадах, що й фінансова система в цілому. Так, усі ланки державних фінансів мають власну сферу функціонування, і водночас вони тісно пов'язані між собою.

Основу державних фінансів становлять фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності. Тут створюється майже 35 відсотків валового внутрішнього продукту, який є головним об'єктом фінансового розподілу. В умовах становлення ринкової економіки частка державного сектора постійно зменшується, однак ще тривалий час цьому сектору належатиме вирішальна роль у процесах формування, розподілу та використання фінансових ресурсів країни.

Принципи побудови бюджетної системи держави регулюються бюджетним законодавством і залежать насамперед від її адміністративно-територіального поділу. Взаємовідносини між різними складовими бюджетної системи визначаються рівнем розвитку демократичних засад у державі. На сьогодні основні нормативно-правові засади функціонування бюджетної системи закріплені в Бюджетному Кодексі України.

Державному бюджету належить центральне місце в системі державних фінансів. Він охоплює всі сфери економічної діяльності держави. За своєю сутністю бюджет характеризує фінансове становище держави. Проте бюджет є дуже складною економічною категорією, до якої не можна підходити однозначно, як і використовувати показники державного бюджету без детального аналізу структури бюджетної системи держави.

Централізовані грошові фонди цільового призначення включають Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування, Фонд сприяння зайнятості населення, Фонд конверсії, Валютний фонд, позабюджетні фонди місцевих органів самоврядування. Державне майнове й особове страхування є одним з методів створення страхових фондів для збереження майна громадян і господарських структур.

Список використаних джерел

1. Ткачук І.Г. Державні фінанси : підручник / І.Г. Ткачук. – Івано-Франківськ Прикарпат. Нац. Ун-т ім. В. Стефаника, 2015. – 510с.
URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1907_15819848.pdf (Дата звернення 30.03.2023).
2. Долінська Р.Г. Державні фінанси / навчальний посібник. – Харків, 2002. - 232с.
URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50574959.pdf> (Дата звернення 30.03.2023).
3. Борисова І.С. Навчально-методичний посібник «Фінанси» / І.С. Борисова, О.М. Краснікова. – Полтава: Полтавська державна аграрна академія, 2020-254с.
URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8499/1/Навч.-метод.%20посібник%20ФІНАНСИ.pdf> (Дата звернення 30.03.2023).

Мельничук І. І., к.е.н., доцент

Університет економіки і підприємництва, м. Хмельницький

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Територіальні громади є досить новими суб'єктами бюджетних відносин, а обсяги їх фінансів зазвичай обмеженими. Тому, актуальність управління ними зростає в рази, зважаючи на складну економічну, соціальну, військову ситуацію в країні. В цілому, управління фінансами являє собою складну систему, до складу якої входять суб'єкти, які завдяки застосуванню низки методів та інструментів впливають на об'єкти, що, в свою чергу, дозволяє розробити та реалізувати управлінські рішення, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів. Ефективність такого управління базується на принципах, які лягають в його основу. Саме їх мають дотримуватися усі учасники, завдяки синергії дій яких і реалізуються процеси формування, розподілу та використанням таких ресурсів.

Вивчення досвіду управління публічними фінансами показав, що основу його принципів складають як загальні, так і спеціальні принципи [1]. Їх роль є важливою, оскільки вони враховують базові засади формування фінансових ресурсів, їх направленість, особливості застосування тощо. Проте, підходи до ідентифікації та значущості принципів управління фінансам були переглянуті в рамках проведення реформи децентралізації, коли сам процес управління

новими утвореннями не задовольнявся старими звичками, моделями. Постало питання пошуку сучасних дієвих підходів та напрямків управління громадами. Зважаючи на зазначене, і принципи управління фінансами громад не можна залишити сталими.

У посібниках [2], що розкривають особливості управління у територіальних громадах, формування їх ресурсів тощо, ключову роль відіграють такі характеристики як: відкритість, прозорість, підзвітність, ефективність та результативність. На таких аспектах акцентується увага і у дослідженні К. Є. Мойсеєнко. Зокрема, автор наголошує на тому, що фінансова політика має базуватися на засадах:

- участі – коли люди є тією рушійною силою, яка приведе до успіху державу чи окремих її регіон. При цьому люди мають приймати участь на усіх етапах прийняття рішень, пов'язаних з публічними фінансами;
- прозорості, коли рішення базуються на нормах законодавства, а їх результати – оприлюднюються;
- ефективності та результативності – результати досягаються в умовах обмежених ресурсів;
- відповідальності та підзвітності [3].

Вважаємо такий підхід цілком оправданим та доречним в контексті розуміння системи управління фінансами новостворених об'єднаних територіальних громад, які змушені адаптуватися до вимог часу в частині побудови конструктивного діалогу між органами управління громадою та її мешканцями, органами влади в країні, міжнародними інституціями, потенційними інвесторами тощо.

Така широка аудиторія суб'єктів, з якими співпрацюють органи управління територіальною громадою, і більшій мірі така співпраця пов'язана саме з фінансами, вимагає чіткого, всебічного та постійного дотримання тих ключових принципів, на яких базується довіра у відносинах між вище означеними суб'єктами. А тому, вважаємо за доречне систематизувати найбільш важливі та необхідні для застосування принципи, на яких має базуватися сучасне управління фінансами громади:

- відповідальності – за порушення законодавства у сфері формування, розподілу, використання ресурсів обов'язково має бути винного притягнуто до відповідальності;

– відкритості та вчасності – усі процеси і операції мають бути відкриті для громадського контролю. При цьому, просто надати таку інформацію не достатньо. Головне – оприлюднити її вчасно;

– прозорості – планування, формування, розподіл і використання фінансових ресурсів є процес законодавчо обумовлений, має своїх відповідальних виконавців та часові рамки. Зважаючи на це, відповідальні мають формувати свої звіти, оприлюднювати їх для ознайомлення усіма зацікавленими сторонами;

– результативність управління фінансами має проявлятися у задоволенні потреб тих, хто цих коштів потребує (мешканці громади). Ефективність же досягається тоді, коли за рахунок мінімального обсягу ресурсів досягнуто максимального ефекту. Це, в свою чергу, можливо тоді, коли органи управління громадою відкриті до співпраці з жителями громади (проводяться зустрічі, обговорення проєктів, опитування та інше).

Таким чином, у реаліях сьогодення управляти громадою не так просто. Це вимагає нових підходів та принципів, які будуть поєднувати інтереси усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Дем'янишин В. Сучасні вектори реформування управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України. *Світ фінансів*. 2021. № 2 (67). С. 51-65.
2. Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. Консолідований підхід : Практичний посібник. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12519> (дата звернення 18.04.2023).
3. Мойсеєнко К. Є. Принципи управління публічними фінансами за умов пост-конфліктного відновлення національної економіки. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6013> (дата звернення 18.04.2023).

Муніч Наталія, здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах державний борг є однією з найважливіших складових фінансової системи багатьох країн світу. За часи незалежності України формування боргу відбувалося значною мірою під впливом потреб фінансування поточних бюджетних видатків.

Вітчизняні науковці по різному тлумачать сутність державного боргу. Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України «державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення» [1].

Єдності, щодо визначення терміну «державний борг» не існує. Такі науковці як Юрій С.І. і Федосов В.М. надають наступне визначення: «державний борг – сума усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави перед внутрішніми і зовнішніми кредиторами, а також відсотків за ними (включаючи гарантії за кредитами, що надаються іноземними позичальниками державним підприємствам)» [2, с. 228].

Існування в економіці державного боргу свідчить, про недостатню кількість фінансових ресурсів для функціонування держави, що призводить до пошуку додаткових джерел запозичень як в середині країни так і за її межами.

Станом на 28 лютого 2023 року загальна сума державного та гарантованого державою боргу становить 4242,16 млрд. грн (116,01 млрд. дол. США в еквіваленті). Якщо до порівняння взяти грудень місяць 2022 року то дежборг становив 4072,85 млрд. грн (111,38 млрд. дол. США в еквіваленті) то бачимо такі зміни за два місяці: в гривні він зріс на 169,36 млрд. грн а в еквіваленті на 4,63 млрд. дол. США, що становить 4,16% [3].

Розглянемо динаміку державного боргу України за період з 2017 по 2022 рр., що наведена в табл. 1, складеній за даними Міністерства фінансів України.

Аналізуючи наведені показники державного боргу, які містяться в таблиці 1, варто відмітити, що розмір зовнішнього державного боргу поступово збільшувався. Так, станом на 31.12.2022 р. він становив 111,38 млрд. дол. США, що на 45% перевищило аналогічний показник базисного 2017 р. Також помітне значне збільшення розміру державного боргу за минулий рік на 13,42 млрд. дол. США, що становить 13,69%.

Варто відмітити, що якщо і надалі буде відбуватися зростання зовнішнього державного боргу України, то можуть бути негативні наслідки для держави, такі як: втрата економічної незалежності України, девальвація гривні, як національної валюти, погіршення загального рівня життя населення, тощо [4, с.183].

Таблиця 1

Динаміка державного боргу України за період з 2017 по 2022 рр.

Роки	Загальна сума державного та гарантованого державою боргу (млрд. дол. США)	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
2017	76.31	-	-
2018	78.32	2,01	2,64%
2019	84.37	6,05	7,72%
2020	90.25	5,88	6,97%
2021	97.96	7,71	8,54%
2022	111.38	13,42	13,69%

Джерело: розраховано автором за даними Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>

Вважаємо, що для скорочення розмірів зовнішнього державного боргу, необхідно: впроваджувати більш жорстку політику в частині залучення зовнішніх запозичень; модернізувати систему управління зовнішнім боргом України; залучати іноземних інвесторів, а також впроваджувати жорсткий контроль за витрачанням взятих в позику.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.

3. Статистичні матеріали по стану державного боргу України на 28.02.2023 р. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>

4. Коляда Т.А., Бенч Л.Я., Рибіна Н.Д. Боргова складова забезпечення стійкості публічних фінансів України: стан і тенденції розвитку. Бізнес Інформ. 2021. № 7. С. 178-186. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-7_0-pages-178_186.pdf

Струк Н.П., к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У Методиці формування спроможних територіальних громад поняття спроможної територіальної громади визначено так: «спроможною територіальною громадою є така, в якій фінансові, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством [1]. Тобто, чинні офіційні документи фактично виділяють три види спроможності територіальних громад: фінансову, інфраструктурну, кадрову. Фінансова спроможність громади складається з двох складових - бюджетної та інвестиційної. Бюджетна спроможність зазвичай визначається за показниками місцевого бюджету.

Досліджуючи питання спроможності територіальних громад і її складових, нами зроблено висновок, що найбільше позитивних для територіальних громад змін досягнуто якраз в напрямі забезпечення бюджетної спроможності. Внесення змін до Бюджетного кодексу України, що стосуються реформи міжбюджетних відносин, внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів та впровадження цих змін у практику дало можливість посилити бюджетну спроможність територіальних громад. Фактично були проведені значні зміни в міжбюджетних відносинах та наповненні місцевих бюджетів шляхом перерозподілу джерел податкових надходжень між різними рівнями бюджетної системи.

Завдяки бюджетній децентралізації у 2022 році територіальні громади України довели, наскільки стійким є місцеве самоврядування, яке здатне гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансовій частині, навіть в умовах воєнного стану. Загалом за 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд гривень доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень [2].

Ми проаналізували за рахунок чого відбулося посилення бюджетної спроможності територіальних громад Івано-Франківської області у 2022 році. В таблиці 1 наведено інформацію про структуру доходів Зведеного бюджету Івано-Франківської області в 2022 р. [3].

У структурі офіційних трансфертів 1 818 720,73 грн. – це кошти від ЄС, урядів інших держав, донорських установ – гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів. Звичайно, що наявність такого джерела доходів до бюджетів громад Івано-Франківської області є позитивним фактом, але сума еквівалентна 49705 дол. США є незначною для області.

Таблиця 1

Доходи Зведеного бюджету Івано-Франківської області в 2022 р.

Доходи бюджету		
Податкові надходження	10 259 354 433, 71 грн	58,22%
Неподаткові надходження	646 405 564, 53 грн	3,67%
Доходи від операцій з капіталом	77 186 225,58 грн	0,44
Офіційні трансферти, в т.ч. кошти від ЄС, урядів інших держав, донорських установ (гранти)	6 633 520 558,07 грн 1 818 720,73 грн	37,64 0,03
	17 624 749 956,11 грн	100%

Сподіваємось, що статус країни-кандидата на вступ до ЄС надасть нові можливості і для посилення спроможності територіальних громад в тому числі, оскільки для країн-кандидатів в ЄС передбачені спеціальні фонди і програми, які допомагають їм досягти відповідності Копенгагенськими критеріями членства: політичним, економічним, правовим. Слід зауважити, що ще немає остаточного рішення щодо обсягу коштів, які будуть спрямовані на підтримку

України в процесі євроінтеграції, і механізмів, які будуть використані, але вже сьогодні зрозуміло, що ці кошти будуть значно більші, ніж ті, які були виділені на підтримку інших країн-кандидатів.

Зважаючи на зазначене, важливо, щоб громади мали відповідні навички та здатності для розробки проєктів, які відповідають стратегічним цілям їхнього розвитку та вимогам програм і фондів ЄС. Крім того, їм потрібно мати здатність ефективно керувати коштами, які вони отримуватимуть в результаті відповідних проєктів. Така спроможність є ключовою для громад у цій ситуації. Слід наголосити і на тому, що часто програми та проєкти ЄС, включаючи ті, які вже доступні для українських заявників, передбачають необхідність співпраці з партнерами з країн, що вже є членами ЄС. Тому, однією з ключових передумов залучення додаткових ресурсів, експертизи та підвищення готовності до співпраці з європейськими фондами є налагодження партнерства між українськими громадами та муніципалітетами з країн ЄС та інших країн-кандидатів. Таке партнерство може включати співпрацю між місцевими навчальними закладами, дослідницькими інституціями, НГО та бізнес-структурами. Це допоможе забезпечити необхідну спроможність та залучення ресурсів для успішної співпраці з європейськими фондами, коли така можливість відкриється.

Отже, посилення спроможності територіальних громад в цілому і бюджетної спроможності, зокрема, в умовах євроінтеграції, є дуже важливим оскільки воно забезпечить підвищення стандартів якості життя наших громадян і можливість для них жити в справді європейській Україні — інтегрованій у демократичний світ, економічно розвиненій і безпечній.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 8.04.2015 р. №214. Законодавство України: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п>
2. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
3. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/13588000000/info/indicators>

Чеберяко О.В., д.і.н., к.е.н., професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Красьоха О.В., студентка, III курс,
ОП «Фінанси і кредит»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МВФ

1944-го року на Бретон-Вудській конференції, під егідою Організації Об'єднаних націй, прийнято рішення про заснування фінансового інституту - Міжнародного Валютного Фонду (МВФ). Однією з цілей створення агентства була повоєнна відбудова постраждалих країн після Другої світової війни. У 1947 Франція стала першою державою, яка отримала фінансову допомогу від МВФ. Для України питання необхідності співробітництва з МВФ є досить актуальним сьогодні, адже завдяки такому співробітництву можна знайти додаткові фінансові ресурси для фінансування відбудови постраждалих територій внаслідок війни.

З огляду на актуальність цієї теми з часів незалежності України та її активне використання у інфопросторі наразі, розібратись з цим питанням можна завдяки науковим надбанням таких вітчизняних вчених як: В. Г. Буткевича, М.В. Бугая, І.О. Лютого, Н.А. Плешакової, О.І. Рогача, А.С. Філіпенка та інших.

Головною метою створення МВФ була фінансова підтримка країн для їх сталого економічного розвитку та отримання позитивного платіжного балансу. В певному сенсі співпраця з фондом є інтеграційним драйвером в міжнародну фінансову систему.

Наразі загальна кількість країн-членів становить 189 учасників, і Україна є однією з них - з 3 вересня 1992 року. Починаючи з 1994 року Україна почала отримувати допомогу від МВФ. З початку співпраці з організацією, країні було виділено квоту в 665000 SDR, а з 2016 року це значення досягло 2011800 SDR. Сутність квоти полягає в тому, що вона визначає максимальний розмір фінансових зобов'язань перед МВФ.

В українській практиці співпраці з МВФ найбільшого використання набули програми RFI, Stand-by, EFF. Вони відрізняються своїми розмірами,

терміном дії та переліком передбачених реформ, які мають бути проведені відповідно (табл.1.). Досить часто обговорена сума на початку недоотримується через невиконання усіх умов зі сторони України, або ж їх несвоєчасне прийняття. Також слід зазначити про існування SDR - це додатковий валютний резервний актив, спеціальне право запозичення, що випускається та підтримується з боку МВФ. На 14.04.2023 вартість 1 спеціального права запозичення оцінюється близько 1,35 долара.[1]

Таблиця 1

Головні програми співпраці України та МВФ

Назва програми	Кількість програм з 1992 р.	Тривалість програми	Отримана сума за усіма програмами, тис. SDR	Визначальні особливості
Stand-by	9	від 12 до 24 місяців, але не більше 36 міс.	16 540 848	Короткострокова допомога країнам, які відчувають тимчасовий або циклічний дефіцит платіжного балансу.
Extended fund facility (EFF)	3	3-4 роки	9 383 090	Фінансова допомога надається країнам, котрі зіткнулися з серйозними середньостроковими проблемами платіжного балансу через структурні недоліки, для вирішення яких потрібен час.
Rapid financing instrument (RFI)	2	Одноразова виплата	2 011 800	Термінове надання фінансових ресурсів країні, яка зіткнулась з нагальними потребами платіжного балансу, які можуть призвести до значної економічної кризи.

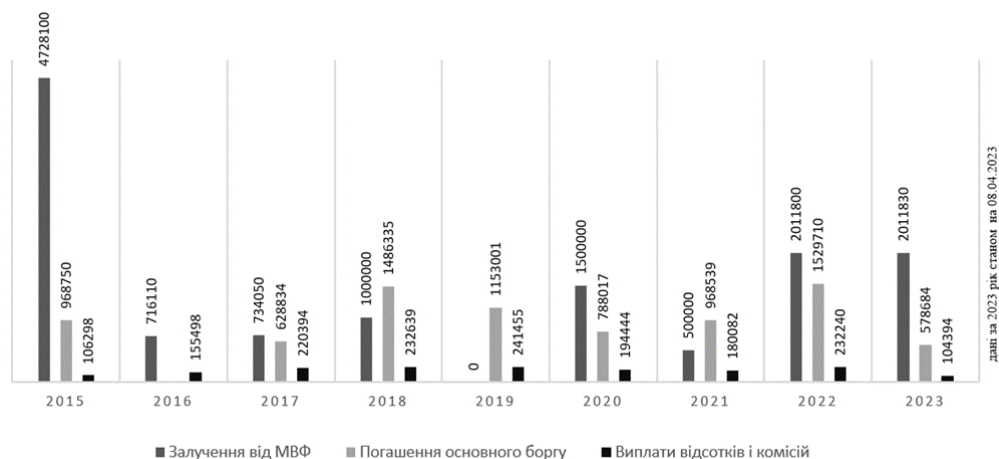
Джерело: складено авторами на основі даних [2]

Наразі діє програма Extended fund facility, яку МВФ надає з метою стабілізації економіки після кризового стану. З цією програмою ми вже мали змогу працювати під час кризи 2014-2015 років. У рамках програми країна отримала терміново 5 млрд дол. США, з них 2,7 млрд дол. США було

направлено до Державного бюджету України.[5] Нажаль, не відбулось виконання всіх умов програми, тому країна отримала лише ½ обумовленої фінансової підтримки, а сума зовнішнього боргу зросла на 8,3 млрд. дол. США. Деякі науковці стверджують про неефективність даної програми та паралельно тут варто розглядати варіант неефективного управління зі сторони головних розпорядників та владних структур, саме цю причину можна вважати одним із факторів, що не дозволив в повній мірі досягти очікуваних результатів програми.[2; 3, с.302]

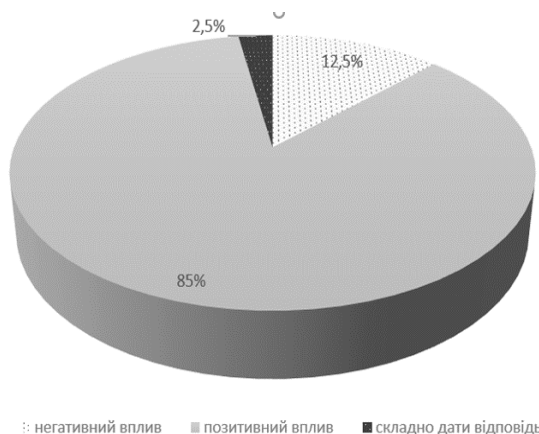
Згідно даних, представлених на рисунку 1, найбільшу частину коштів Україна залучила у 2015 році і найвагомішу роль у цьому відіграла програма EFF, тому не дивно, що наразі у 2023 для фінансової стабілізації практикується її використання. Також 2019 та 2021 роки характеризуються збільшенням ресурсів, які спрямовуються на погашення основної частини боргу. По виплаті відсотків ситуація досить стабільна, та найбільшого значення було досягнуто у 2019 році - 220 394 SDR. У 2020 році ситуація дещо інша - у зв'язку з пандемією COVID-19 прийнято рішення про надання фінансової допомоги через програму «Stand-by». При чому варто наголосити на тому, що з початку повномасштабних військових дій на території унітарної країни (з 24 лютого 2022 року), обсяги залучення запозичень від МВФ почали зростати з метою стабілізації економічної ситуації в країні.

Рис.1. Динаміка запозичень і погашень Україною позикових ресурсів від МВФ, тис. SDR

Джерело: створено авторами на основі [4]

У ході дослідження було проведено соціологічне опитування населення щодо їх безпосереднього ставлення до МВФ, а саме поставлено запитання: «Який вплив на економіку має співпраця України з Міжнародним валютним фондом?». Всього було опитано 40 респондентів з різних територій країни, віковою категорією від 18-ти до 22-х років (30 студентів економічних спеціальностей та 10 - з інших сфер). Згідно отриманих результатів, молодь притримується думки, що співпраця України з МВФ має скоріше позитивний характер, ніж негативний. Та є люди, які вбачають негативний вплив організації на економіку країни (12,5%) (цікаво, що 2 з них не пов'язані зі сферою фінансів). Свою думку вони аргументували тим, що збільшення кредитів до гарних результатів не призведе і висловили побоювання, щодо використання коштів не за цільовим призначенням.

Рис.2. Результати опитування, щодо співпраці України з МВФ, %

Джерело: складено авторами на основі дослідження

Проаналізувавши досвід співробітництва України з МВФ, починаючи з 2014 року і до сьогодні, виділено наступні переваги та недоліки, які згруповано у таблиці 2.

Отже, до війни МВФ був для нас кредитором останньої інстанції. В процесі співпраці України з МВФ виявлено ряд проблем, які заважають реалізовувати передбачені реформи. Сьогодні необхідно пам'ятати, що кредити, які ми беремо для фінансування наявних потреб, в майбутньому доведеться повертати нашим дітям. Історичний досвід співпраці свідчить, що для погашення заборгованості перед МВФ, Україна вимушена брати нові кредити у досить великих розмірах, у зв'язку з чим державний борг країни стане нагадувати фінансову піраміду, а Україна - державу, яка сидить на

«кредитній голці».[5] На жаль, поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

Таблиця 2

Переваги та недоліки співпраці України та МВФ

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - Фінансова допомога для стабілізації галузей економіки; - Зростання інвестиційної привабливості країни на міжнародному ринку; - Реформування задля прозорості; - Пільгові умови позик, що залежать від квоти; - Важливе джерело фінансування потреб під час війни.	<ul style="list-style-type: none"> - Залежність бюджету від іноземної підтримки; - Розбіжність поглядів населення з певними реформами, які рекомендує до проведення МВФ; - Невиконання Україною поставлених задач; - Неефективне використання коштів; - Корупція – як стримуючий фактор виконання програм; - Збільшення державного боргу.

Джерело: складено авторами

Наразі, в умовах широкомасштабної війни, залучені ресурси допомагають стабілізувати економічну ситуацію, збільшити золотовалютні резерви, що призводить до значної залежності від ресурсів міжнародних донорів та зростання суми зовнішнього боргу країни. Максимальна результативність траншів МВФ можлива лише у разі використання фінансових ресурсів за програмно-цільовим методом, вкладення ресурсів у інвестиційні проекти при прозорій політиці влади.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: www.imf.org
2. History of Lending Commitments as of March 31, 2023. *IMF*. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?memberkey1=993&date1Key=2023-03-31>
3. Плешакова Н. А., Лялькін О. С. Міжнародний валютний фонд і його вплив на фінансову систему України. *Бізнесінформ*. 2021. № 10. С.298-304.
4. Transactions with the Fund from May 01, 1984 to March 01, 2023. *IMF*. URL: https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extrans1.aspx?memberKey1=993&endDate=2099%2D1%2D31&finposition_flag=YES
5. Чеберяко О.В. Роль міжнародного валютного фонду у формуванні державного боргу України. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/20099/194-200.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ПАНЕЛЬ 2
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.

PANEL 2
SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS FOR INNOVATIVE OF
ECONOMIC DEVELOPMENT

Поплавська Ж.В., д.е.н., професор
НУ «Львівська політехніка»

КОНЦЕПЦІЯ FORESIGHT В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ

Турбулентність і перервні зміни в оточенні організації теорія управління відносить до зовнішніх ситуацій, які вимагають від організації реакції, пристосованої до сили і новизни змін в оточенні.

Розробка і використання концепції Foresight безпосередньо пов'язана із сучасними вимогами до стратегічного управління. Методи, які використовуються в проектах і отримали загальну назву Форсайт, з англійської Foresight – «передбачення», зарекомендували себе як найбільш ефективний інструмент вибору пріоритетів у сфері науки і технологій, а пізніше – і значно ширшого кола проблем соціально-економічного розвитку

Вперше термін Foresight вжив J.F.Coates у 1985 році у контексті стратегічних досліджень майбутнього [8]. Поглиблений аналіз Foresight досліджень можна віднайти у працях K.Cuhlsa [1] чи L.Georghiou [3,4].

Поняття Foresight не має українського відповідника, а ототожнення з прогнозуванням, передбаченням чи плануванням не відображає повною мірою його суті. Foresight включає в себе дії, орієнтовані на мислення, обговорення та окреслення майбутнього. Деякі школи дотримуються думки, що Foresight - це сценарне прогнозування соціально-економічного розвитку економіки, промисловості, суспільства у 10-20 річній перспективі [6], з якою можна погодитися лише частково в сенсі використання сценарних методів, але не із визначенням як різновиду прогнозування, оскільки основним призначенням Foresight є не передбачення, а розуміння.

У фундаментальному двотомнику ЮНІДО [9] наводиться таке тлумачення: « Foresight – систематична спроба заглянути у довгострокове майбутнє науки, технології, економіки і суспільства з метою ідентифікації зон стратегічного дослідження і створення родових технологій, які можуть забезпечувати найбільші економічні і соціальні вигоди».

Усі дослідники підкреслюють, що Foresight – це не документ, а процес постійного уточнення бачення майбутнього, який здійснюється з врахуванням активності зацікавлених учасників, залучених у сферу його формування.

Основною метою Foresight є підтримка прийняття стратегічних рішень шляхом підготовки і створення альтернативних сценаріїв розвитку, у яких кожен варіант майбутнього залежить від рішень, які приймаються сьогодні.

Усі дослідники підкреслюють, що Foresight – це не документ, а процес постійного уточнення бачення майбутнього, який здійснюється з врахуванням активності зацікавлених учасників, залучених у сферу його формування.

З врахуванням вимог до інноваційного розвитку та можливостей Foresight можна намітити потенційні сфери зміни економіки внаслідок залучення Foresight досліджень, а саме:

- Надання рівноцінної ролі як комунікації, такі і співучасті;
- Спрямованість на бажані суспільні стратегії;
- Залучення до досліджень багатьох зацікавлених;
- Конфронтація висхідного і спадного підходів, врахування очікувань кінцевого споживача;
- Усуспільнення процесу побудови стратегії, залучення більшої чисельності зацікавлених;
- Створення команди ентузіастів впровадження змін;
- Формування стратегії шляхом неперервного процесу, який підлягає постійній актуалізації;
- Зосередження на ключових чинниках змін, врахування непередбачуваності оточення;
- Менша формалізація процесу побудови стратегії з використанням креативних методів;
- Створення багатоваріантних стратегій залежно від ключових чинників змін [2, с.104].

Foresight може стати способом побудови і творення бажаної візії майбутнього, інструментом демократизації стратегічного управління та обмеження бар'єрів раціональності та пристосування стратегічного управління до вимог оточення. На думку R.A.Slaughtera, Foresight є здатністю творення підтримки високої якості спільної візії та використання її у спосіб, що забезпечить організації вимірну вигоду шляхом викривання невігідних чинників у середовищі, підтримку політики організації та формування стратегії для дослідження нових ринків, продуктів і послуг [7].

Список використаних джерел

1. Cuhls K. From Forecasting to Foresight Processes – New Participative Foresight Activities in Germany//Journal of Forecasting, vol.23. 2003
2. Ejdys J., Kononiuk A. Doskonalenie zarzadzania strategicznego poprzez wykorzystanie koncepcji badan foresightingowych// Przegląd organizacji. 2013, №1
3. Georghiou L. Third Generation Foresight: Integrating the Socio-Economic Dimention, in Proceedings of the International Conference on Technology Foresight – the approach to and potential for New technology Foresight, NISTEP Research Material 77, 2001
4. Georghiou L. Future of Foresighting for Economic Development, UNIDO Technology Foresight Summit, Budapest, 2007
5. Gudanowska A. Mapowanie a Foresight – wybrane aspekty metodologiczne jednego ze współczesnych nurtów badawczych w naukach o zarządzaniu// Współczesne zarządzanie 2012, №4
6. [http: //foresight.hse.ru/whatforesight/](http://foresight.hse.ru/whatforesight/) Что такое форсайт? Высшая школа экономики
7. Miles I., Harper J., Georghiou L., Keenan M., Popper R. The Many Faces of Foresight - Georghiou L., Cassingea J., Harper I., Keenan M., Miles I. Popper R. The Handbook of Technology of Foresight. Concepts and Practice, Prime Series on Research and Innovation Policy. Edward Elgar Publishing, Inc. Northhampton. 2008
8. PARP. Foresight Technologiczny. Tom 1: Organizacja i metody. Warszawa, 2005
9. Unido Techniligy Foresight Manual. Vienna, 2005. Vol.1. Organization and Methods

Божанова О.В., к. е. н., доцент,
в.о. декана факультету економіки і менеджменту
Український державний університет науки і технологій

ІДЕОЛОГІЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ КОНСТРУКТИВНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ

Сьогодні вітчизняні суб'єкти економічних відносин функціонують в умовах трансформаційних змін бізнес-середовища. Причинами таких змін є політичні, економічні та соціальні кризові явища на всіх рівнях національної економіки, які є поштовхом для позитивного розвитку системи управління кожним окремим структурами бізнесу, враховуючи особливості та специфіку їх діяльності. Актуальним на сьогодні постає питання пошуку шляхів виходу з ситуації, що склалася через визначення оптимального безпечного рівня позитивного розвитку бізнес-структур на підставі балансу статичних та динамічних факторів впливу [1].

Сучасні соціально-економічні реалії, в яких знаходиться бізнес, дуже складні. У перші місяці війни багато суб'єктів бізнесу внаслідок порушення логістичної системи скоротили виробництво, зовсім зупинилися або повністю зруйновані. Крім того, блокада Чорного моря серйозно ускладнила експорт основної групи товарів, які експортує країна. Внаслідок воєнних дій аграрний бізнес не отримав очікуваного прибутку, металургійна галузь зазнала великих втрат. Населення скоротило витрати на не першочергові товари та послуги тим самим спричинив згортання певного бізнесу. В наслідок виїзду великої кількості осіб за межі країни скоротився споживчий попит на товари та послуги. Для підтримки бізнесу урядом вжито ряд заходів, зокрема знижено податки, для допомоги надано фінансову підтримку підприємствам та їх працівникам, спрощено бюрократичні перепони для бізнесу та організовано допомогу з переїздом у безпечніші регіони. НБУ забезпечив стабільну роботу банків і системи безготівкових розрахунків на не окупованих територіях.

Підприємства функціонують в умовах наростання зовнішніх кризових явищ і загострення внутрішніх проблем розвитку. Прогресуюче старіння основних фондів більшості підприємств і зниження їхньої інноваційної активності, наростання кадрового та інвестиційного «голоду», невідповідність

якості обслуговування вимогам клієнтів щодо рівня клієнтського сервісу суттєво обмежують потенціал забезпечення стабільного зростання підприємств як суб'єктів бізнесу і вказують на неузгодженість пріоритетів їхнього розвитку сучасним домінуючим технологічним трендам модернізації.

На сьогодні багато територій деокуповано і постає негайна потреба в відновлювані бізнесу. Наразі виникає потреба і в зміні ідеології бізнесу, оскільки необхідно відновлювати та розвивати країну, що не можливо без розвитку малого, середнього та великого бізнесу.

Економіка країни знаходиться в кризі, оскільки бізнес ще не встиг відновитися від виниклих викликів пандемії COVID – 19, як на території країни відбулось повномасштабне вторгнення російських військ. У зв'язку з цим спостерігається велике падіння економіки. Держстат оцінював падіння ВВП України у другому кварталі 2022 року у 37,2%. Реальний ВВП України за підсумками квітня-липня 2022 р. знизився на 37,2%, порівняно з аналогічним періодом минулого року. При цьому у першому кварталі 2022 року спостерігалось падіння ВВП на 15,1% у річному обчисленні. Темпи інфляції в Україні за підсумками серпня прискорилися до 1,1% з 0,7% у липні. Порівняно із серпнем минулого року ціни у серпні 2022-го зросли на 23,8%. Базова інфляція у серпні 2022 року прискорилося до 2,1% з 1,2% у липні. За 8 місяців 2022 року рівень інфляції в Україні сягнув 19,5% [2].

Мінекономіки оцінював падіння ВВП України за підсумками серпня 2022 року у 35% у річному обчисленні. Міністерство зазначає, що темпи падіння економіки сповільнюються. За підсумками 2022 року Мінекономіки очікував уповільнення темпів падіння ВВП до 33,2% [3]. Як повідомляв GMK Center, Національний банк України прогнозує скорочення ВВП країни за підсумками другого півріччя 2022 року на 37,5% порівняно з аналогічним періодом 2021-го. Зокрема, у третьому кварталі 2022 року економіка країни впаде на 37,5% а четвертому – на 39,3%. На сьогодні Держстат і національний банк вже оприлюднили макроекономічні показники. І можна констатувати той факт, що ВВП протягом такого важкого року для бізнесу знизилось на 25,5%. Так це велике падіння даного показника, але в той же час НБУ прогнозує що протягом поточного року ВВП буде зростати.

Проте, за підсумками 2022 року споживчі ціни зросли на 26.6%. Водночас упродовж останніх трьох місяців показник інфляції в річному вимірі майже не

змінювався. НБУ прогнозує сповільнення інфляції до 18.7% у 2023 році. Цьому сприятимуть збереження жорстких монетарних умов, зниження світової інфляції та слабший споживчий попит в умовах дефіциту. Отримання анонсованих обсягів міжнародної допомоги та спільні дії НБУ й уряду з активізації ринку внутрішніх боргових залучень дадуть змогу уникнути емісійного фінансування дефіциту бюджету та балансувати валютний ринок[4].

Так, виникає таке принципово нове направлення для вітчизняної економічної науки як дослідження поведінки бізнесу для скорішого відновлення економіки країни. Постає потреба в формалізації адекватного інструментарію сучасного управління.

Ідеологія бізнесу виступає інтелектуальною стратегією та інструкцією (підґрунтям) подальшої трансформації процесі управління у фінансовому менеджменті, переконує і переорієнтовує на нове, більш ідеальне бачення перспектив розвитку даного бізнесу завдяки обновленому або новому типу управління [5].

Принципи ідеології бізнесу мають полягати у системності, відповідності масштабу і інтенсивності, безперервності впливу, узгодженості впливу з іншими організаціями і управлінськими процесами.

Інструментами ідеології бізнесу тобто методи, способи і прийоми впровадження певної ідеології мають бути роз'яснення, створення умов для особистого розвитку співробітників, переміщення співробітників з урахуванням ідеологічних критеріїв

Список використаних джерел

1. Prokhorova, Viktoriia V. et al. (2022) "Business Ideology as a Reflection Reaction to Socioeconomic Realities in Conditions of Constructive Destabilization." *The Problems of Economy* 4:177. Рижим доступу: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2022-4_0-pages-177_185.pdf
2. Офіційний сайт Державної служби статистика України <https://ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
4. Офіційний сайт НБУ https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4
5. Золотарьова О.В. Зарубіжний досвід формування корпоративної культури та можливості його адаптації вітчизняним бізнесом / О.В. Золотарьова, О.Ю. Клементьєва // *Ефективна економіка* № 12, 2017. Рижим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5969>

Joanna Prystrom, dr hab., prof. UwB
Department of Political Economy
Faculty of Economics and Finance
University of Bialystok

CROWDFUNDING AND ECO-INNOVATION

Today's times, advancing technological progress, on the one hand bring with them many valuable solutions and changes, and on the other hand lead to further degradation of the natural environment. In order to survive in such a turbulent environment, individuals must become aware of the importance of ecology. Sustainable development makes the matter extremely open, showing the world the essence and role of eco-innovations, which are one of the pillars of functioning in modern economies.

Eco-innovation, also known as eco-innovation, is a change in consumption and production patterns as well as the development of technologies, products and services that reduce the impact on the environment. Business and innovation that will enable the development of solutions that make better use of resource resources and reduce the impact of impact on operation.

The most distinguished types of eco-innovation:

- eco-innovation in the field of products and production processes;
- social eco-innovations, such as behavior, consumption habits;
- organizational eco-innovations, for example eco-projects;
- institutional innovation, such as cooperation platforms, informal groups, networks established to address environmental issues;
- eco-innovation marketing, for example eco-labels, eco-packaging.

Eco-innovation can be any form of innovation resulting in or aiming at significant and demonstrable progress towards the goal of sustainable development, through reducing impacts on the environment, enhancing resilience to environmental pressures, or achieving a more efficient and responsible use of natural resources.

Innovative behavior of an economic entity can lead to strengthening its position against the competition. Moreover, by modern solutions of a product, process or organizational nature, they contribute to the development of innovative business entities. They enable them to reduce production costs, increase their

competitive advantage on the market, or enter new markets. This, in turn, results in an opportunity to create new jobs and reduce the level of unemployment.

Eco-innovation has an additional positive impact on the endangered natural environment. As has already been noted, their essence comes down to, among others, achieving sustainable development by limiting environmental impact or achieving greater efficiency and responsibility in the use of increasingly depleting resources, including energy.

Eco-innovations are conditioned by various factors, among which the sources of financing this type of activity play an important role. The method of financing, based on social support, is worth noting – crowdfunding.

Recently, the innovative form of funding - crowdfunding - has become increasingly popular. This is a social fund. More specifically, it is a source of capital provided by a broad virtual community that wants to support a creative inventor. The accumulated funds can range from several hundred to several million USD.

Crowdfunding is a type of accumulation and allocation of capital that is transferred to the development of a specific venture in return for a specified return service that involves a broad range of contributors, is characterized by the use of ICTs and a lower entry barrier and better transactional conditions than those available on the market.

Given the range of innovation activity, it is important to emphasize that crowdfunding as a financing method for innovative projects and ventures offers a wide range of support areas. Financial help can be obtained through business projects, social activities that bring greater benefits to the general public or cultural ones.

The growing ecological awareness of the society and the expanding list of platforms in the world give the opportunity to obtain financial support for many eco-innovation projects. This fact, however, should be announced and promoted by the governments of all countries in the world. Each of the citizens should understand that in the case of progressive degradation of the natural environment, no progress and developing technologies will guarantee people life on Earth ...

References:

1. Baran, A., *Sustainable innovations – selected aspects*, file:///C:/Users/damia/Downloads/baran_sustanaible_1_21.pdf, 13.04.2023.
2. *Crowdfunding – Statistics and Facts*, <https://www.statista.com/topics/1283/crowdfunding/>, 12.04.2023.
3. *Creative Funding for Creative Media Crowdfunding Guide for Media Professionals*, <http://www.europecrowdfunding.org/wp-content/blogs.dir/12/files/2014/01/FML-ECN-EMMA-crowdfunding-guide-final.pdf>, 10.04.2023.
4. *Crowdfunding FAQ*, <http://crowdfunding.pl/crowdfunding-faq/#.Us-zya-A3mI>, 10.04.2023.
5. *Crowdfunding industry statistics*, <http://crowdexpert.com/crowdfunding-industry-statistics/>, 05.04.2023.
6. *Crowdfunding jako źródło finansowania pomysłów w Polsce*, http://www.pi.gov.pl/PARP/chapter_86197.asp?soid=EAB5FEAF802748F6ACA33D04F190096F, 05.04.2023.
7. *ECO – INNOVATION 2008 - 2013. Gdy biznes i środowisko idą w parze*, http://www.ppts.pl/docs/organisation/EACI_Eco-innovation_PL_leaflet_final_2008-05-07_HR.pdf?PHPSESSID=41c49e99c1643eb6840f2a3505bca257, 19.08.2008.
8. Prystrom, J., *Crowdfunding as a method of financing innovative activity*, [in:] АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО - АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, Мухаєво 2017.
9. Prystrom, J., *Innowacje ekologiczne a ochrona środowiska wobec wyzwań XXI wieku na przykładzie strategii UE*, [in:] *Ekonomia i Środowisko* 1 (44).
10. Węgrzyn G. (2013) *Ekoinnowacje w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej*, [in:] *Ekonomia i środowisko*, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.agro-2d0c91f1-9124-4e35-b4e4-533edc1e4811/c/wegrzyn.pdf>, 01.10.2017.

Dr. **Parimal Chandra Biswas**,
Director, International Relations
Adamas University, India

CHANGE AND CONSTANT GO TOGETHER

We are living in the world, which many people call VUCA world. VUCA stands for Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity. When we consider our world as a VUCA world, we are not certain for our goals, objectives, plans and not confident in our future. The similar way many people say that only constant thing in this world is change. This phrase also does not bring any hope for our life and future activities. Though “VUCA” and “Change” both terms have their place in our world but they do not completely define our world and they are not absolute truths. In this short paper I am going to share my thoughts that although there are changes but there are also some constants, absolutes, standards in our world, which give us soil under our feet, trust in our relations with others and hope for our future.

Let us talk about our world first. Scientists say that to make life possible in the earth there should be many constants, permanent parameters. Here I bring few of them. The earth rotates around its axis in 24 hours. The earth rotates around the sun in 365 days. The distance between the earth and the sun is 150.42 million km. The amount of oxygen in the air is 21 percent. A molecule of water consists of two hydrogen atoms and one oxygen atom. There are universal constants like C (Velocity of light in the vacuum), G (Gravitational constant), h (Plank constant) and many others which define laws and forces of physics and explain existence of our physical universe.

Let us talk about our physical body and good health. To feel good and enjoy a good health we take care of some vital body’ signs like Body temperature, Pulse rate, Breathing rate (respiration) and Blood pressure and others, which should be as per norm. We do not allow them to change beyond standards and norms because our life will be in danger in changing circumstances.

Let us talk about human and interpersonal relations. We always look for a trustworthy and reliable person when we are seeking for an employee in a business company or a government organization. Nobody wants to marry a person who is not going to be faithful to marriage partner. People change over time, they may grow in

age but promises remain the same. Trustworthiness and reliability in relations among people depend on permanent values and not on a change attitude. Healthy marriage needs a life long promise and a business contract needs that promises are never broken. So when we violate the underlying sound principles of human and interpersonal relations, we go to the court for justice, which is based on some legal standards.

Let us talk about production processes. Production processes are subject to laws of science, let it be of mathematics, physics, chemistry or biology. Quality, longevity, functionalities of products depend on right technology, processes and materials. The manufacturer can not compromise or change necessary parameters and guarantee the needed quality at the same time. It is the same for service sector. Quality of services depend on standard values.

When we talk about changes like economic, political, legal, environmental, technological or even personal changes which may make us frustrated. It is the one side of the coin and one way of looking at our journey.

How do we bring peace and harmony to our mind and heart if we are always changing?

The answer is that we need to be rooted or established in some other things, when we look at some constants or values, which come either from nature or from people or from the belief system.

Thus I take the boldness to say that change and constant (something must not change) go together in order to bring balance, harmony and hope in life.

Berezivskyy Z. P., Ph D., Associate Professor
Lviv National Environmental University

ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE MILITARY EXPANSION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN UKRAINE

On February 24, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine introduced martial law throughout the country due to the full-scale military invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine. It dealt a powerful blow to all links of the national economic complex, which in general led to the emergence of a state of crisis in the economy of Ukraine.

The modern Ukrainian economy faced a large-scale structural shock unprecedented in its history. This led to a decrease in the production of the main types of products, which in turn negatively affected its export potential. The transport, logistics, social and engineering infrastructure of entire industries was destroyed as a result of rocket and artillery strikes. In addition, sea ports were blocked and all air transportation from the territory of Ukraine was canceled, which caused an irreparable blow to the foreign trade operations of enterprises.

Currently, only about half of the sectors of the economy function stably, mainly in those territories where there are no active hostilities. This issue is particularly acute in industries that provide the basic needs of Ukrainian citizens, such as energy supply, medical services, as well as the production of essential goods. Accordingly, there was a decrease in domestic demand for products, which, combined with a reduction in exports, led to a sharp drop in Ukraine's gross domestic product.

There is an outflow of personnel from abroad and their partial migration to the western regions of Ukraine, which temporarily removed hundreds of thousands of people from active economic life.

Data on inflation for the period of hostilities, published by the State Statistics Service, show that the growth of consumer prices in annual terms will most likely be in the region of 15 – 20 %. Currently, price increases are contained by administrative government measures such as gas, heating and electricity price regulation, as well as a fixed exchange rate. With the gradual easing of restrictions, an increase in inflation is very possible. It will be caused by an increase in fuel and energy prices, which, in

turn, will lead to an increase in production costs for products, a shortage of some goods, including food products that were previously produced in the southern regions of Ukraine. However, a significant decline in consumer demand caused by mass migration, falling incomes and a sharp change in consumer habits will put significant pressure on prices.

The devaluation of the hryvnia (UAH – Ukrainian national currency) at the very beginning of the war became insignificant only thanks to the lightning reaction of the National Bank of Ukraine. The official exchange rate immediately after the invasion was fixed by the government at UAH 29.25 for 1 US dollar, and the immediate ban on transactions in foreign currencies eased the pressure on the hryvnia.

All these factors can jeopardize the achievement of reliable and long-term successes of the Armed Forces of Ukraine on all fronts, since it is a well-known fact that without a reliable economic rear, it is quite difficult to achieve military victories and it is practically impossible to ensure sustainable post-war growth.

Ukrainian agriculture is a direct victim of russian aggression, as very often hostilities take place directly on Ukrainian fields and on the premises of agricultural enterprises. The problem of soil contamination by mines, unexploded ammunition, improvised explosive devices and spilled fuel and lubricants that can explode is extremely important. According to the latest estimates, about 25% of the territory of Ukraine has been mined by the russian army.

This is a global problem of food security, since the eastern and southern regions, which are partially under the temporary occupation of russian army, play an important role in the agriculture of Ukraine. In 2021, the share of these regions in the production of wheat in Ukraine was 38 %, corn – 34 %, barley – 43 %, sunflower seeds – 49 %.

Russian marauders steal Ukrainian agricultural machinery, equipment and even the harvested crop of agricultural products and send it to russia. In the temporarily occupied territories, the russians often shoot even farm animals and working cattle before retreating in disgrace. All this will greatly complicate post-war recovery for agricultural enterprises in the regions affected by the temporary occupation in the future.

The question of developing a strategy for the further functioning of Ukraine's economy in the conditions of martial law is particularly relevant at the moment. This

strategy should include a systematized plan of interconnected actions of the state and business structures, which will provide for the establishment of the main prospective directions of economic development in the conditions of martial law.

The main goals of the wartime economy at the moment are to help the Ukrainian army and ensure the effective functioning of the rear. In particular, the Ministry of Economy of Ukraine provides substantial support to those sectors of the economy that ensure the livelihood of citizens and strengthen Ukraine's defense capabilities. Currently, international aid is extremely important for Ukraine, which will help support the financing of the state budget deficit and the replenishment of gold and foreign reserves. In turn, this will allow maintaining the macroeconomic stability of the state.

The restoration of the national economy should take place on the basis of the development of special programs for the reconstruction of the state's economic activity, directing all efforts to the restoration of industry and agriculture. The formation of economic policy under the conditions of martial law requires constant adjustment of the economic management system to maintain or improve its condition by controlling the economic situation, which is necessary for making urgent management decisions in the conditions of unforeseen changes in the internal and external environment.

References

1. On the imposition of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated 02/24/2022 №64/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (date of application: 04/10/2023).
2. On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated 05/12/2015 №389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (date of application: 04/11/2023).
3. Concept of development of rural areas until 2025. Dated 09/23/2015 №995-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> (date of application: 04/09/2023).

Kotlińska A., Student, rok 3
Uniwersytet Rzeszowski

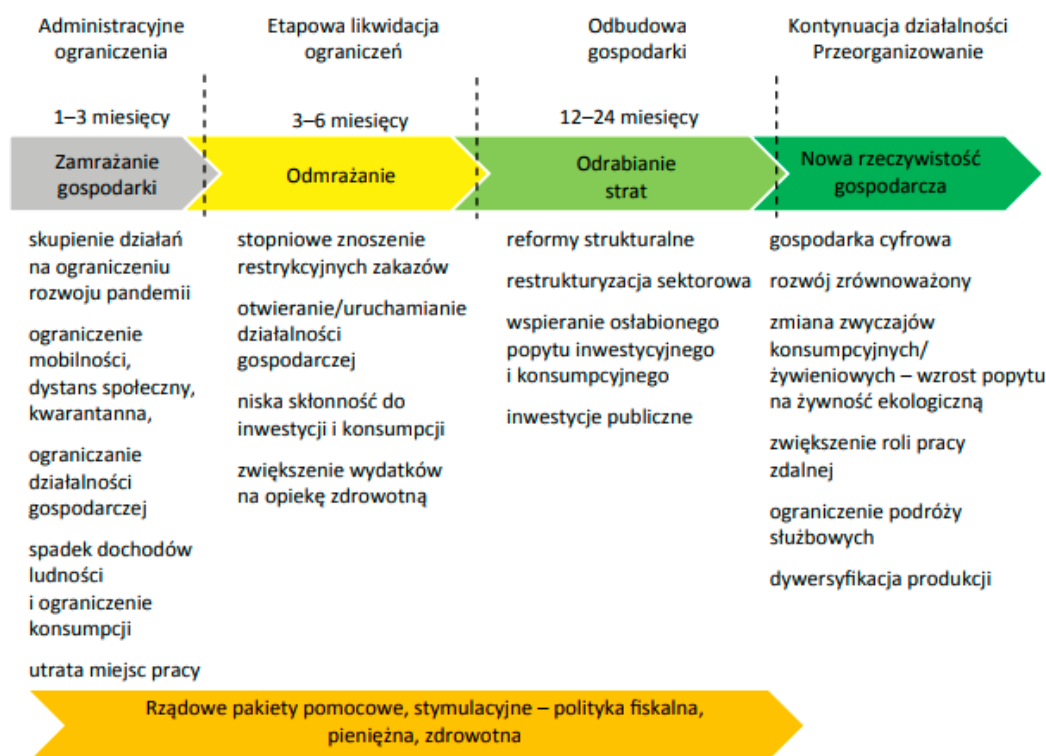
SYTUACJA POLSKI W DOBIE GLOBALNEGO KRYZYSU GOSPODARCZEGO WYNIKAJĄCEGO Z PANDEMII COVID-19

Pierwsze doniesienia o zakażeniach wirusem SARS-CoV-2, jakie pojawiły się w mieście Wuhan, spłynęły do Polski pod koniec 2019 roku, a już 11 marca 2020 roku, ze względu na błyskawiczne rozprzestrzenianie się infekcji, Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła stan pandemii. Skala problemu i związane z nim straty doprowadziły przede wszystkim do kryzysu zdrowotnego i humanitarnego (6,8 mln ofiar od początku pandemii), ale również do głębokiego załamania gospodarki i kryzysu społecznego. Pandemia Covid-19 spowodowała trojaki rodzaj skutki o charakterze gospodarczym. Pierwszym, najbardziej oczywistym następstwem jest sama pandemia i wynikające z niej obciążenie nie przygotowanego systemu zdrowotnego, a także samych mieszkańców państw, których dotknęła; po drugie są to koszty ekonomiczne wynikające z konieczności podjęcia działań mających na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa; a wreszcie spowolnienie światowej gospodarki.

W obliczu narastającego kryzysu niezbędne było podjęcie odpowiednich działań na wczesnym etapie, celem zatrzymania kryzysu zdrowotnego i wynikającego z niego kryzysu gospodarczego. Niezwykle ważne w tym czasie były przeprowadzone symulacje rozprzestrzeniania się wirusa, ilości ofiar, okresu trwania pandemii, czy też jej oddziaływania na gospodarkę, które umożliwiły opracowanie strategii mających umożliwić wyjście z kryzysu. Bez wprowadzenia restrykcji na poziomie krajowym jak i międzynarodowym, które niestety związane były z zahamowaniem rozwoju gospodarczego, nie było szans na zwalczenie pandemii (Rys.1).

Pierwszym etapem walki z pandemią było całkowite zamrożenie gospodarki mające na celu redukcję nowych przypadków zachorowań i odciążenie służby zdrowia. Ograniczenie działalności gospodarczej oraz mobilności, stosowanie kwarantanny i wprowadzenie dystansu społecznego pozwoliły na obniżenie stopnia zachorowalności i umieralności, ale jednocześnie spowodowały ograniczenie konsumpcji i utratę wielu miejsc pracy, jednak etap ten był niezbędny do poprawy

sytuacji epidemiologicznej, która pozwoliła na stopniowe luzowanie restrykcji i odmrażanie gospodarki, a następnie odrobienie strat poprzez ożywienie gospodarcze i przywrócenie równowagi finansowej przedsiębiorstw.

Rys. 1 Etapy wyjścia z kryzysu gospodarczego w obliczu pandemii

Źródło: E. Mączyńska, P. Pysz, *Spoleczna Gospodarka Rynkowa w dobie pandemii i postpandemii*, PTE, Warszawa 2021, s.233

Założenia wyżej omówionego planu nie uwzględniły jednak następowania po sobie kolejnych fal pandemii wynikających z sezonowości tego typu infekcji, a także pojawiania się nowych wariantów wirusa prowadzących do nagłych wzrostów zachorowań. Okresowe odradzanie się pandemii znacznie skomplikowało i wydłużyło proces uzdrowienia gospodarki. Nawracające okresy lockdownu zmusiły Państwo do podjęcia działań zapobiegających fali bankructwa i bezrobocia, obywatelom i przedsiębiorcom zaoferowano pomoc ekonomiczną w postaci tarczy antykryzysowych. Początkowo zadbano o służbę zdrowia, zapewniając odpowiedni sprzęt i środki medyczne, które umożliwiły bezpieczniejszą walkę z koronawirusem. Kolejnym krokiem było przeznaczenie środków pieniężnych dla przedsiębiorców w celu ochrony miejsc pracy i wzmocnienia płynności finansowej, co było niezbędne w sytuacji rosnących kosztów działalności przy spadku przychodów.

Możliwość odrobienia strat różni się w zależności od sektora gospodarki, w niektórych przypadkach, jak np. turystyka, gastronomia, transport, kultura i sztuka, powrót do sytuacji z przed pandemii był praktycznie niemożliwy. Większą szansę na odrobienie utraconych dochodów miały branże związane z produkcją i handlem detalicznym, ale pod warunkiem, że po lockdownie nie doszło do przejścia konsumentów na postawę oszczędzania na wypadek ponownej sytuacji kryzysowej lub nie zmienili oni swoich preferencji.

Pandemia i towarzyszący jej czas lockdownu w znacznym stopniu wpłynęły na sposób jaki społeczeństwo spędza czas wolny, świadczy o tym znaczny rozwój tych branży, które oferują usługi, czy produkty nie wymagające bezpośrednich kontaktów międzyludzkich. Dobrym przykładem może być branża informatyczna (gry), w której konsumenci w początkach pandemii wydali na gry (w marcu 2020) przeszło 10 mld (11% wzrost w analogicznym 2019 roku), co stanowi rekord w historii. Dlatego też można stwierdzić, że koronawirus w jednych branżach przyniósł negatywne skutki gospodarcze, natomiast w innych przyczynił się do znacznego wzrostu dochodu.

Bank centralny w czasie pandemii prowadził bardzo silnie wyrażoną politykę akomodacji, wprowadzając do obiegu znaczną ilość pieniądza, którego podaż wynikać może z emisji kredytu bankowego, skupu walut obcych, czy papierów wartościowych. Celem takiej strategii miała być możliwość pokrycia wydatków przez przedsiębiorstwa i konsumentów, jednak według wielu ekonomistów polityka NBP w latach 2020-2021 doprowadziła do znacznych problemów z inflacją. Dowodem tych niekorzystnych skutków jest zestawienie zmian agregatów pieniężnych i czynników ich kreacji w latach 2020-2021 w porównaniu do zmian w ubiegłych latach (tab. 1)

Podaż agregatu pieniężnego M3 w 2020 roku uległa wzrostowi o 16,4%, czyli przeszło dwa razy szybciej niż w latach poprzednich, zarazem najszybciej od 2000 roku. Radykalnej zmiany zaszły również w strukturze podaży pieniądza. Udział wąskiego – bardzo płynnego – agregatu pieniężnego M1 w agregacie M3 zwiększył się w latach 2020–2021 z 73,8 % do 86,9 %, w tym udział gotówki wzrósł z 14,3% do 17,1%. Drastycznie obniżyła się wielkości terminowych depozytów, aż o 130 mld zł (prawie o połowę). Zatem można stwierdzić, że dokonano przesunięcia pieniądza na transakcyjny koszt oszczędnościowych wkładów. W konsekwencji nastąpił realny spadek PKB o 2,5% w 2020 roku, natomiast podaż pieniądza transakcyjnego

(M1) uległa wzrostowi o 377 mld zł, co daje wzrost o jedną trzecią. W początkowej fazie pandemii (2020) wśród społeczeństwa pojawiło się przekonanie, iż zabraknie gotówki na rachunkach bankowych, zaczęto więc wypłacać masowo gotówkę z banku o czym świadczy gwałtowny (o 36.9%) wzrost ilości gotówki w obiegu między rokiem 2019 a 2020. Jednakże po upływie kilku miesięcy nastąpiła nadwyżka gotówki, którą zaczęto wydawać po dwóch pierwszych falach pandemii, czyli na początku 2021 roku, co spowodowało napięcie inflacyjne.

Tabela 1.

Zmiany agregatów pieniężnych i czynników ich kreacji w latach 2020–2021

Podaż pieniądza i czynniki jego kreacji w Polsce w latach 2016–2021	Średnie tempo wzrostu w 2016–2019	2019 (mld zł na koniec roku)	2020 (mld zł na koniec roku)	2021 (mld zł na koniec roku)	Przyrost w 2020 r.	Przyrost w 2021 r.
Podaż pieniądza						
Gotówka w obiegu	10,60%	224,1	306,8	340,4	36,90%	10,90%
Pieniądz rezerwowy	9,40%	303,9	384,1	451,8	26,40%	17,60%
M1	13,60%	1154,9	1531,7	1724,9	32,60%	12,60%
M3	7,60%	1565,6	1822,7	1985	16,4	8,90%
w tym:						
-depozyty terminowe gosp. dom.	-2,30%	277,6	190,2	147,8	-31,50%	-22,30%
Czynniki kreacji pieniądza						
Aktywa zagraniczne netto	16,50%	344,8	428,7	525,1	24,30%	22,50%
Należności krajowe	5,00%	1324,9	1385,2	1452,8	4,50%	4,90%
w tym:						
-kredyty dla gosp. dom.	4,90%	766,3	789,1	826,7	3,00%	4,80%
-kredyty dla przedsiębiorstw	5,30%	366,1	348,1	362,9	-4,90%	4,30%
-papiery wartościowe emitowane przez instytucje finansowe	7,60%	3,2	61,8	66,8	1852,70%	8,10%
Zadłużenie netto sektora rządowego	11,40%	310,3	411,6	388,2	32,70%	-5,70%
w tym:						
-papiery wartościowe emitowane przez instytucje rządowe centralne	14,40%	331,1	475,2	475,9	43,50%	0,10%

Źródło: D. Rosati, *Kosztowny skutek błędów i zaniedbań*, „Publicystyka”, „Rzeczpospolita” marzec 2022.

W ostatnim półwieczu, rozwój gospodarczy opierał się na globalizacji wynikającej z liberalizacji przepływów handlowych. Znaczące problemy pojawiły się wraz z rozluźnieniem więzi gospodarczych między Państwami. Pandemia COVID-19 wyraźnie wskazała jak niekorzystna jest koncentracja dostaw z jednego kraju. Przypadek Chin, z których pochodzi większość towaru, a które zamknęły swoją gospodarkę w czasie pandemii, powinien zwrócić szczególną uwagę na ten problem. Pandemia całkowicie odwróciła procesy globalizacyjne, można wręcz mówić

o deglobalizacji, wynikającej z obaw związanych z wyzwaniem bezpieczeństwa wewnętrznego i zdrowia publicznego w okresie pandemii.

Procesy deglobalizacyjne nie dotyczą jednak powiązań między krajami w wymiarze cyfrowym. Pandemia znacznie przyspieszyła rewolucję cyfrową. Polska, jeśli chodzi o dostęp do Internetu znajduje się na pozycji powyżej średniej w Unii Europejskiej, jednak w zestawieniu biorącym pod uwagę kapitał ludzki i rozwój cyfrowy (wyrażone jako DESI - wskaźnik cyfryzacji gospodarki i społeczeństwa) Polska zajmuje dopiero 24 miejsce. Cyfryzacja gospodarki, mimo wielu korzyści, związanych z optymalizacją procesów produkcyjnych, czy redukcją kosztów działalności gospodarczej, wiąże się również z pewnym niebezpieczeństwem związanym ze znacznym wzrostem poziomu cyberprzestępczości.

Kryzysy gospodarcze cyklicznie pojawiały się na świecie w przeszłości i są nieodłączną częścią rozwijających się gospodarek. Każdy kryzys pociąga za sobą poważne zmiany i wymaga dostosowania się do nowej rzeczywistości. Polska jak i inne kraje stoi przed ogromnym wyzwaniem związanym z koniecznością uporania się z konsekwencjami pandemii. Musi podjąć wszelkie możliwe działania, aby poprawić sytuację gospodarczą kraju i jego konkurencyjność względem innych państw. Należy jednak zaznaczyć, że rozważania na temat konsekwencji pandemii Covid-19 stanowią jedynie rodzaj spekulacji, ponieważ jak do tej pory nie było epidemii, która obejmowałaby swym zasięgiem cały świat i była takim szokiem ekonomicznym dla licznych gospodarek oraz wyzwaniem dla publicznej polityki.

Bibliografia

1. E. Kulińska-Sadłocha, M. Marcinkowska, J. Szambelańczyk, *Wpływ ryzyka pandemii na działalność banków na przykładzie polskiego sektora bankowego w trakcie COVID-19*, Bezpieczny Bank 2020, nr 2 (79)
2. E. Mączyńska, P. Pysz, *Společna Gospodarka Rynkowa w dobie pandemii i postpandemii*, PTE, Warszawa 2021
3. F. Niedziela, *Krajowa działalność innowacyjna i jej znaczenie dla ograniczenia skutków COVID-19 w gospodarce*, Debiuty Naukowe Studentów Wyższej Szkoły Bankowej, nr 20, Poznań 2020
4. K. Jędrzejowska, A. Wróbel, *Wielki lockdown i deglobalizacja: wpływ pandemii Covid-19 na gospodarkę światową*, Rocznik strategiczny 2020/2021
5. A. Falkowska, D. Olko, *Odbudowa i rozwój gospodarczy w obliczu podwyższonej niepewności*, Deloitte, luty 2021
6. I. Aldasoro, J. Frost, L. Gambacorta, D. Whyte, *Covid-19 I cyberryzyko w sektorze finansowym*, BIS Biuletyn, nr 37, 2021

Sawicka Katarzyna, Doktorantka Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych, dyscyplina Ekonomia i finanse,
Uniwersytet w Białymstoku

CROWDFUNDING JAKO NARZĘDZIE FINANSOWANIA I TWORZENIA INNOWACJI SPOŁECZNYCH

Finanse i instytucje finansowe stanowią istotny element gospodarki ze względu na rolę, jaką odgrywają w wyborze możliwości inwestycyjnych i alokacji zasobów, a także w kwestii finansowania innowacji. Sfera finansowa uczestniczy w rozwoju innowacyjności nie tylko poprzez oferowanie środków finansowych, ale również dzięki wpływowi na selekcję planowanych projektów. Funkcja wyboru najlepszych projektów jest kluczowa dla gospodarki, ponieważ innowacyjność jest ważnym źródłem wzrostu. Innowacyjność jest też silnie związana z ryzykiem, co przekłada się na wyższe ryzyko finansowania². W przypadku nowatorskich przedsięwzięć środki pieniężne niejednokrotnie pozyskiwane są z alternatywnych źródeł. Przemysł wysokiej technologii, przyczyniający się w znacznym stopniu do postępu naukowo-technicznego, często jest wspierany finansowo przez fundusze venture capital i aniołów biznesu. Ciągłe rozwijają się też nowe formy finansowania służące zaspokojeniu zapotrzebowania na kapitał wysokiego ryzyka.

Alternatywne systemy finansowania są atrakcyjne zwłaszcza dla innowacyjnych start-upów. Firmy takie charakteryzują się znacznym potencjałem wzrostu przy jednoczesnym dużym ryzyku niepowodzenia przedsięwzięcia. Ze względu na krótki czas funkcjonowania na rynku, nie mają one możliwości dywersyfikacji swojego ryzyka w ramach innych, generujących już przychody, rodzajów działalności albo innych projektów badawczych, na wzór dużych przedsiębiorstw. Innymi problemami są też asymetria informacji i specyfika samych innowacji związana z trudnościami z dotarciem i zaoferowaniem ich potencjalnemu odbiorcy. Główny zasób, jakim jest potencjał innowacyjny, nie może stanowić też zabezpieczenia zewnętrznego przy finansowaniu bankowym. Ponieważ nowatorskie projekty często nie generują przychodów w pierwszych latach, nie są też w stanie na

---

² M. Malinowski, M. Giełzak, *Crowdfunding. Zrealizuj swój pomysł ze wsparciem cyfrowego tłumu*, Onepress, Gliwice 2015, s. 93.

bieżąco obsługiwać płatności odsetek³. Start-upom trudno jest więc pozyskać środki z tradycyjnych źródeł.

Jedną z nowych form finansowania przedsiębiorczości, jaka rozwinęła się w okresie dwóch ostatnich dekad, było finansowanie społecznościowe, inaczej crowdfunding. Zyskało ono popularność zwłaszcza po kryzysie finansowym w 2008 r., co wynikać mogło z wyczerpania podaży tradycyjnego finansowania dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Istota crowdfundingu polega na pozyskiwaniu środków finansowych na realizację projektów od społeczności internetowej. W wielu definicjach podkreśla się, że mechanizm ten bazuje na funduszach pozyskiwanych zazwyczaj od dużej grupy uczestników wspierających pewne idee i pomysły, którzy za pośrednictwem Internetu (przez dedykowane platformy crowdfundingowe) przekazują niewielkie kwoty⁴.

Obecnie funkcjonuje wiele rodzajów platform opartych na finansowaniu społecznościowym różniących się między sobą stopniem specjalizacji oraz typem finansowania. Wyróżnić można 3 główne modele crowdfundingu⁵:

- model donacyjny – najpopularniejszy model finansowania polegający przede wszystkim na wspieraniu akcji społecznych, akcji pomocy chorym, a także różnych projektów artystycznych, sportowych oraz wydarzeń kulturalnych. Wyróżniamy tu model tradycyjny oraz zmodyfikowany, różniące się gratyfikacją uczestników. W przypadku pierwszego modelu sponsorzy nie uzyskują nagrody, w przypadku drugiego zaś mogą otrzymać niefinansowe wynagrodzenie w postaci np. zdjęć, egzemplarza płyty, książki, egzemplarza produktu przez innymi odbiorcami;

- model pożyczkowy – polega na przekazywaniu środków finansowych w formie pożyczki o określonym terminie zwrotu.

- model inwestycyjny – przekazanie środków finansowych odbywa się w zamian za obietnicę uzyskania części udziałów w przedsiębiorstwie lub w zyskach.

Charakterystyczne dla crowdfundingu jest to, że podmiot zainteresowany uzyskaniem funduszy musi upublicznić obszerną informację o planowanym przedsięwzięciu, aby przekonać sponsorów do wniesienia wkładu. Ujawnienie

---

³ A. Brunello, *Crowdfunding Podręcznik*, CeDeWu, Warszawa 2015, s.76.

⁴ P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher, *Crowdfunding: Tapping the right crowd*, "Journal of Business Venturing" 2014 nr 29 (5), s. 594.

⁵ D. Kordela, *Crowdfunding w Polsce – koncepcja finansowania społecznościowego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2016 nr 436, s. 145-146.

szczegółów projektu wiąże się z ryzykiem jego powielenia, jest jednak warunkiem uzyskania zaufania społeczności, gdyż zmniejsza asymetrię informacji oraz ogranicza ryzyko oszustwa. Platformy crowdfundingowe powinny podejmować działania mające na celu ochronę interesów obydwu stron, zarówno zgłaszającego zapotrzebowanie na tego typu kapitał, jak też sponsorów. Przyczyni się to do przeciwdziałania naruszeniom, co w konsekwencji doprowadzi do wzrostu zaufania do tej formy finansowania.

Rozwój crowdfundingu warunkowany jest istnieniem sprzyjającego otoczenia prawnego. Aby upowszechnić udziałowe finansowanie społecznościowe oraz zminimalizować do pewnego stopnia ryzyko sponsorów, niektóre kraje wprowadziły odpowiednie przepisy. Między innymi Francja i Wielka Brytania opracowały projekty regulacji prawnych dotyczących crowdfundingu opartego na pożyczkach.

Podjęcie przez różne państwa działań mających na celu promowanie crowdfundingu sprzyjać będzie rozwojowi tej formy finansowania, to z kolei może wpływać pozytywnie na konkurencyjność i innowacyjność regionów i krajów. Finansowanie społecznościowe charakteryzuje się bowiem znacznym potencjałem w kreowaniu innowacji. Potencjał ten wynika z umożliwienia społecznościom wspierania wartościowych idei (niejednokrotnie o wymiarze społecznym) oraz pomysłów z różnych dziedzin i obszarów, przez co stają się one realne. Finansowanie crowdfundingowe nie tylko zapewnia środki finansowe na realizację przedsięwzięć, ale również wnosi wartość dodaną w postaci lepszego odzwierciedlenia potrzeb i wartości uczestników procesu dzięki wcielaniem w życie innowacjom społecznym⁶.

Innowacje społeczne, jako odpowiedź na problemy współczesnego świata, stanowią przedmiot zainteresowania wielu dziedzin nauki. Ich celem jest poprawa jakości życia społeczeństwa lub określonych grup społecznych⁷. W efekcie wdrażania innowacji społecznych powstają nie tylko nowe rozwiązania odpowiadające na określone potrzeby, ale zachodzi także zmiana w dotychczasowym stylu życia, postawach społecznych czy zachowaniach.

Nie określono dotychczas jednoznacznego katalogu innowacji społecznych. Mogą one dotyczyć nowych produktów, usług, technologii, procesów, idei, zasad działania, rynków, modeli organizacyjnych i biznesowych, platform, ruchów

---

⁶ M. Kołodziej-Hajdo, *Wybrane źródła finansowania innowacji społecznych na świecie*. [w:] *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne*, N. Laurisz, A. Stronczek (red.), Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2019, s. 47.

⁷ A. Czerwińska-Lubszczyk, *Innowacje społeczne – przykład praktyczny*, „Systemy Wspomagania w Inżynierii Produkcji” 2022 nr 11/1, s. 12.

społecznych itp. lub ich kombinacji⁸. Nie ma też porozumienia co do tego, czy innowacje społeczne odgrywają rolę jedynie filantropijną, czy również komercyjną.

Przewiduje się, iż znaczenie innowacji społecznych będzie rosło. Przyczynić się do tego może rozwój finansowania społecznościowego. Crowdfunding jest bardzo zindywidualizowaną i nieustrukturyzowaną formą otwartą na zasoby zewnętrzne. Zapewnia oryginalność i odejście od schematów. Jego potencjał tkwi w możliwości zaangażowania dużej grupy uczestników, którzy wnoszą relatywnie niski wkład. Można przypuszczać, iż upowszechnianie się koncepcji finansowania społecznościowego wpłynie pozytywnie na potencjał wewnętrzny regionów ukierunkowany na wzrost ich konkurencyjności i innowacyjności oraz poprawę jakości życia ludzi.

Bibliografia

1. Belleflamme P., Lambert T., Schwienbacher A., *Crowdfunding: Tapping the right crowd*, "Journal of Business Venturing" 2014 nr 29 (5).
2. Brunello A., *Crowdfunding Podręcznik*, CeDeWu, Warszawa 2015.
3. Czerwińska-Lubszczyk A., *Innowacje społeczne – przykład praktyczny*, „**Systemy Wspomagania w Inżynierii Produkcji**” 2022 nr 11/1.
4. Kołodziej-Hajdo M., *Wybrane źródła finansowania innowacji społecznych na świecie*. [w:] *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne*, N. Laurisz, A. Stroncsek (red.), Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2019.
5. Kordela D., *Crowdfunding w Polsce – koncepcja finansowania społecznościowego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2016 nr 436.
6. Malinowski M., Giełzak M., *Crowdfunding. Zrealizuj swój pomysł ze wsparciem cyfrowego tłumu*, Onepress, Gliwice 2015, s. 93.
7. Wronka-Pośpiech M., *Innowacje społeczne- pojęcie i znaczenie*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2015 nr 212.

---

⁸ M. Wronka-Pośpiech, *Innowacje społeczne- pojęcie i znaczenie*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2015 nr 212, s. 129.

Sylwia Pangsy-Kania, associate professor
Department of International Business
Division of International Economic Relations
Faculty of Economics
University of Gdansk, Poland

**W KIERUNKU BUDOWANIA SPRZYJAJĄCEGO OTOCZENIA
PRAWNEGO DLA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ
PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE**

**TOWARDS BUILDING A FAVORABLE LEGAL ENVIRONMENT FOR
INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN POLAND**

W artykule przeanalizowane zostały ustawy o innowacyjności jako elementy otoczenia prawnego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce. Problematyka została przeanalizowana także w aspekcie Konstytucji Biznesu, będącej gwarantem praw podstawowych przedsiębiorstw i stanowiącej pakiet ustaw, których celem jest zreformowanie i uproszczenie przepisów dotyczących prowadzenia działalności, zatem także innowacyjnej. Egzekwowanie przestrzegania prawa sprzyjającego budowaniu otoczenia prawnego dla działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce powinno pozwolić chronić interesy tych przedsiębiorstw oraz umacniać ich pozycję na rynku. Tworzenie sprzyjającego otoczenia prawnego powinno dotyczyć eliminowania lub zmniejszania barier działalności innowacyjnej. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: czy ustawy o innowacyjności oraz Konstytucja Biznesu przyczyniają się do kreowania sprzyjającego otoczenia dla działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce, aby w tym otoczeniu powstawały innowacje przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności polskiej gospodarki. Aby osiągnąć założony cel badawczy przedstawione zostały, w pierwszej kolejności, najważniejsze bariery działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce, aby w dalszej części opracowania dokonać krytycznej analizy ustaw o innowacyjności oraz Konstytucji Biznesu.

Dążenie do konkurencyjnej gospodarki wiąże się, z jednej strony, z ciągłym dbaniem o tworzenie warunków sprzyjających innowacyjności, natomiast z drugiej, to konkurencyjna gospodarka zapewnia korzystniejsze możliwości rozwojowe i

lepszy klimat tworzenia innowacji dla przedsiębiorstw w niej działających⁹. W przypadku polskiej gospodarki zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw staje się determinantą uniknięcia wpadnięcia w „pułapkę średniego dochodu”. Podnoszeniu innowacyjności sprzyja tworzenie odpowiedniego otoczenia prawnego, które należy do podstawowych narzędzi polityki innowacyjnej państwa. Celem tej polityki jest m.in. zwiększenie nakładów na naukę, wzrost nakładów na B+R, inwestycje w kapitał ludzki, budowanie klimatu kreującego sprzężenia zwrotne pomiędzy nauką, technologią a gospodarką. Polityka innowacyjna państwa może być: partycypacyjna, regulacyjna oraz wspierająca.

Polityka regulacyjna jest jednym ze sposobów realizacji polityki innowacyjnej, która polega na określaniu ram oddziaływań w postaci aktów prawnych, które przyczyniają się do wzrostu innowacyjności. Według kryterium instrumentów realizacji polityki innowacyjnej wyróżnia się: instrumenty podażowe, które oddziałują na przedsiębiorstwa, stanowiące potencjalnych twórców innowacji; narzędzia popytowe, polegające na tworzeniu popytu na innowacje oraz narzędzia kształtujące otoczenie, w tym prawne, podatki, kredyty, itp.¹⁰. Celem otoczenia prawnego powinno być zachęcenie przedsiębiorców do inwestycji w działalność innowacyjną, oznaczającą wszelkie działania rozwojowe, finansowe i komercyjne podejmowane przez przedsiębiorstwo, które mają na celu doprowadzenie do powstania innowacji. Działalność innowacyjna obejmuje: działalność badawczą i rozwojową (B+R); prace inżynierskie, projektowe i inne prace twórcze; działalność marketingową i dotyczącą wartości marki; działalność związaną z własnością intelektualną; szkolenie pracowników; rozwój oprogramowania i działalność związaną z bazami danych; działania związane z nabywaniem lub dzierżawą rzeczowych aktywów trwałych; działalność w zakresie zarządzania innowacjami¹¹. Podręcznik Oslo Manual wymienia innowacyjność: produktową, procesową, organizacyjną oraz marketingową¹².

Innowacyjność gospodarki oznacza zdolność oraz motywację przedsiębiorców do prowadzenia działalności innowacyjnej, przejawiającej się w ciągłym

---

⁹ J. Bednarz, S. Pangsy-Kania, H. Treder, Ekspansja zagraniczna przedsiębiorstw w warunkach konkurencji międzynarodowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2020, s. 117.

¹⁰ S. Pangsy-Kania, Polityka innowacyjna państwa a narodowa strategia konkurencyjnego rozwoju, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007, s. 161-162.

¹¹ Podręcznik Oslo 2018, czwarta edycja, OECD and Eurostat, Paryż – Luksemburg.

¹² Oslo Manual 2018, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, OECD 2022.

poszukiwaniu i wykorzystywaniu w praktyce wyników prac badawczo-rozwojowych, nowych pomysłów, wynalazków, itp. Aktywność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce należy do jednej z najniższych w UE¹³, co przekłada się na umiarkowany poziom innowacyjności gospodarki, na co wskazują odległe miejsca Polski w międzynarodowych rankingach, takich jak European Innovation Scoreboard¹⁴ czy Global Innovation Index¹⁵. W procesie zwiększania innowacyjności kluczową rolę ma tworzenie zarówno krajowego systemu innowacji, ale i regionalnych systemów innowacji¹⁶.

Za przedsiębiorstwo aktywne innowacyjnie uznaje się takie, które w badanym okresie (najczęściej roku) wprowadziło przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową lub realizowało w tym okresie przynajmniej jeden projekt innowacyjny, który został przerwany lub zaniechany w trakcie badanego okresu (niezakończony sukcesem), nie został do końca tego okresu ukończony (tzn. jest kontynuowany) lub został ukończony, ale innowacja nie została jeszcze wdrożona. W latach 2019-2021 aktywność innowacyjną wykazało 26,3% przedsiębiorstw przemysłowych oraz 22,2% przedsiębiorstw usługowych. W 2021 r. udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych, które wprowadzono na rynek w latach 2019-2021, w przychodach ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych wyniósł 8,9%, natomiast w usługowych – 3,1%¹⁷. W kontekście przedstawionych informacji i danych należy zwrócić szczególną uwagę na bariery działalności innowacyjnej polskich przedsiębiorstw, co będzie stanowiło wstęp do odpowiedzi na pytanie: czy otoczenie prawne w postaci ustawy o innowacyjności, ale także Konstytucji biznesu może stworzyć klimat sprzyjający działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, który będzie skutkował kreowaniem innowacji w polskiej gospodarce.

Otoczenie, w którym działają przedsiębiorstwa wywiera istotny wpływ na zakres i kierunki podejmowanej przez nie działalności innowacyjnej¹⁸. Koncentracja

---

¹³ Enterprises, employed persons and turnover by type of enterprise, NACE Rev. 2 activity and size class, <https://ec.europa.eu/eurostat> (30.03.2023).

¹⁴ European innovation scoreboard, <https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics> (30.03.2023).

¹⁵ Global Innovation Index 2021, Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis, (ed.) S. Dutta, B. Lanvin, L. R. León and S. Wunsch-Vincent, WIPO, Geneva 2021, s. 181.

¹⁶ O. Oksanych, Innowacyjność sektora MŚP w Polsce: problemy i perspektywy, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 57 (1/2019), s. 358.

¹⁷ Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce w latach 2019-2021, Informacje sygnałowe, GUS, <https://stat.gov.pl/>, 28.10.2022 (30.03.2023).

¹⁸ A. Madyda, I. Dudzik-Lewicka, Innowacyjność a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, Zarządzanie – Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, nr 1/2014.

na zidentyfikowaniu czynników sprzyjających tej działalności oraz wyeliminowaniu lub ograniczeniu czynników ją utrudniających powinna przyczynić się do wzrostu liczby wdrażanych w Polsce innowacji. Należy jednak wziąć pod uwagę ograniczenia, do których należy wielowymiarowy i trudny do jednoznacznej identyfikacji wpływ wielu czynników, które w istotny sposób mogą determinować rozwój działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa¹⁹. Zgodnie z Podręcznikiem Oslo Manual bariery działalności innowacyjnej to wewnętrzne lub zewnętrzne czynniki, które utrudniają tę działalność. W zależności od kontekstu czynnik zewnętrzny może działać jako siła napędowa innowacji lub jako bariera dla innowacji. Czynniki zewnętrzne, które sprzyjają powstawaniu innowacji dotyczą otoczenia rynkowego przedsiębiorstwa (np. konkurencji), polityki gospodarczej (np. regulacji prawnych) oraz czynników społecznych (np. reakcji konsumentów na innowacje)²⁰.

Do barier działalności innowacyjnej należą bariery instytucjonalne (brak infrastruktury, słabość praw własności, ustawodawstwo, uregulowania prawne, normy, opodatkowanie), ekonomiczne (brak środków finansowych w przedsiębiorstwie lub w grupie przedsiębiorstw, brak środków finansowych ze źródeł zewnętrznych, zbyt wysokie koszty innowacji), bariery związane z wiedzą (braku wykwalifikowanego personelu, braku informacji na temat technologii, braku informacji na temat rynków oraz trudności w znalezieniu partnerów do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej), bariery rynkowe (rynek opanowany przez dominujące przedsiębiorstwa oraz niepewny popyt na innowacyjne produkty (nowe i/lub istotnie ulepszone) oraz pozostałe bariery, które obejmują: brak potrzeby prowadzenia działalności innowacyjnej ze względu na wprowadzenie innowacji w latach poprzednich oraz brak popytu na innowacje. Znaczenie poszczególnych barier będzie zależne od rodzaju wprowadzanych przez przedsiębiorstwa innowacji. Generalnie, najistotniejszymi barierami działalności innowacyjnej w Polsce są czynniki ekonomiczne i rynkowe²¹.

Jednym z podstawowych narzędzi polityki innowacyjnej jest tworzenie odpowiedniego otoczenia prawnego, a ściślej prawno-podatkowego. Za podstawowe narzędzia pobudzania działalności innowacyjnej ustawodawca uznał ulgę na

---

¹⁹ S. Lachiewicz, M. Matejun, Potencjał otoczenia w rozwoju innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw – wyniki badań, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Nr 280/ 2016.

²⁰ The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, <https://www.oecd-ilibrary.org/> (30.03.2023).

²¹ D. Głuszczyk, Identyfikacja kluczowych barier innowacyjności przedsiębiorstw w regionach Polski, *Biblioteka Regionalisty* nr 12 (2012).

działalność badawczo-rozwojową oraz ulgę IP Box (ang. *Intellectual Property Box*). Ustawodawca, w 2018 roku, zmodyfikował wprowadzoną w 2016 r. ulgę na B+R, a w styczniu 2019 r. wprowadził preferencyjną stawkę opodatkowania w ustawie o CIT²² i ustawie o PIT²³ dla podatników uzyskujących pożytki z kwalifikowanych praw własności intelektualnej. Obie ulgi zostały wprowadzone do ustawy o podatkach dochodowych (art. 24d ustawy o CIT oraz art. 30ca ustawy o PIT). W kreowaniu klimatu sprzyjającego działalności innowacyjnej same zachęty podatkowe mają jednak bardzo ograniczony zasięg działania²⁴, a ponadto częsta zmienność prawa również stanowi barierę innowacyjności. Czy zatem dwie, wprowadzone w ostatnich latach, ustawy o innowacyjności, mające poprawić klimat działalności innowacyjnej spełniają kryteria narzędzi proinnowacyjnego wsparcia przedsiębiorstw? Inspiracją do powstania obu ustaw była m.in. Biała Księga Innowacji²⁵, opracowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, na zlecenie Rady ds. Innowacyjności²⁶. Proinnowacyjność rozwiązań oznacza, że skutkiem ustaw będzie usuwanie istniejących barier rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce.

Dwie ustawy o innowacyjności tzw. mała i duża stanowią elementy otoczenia prawnego innowacyjnej działalności przedsiębiorców w Polsce. Mała ustawa o innowacyjności rozpoczęła tworzenie prawa dla działalności innowacyjnej w postaci zachęt finansowych w 2017 roku. Dzięki drugiej ustawie, od 2018 roku, przedsiębiorcy mogą odliczać od podstawy opodatkowania 100% wydatków przeznaczonych na badania i rozwój.

Zmiany w pierwszej (małej) ustawie o innowacyjności dotyczyły: zwiększenia atrakcyjności ulg podatkowych na B+R, bezterminowego zwolnienia od podatku aportu własności intelektualnej i przemysłowej, wprowadzenia możliwości zwrotu gotówkowego dla nowo powstających przedsiębiorstw (*start-upów*) prowadzących działalność B+R. Obszar zmian w drugiej (dużej) ustawie o innowacyjności dotyczył: wprowadzenia statusu innowacyjnego przedsiębiorstwa i przywilejów z tym związanych oraz wprowadzenia możliwości finansowania projektów w formule

---

²² Ustawa z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. nr 21, poz. 86, ze zm.

²³ Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. nr 80, poz. 350, ze zm.

²⁴ M. Janiszewska, J.M. Janiszewski, Wykorzystanie regulacji podatkowych w działalności innowacyjnej polskich przedsiębiorców, *Studia BAS*, nr 1(61) 2020.

²⁵ Biała Księga Innowacji, opracowano na zlecenie Rady ds. Innowacyjności, MNiSW, 20 września 2016 roku.

²⁶ Rada ds. Innowacyjności, <https://www.gov.pl> (30.03.2023).

crowdfunding.²⁷ Celem dwóch ustaw o innowacyjności jest ułatwienie współpracy biznesu i nauki. Nie są one jedynymi aktami prawnymi, które sprzyjają takiej współpracy.

Proinnowacyjność ustaw o innowacyjności dotyczy przede wszystkim wprowadzenia zachęt do zwiększania nakładów na prace badawczo-rozwojowe. Wpływ obu ustaw na poprawę ogólnego poziomu innowacyjności polskiej gospodarki należy w tym aspekcie ocenić jako ograniczony. Regulacje podatkowe zależą wprawdzie do otoczenia sprzyjającego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce, ale wyniki badań empirycznych wskazują, że ulgi dotyczące B+R są wykorzystywane przede wszystkim przez podmioty, które już wcześniej taką działalność prowadziły. W praktyce duży nacisk położony na ulgę dotyczącą B+R, zawarty w ustawach, nie pełni roli stymulatora poprawy działalności innowacyjnej.²⁸ Należy przy tym podkreślić, że nie istnieje bezpośredni związek między wzrostem wydatków na B+R a wzrostem innowacyjności przedsiębiorstw.

Konstytucja biznesu zniósła ustawę o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2008 Nr 116 poz. 730) . Spośród pięciu wprowadzonych w życie ustaw w ramach Konstytucji biznesu, podstawowym aktem prawnym jest ustawa Prawo przedsiębiorców. Konstytucja dla biznesu ma gwarantować przedsiębiorcom poszanowanie ich praw w relacjach z urzędami. Oznacza to, że w przypadkach, gdy przepisy są niejasne, wątpliwości, co wynika z ordynacji podatkowej i Prawa przedsiębiorców, powinny być rozstrzygane na korzyść przedsiębiorcy. Konstytucja biznesu zakłada również, że przedsiębiorca nie powinien być nękany kontrolami oraz zbyt długimi postępowaniami. Tymczasem rzeczywistość pokazuje, że gwarancje dobrego traktowania przedsiębiorstw często stanowią martwy przepis²⁹ .

---

²⁷ Biała Księga Innowacji, *op. cit.*

²⁸ M. Janiszewska, J.M. Janiszewski, *op. cit.*

²⁹ P. Rochowicz, Konstytucja dla biznesu - urzędnicy nie stosują nowych przepisów, Rzeczpospolita 04.12.2019, <https://www.rp.pl/prawo-w-firmie> (30.03.2023).

Zuzanna Sordyl, student HRM
University of Silesia in Katowice

CONCEPT OF EMPLOYER BRANDING IN AN ORGANISATION

This article is an analysis of available secondary sources. The main purpose of the article is to present the concept of employer branding as a modern instrument for building an attractive image of the organisation in the environment. The first part of the article presents the definition and history of Employer Branding, discusses the main objectives of Employer Branding and the benefits of having a positive image of the employer. The next subchapter discusses how to build employee and candidate experience.

Concept of employer branding is extremely valued and often used in managing human resources, including the recruitment process of new employees and planning the development of an organisation. More and more new publications business-wide focused are being created, by using employer branding tools. Term employer branding is relatively new. Various actions were spotted in a scientific field in the 90s of the last century and they are connected to the activity of employers who strive to create a positive image among current and possible employees (Szczepański, 2013, s. 164). However, it is difficult to pinpoint the exact date of origin of this term and to attribute it to one author. The precursor of the idea is considered to be the theologian Simon Barrow, author of the book „The employer brand: Bringing the best of brand management to people at work” (Kozłowski, 2012, s. 12).

Employer branding activities can be divided into internal and external. The division of the concept was created due to the use of different types of instruments towards people employed in the organisation, and different ones are directed to people outside the organisations. Both of the above forms interact with each other. In order to achieve success in building the employer’s image, the whole of the initiated activities must work together (Macnar, 2020, s. 57). A description of the differentiation of two planes of employer branding will be included in the next subsection.

By analysing literature on the subject, it can be met with many, often inadequate definitions, which narrow the concept of employer branding only in terms

of creating an attractive image of an employer. Yet, the concept of employer branding is much wider, because in practice it comes to building a unified and positive image of an organisation as the best type of employer according to employees, wanted candidates in the labour market and many more individuals which influence development of a company (Machnicka, 2023, s. 45). Properly defined, employer branding is „a communication of truth about a company, as an employer in an attractive and engaging way for its key target groups; this action is implemented through tools channels, in which those groups of individuals are present and active” (Machnicka, 2023, s. 47).

Employer Branding can be defined as „a process of forming an image and perception of a brand of an employer in an outer and inner environment of an organisation, which offers a benefit package addressed to candidates and benefit package for people already working in a company. This strengthens the image of a brand, as an ideal place not only for candidates, but employees as well” (Macnar, 2020, s. 56).

Definition of the analysed concept is continuously being modified and developed along with a labour market. Yet even without a specified definition of the employer branding, employers continuously bet on employing experts in a specific field, specialist in a field of action or qualified human resources, by which they could create a competitive advantage.

Talking about a concept of employer branding it will be necessary to extract and accomplish the most goals connected to shaping an image of an organisation. These include: identifying the needs of candidates and employees; building an image of an organisation as an attractive employer and keeping it amongst perception of employed and specified target groups; establishing and maintaining positive relationship with an environment of an organisation; recruitment and selection of employees, which personality traits correlate with a corporate culture; creating proper conditions for employees, which will motivate them to using their skills and abilities; supporting and convincing all employees to participation, that is encouraging all individuals in a company to more active creative participation; maintaining a good relationship with all former employees after their departure from a company, not only those who have left voluntarily (Spychała i in., 2019, s.170).

Accomplishment of goals above, needs multilateral involvement of different segments of a company, as well as noticing changes that are happening in the inner

and outer workplace market. As a result it is a teamwork, which needs a proper human resources managing building a recognizable brand and cyclical test of the effectiveness of actions taken.

When creating an employer branding strategy, one should take into account the variables present in the market, which include: The organisation's environment, the organisation's position in the market; future business activities or even the location of the company. The more precise the specification of the organisation's current situation, the greater the benefits they will bring in the future. During the preparation of the strategy, everything must be well thought out and each area studied skillfully reviewed. The program to be implemented must be consistent with the mission, vision, values, and well communicated to the units that participate in the process, so that they can anticipate every possible event in a difficult situation (Kozłowski, 2012, s. 14).

Properly composed package of complex action in terms of employer branding, creates measurable benefits for an organisation, independently from entities of action or size. It is hard to find an organisation which managed to achieve success without using the professional potential of its employees. It is certain that employees and their actions in a particular way lead to an increase in the value of an organisation. Owning an attractive brand on its own is beneficial for an organisation. It is because, the more recognizable and attractive an organisation is, the more people interested in working for a company (among candidates are talents, which are people with abilities at level of above average) (Macnar 2020, s.22). Examples of the benefits of an attractive employer brand can be divided into two categories: Financial benefits (better effectiveness and profitability of conducted recruitment campaigns; shortening the time of recruiting process; smaller rotation and lower costs of hiring employees; recognizability of employer's brand) and benefits connected with effectiveness of work (loyalty to an organisation; increasing engagement of employees – sentimental dedication of an employee to an organisation and a progression of achieving its goals; richer identification of employees with the goals and values of the organisation) (Macnar, 2020, s. 22-32).

The benefits presented above are also a subset of the necessary conditions without which a strong brand of the organisation as an employer will not exist. It should therefore be assumed that the indicated benefits are also additional goals that

are necessary to build an attractive brand of the organisation as an employer branding.

Actions connected to employer branding can be divided into inner and outer. Concept of this division was created by using different instruments towards employees within an organisation and different for people outside of that group. Both of those parts have influence on each other.

Inner employer branding is meant to focus on current employees. These are all modifications and actions, which lead to improving work conditions of its employees and to increasing their productivity, which influences overall financial results of a company. Employers use a lot of tools and introduce many conveniences, thanks to which an organisation is perceived as a desirable workplace. (Kozłowski, 2012, s. 51).

Each employee in an organisation goes through a cycle of life of an employee, in which time learns in full attractiveness of an employer's offer. In a literature on a subject this process is called employee experience. This term means „sum of experiences, feelings and impressions of an employee, which they gathered throughout the entirety of their period of employment, their implementation, till their departure from a company. It involves all elements of the employee life cycle in a company, cooperation with a team, managers, management and subordinates. Collected experiences translate into employees' opinion regarding an employer, which they can share with others" (Macnar, 2020, s. 137), therefore in the process of creating employers' brand strategy inside of a company a proper plan has to be taken into consideration. This plan of action should be focused on creating an impression directed towards employees, wishing development starts from their first to last day in a company. Plan of action includes some of the key components: onboarding; employee value proposition; staff training; team building; outplacement and exit interview and more. Introducing them will result in a bigger engagement of an employee towards the company's life, they will become an ambassador of the employer's brand and they will want to stay in that company for longer (Machnicka, 2020, s. 95-103).

Outer employer branding is „an action of an organisation outside of its walls. Everything that is connected to an organisation-potential candidates, what was written about a company, what general opinion about it looks like” (Kozłowski, 2012, s. 92), therefore an organisation has to constantly scan their situation outside of the

company, learn how to react in time. Employers should knowingly conduct a dialogue with the external environment, because information about them (positive and negative) will be gathered during active participation of an organisation (during internships, charity events, job fairs), but also any information published on social media platforms, communication channels and opinion forums. Those information are accessible for potential employees, business partners, consumers etc. Outer actions of employer branding can be divided into two categories (Kozłowski, 2012, s. 92-92):

1. Image building-activities concentrate on building a recognizable organisation, which will be perceived as an excellent work place in the mind of a target group. Image activity has a wide range, its purpose is to gain as many interests as possible. Building an image is a process of stable and consistent actions, which leads to making an impression on the receivers (in relation to candidates).

2. Recruitment activities aim to reach a desirable target group, cause interest in an organisation and make them apply for a proposed position. Effects are easier to measure in a shorter period of time.

Candidate experience in a literary term means „sum of impressions and opinion and other experiences, which a candidate collects about an employer during all of their interactions with a company. From reading job offers, through applying, recruitment process, interview to work itself” (Macnar, 2020, s. 143). Organisations which want to recruit talents, should in a conscious way plan receivers experiences, because based on their opinions which surround a candidate a decision will be made whether they will be interested in a job or not. Opinions and experiences of a candidate are dependable on people who take part in a recruitment process (recruiters and management), institutions cooperate with an organisation and with the employees (former and present) (Macnar, 2020, s. 147).

Experiences of workers and candidates must be taken care of constantly and diligently. Employer that cares about a good image, acts, analyses and introduces useful modifications in the processes of employees life cycle in an organisation and for a candidate during a recruitment interview. Building a positive experience leads to decreasing rotation of employees and in time of opening the process of recruitment it leads to quicker gain of a new employee with higher qualifications. Employer which invests in a strategy that focuses on employees' experiences is successful in creating a

work environment, where all sides are engaged with achieving goals of an organisation.

Successful employer branding is a set of promotional, image, personnel and business actions. Benefits discussed in the article are not only connected to benefits in personal areas. Strengthened are also the organisation itself and its products, but also services. Attractive image of an organisation as an employer, will allow realisation of actions concentrated on conducting policy of higher prices in a way that is fluent and non problematic. Employees of an organisation will show a high level of loyalty and it will be easier to attract and keep the most talented candidates, which will ensure the success of a company. As a result, the concept of employer branding leads to gaining a competitive advantage.

Bibliography

1. Dąbrowska J. (2014), employer branding - marka pracodawcy w praktyce, Lublin, Wydawnictwo Słowa i Myśli.
2. Kozłowski M. (2012), employer branding - budowanie wizerunku pracodawcy krok po kroku, Warszawa, Wydawnictwo Oficyna.
3. Machnicka Z. (2020), Lepszy pracodawca - jak autentyczny employer branding zmienia biznes, rynek pracy i ludzi, Gliwice, Wydawnictwo Helion.
4. Macnar A. (2020), Employer Branding bez tajemnic - praktyczny przewodnik od A do Z dla tych, którzy chcą długoterminowo i skutecznie zarządzać wizerunkiem marki pracodawcy, Kraków, Wydawnictwo Wokół Marki.
5. Spychała M., Bartecki T., Brzóska M. (2019), Employer Branding - nowoczesne rozwiązanie problemów rotacji pracowników, Poznań, Wydawnictwo Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej.
6. Szczepański K. (2013), Kształtowanie wizerunku (employer branding) jako sposób zwiększenia atrakcyjności pracodawcy w warunkach polskich, Poznań, Wydawnictwo Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej.

Katarzyna Wierzbicka, Phd.
Department of Political Economy
Faculty of Economics and Finance
University of Bialystok

THE IMPACT OF THE COVID 19 PANDEMIC ON THE IMAGE OF INNOVATION IN ECONOMIC LIFE

Innovations remain an integral part of our lives, both economic and social. Their main task is to introduce a new way of farming and work, to put it briefly, and to commercialize this process. It seems natural to ask to what extent and for how long the pandemic will change the approach of enterprises to innovation, because it is almost certain that this will happen. One should look for a change primarily in the approach or more awareness at the sources of delivering innovations to the market. On the other hand, digital transformation is a necessity and a development opportunity for many enterprises. Therefore, there is a huge interest in solutions that enable remote work, e-commerce or customer service via the Internet. The use of mobile technologies, cloud solutions, artificial intelligence and business analytics is everyday life. All this will probably have a positive impact on the next data on the innovative activity of enterprises and will probably be continued in the coming years. The automation and digitization of processes requires new competencies and resources. It is still important to remember that the possibilities of introducing changes depend to a large extent on the specificity of the industry.

The purpose of this speech is to analyze the broadly understood economic life after the Covid pandemic and its impact on the shape of the image of innovation, both in terms of recipients and suppliers of innovation.

Шматковська Т.О., к.е.н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ANALYSIS OF PROBLEMS RELATED TO THE COMPETITIVENESS OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The war currently ongoing in Ukraine as a result of the armed aggression of Russian scum led to structural changes in the country's economic system and nullified many achievements that our country managed to achieve in the field of reforming the administrative-territorial system and budget decentralization. At the same time, the system of territorial communities, which has only begun to demonstrate the growth of socio-economic indicators of regional development. Currently, significant changes are taking place in the field of financing projects of social development of territories, which leads to changes in budget flows, which are primarily directed to the needs of ensuring the defense of our state. In turn, as a result of the drop in the economic activity of business entities, the total volume of investment by private enterprises decreased. In general, such transformations result in a drop in the competitiveness of territorial communities as a subject of the state's economic system. At the same time, forming approaches to its restoration is one of the key tasks of restoring the national economy of Ukraine in the future.

In general, restoring the competitiveness of territorial communities in Ukraine is of particular importance due to the fact that the implementation of this task will create prerequisites for solving important problems of the country's socio-economic development. In particular, the development of the competitiveness of territorial communities in Ukraine can positively affect the state of the national economy as a whole [1; 2; 3; 4]. At the same time, it can contribute to the increase of investments and the improvement of the business climate in the regions, which will result in the possibility of creating new enterprises in territorial communities and, accordingly, new jobs for the respective regions. In addition, increasing the competitiveness of territorial communities will effectively contribute to the reduction of disparities in the state of economic development between different regions of Ukraine.

It should also be noted that restoring the competitiveness of territorial communities can positively affect the social sphere of the country, which is one of the key tasks of the post-war reconstruction of our state. In particular, it can contribute to

improving the quality of life of residents of various regions, increasing their opportunities for access to education, health care and social services. In addition, the development of the competitiveness of territorial communities can contribute to the reduction of labor migration from regions with a significantly lower level of competitiveness to more developed cities and territories. Thus, it can be argued that currently the urgency of solving the problems of restoring the competitiveness of territorial communities in Ukraine is of particular importance, which can have a positive impact on the economy and social sphere of the country as a whole.

It should be noted that measures to ensure the growth of competitiveness may differ depending on the specific community and its needs. In particular, in rural territorial communities, the need to develop the agrarian sphere and support small and medium-sized farms may be more urgent. At the same time, in territorial communities located in cities, greater emphasis may be directed to the need for infrastructure and business environment development.

Thus, it can be argued that the effective management of territorial communities includes the need to implement projects aimed at developing infrastructure, supporting business and investors, improving the management system and services for the population. The general consequence of restoring the competitiveness of territorial communities should be a general increase in the quality of life and social protection of the population of the community. In general, competitive territorial communities can be attractive to investors and businesses, which will create conditions for intensive socio-economic development of territories. The consequence of such restoration of competitiveness may be the creation of new enterprises and the intensive development of existing ones, which, in turn, will form the prerequisites for the creation of new jobs in communities, an increase in production volumes and incomes of the population.

Therefore, it is necessary to summarize that competitive territorial communities can contribute to increasing the competitiveness of the country as a whole. This can be achieved through the growth of production volumes, the development of the national economy, the attraction of investments and tourism, the improvement of the quality of life of the population and the development of human resources. Therefore, the implementation of tasks to restore the competitiveness of territorial communities is an objective necessity not only to ensure the effective reconstruction of Ukraine

after the end of the war, but also in terms of the integration of our state into the European system of ensuring the sustainable development of territories.

Список використаних джерел

1. Подзізей О.О., Шматковська Т.О. Аналізування та оцінювання виконання місцевих бюджетів територіальних громад Волинської області як складова забезпечення їх конкурентоспроможності. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2022. Том 75. № 2. С. 15–20. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38831/2/GEV_2022v75n2_Podzizei_O-Analysis_and_evaluation_15-20.pdf
2. Подзізей О., & Коробчук, Т. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство*, 2023. (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>
3. Содома Р., Дубневич Ю., Марків Г., Шматковська Т. Моніторинг соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Аграрна політика і вдосконалення економічних відносин в АПК*. 2021. 4, № 28. С. 24–30. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8538/1/Econ-28-2021-4.pdf>
4. Шматковська Т.О., Подзізей О.О. Концептуальні засади підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Економічний форум*. 2020. 1(4), 77-85. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-4-10>

Батюк Г.В., к.е.н., ст. викладач

Львівський національний університет природокористування

ЯКІСТЬ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ

Якість є найважливішим чинником конкурентоспроможності, що визначає успіх підприємництва в тому чи іншому суспільстві. Фірми можуть успішно існувати лише в тому разі, якщо вони здатні тривалий термін із відповідним прибутком продавати свою продукцію на місцевому ринку у конкурентному середовищі.

Але слід підкреслити, що проблема якості настільки багатогранна і складна, що її неможливо вирішити на рівні окремо взятого підприємства. Необхідне об'єднання зусиль, налагодження партнерських відносин між підприємствами та організаціями, поширення методів управління якістю на вищі рівні управління – муніципальний, регіональний, національний, і міжнародний. Але в межах держав якість продуктів або послуг

визначається насамперед рівнем економічної свободи та системою стимулювання виробників.

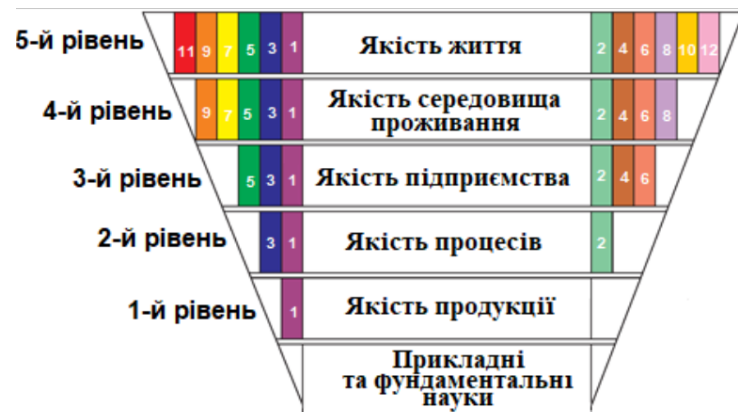
Категорія якості відображає ефективність самої соціально-економічної системи, оскільки відображає об'єктивну дійсність, її визначеність. Це об'єктивна, а не вигадана категорія, що реально існує як загальна визначеність, що виявляє себе в сукупності окремих властивостей. Якість, як правило, не зводиться до окремих властивостей будь-якого об'єкта або сервісу, а пов'язана з ним як із цілим, охоплюючи його повністю, і невіддільна від нього.

Якість життя (або рівень життя) визначається доступністю якісних товарів і послуг, що задовольняють різноманітні уподобання та потреби індивідуумів. Виробництво високоякісних товарів і послуг вимагає високого рівня кваліфікації населення. Якісні трудові ресурси – результат ефективної мотивації протягом усього виробничого процесу. Ефективна мотивація допомагає забезпечити уважне, ґрунтовне та професійне ставлення працівників до роботи.

Слід зазначити, що в умовах командної економіки існував постійний дефіцит тих чи інших товарів, затребуваних споживачами, що одночасно негативно впливало на якість життя. Споживачі були повністю позбавлені вибору. Як наслідок, за відсутності споживчого вибору товари та послуги споживалися незалежно від їхньої якості. Цей структурний недолік командної економіки водночас є основною фундаментальною відмінністю від вільної ринкової економіки.

При вивченні якості яскраво проявляється взаємопроникнення наук. Що вище, складніше явище, якість якого необхідно досліджувати, то більше галузей знань доводиться застосовувати (рис. 1).

Загальне визнання демократичних цінностей, технологічних досягнень (особливо у сфері комунікацій) та міжнародна економічна інтеграція створили безпрецедентний рівень визнання прав людини, у т. ч. і як “споживача”, культурної та релігійної терпимості, охорони довкілля та інших складових “якості життя”.

Рис. 1. Застосування різних галузей знань для дослідження якості

1 економіка, філософія, фізико-математичні та технічні науки (фізика, хімія, математика, метрологія тощо); 2 – математична статистика; 3 – теорія ймовірності; 4-6 – право, психологія, теорія управління (кібернетика); 7-9 – екологія, суспільствознавство, конфліктологія; 10-12 – соціологія, медицина, культура.

Якість не може бути забезпечена лише контролем, перевіркою, якість має бути створена, вироблена. Потрібно прагнути до запобігання помилкам замість їх виправлення. Сьогодні потребу в системі управління якістю відчують усі галузі економіки, і більше того, можна з упевненістю спрогнозувати, що в міру зростання торгівлі, фінансів, політичних відносин така потреба посилюється і у соціально-економічних систем. Бо так само як висока якість продукції забезпечує її стабільну роботу, так і висока якість життя громадян забезпечує соціальну стабільність, підвищення конкурентоспроможності країни. Вирішення цього завдання є головною метою запропонованої багаторівневої системи управління якістю.

Багаторівнева система управління якістю є сукупністю організаційної структури, методів роботи, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення впливу на якість за допомогою заходів оперативного характеру.

Функціонування багаторівневої системи управління якістю (рис. 2) розпочинається з формування цільових показників за різними напрямками діяльності, що впливають на результати соціально-економічного розвитку країни та якість життя населення.

Рис. 2. Операційний механізм функціонування багаторівневої системи управління якістю

Головною метою багаторівневої системи є підвищення якості життя та обслуговування споживачів (рис. 3). Система також сприятиме: досягненню високих темпів соціально-економічного розвитку, створенню гідних умов життєдіяльності, забезпеченню споживачів товарами, послугами, роботами високої якості, плануванню заходів у сфері управління якістю та підтримці підприємств і організацій у їх виконанні.

Рис. 3. Цілі багаторівневої системи управління якістю

Підбиваючи підсумки всього вищенаведеного, можна дійти висновку, що роль якості товарної продукції та споживача в подальшому розвитку нашої країни зростатиме, що пов'язано з кількома причинами:

- 1) по-перше, розвиток науково-технічного прогресу призвів до значного ускладнення продукції та технології її виробництва;
- 2) по-друге, глобалізація ринку з жорсткою конкурентною боротьбою численних виробників змушує шукати нові, додаткові переваги на ринку;
- 3) по-третє, значне розширення і зростання потреб споживчого суспільства.

Отже, доцільним є об'єднання основних понять підприємництва як інструменту одержання певного результату діяльності (наприклад,

виробничої) і соціально-психологічного аспекту, що виражається у впливі людського споживчого чинника на одержуваний результат. Тому управління якістю постає у вигляді сукупності функцій, що становлять зазвичай цикл управління, зокрема мотивації, контролю, організації робіт тощо.

Крім того, слід відзначити актуалізацію на сучасному етапі наступних напрямків розвитку наукових досліджень якості, безпосередньо пов'язаних із формуванням системи захисту прав споживачів:

- проведення фундаментальних досліджень із проблем якості, включно з проведенням моніторингу та діагностики з питань економіки, стандартизації, метрології;

- розроблення заходів щодо реалізації національної політики в галузі поліпшення якості та підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг на всіх рівнях управління;

- визначення взаємозв'язку діяльності з якості з промисловою та соціальною політикою країни;

- удосконалення законодавства в галузі якості та безпеки продукції, робіт, послуг;

- подальше вдосконалення методології оцінки та самооцінки діяльності підприємств, широке впровадження сучасних методів управління якістю;

- розроблення теоретичних засад ризику небезпечної для споживача продукції та проведення робіт із пошуку оптимальних рішень у сфері якості продукції, процесів, робіт і послуг;

- розроблення та впровадження комплексу стандартів, спрямованих на підвищення якості життя людини-споживача;

- розвиток системи безперервної освіти в галузі якості та захисту прав споживачів, науково-методичне забезпечення підготовки фахівців усіх рівнів.

Список використаних джерел

1. Білоус Т. М. Соціальна експертиза: сфера застосування та особливості відбору експертів. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки . 2015. №3 (28). С. 94-101.

3. Костишина Т. А. Удосконалення оплати праці як складова формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах. Вісник Національного

університету водного господарства та природокористування. (Серія “Економіка”). 2013. Вип. 1(61). С. 106-113.

4. Саєнко Ю. І. Соціальна експертиза в Україні: методологія, методика, досвід впровадження. К. : Ін-т соціології НАНУ, 2000. 194 с.

5. Семенов Г. А., Складанна К. І. Впровадження безтарифної системи оплати праці. Держава та регіони (Серія: Економіка та підприємництво). 2013. No 2 (71). С. 174-181.

Борис В. М., викладач – методист
ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сучасному етапі розвитку економіки регіонів України в умовах децентралізації влади та формування нових об'єднаних територіальних громад (ОТГ) підприємницький сектор регіонів потребує особливої уваги з боку державних органів управління, оскільки доволі сильно змінюються інституційні умови його функціонування, що становить доволі складну організаційно-господарську проблему, яка потребує детального вивчення та надання науково обґрунтованих рекомендації щодо підтримки розвитку бізнесу на регіональному рівні. [2, с. 1].

Практика господарської діяльності породила цілі набори інструментів підтримки бізнесу, які можуть бути класифіковані за різними ознаками. На основі аналізу наукових публікацій з підтримки розвитку бізнесу можемо виділити адміністративно-правові, фінансово-економічні, інформаційно-консалтингові та соціокультурні інструменти підтримки розвитку бізнесу в регіоні Групи інструментів формують методи підтримки, а з іншого боку – тому чи іншому методу властиві певні напрями.

Ефективність підтримки розвитку бізнесу залежить від рівня інституціоналізації інструментів підтримки, під якою слід розуміти процес організаційного закріплення певного інструментарію (важелів, методів, прийомів) щодо організації та сприяння веденню бізнесу, і збільшення рівня імовірності використання цих інструментів у практиці підприємницької

діяльності, формування на цій основі закріплених інституцій. Фактично інституціоналізація – це організація інституцій, які діють у сфері підтримки розвитку бізнесу в регіонах, формуючи відповідні інструменти. Вихідним правовим джерелом інституціоналізації інструментів підтримки бізнесу в регіонах є Конституція України, стаття 42 якої проголошує для кожного громадянина право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Конституція України визначає, що Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, а також захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [4, с. 42]. Використання проблемно-орієнтованого підходу до підтримки розвитку бізнесу в регіонах дозволяє виділити проблеми та побачити можливості їх розв'язання, адже бізнес не лише породжує проблеми, а створює можливості для їх розв'язання за рахунок активізації підприємливості та людської креативності взагалі [6, с. 10]. Щодо інституціоналізації інструментів підтримки розвитку бізнесу в регіонах, то цьому процесові притаманні такі проблеми: 1. Зміна «інституційного поля» функціонування інструментів внаслідок розгортання процесів децентралізації. 2. Брак кваліфікованих управлінських кадрів на базовому рівні підтримки розвитку бізнесу. 3. Недостатній рівень інвестицій та інновацій у підприємницькому секторі, їх вибірковість та диспропорційність. 4. Низький рівень фінансового забезпечення формування структур підтримки бізнесу в регіонах та проблемне бізнес-середовище [6,с.215-217]. 5. Недостатній рівень розвитку та інформованості громадянського суспільства та громадських ініціатив у сфері розвитку бізнесу. Незадовільний рівень інституціоналізації інструментів підтримки розвитку бізнесу в регіонах негативно впливає на розвиток підприємницького сектору. Та зараз ми маємо значно складніші проблеми, що пов'язані із війною в Україні, яка завдала вже колосальних втрат економіці окремих підприємств та економіці країни в цілому.

Відновлення української економіки залежить від активізації роботи українського бізнесу. На кінець 2022 р 761 підприємство перемістилось у безпечні регіони від старту програми релокації, 588 з них уже працюють на новому місці. Ще 274 компанії шукали придатну локацію або спосіб транспортування. Найбільше бізнесів релокувалися з Харківської області – 193 підприємства, Київської – 180, Донецької – 106, Дніпропетровської – 27,

Запорізької – 26. Найчастіше підприємці обирають переїзд до Львівської області (30 %). Також бізнес переміщується до Закарпатської (17 %), Чернівецької (11 %), Івано Франківської (8 %), Тернопільської (7 %), Хмельницької (7 %) областей [6, с. 8].

Уряд всебічно підтримує підприємницьку діяльність та здійснює заходи щодо усунення перешкод для розвитку бізнесу. Зміни податкового законодавства, розвиток державних програм та запровадження нових фінансових інструментів відновлення бізнесу дають змогу посилити підприємницьку активність навіть в умовах війни. Це відбивається на позитивній динаміці кількості зареєстрованих бізнесів - з моменту початку повномасштабної війни було зареєстровано близько 170 тис. нових ФОПів [2, с. 2].

Основними напрямками держави для пом'якшення впливу на бізнес під час війни є :

1. Створення податкових умов для ведення бізнесу е-резидентів України[ ]. Президент України підписав закон[2.№ 2654–ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» (законопроект № 5270), який передбачає спеціальний статус для іноземців щодо ведення бізнесу в Україні [3, с. 2].

2. Фінансова підтримка бізнесу. Уряд затвердив постанову, згідно з якою підприємства, які через війну втратили свої виробничі потужності, зможуть отримати кредит[3] на відновлення виробничих потужностей під 9 % терміном до 5 років на суму до 60 млн грн (без урахування раніше виданих кредитів за програмами держпідтримки). Виконання зобов'язань за такими кредитами частково (до 80 %) забезпечуватиме державна гарантія.

Програма стосується підприємств, виробничі потужності яких було зруйновано, пошкоджено, або які розміщено на окупованих територіях. Це надасть можливість підприємцям, які готові відновлювати роботу, інвестувати власні кошти, повертати працівників.

Програма передбачає видачу кредитів на інвестиційні цілі або на фінансування оборотного капіталу новим чи оновленим підприємствам, розташованим не ближче ніж за 50 км до лінії бойових дій.

3. Грошово-кредитна сфера. Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору

4. Бюджетна політика. В умовах обмежених можливостей надходження коштів до державного та місцевих бюджетів, уряд України у серпні 2022 р. продовжував працювати над задоволенням першочергових потреб держави у сфері національної безпеки та оборони й соціальної підтримки населення.

5. Податкова та митна політика. Досягнуто значного євроінтеграційного прогресу одночасно в податковій та митній політиці. У податковій політиці Державна податкова служба України (ДПС) приєдналася до Багатосторонньої угоди CRS. Міністерство фінансів України презентувало відповідний законопроект для міжнародного автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей. Окрім того, ДПС започаткувала комунікаційні податкові платформи на регіональному рівні [2, с. 3 - 4].

Враховуючи, що війна тимчасове явище, окреслимо найважливіші напрями організаційно-економічного розвитку, реалізація яких дозволить пом'якшити проблеми інституціалізації інструментів підтримки бізнесу на регіональному рівні та справитися з викликами у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Власова Н. О. Вплив макроекономічних факторів на фінансові результати підприємств промисловості. Соціальна економіка. 2018. Вип. 56. С. 18–26. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2018_56_4

2. Головна. Медіацентр. Коментарі експертів. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні.

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» від 06.10.2022р.

4. Конституція (Основний Закон) України. Київ, 2017. 74 с.

5. Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституціалізації. //Територіальний розвиток та регіональна економіка. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів 2018р

6. Максимчук М. В. Інституціалізація розвитку економіки регіонів України: теорія і практика. Львів, 2016. 394 с.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Булик О.Б., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ДЛЯ СВІТОВИХ РИНКІВ

Упродовж останнього десятиліття посилення геополітичного ризику було постійною рисою світової політики, однак світова економіка та фінансові ринки нехтували цим. Від змагання між Китаєм та Америкою до підйому популістських правителів у Латинській Америці та напруженості на Близькому Сході, фірми та інвестори продовжували діяти незважаючи на те, що економічні наслідки будуть обмежені.

Вторгнення росії в Україну, швидше за все, порушить цю схему, оскільки це призведе до ізоляції 11-ї за величиною економіки світу та одного з найбільших виробників сировини. Безпосередні глобальні наслідки полягатимуть у вищій інфляції, нижчому зростанні та певному збої на фінансових ринках через посилення санкцій. Довгостроковими наслідками буде подальше ослаблення системи глобалізованих ланцюгів постачання та інтегрованих фінансових ринків, яка домінувала у світовій економіці після розпаду Радянського Союзу в 1991 році.

Економіка України сильно постраждала від спустошення російського вторгнення та необхідності відволікати виробничі потужності та робочу силу на військові зусилля. Ці дані дають уявлення лише про деякі економічні зміни – великий і постійний розрив між державними доходами та державними витратами, стрімкий рівень інфляції, який виникає через те, що центральний банк друкує гроші, щоб заповнити цю прогалину, і наслідки торговельного дефіциту підриває український експорт [1].

Почнемо з товарного шоку. Окрім домінуючого постачальника газу до Європи, росія є одним із найбільших у світі виробників нафти та ключовим постачальником промислових металів, таких як нікель, алюміній і паладій. І росія, і Україна є основними експортерами пшениці, тоді як росія та білорусь (проксі-сервер росії) є великими експортерами калію, сировини для виробництва добрив. Ціни на ці товари цього року зростали і тепер, швидше за все, зростуть. На тлі повідомлень про вибухи по Україні вранці 24 лютого ціна

на нафту марки Brent перевищила 100 доларів за барель, а ціни на європейський газ зросли на 30% [2].

Щодо постачання товарів, то воно може бути порушене одним із двох способів: 1) якщо буде знищено фізичну інфраструктуру, таку як трубопроводи або чорноморські порти; 2) посилення санкцій проти товарного комплексу росії може перешкодити західним клієнтам купувати на ньому. Дотепер обидві сторони обережно ставилися до використання «зброї» в торгівлі енергоносіями та товарами, що тривало протягом холодної війни. Санкції після вторгнення до Криму не завадили ExxonMobil або Shell інвестувати в росію, тоді як американські штрафні санкції щодо російської металургійної компанії «Русал» у 2018 році були короткочасними. Рішення Німеччини законсервувати газопровід «Північний потік-2» 22 лютого було багато в чому символічним, оскільки він ще не транспортував газ із росії на Захід.

Тим не менш, зараз є перспектива посилення Заходом обмежень на російську промисловість природних ресурсів, що обмежує глобальні пропозиції. Росія може у відповідь навмисно створити вузькі місця, які піднімуть ціни. Америка може покластися на Саудівську Аравію, щоб збільшити видобуток нафти та підштовхнути свої вітчизняні сланцеві компанії до збільшення видобутку.

Другий шок стосується технологій і глобальної фінансової системи. У той час як торгівля природними ресурсами є ділянкою взаємної залежності між Заходом і росією, у сфері фінансів і технологій баланс економічної сили більш односторонній. Таким чином, Америка, швидше за все, накладе на російські технологічні фірми набагато жорсткіші санкції в стилі Huawei, обмеживши їхній доступ до передових напівпровідників і програмного забезпечення, а також занесе в чорний список два найбільші російські банки, Сбербанк і ВТБ, або спробує відключити росію від обміну повідомленнями SWIFT-системи, яка використовується для транскордонних банківських переказів.

Технологічні заходи з часом будуть гальмувати зростання росії та дратувати її споживачів. Банківські обмеження почнуть діяти, спричиняючи кризу фінансування та перешкоджаючи фінансовим потокам до країни та з неї. Росія намагалася захистити свою економіку саме від цього: частка її рахунків-фактур, деномінованих у доларах, впала після її вторгнення в Крим у 2014 році, і вона накопичила валютні резерви. Все одно боляче буде. Росія може

звернутися за фінансовими потребами до Китаю. Торгівля між двома країнами вже була ізольована від західних санкцій, лише 33% платежів з Китаю до росії зараз відбуваються в доларах, порівняно з 97% у 2014 році [3].

Схоже, що західні банки мають недостатній вплив на росію. Тим не менш, з початку сучасної ери глобалізації в 1990-х роках жодна велика економіка не була відрізана від глобальної фінансової системи, і не можна виключати ризик ширшого розповсюдження між ринками, незважаючи на її низький рівень.

Негативні наслідки війни, безсумнівно, є серйозними і для фінансового ринку ЄС, зокрема:

- зростання інфляції призводить до значного підвищення центральними банками відсоткових ставок та посилення монетарних умов;
- підвищення обмінного курсу американської валюти. Ця тенденція живить інфляцію в країнах, валюта яких знецінюється;
- падіння цін на акції на фінансових ринках і втрату вартості криптовалют;

Що все це означає для світової економіки? Росія зіткнулася з серйозним, але не фатальним економічним шоком, оскільки її фінансова система ізольована. Для глобальної економіки перспективою є більш висока інфляція внаслідок зростання цін на природні ресурси, що загострює дилему, з якою стикаються центральні банки, і можливе припинення корпоративних інвестицій, оскільки нестабільність ринків послаблює довіру.

Довгостроковий вплив полягатиме в прискоренні поділу світу на економічні блоки. Росія буде змушена схилитися на схід, більше покладаючись на торгові та фінансові зв'язки з Китаєм. На Заході більше політиків і компаній вимагатимуть ключового принципу глобалізації: торгівля з усіма, а не лише зі своїми геополітичними союзниками. Китай, спостерігаючи за західними санкціями проти росії, може зробити висновок, що йому потрібно активізувати свою кампанію самодостатності, посилювати свої торговельні та оборонні позиції.

Ще до початку війни в Україні США та Китай працювали над підтримкою вітчизняних виробників та зменшенням залежності власних економік від іноземних товарів. Тепер пандемія коронавірусу та агресія росії

можуть стати уроком для інвесторів і компаній про те, що низька вартість та ефективність не здатні конкурувати з надійністю та безпекою.

Безумовно, глибина впливу на світову економіку залежатиме від того, як довго триватиме війна та від масштабу руйнувань, які вона спричинить. Та прогнози, нажаль, невтішні. Незважаючи на міжнародні санкції проти життєво важливих секторів економіки росії, немає жодних ознак того, що ця держава найближчим часом готова поступитися. Проте і Україна не намірена здавати свої позицій і буде «говорити» з агресором лише на полі бою.

На тлі удару, що його агресія росії завдала по світовому економічному порядку, широкого обговорення набуло ще одне питання: чи «заб'є цей конфлікт цвях у труну глобалізації». Як звикли вважати на Заході, глобалізація є наріжним каменем міжнародного порядку, заснованого на правилах. У глобалізованому світі країни не вступають у війну, адже пов'язані торговими та фінансовими зв'язками; для них глобалізація не лише запобігає конфліктам, а й створює світ співпраці та миру. Прихильники глобалізації переконані, що нинішні процеси не є її кінцем, а лише перебудовою під новий порядок. Вони стверджують, що взаємопов'язаний світ ніколи не повернеться до фрагментованих економічних блоків минулого, оскільки економічні вигоди глобалізації – незамінні [4]. Ця трансформація, спричинена впливом двох основних руйнівних подій нашого часу – пандемії та війни в Європі, – переорієнтує світову економіку та призведе до нового економічного порядку. Вторгнення в Україну може не спричинити світової економічної кризи сьогодні, але воно змінить хід світової економіки на десятиліття вперед.

Список використаних джерел

1. Булик О.Б. Стратегія відновлення економіки України після війни. Економіка та суспільство. 2023. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240>
2. The Economist. Економічні наслідки війни в Україні. URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2022/02/26/the-economic-consequences-of-the-war-in-ukraine?>
3. Економічні наслідки війни в Україні відчують далеко за її межами. BBC NEWS Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60619288>.
4. Чи покладе війна в Україні кінець глобальній економічній взаємозалежності? URL: <https://www.arabnews.com/node/2067371/business-economy>

Галанець В.В., к.держ.упр, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В результаті війни, яку росія розв'язала проти України, українська економіка скоротилася більш ніж на 35%. Згідно зі звітом ООН, щомісячний дефіцит бюджету України через вторгнення оцінюється в 5 млрд. доларів США.

За даними економістів ООН, хоча Євросоюз планує виділити Україні 18 млрд. євро на економічну підтримку в 2023 році, цього може бути недостатньо.

У новому звіті Світового банку загальна сума масштабних збитків українській економіці вже оцінюється у 349 млрд. доларів США.

Внаслідок збройної агресії росії земельні ресурси України зазнали шкоди на 448,9 млрд. гривень. Згідно інформації Держекоінспекції забруднено 291 826 950м² та засмічено 8 099 793 440м² українських земель. Сотні гектарів земельного фонду України засміченні відходами, забрудненні шкідливими речовинами, які вивільнюються у результаті детонування озброєння та боєкомплектів, зазнають пошкодження структури ґрунтового покриву. Ці чинники призводять до пошкодження сільськогосподарських угідь, неможливості проведення посівних робіт та, як наслідок, до відсутності врожаю на землях, які були порушені в результаті військової агресії. Знищення земель - це злочин проти доквілля України та проблема світового масштабу, яка несе ризику настання продовольчої кризи та неможливості гарантування продовольчої безпеки для людства у майбутньому.

Згідно з даними міжнародної організації ФАО (Food and Agriculture Organization), яка діє під патронатом ООН, до початку повномасштабного вторгнення росії, 20% сільськогосподарських земель України зазнали суттєвої деградації, а рівень їх розораності сягав 53%, і був одним з найвищих у світі. До прикладу у Польщі цей показник становить 36,5%, у Німеччині – 34,1%, у США - 17,5%, а в Китаї – 12%.

Близько 5 млн. га сільськогосподарських земель наразі непридатні до використання через замінування, забруднення вибухонебезпечними залишками

або бойові дії. Площа озимих культур скоротилася на 3,2 млн. га через наслідки бойових дій. Озимих культур засіяли всього на площі 4,5 млн. г, хоча минулого року ці культури висіяли на 7,7 млн. га. Це безпосередньо впливає на продовольчу стабільність країни. У Мінагрополітики прогнозують зменшення врожаю у 2023 році на рівні 10-15%.

Від початку повномасштабної війни із України виїхало більш ніж 14,5 млн. громадян. Відбулися зміни щодо зайнятості по всій країні, близько 40 відсотків українців, які мали роботу до вторгнення, втратили її, а половина працевлаштованих зіткнулася зі скороченням зарплати.

В умовах зменшення площ доступних до обробітку сільськогосподарських угідь та низки інших несприятливих чинників перед аграрним сектором економіки України стоять завдання: забезпечення збільшення ефективності виробництва з метою компенсування зменшення валового виробництва продукції, підвищення якості продукції, підтримка та розвиток експортного потенціалу, зменшення залежності від імпорту, підтримка сільськогосподарських підприємств, забезпечення виробництва продукції.

Можливим вирішення цієї проблеми може стати впровадження точного землеробства. Однак, його запровадження потребуватиме значних фінансових інвестицій. Обсяг фінансування для впровадження точного землеробства залежить від багатьох факторів, таких як розмір господарства, обсяг земельних ділянок, їх стан та рівень технологічності, кількість використовуваних машин та обладнання, а також від рівня доступності технологій та інфраструктури.

За даними досліджень, вартість впровадження точного землеробства може коливатися від 10 до 50 тис. доларів США на 1 га. Згідно європейського досвіду для господарства з площею 1000 гектарів вартість впровадження точного землеробства може складати від 10 до 50 млн. доларів США.

Держава повинна сприяти розвитку точного землеробства в Україні, розробці відповідних стратегій та довгострокових механізмів залучення інвестицій. Варто зазначити, що впровадження точного землеробства може призвести до зниження витрат на виробництво та підвищення врожайності, що в свою чергу може забезпечити більш високий рівень прибутку для господарств. Тому, вартість впровадження точного землеробства буде виправданою в довгостроковій перспективі.

Загалом, як показує досвід, країни ЄС вкладають значні кошти у розвиток сільського господарства, що дозволяє підтримувати високий рівень виробництва та забезпечувати стабільність на ринку продуктів харчування.

Отже, інноваційний розвиток аграрної економіки має бути спрямований на наступні напрями:

1. Використання новітніх технологій виробництва та обробки продукції, таких як автоматизація процесів, використання систем геопозиціонування, дронів та супутникових систем, «розумних» сільськогосподарських машин;

2. Розвиток біотехнологій та генетичної інженерії для покращення якості та врожайності рослин, а також збільшення продуктивності тварин;

3. Впровадження екологічно чистих технологій виробництва та зменшення впливу аграрного сектору на довкілля (у т.ч. з метою подолання перепон щодо допуску сільськогосподарської продукції на ринок ЄС, забезпечення відповідності чинним європейським стандартам якості продукції);

4. Розвиток електронної комерції та цифрових ринків для збуту продукції;

5. Розвиток агроекологічного землекористування;

6. Використання інноваційних фінансових інструментів для залучення інвестицій у розвиток аграрного сектору;

7. Розвиток системи управління та моніторингу якості продукції та виробничих процесів;

8. Розвиток системи логістики та транспортування продукції для забезпечення її швидкого та якісного доставлення до споживачів.

Гуцуляк М.М., вик.- метод. вищ. катег.
ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ФАНДРАЙЗИГУ

Фандрайзинг як діяльність з визначення і пошуку основних потенційних каналів надходження фінансових ресурсів посідає особливе місце серед позабюджетних джерел фінансування.

Проблеми розвитку фандрейзингу як сучасного інструменту мобілізації коштів є актуальним, особливо в умовах економічної нестабільності України та воєнного часу, адже це потужний інструмент для вирішення соціальних та екологічних проблем, відродження культурного фонду країни, розвитку територіальних громад та інших важливих питань в умовах нестачі державних коштів.

На сьогоднішній час благодійність досягла значного розмаху і набула різноманітних форм: меценатство, спонсорство, підтримка через надання грантів, пожертв, матеріальних, інформаційних ресурсів тощо. Поширення благодійності та набуття нею форми організованої діяльності спричинили виникнення фандрейзингу як науки про планування та впорядкування дій, що допоможуть діяти організовано як меценатам, так і тим, хто отримує благодійну допомогу, — бенефіціарам. Слід зазначити, що фандрейзингова діяльність тісно пов'язана з такими поняттями, як «благодійність», «благодійна діяльність», «благодійництво». З метою точнішого розуміння термінології необхідно пояснити сутність ключових понять і з'ясувати взаємозв'язок між ними.

Поняття «благодійність» увійшло в суспільну свідомість як гуманістичний поклик людини надавати допомогу нужденним. Нині така діяльність набуває дедалі більшого значення у вирішенні нагальних соціальних проблем — благодійні організації, фонди здійснюють значний внесок у соціальну сферу. Воно має широкий зміст — від звичайної матеріальної допомоги до меценатства. Отже, благодійність – це добровільна, безкорислива та усвідомлена діяльність фізичних або юридичних осіб приватного права, що

виражається через особисту та/або майнову допомогу, ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності та здійснюється для досягнення суспільно-значимих цілей[3].

Історично склалися три види благодійності: особиста, громадська та державна. Серед найпоширеніших видів сучасної вітчизняної доброчинності — організована (громадська), що здійснюється благодійними організаціями. Відповідно до Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 05.07.2012 р., благодійна діяльність – це добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара[4]. Треба зауважити, що Кабінет міністрів постановою від 05.03.2022 р. №202 затвердив деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги. У ній зазначено, що відповідно до Закону про воєнний стан та Указу Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022 в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб — резидентів і нерезидентів. Тобто всі благодійні організації та фонди, які збирають кошти для постраждалих під час бойових дій, не повинні вести облік цих коштів та звітувати про них за загальним правилом[1].

При цьому благодійництво розглядається як добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у наданні потрібної матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги. У свою чергу, фандрайзинг — процес залучення фінансових та інших ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних, часових, тощо), які організація не може забезпечити самостійно та які необхідні для реалізації певного соціального проекту або діяльності загалом. Здійснення фандрейзингової кампанії передбачає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреби в коштах і, зважаючи на інтереси та мотиви донорів (благодійників, меценатів), формування, підтримку та розвиток взаємозв'язків з ними, а також формування громадської думки з метою підтримки діяльності організації [5]. Таким чином, якщо благодійність — це добровільна та безкорислива допомога тим, хто її потребує, то фандрейзинг слід розглядати як дію, спрямовану на допомогу тим,

хто її потребує. У цьому, власне, і полягає зв'язок між благодійністю і фандрейзингом у контексті суспільних відносин[2].

Дослідження в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі підходів щодо категорії «фандрайзинг» дозволяє сформулювати наступне визначення: фандрайзинг – це професійна діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проєктів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора.

Суб'єктами фандрайзингової діяльності є неприбуткові організації (НПО), які займаються пошуком джерел фінансування та інших необхідних ресурсів для реалізації проєктів.

Об'єктами фандрайзингу виступають різні категорії донорів, основними з яких є благодійні фонди, приватні особи, корпорації та бізнес-структури.

Фандрайзингову діяльність, окрім Декларації етичних принципів і Кодексів етики, регламентують та контролюють законодавчі акти країни, на території якої вона здійснюється. Основне правило фандрайзингу, яким необхідно керуватися фандрайзерам, некомерційним організаціям і донорам будь-якої країни – це те, що донори дійсно повинні надавати ресурси на некомерційній безповоротній основі, отримуючи взамін визнання, самоствердження, знаки уваги, а не товари або послуги на відшкодування за пожертву, дивіденди від своїх інвестицій тощо.

Отже, перевага фандрайзингової системи полягає не тільки в забезпеченні цілого комплексу послуг, що стимулюють і підтримують життєдіяльність соціальних організацій та проєктів, а й в можливості консолідації світових ресурсів та витрачання їх відповідно до потреб, в орієнтації на підтримку інновацій в області розвитку соціально важливих технологій і забезпечення доступу до світових ресурсів всіх зацікавлених учасників на базі безпрецедентного розвитку сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Заходи по збору грошей за своїм потенціалом практично не поступаються чисто з організаційних заходів. Вони згуртовують колектив, зміцнюють почуття лояльності до своєї організації, усвідомлення своєї відповідальності, сприяють виявленню нових лідерів; до того ж в очах громадськості складається імідж цієї організації: навколишні глибше усвідомлюють, що собою представляє дана організація і чим конкретно вона

займається. Ці два фактори - залучення коштів і формування іміджу некомерційної організації - і є кінцева мета фандрайзингу і зв'язків з громадськістю. Адже, фандрайзинг є процесом, який дозволяє багатьом благодійним організаціям діяти для досягнення спільної мети, спрямованої на розв'язання якоїсь проблеми чи, у більш глобальному контексті, покращення нашого життя.

Список використаних джерел

1. Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2022 р. № 202. // Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2022-%D0%BF#Text>.
2. Двудіт З. П., Стасів Н. В., Моторнюк У. І. Джерела фінансування фандрайзингу та пріоритетні напрями його реалізації в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2018. № 899. С. 85-90.
3. Етичний кодекс фандрайзерів [Електронний ресурс] // Інститут Професійного Фандрайзингу – Режим доступу до ресурсу: <http://fundraiser.org.ua/pro/dokumenty-ipf/etychnyj-kodeks-fandrajzeriv/>.
4. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів // Права людини: навчальний посібник. К: Просвіта, 2002. - С. 67-80.
5. Фандрайзинг: навч. посіб. — Київ: Центральноукр. регіон. навч. центр. Партнерство громад фундація "Україна-США" (USAID), 2003. — 95 с.

Кучер Р.О., аспірант
Західноукраїнський національний університет

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Вторгнення російської федерації поставило значні виклики перед громадами. Місцеві бюджети відіграють вагомую роль у розвитку економічної та соціальної сфер і є важливою ланкою бюджетної системи України. Суттєвих змін зазнали структура та обсяги доходів і видатків, загострилися проблеми фінансування бюджетного дефіциту. Разом із тим, тягар подолання негативних наслідків масової міграції населення із зони бойових дій, руйнування інфраструктури, зупинки підприємств, закриття бізнесу лягає, в основному, на бюджети громад

З цією метою центральними органами влади було запроваджено низку змін бюджетного законодавства, що дозволило своєчасно та оперативно реагувати на фінансові потреби місцевих органів самоврядування. Аналізуючи податкові надходження до місцевих бюджетів, приходимо до висновку, що у більшості регіонів відбулося падіння доходів з податків за винятком податку на доходи фізичних осіб [1].

Приріст ПДФО відбувся головним чином через суттєве зростання грошового забезпечення військовослужбовців, а також податкових відрахувань за виплату заробітної плати мобілізованим працівникам. При цьому скасовано обов'язок працедавців виплачувати середню заробітну плату мобілізованим, що потягло зменшення обсягів надходжень ПДФО.

Негативні наслідки для наповнення місцевих бюджетів мало і звільнення від 01.04.2022 від сплати єдиного податку фізичних осіб-підприємців 1-2 групи, а також надання можливості переходу з 01.04.2022 юридичним особам та ФОП на єдиний податок групи 3 зі ставкою 2% доходу, якщо протягом календарного року обсяг їхнього доходу не перевищив 10 мільярдів грн.

Не доотримали місцеві бюджети і через введення нульової ставки акцизу з пального. До скорочення неподаткових надходжень призвело звільнення платників податків від нарахування та сплати: загального мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки. Скорочення власних надходжень

бюджетних установ відбулося в основному через не надання адміністративних послуг. В окремих регіонах велися бойові дії, а в інших з міркувань безпеки були закриті реєстри. Скорочення субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, у тому числі освітньої субвенції на 10% в 2022 році та на 20% у 2023 році, поставило місцеві громади перед викликом пошуку джерел покриття цих видатків [2].

Введення воєнного стану в Україні розширило статті видатків місцевих бюджетів та змінило пріоритетність їх фінансування. Зокрема, фінансове забезпечення діяльності військових адміністрацій населених пунктів, утворених на період дії воєнного стану, здійснюється за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету територіальної громади і є першочерговим. До внесення відповідних змін у законодавство за рахунок місцевих бюджетів здійснювалися й видатки на підтримку евакуйованих та внутрішньо переміщених осіб.

Враховуючи викладене, для стабілізації місцевих бюджетів, у першу чергу, необхідно опрацювати та впровадити:

- створення нових робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом релокації підприємств із регіонів, де ведуться чи існує загроза ведення бойових дій;
- прогресивну систему оподаткування доходів фізичних осіб з максимально можливою верхньою ставкою;
- розширити податкову базу, а також підняти ставки екологічного податку, ресурсних та рентних платежів, які на сьогодні є найнижчими в Європі;
- законодавче закріплення компенсації втрат доходів місцевих бюджетів за надання пільг зі сплати за землю та податку на нерухоме майно, соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам;
- тимчасове (на період воєнного стану) призупинення вилучення реверсної дотації;
- локалізацію податкових пільг територіями де ведуться, або велися активні бойові дії;
- відновлення належного обсягу освітньої субвенції територіальним громадам та введення субвенцій на компенсацію витрат щодо відновлення пошкодженої інфраструктури, компенсації різниці в тарифах на комунальні послуги та втрат від зниження рівня розрахунків;

– залучення коштів міжнародної технічної і фінансової допомоги [1].

Отже, проведення таких непопулярних заходів можливе тільки при забезпеченні відкритого і прозорого бюджетування, як важливого інструмента для боротьби з корупцією, підвищення довіри суспільства до уряду, доступу до міжнародних ринків і кредитних ресурсів. Урахування зазначених викликів та пропозицій щодо вирішення проблемних питань наповнення місцевих бюджетів сприятиме стійкості фінансів громад в умовах війни та забезпеченню їх подальшого соціально-економічного розвитку, особливо на повоєнному етапі.

Список використаних джерел

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&budgetType=LOCAL>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

Максимчук Т.М., викладач

ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»,

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день підприємства вдаються до окремих економічних заходів з метою покращення власного потенціалу. Такі організаційні заходи спрямовані на оновлення виробничих фондів структури товарного асортименту, збільшення обсягу виробництва та збуту товарів запровадження прогресивних технологій оптимізації витрат обігу, забезпечення високого рівня сервісу. Ефективне функціонування промислового підприємства складається з безлічі факторів, але ключовими були і залишаються ресурси підприємства.

Знання рівня та резервів росту виробничого потенціалу дає змогу приймати своєчасні й економічно доцільні рішення в управлінні виробництвом

та підприємством загалом, що значною мірою впливає на його поточний і перспективний стан .

Управління виробничим потенціалом підприємства вирішує ключові завдання оптимізації структури активів та капіталу, зростання доходів, обґрунтованості витрат, підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості. Усе вищесказане підкреслює актуальність цього дослідження. Практичне значення розвідки полягає в тому, що запропоновані рекомендації щодо вдосконалення управління виробничим потенціалом підприємства мають універсальний характер і можуть застосовуватися як на різних часових рівнях управління, так і в управлінні різними аспектами економічної діяльності підприємства.

Кількість вчених як зарубіжних так і вітчизняних приділяли вивченню загальних теоретичних аспектів формування і використання потенціалу підприємства. Хейс і Колесник стверджували на встановленні пріоритетності потенційних можливостей. Ці вчені наголошували, що будь-яка спроба конкурувати шляхом зниження продуктивності по кожній із виробничих характеристик (вартість, якість, надійність і гнучкість) є недостатньо безпечною. Для того, щоб вирішити дану проблему, даному підприємству необхідно встановити пріоритети своєї конкурентоспроможності для задоволення своїх стратегічних цілей. Прахалад і Хамель дослідили , що організація має формуватися на побудові якісних характеристик діяльності, які забезпечать стійку задоволеність клієнтів продукцією. Проте Тис стверджує, що потрібно створити потенційні можливості для підприємства, за допомогою цих можливостей буде досягнуто певного високого рівня для задоволення споживачів і клієнтів. Високий рівень задоволеності споживачів продукцією підвищує лояльність клієнтів до неї та підприємства і створює стійкі конкурентні переваги на ринку. Тож, використання даної теорії щодо виробничого потенціалу здається більш виправданим у сучасних умовах господарювання через врахування ринкових умов і завдання досягнення конкурентних стійких переваг .

Також слід згадати про праці П. Фоміна та М. Старовойтова, де вирішували проблему і оцінку потенціалу на рівні країни, торговельної сфери та підприємств. В своїй роботі ці дослідники характеризують потенціал як запаси, джерела, засоби, які є в наявності і можуть бути приведені в дію, їх

використовують для вирішення повного завдання, здійснення даного плану]. Проблема поняття потенціалу та його оцінка досліджено у роботах Н. Краснокутської, вона акцентує увагу на вивченні потенціалу підприємства. Визначає вона дане поняття як можливість системи ресурсів і компетенції підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів. У даному дослідженні значна увага спрямована на взаємозалежність системи ресурсного забезпечення та системи управління та наголошує на те, що тільки така взаємодія здатна створити результат для зацікавлених осіб.

Тож тут очевидно, що більша частина трактувань щодо поняття «потенціал» формується на ресурсній теорії, тобто аналізі та розробці рекомендацій щодо створення потреби в певному складі ресурсів. Проте, теоретичні аспекти функціонування і забезпечення прогресивного господарського використання потенціалу підприємств в сучасних ринкових умовах що склалися, де посилена конкурентна боротьба залишаються малодослідженими й донині. У даних наукових дослідженнях недостатньо висвітлені питання вивченню основних елементів потенціалу підприємств, відсутні методики щодо системного підходу оцінки потенціалу суб'єктів господарювання, немає точних тверджень до дальшого розвитку та забезпечення ефективного використання з урахуванням зміни кон'юнктури ринку та ділової активності торговельних підприємств.

Предметом дослідження є основні принципи, методи й організаційно-економічні підходи до управління економічним потенціалом підприємства, а також інструментальні засоби проведення експертної діагностики на підприємстві. Механізм управління виробничим потенціалом використовується в практиці функціонування промислового підприємства постійно і безперервно під час розробки та прийняття управлінського рішення, пов'язаного з виробничо-господарською діяльністю підприємства. До структури механізму управління виробничим потенціалом промислового підприємства входять такі елементи:

Об'єкт управління — виробничий потенціал промислового підприємства. Мета управління — розвиток виробничого потенціалу. Критерії управління — система показників, що забезпечують моніторинг стану і рівня розвитку елементів виробничого потенціалу промислового підприємства. Суб'єкти

управління — елементи виробничого потенціалу. Методи і напрями управління — залучення, використання та нарощування виробничого потенціалу. Ресурси управління — матеріальні і фінансові ресурси, соціальний та організаційний потенціали, під час використання яких реалізується обраний метод управління і забезпечується досягнення поставленої мети.

Отже слід зазначити що вчені розглядають поняття економічний потенціал як взаємозв'язок з властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, управлінським апаратом підприємства з точки зору використання їх здібностей зі створенням матеріальних благ та послуг.

На рівень ефективності підприємства впливає різноманітна кількість факторів . В економічних дослідженнях фактори це рушійні сили розвитку явищ та процесів які відбуваються на підприємстві. В свою чергу фактори певним чином взємопов'язані між собою, тому одні впливають на підприємство позитивно, другі - негативно, а треті – нейтрально, тобто не впливають на фірму. Причому негативні фактори можуть нейтралізувати позитивний вплив інших факторів, тому для більш ефективної діяльності підприємства необхідно детальніше вивчати якомога більше факторів.

Список використаних джерел:

1. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» //Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18.
3. Методика оцінки майна // Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1891.
4. Методика оцінки вартості майна під час приватизації// Постанова КМУ від жовтня 2000 р. N 1554(Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2002 року N 585)
5. Закон України " Про інвестиційну діяльність ", від 18.09.1991 № 1560-ХІІ
7. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” // В редакції Закону України від 22 травня 1997 року N 283/97ВР (із змінами станом на 16січня 2003 року N 429IV)

Навроцький О. А., аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка

АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Аграрний бізнес України є одним з ключових галузей економіки країни. Крім того, він є найбільшим експортером продуктів харчування в Європі та світі. Протягом 2022 року загальна кількість суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, які зазнали збитків внаслідок збройної агресії РФ, становить 2653 од. Спостерігалось значне скорочення площі ріллі та багаторічних насаджень на 1,9 млн га та 9 тис. га відповідно [2]. На сільськогосподарських землях, що знаходяться на окупованих територіях, втрачено контроль над дотриманням землекористувачами вимог щодо охорони та раціонального використання земельних угідь, що створює ризики погіршення екології агроландшафтів. Важливою проблемою залишається замінована територія загальним обсягом 1 млн га, яка майбутньому потребуватиме виділення суттєвих коштів на їх рекультивацію з метою повернення до активного сільськогосподарського обробітку. Це все призвело до скорочення посівних площ, в результаті чого на 35-40 % знизився обсяг виробництва продукції рослинництва. Якщо проблеми аграрної галузі не будуть системно вирішені, площі посівів під зерновими культурами можуть скоротитися на 45%.

Згідно даних Мінагрополітики, у тваринницькій галузі протягом останнього року втрачено 15–20 % поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці. Це найбільше торкнулось бізнесформувань Чернігівської, Харківської, Сумської, Київської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, де на початку 2022 р. було сконцентровано за всіма категоріями господарств: поголів'я ВРХ – 25,3 %, корів – 25,8 %, свиней – 31,5 %, овець та кіз – 28,2 %, птиці – 24,9 %. Виробництво продукції тваринництва у зазначених областях становило: м'яса – 20 %, молока – 28,7 %, яєць – 44,8 %. Аналізуючи наведені цифри можна зробити висновок, що в обох галузях відбулося значне скорочення виробництва, яке у свою чергу сповільнює ведення аграрного бізнесу.

Одним із головних ризиків аграрного бізнесу є втрата виробничо-ресурсного потенціалу сектору АПК. Як зазначали вище, це суттєве зменшення сільськогосподарських земель, що унеможливило проведення сільськогосподарської діяльності (у 2022 р. порівняно з 2021 р. загальна посівна площа скоротилася на 20 %). Зниження урожайності та погіршення якісного складу земель сільськогосподарського призначення спричинене зменшенням обсягу внесення добрив та засобів захисту рослин. Згідно оцінок експертів, внутрішнє споживання азотних добрив за 2022 р. знизилося на 40–55 % – з 4,75 млн т до 2–2,9 млн т [3].

Забруднення хімічною зброєю земельних площ сільськогосподарського призначення призводить до виведення з обробітку останніх на довгий термін, а це третина території, яку відносять до зони ризикового землеробства, що потребуватиме суттєвих коштів на їх повернення до активного вжитку аграріями.

Щодо сільськогосподарської техніки, то її пошкоджено або повністю знищено окупантами на \$2,9 мільярда, втрати по виробничим потужностям – більше \$1,6 мільярди, по тваринницьким комплексам – більше \$1,5 мільярда.

Окремим ризиком слід виділити вимушену ліквідацію підприємств аграрного бізнесу або зміну їх спеціалізації. Через бойові дії значна кількість працівників даної сфери та фермерів змушена була припинити свою діяльність, а також покинути окупованій території (більше 150 тис. осіб). Виникли проблеми, що пов'язані з інфраструктурою зберігання зерна. За оцінками, дефіцит складських потужностей (10–15 млн т) через знищення зерносховищ збільшився до 20 млн т [1].

Під час війни спостерігається скорочення інвестицій в агровиробництво. Виникають проблеми із закупівлею та ввезенням в країну добрив та засобів захисту рослин, затримки купівлі сучасної сільськогосподарської техніки. Присутність перелічених зовнішніх ризиків негативно відобразиться на економіці країни та продовольчій безпеці.

Станом на 1 січня 2023 року, прямі втрати сільгоспвиробників оцінюються в 7832,4 млн доларів [2]. Разом з тим на аграрну сферу покладають великі надії.

Важливим досягненням уряду стало відновлення експорту агропродукції морем, так званім «зерновим коридором», це відбулось 1 серпня 2023 року.

Україна таким чином змогла вивезти понад 3,5 млн. тонн аграрної продукції до країн Азії, Європи та Африки.

З даного рисунка ми бачимо, що саме з серпня відбулося зростання експорту. Проте ворог не дотримується домовленостей і в листопаді 2022 року та січні 2023 року були заблоковані експортні судна, тому помічаємо стрімке падіння кривої. З початку березня 2023 року експортовано 3119 тонн аграрної продукції. Сподіваємось, що даний показник зросте до кінця місяця і буде в межах попереднього.

Отже, Уряд проводить усі необхідні роботи, щоб порти «Великої Одеси» щомісяця мали змогу експортувати 3–4 млн тонн продукції аграрного бізнесу. Зауважимо, що до початку війни обсяг такого вантажу становив майже 5 млн тонн на місяць. Це говорить про те, що за таких складних умов економіка України одержує мільярди прибутку з аграрного бізнесу.

Часткова блокада портів змушує Уряд створити альтернативні логістичні мережі для експорту. Бізнес-спільнота докладає усіх зусиль щодо домовленостей із Румунією та Болгарією з питань експорту через їхні морські порти. Це потребує часу, якого Україна не має. Ще одним логістичним напрямком виступає залізничне сполучення, але тут необхідне значне фінансування для розширення мережі залізничної інфраструктури як України, так і країн-сусідів.

Нагальною проблемою для Уряду залишається посівна кампанія. Тут вжито низки заходів, серед яких виділимо наступні: мінімізовано опрацювання необхідних ліцензій та сертифікатів, спрощено імпорт сільськогосподарської продукції рослинництва, запроваджено принцип екстериторіальності, введено нульову ставку акцизного податку та зниження розміру ПДВ до 7% на пальне, спрощено роботу з пестицидами та агрохімікатами, надано можливість експлуатації тракторів, самохідних шасі без їхньої реєстрації. Ці нововведення, безумовно, позитивно вплинуть на проведення посівної, але робота із забезпечення функціонування аграрного сектору має залишатися системною та планомірною. Зокрема, залишається актуальною проблема різкого зростання цін на пальне та добрива, яка вимагає додаткових заходів уряду для її вирішення.

Аграрний бізнес потребує фінансової допомоги від держави. Тому Уряд ухвалив постанову «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів

України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам» [4], якою визначена фінансова підтримка для аграріїв на період воєнного стану. Дана постанова більше розрахована на малі та середні підприємства з оборотом не більше 20 млн євро на рік, та які обробляють до 10 000 га землі. Суть полягає у компенсацію відсоткової ставки за залученими кредитами. Максимальна сума кредиту, на який поширюється компенсація відсоткової ставки, становить до 50 млн грн.

Кредитування слід розглядати як невід'ємну складову ефективному функціонуванню та розвитку аграрного бізнесу. Вагомою підтримкою сільськогосподарських товаровиробників стала програма «Доступні кредити 5-7-9». Можливості прокредитуватись за такими умовами дозволяють підтримувати аграрним бізнесом національну економіку, створюючи попит в суміжних галузях та надаючи робочі місця на селі. Відмітимо, що сьогодні дана галузь забезпечує левову частку валютних надходжень та тримає курс гривні. Проте, обіцянка уряду щодо продовження даної Програми у 2023 році ще не пролонгована, тому аграріїв змушують повертати минулорічні кредити. Загалом, згідно з програмою, один суб'єкт господарювання отримувал пільговий кредит у розмірі 90 млн грн та терміном до 12 місяців. Якщо уряд не продовжить програму, аграріям потрібно буде повернути близько 38 млрд грн кредитів. І це напередодні старту найскладнішої за роки незалежності посівної кампанії, на яку додатково необхідно залучити ще близько 40 млрд грн.

Позитивним моментом виступають податкові канікули від Уряду. Закон №2120-IX голосить **про** не нарахування і не сплату земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної форм власності, котрі розташовані на окупованих територіях або тих, де ведуться (велися) бойові дії. Така можливість чинна протягом періоду воєнного стану.

Сьогодні аграрний бізнес є другим фронтом боротьби нашого народу за продовольчу та фінансову незалежність, тому для його повноцінного функціонування необхідно вирішити такі ключові питання:

1. Забезпечити умови для проведення аграріями всього необхідного комплексу польових робіт. Варто залучити представників ЄС підтримати українських аграріїв та сприяти проведенню весняної посівної.

2. Сприяти відновленню поголів'я тварин та відбудові тваринницьких комплексів. Уряду потрібно звернутися до країн-партнерів і міжнародних

організацій з тим, щоб останні запровадили спеціалізовані грантові програми, спрямовані на закупівлю вітчизняними аграріями молодняка тварин, проведення їх вакцинації, будівництво тваринницьких ферм сімейного типу, а також забезпечили фінансування таких програм.

3. Забезпечувати «зерновий коридор», продовжувати його термін до припинення дії воєнного стану. Важливим також є розширення зернової ініціативи на Миколаївський портовий вузол, а також включення до угоди можливості імпорту мінеральних добрив до українських портів.

4. Адаптувати аграрну політику України до відповідних положень Спільної аграрної політики ЄС, сприяти приведенню вітчизняного законодавства в цій сфері у відповідність до вимог, пов'язаних зі вступом України до ЄС. При цьому законодавчі та нормативно-правові акти, які аграріям буде складно впровадити в умовах війни, доцільно ухвалювати з відтермінованим строком уведення в дію – після завершення воєнного стану.

5. Прийняти рішення щодо продовження програми «Доступні кредити 5-7-9» та збільшити ліміти кредитування з 90 млн грн до 180 млн грн на одне підприємство.

Якщо Уряд вирішить ці проблемні питання, то аграрний бізнес зможе ефективно працювати та матиме можливість наповнювати державну казну.

Отже, український аграрний бізнес переживає дуже складні часи. Окупація сільськогосподарських земель, руйнація тваринницьких комплексів, примусове закриття агроформувань – це все принесло рушійні наслідки для аграрної сфери. Уряд України проводить низку дій для підтримки аграрного бізнесу, проте якщо ще будуть враховані до виконання запропоновані заходи, то стійкість аграрної сфери покаже свою результативність у вигляді значного наповнення бюджету.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/4860>

2. Аграрні збитки та втрати під час війни: методологія оцінювання і поточні результати. *Український клуб аграрного бізнесу*. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarni_zbitki_ta_vtrati_pid_chas_viyni_metodologiya_otsinyuvannya_i_potochni_rezultati

3. Арестархов О. Ринок добрів 2022: українська хімія витримала удар, адаптувалася до військових умов і розпочала відновлення. *InterFax-Україна*. 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/880515.html>

4. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2022 р. № 378. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-2022-%D0%BF#Text>

Остапенко Р.М., к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет

АНАЛІЗ РИНКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ

Україна ввела в експлуатацію на третину менше цукрових заводів. У жовтні минулого року українські компанії експортували понад 30 000 тонн цукру до Європи, що втричі більше, ніж у вересні. Ціни на цукор в Європі значно зросли, і українські фермери зацікавлені в продажах на цьому ринку.

В Україні цукру більш ніж достатньо. По-перше, криза з електроенергією тимчасово знизилася споживання цукру в країні. По-друге, понад 10 мільйонів людей виїхали з країни. Ці люди також є споживачами цукру. По-третє, значна частина цукру була поставлена в Херсонську область, яка є основним виробником томатної пасти і соку на експорт. Це призвело до скорочення внутрішнього споживання цукру.

Наше річне споживання оцінюється в менш ніж 1 млн тонн. Таким чином, при такому рівні споживання нам буде потрібно близько 1,2 млн тонн цукру на рік, і ми плануємо виробити 1,25 млн тонн тільки в сезоні 2022/2023. Крім того, є значний перехідний запас - 500 000 тонн.

Але насправді 1 млн тонн внутрішнього споживання цукру - це дуже висока цифра. Вона може бути значно нижчою. Існує достатня кількість перехідних запасів для двомісячного споживання, тобто 85 000 тонн на місяць. Крім того, потрібно ще 200 000 тонн надлишкових запасів. Враховуючи все це, цукор можна сміливо експортувати, не завдаючи збитків внутрішньому ринку.

Станом на 1 січня 2023 року експорт цукру з України склав 185 000 тонн (2022 рік) і збільшився в жовтні-грудні. Наразі Україна має зону вільної торгівлі з Європою, що дозволяє експортувати необмежену кількість цукру. Раніше кількість цукру, яку можна було експортувати до ЄС, становила 20 000 тонн. У разі перевищення цього ліміту необхідно було сплатити мито у розмірі 300 євро. Після повномасштабного вторгнення цей великий конкурентний ринок був відкритий, і тепер цукор можна продавати без обмежень.

На даний момент ціна на цукор висока, тому що врожай цукрових буряків в Європі посередній, а витрати на пальне високі, тому логістичні витрати також високі, але цей ринок дуже цікавий для нас, виробників, тому що ціна на цукор висока. Тому що ціни на цукор у нас високі, і ми можемо отримати прибуток, привозячи його сюди".

В Європі фермери отримують субсидії від держави на вирощування цукрових буряків. Мало того, вони також отримують дотації на пальне і, якщо це молоді фермери, на розвиток підприємства. У Польщі, наприклад, ми порахували, що в цінах 2021 року дотація становить до 15 000 грн на гектар. Завдяки дешевшому буряку польські фермери можуть виробляти цукор дешевше, ніж в Україні. І завозять його сюди (в межах річної квоти 30 000 тонн) [1].

Дотації продовжуються, але витрати зростають. Зростають ціни на добрива, насіння, дизпаливо. Щоб запобігти відмові фермерів від вирощування цукрових буряків, цукрові заводи були змушені підвищити ціну на цукор. За останні два роки ціна на цукровий буряк в Європі зросла вдвічі: у 2020 році польські цукрові компанії платили 27-29 євро за тонну базового цукрового буряка, цього року - 50 євро. І це не межа. Наступного року найбільші німецькі цукрові компанії купуватимуть цукрові буряки за ціною до 55 євро за тонну, щоб фермери продовжували вирощувати цукрові буряки.

В Європі також обговорюється питання розширення "вікна" для поставок цукру-сирцю. Здається, якщо наші уряди заборонять або обмежать експорт вітчизняного цукру, то Європа незабаром відкриє це вікно. Тому що там високі ціни і дефіцит цукру. Більше того, існують квоти на імпорту цукру-сирцю. Наприклад, є квоти для іспанських та деяких інших цукрових заводів. Зараз вони піднімають це питання на рівні ЄС. Відкриття ринку для імпорту цукру-сирцю призведе до зниження цін на цукор.

Цукрові заводи в різних країнах незадоволені такою ситуацією. Німецька цукрова асоціація заявила, що цукрові заводи багато втратять, якщо ринок імпорту цукру-сирцю буде відкрито. Їм доведеться купувати дорогі цукрові буряки. Тоді хтось буде імпортувати дешевий цукор-сирець і переробляти його, щоб знизити ціну на цукор. В результаті фермери зароблять гроші, а цукрові заводи, які купують дорогу сировину у фермерів, втратять гроші.

Для оптовиків це комерційна таємниця. Найдешевша роздрібна мережа - це мережа "Ашан", яка працює в таких країнах ЄС, як Україна, Іспанія, Франція, Португалія, Польща та Румунія, і саме в ній найдешевший цукор. На початку літа наш цукор був дешевшим, ніж в Європі. Зараз на європейських полицях цукор коштує 46-58 грн/кг, в Україні - 33,90 грн/кг. Це означає, що цукор на 20 грн дорожчий не тільки в Європі, а й в країнах, де вирощують і переробляють цукровий буряк. Навіть у Німеччині ціна на цукор нещодавно зросла до 1,3 євро/кг.

За оцінками, у 2023 році буде засіяно близько 220 000 га цукрових буряків. Якщо припустити, що внутрішній попит буде таким же, як зараз, це значна кількість. За останні п'ять років урожайність цукру становила 6,5 тонн з гектара. Цього року, завдяки кращій врожайності, вона становить 7 тонн з гектара. Звичайно, ми повинні подякувати фермерам за те, що вони виростили цю культуру в ці складні часи. Допомогло також сухе літо та гарна погода, адже середня врожайність в Європі є нижчою за середню за останні п'ять років [2].

Наразі на ринку ходять чутки, що транснаціональні компанії з різних причин скоротять поставки насіння соняшнику в Україну в 2023 році. Це відбувається на тлі зростаючої переваги фермерів до олійних культур.

Україна є дуже великим ринком для компаній-виробників насіння цукрових буряків. За останні кілька років ми засіяли близько 220 000 га. В Європі Польща обробляє таку ж площу, Франція та Німеччина обробляють трохи більше, ніж ми. Всі інші країни мають меншу площу посівів.

Загалом на ринку є чотири великі насінневі компанії. Всі вони намагаються утримати фермерів, з якими ведуть бізнес, оскільки нещодавне скорочення посівних площ цукрових буряків зробило конкуренцію дуже жорсткою. В Україні також є насінневий завод, який повністю розуміє цикл виробництва насіння цукрових буряків.

Поки що ми не чули про якісь проблеми з якістю насіння, що постачається фермерами. Ми знаємо, що вони домовляються з насінневими компаніями про кількість насіння, що постачається. Можуть бути проблеми з доставкою, але ця проблема має бути вирішена.

У Харківській області, на кордоні з Белгородською областю, раніше був завод агрофірми "Білий колодязь". Однак зараз цукровий завод не використовується.

Тому очікується, що в новому сезоні запрацюють понад 30 цукрових заводів. Наприклад, у 2021 році працюватимуть 33 заводи. Відновленню виробництва, звісно, сприяла перспектива сприятливих цін на цукор.

Початок осені був посушливим. Дощі тривали так довго, що цукрові заводи були змушені відкласти відкриття. Аграрії почали збирати врожай, буряки було фізично неможливо транспортувати на заводи, і всі очікували на м'який грудень. Однак наприкінці листопада почалися дощі, сніг, морози, і з кінця листопада і далі викорчувані буряки надходили на заводи на 20-30% (або більше) забрудненими.

Це свідчить про те, що фермерам може знадобитися більше техніки. Їм потрібно більше контактувати з цукровими заводами і краще доглядати за полями цукрової тростини. Крім того, важка техніка не може проїхати під час дощу, і її доводиться перевозити трактором. Перевізники відмовляються це робити, побоюючись пошкодити техніку. Тому фермерам потрібно думати про те, де розмістити свої поля для вантажівок. З яких полів починати збирати врожай.

Сьогодні агробізнес - це фактично другий фронт. Цукровари не лише на 100% забезпечують внутрішній ринок цукром, а й генерують значні надходження до державного бюджету за рахунок експорту. Ми також хотіли б це визнати.

Список використаних джерел

1. Коденська М. Ю. Закономірності розвитку аграрно-промислового виробництва та ефективність його функціонування / М. Ю. Коденська, С. А. Сегеда. // Економіка АПК. – 2018. – С. С. 30–39.
2. Саблук П. Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку : монографія / П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська. // Київ: ННЦ ІАЕ. – 2007. – С. 390 с.

Павленчик Н.Ф., д.е.н., професор

Павленчик А.О., к.е.н., доцент

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Уже 14 місяців, як українці героїчно боронять свою незалежність та волю на усіх фронтах: військовому, економічному, соціальному, освітньому та ін. Для економіки України нинішня ситуація стала ще одним масштабним та критичним викликом після всесвітньої пандемії. Значна частина виробничих підприємств змушені були зупинити свою діяльність, що, на рівні із війною, зумовило збільшення кількості безробітних, послаблення стійкості державних фінансів, інфляцію національної валюти, кризу економічної системи загалом. І навіть в таких умовах бізнес тримається, намагається не просто вижити, а й продовжувати свою діяльність, впроваджувати інноваційні технології та підвищувати свою інвестиційну привабливість.

В Україні, сформувалася суттєва відмінність у підходах інвестиційної діяльності між відносно невеликими виробничими суб'єктами і великими підприємствами. У навіть нестабільних економічних умовах великі підприємства можуть здійснювати масштабні інвестиційні програми, пов'язані з придбанням дорогих, у тому числі з-за кордону, високопродуктивних засобів, тоді як інвестування коштів малого та середнього бізнесу спрямовується в основному на придбання відносно не дуже дорогих малопродуктивних машин. Потенційний інвестор з метою отримання в подальшому великих прибутків може дозволити більший ризик, вкладаючи кошти у масштабне виробництво, ніж здійснювати інвестування невеликих фірм, де ризикованість є дуже високою і може призвести до втрати всього капіталу [3, с. 164]. Малим підприємствам завжди бракує коштів навіть на обслуговування власних потреб, вони мають обмежений доступ на ринок капіталів, а їхня потреба у грошових ресурсах значно перевищує пропозицію з боку грошово-кредитних установ [3, с. 164].

Щоб залучити інвестиції, малому підприємству потрібно вступати в конкурентну боротьбу за фінансові ресурси з іншими підприємствами, і насамперед з великими, на загальноприйнятих принципах здорової конкуренції, тоді як незначний їх рівень виробництва, невисока якість продукції через неспроможність запровадження інноваційних технологій, нових видів продукції та низька економічна ефективність у цілому не забезпечують їм економічну безпеку та конкурентоспроможність.

До початку повномасштабної війни та пандемії Covid19, основними чинниками, що стримували активність іноземних інвесторів в Україні були: корупція; складна система оподаткування; відсутність державної політики сприяння зовнішнім інвестиціям та нормативно-правової бази врегулювання та страхування грошових надходжень (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка інвестиційної діяльності в Україні, млрд грн*

Показники	Роки		2021р. до 2019р., %
	2019	2021	
Капітальні інвестиції, всього	624,0	538,6	86,3
у тому числі: з коштів держбюджету	30,8	48,5	157,5
з коштів місцевих бюджетів	56,5	44,2	78,2
з власних коштів підприємств	408,3	362,7	88,8
з кредитів банків та інших позик	35,1	26,7	76,1
з кредитів банків-нерезидентів	32,1	9,8	30,5
з коштів інвесторів-нерезидентів	4,8	0,8	16,7
з інших джерел	56,4	45,9	81,4

*Розраховано авторами на базі джерела [2].

З даних табл.1 бачимо, що так званий «ковідний» період значно вплинув на ділову активність бізнесу в Україні. За виключенням держбюджетних асигнувань, практично усі інвестиційні надходження, за досліджуваний період, скоротились. Примітним також є те, що іноземні інвестори скоротили обсяги інвестицій у 6 разів.

На даний час, усі грошові потоки, які надходять в Україну у вигляді фінансової допомоги, направляються перш за все на потреби ЗСУ, внутрішньо-переміщених осіб та соціальні виплати. Проте, частина спрямовується і на підтримку бізнесу, особливо релокованих підприємств. Так, протягом 2022 р. Міністерство економіки видало підприємцям понад 1,5 млрд грн, серед яких

найбільша сума – 958,66 млн грн – була взята представниками переробних підприємств у межах програми «Новий рівень». Гранти отримали 178 компаній. Майже вдвічі меншу суму – 542,7 млн грн – було надано тим, хто розпочинав бізнес з нуля. Таких виявилось значно більше – 2 319 учасників [1]. Як свідчать офіційні дані, в рамках програми релокації вже 678 українських підприємств перемістили свої потужності із областей, де тривають бойові дії, в більш безпечні регіони. З них 68% (467 підприємств) вже відновили свою роботу. Загалом 1732 компанії подали заявки через платформу цифрової взаємодії для допомоги в релокації [6].

Цілком обґрунтовано, що війна яка триває в Україні є основним негативним чинком, який стримує інвестиційну діяльність вітчизняних підприємств та формування інвестиційного клімату. Саме війна стримує й іноземних інвесторів. Проте, гроші на підтримку української економіки потрібні зараз, як ніколи.

За таких умов виникає нагальна потреба втручання держави в регулювання інвестиційних процесів. Сутність державного регулювання інвестиційних процесів полягає в пошуку й застосуванні дієвих важелів і методів державного впливу на створення й забезпечення сприятливих умов активізації та покращання надходжень інвестиційних коштів, а з іншого боку – регуляторні дії держави мають слугувати впливом на ділову активність фізичних і юридичних осіб, спрямовану на піднесення економіки країни, підвищення життєвого і соціального рівня населення у воєнний та, особливо, післявоєнний період.

Одним із вагомих кроків, який зробив в напрямку залучення іноземних інвестицій український уряд, стала співпраця Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA). Результатом співпраці є домовленість про проект по страхуванню інвестицій на 30 млн доларів. Механізм гарантування інвестицій базується на тому ж принципі, що і випуск страхового полісу. Інвестор, що захоче здійснити інвестицію в Україну, може придбати такий страховий поліс, і в разі форс-мажору агенція, як страхова компанія відшкодує йому витрати. В рамках цього механізму інвестори можуть застрахувати до 90% ризиків та відшкодувати свої потенційні збитки [4].

Після здобуття перемоги у повномасштабній війні, Україна може стати найпривабливішою у світі країною для інвесторів, а іноземні вкладення –

основним фінансово-матеріальних джерелом її відновлення та відбудови. Для забезпечення інноваційного розвитку підприємств держава повинна стати проводирем і гарантом розвитку їх технологічного потенціалу, промоції інновацій, вдосконалення досліджень за допомогою сучасних технологічних систем комунікації, розвитку професійного навчання і підвищення кваліфікації персоналу. Стратегія економічного розвитку підприємств на основі впровадження інноваційно-технологічних заходів на перспективу повинна узгоджуватися з урегулюванням прояву дії всіх чинників, за сприяння яких формується ефективність новацій. Для покращення інвестиційної привабливості необхідно на державному рівні суттєво поліпшити інвестиційний клімат у державі на макро- і мікроекономічному рівнях, створюючи належні умови, щоб зменшити інвестиційний ризик.

Список використаних джерел

1. Гроші на бізнес: як українці господарюють на державні гранти : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3694421-grosi-na-biznes-ak-ukrainci-gospodaruut-na-derzavni-granti.html> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Державна служба статистики : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).
3. Інвестологія : наука про інвестування : навч. посіб. / [Реверчук С. К., Реверчук Н. Й., Скоморович І. Г. та ін. / за ред. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2001. – 264 с.
4. Мінекономіки запроваджує декілька механізмів залучення інвестицій у співпраці з MIGA та Світовим банком: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-zaprovadzhuie-dekilka-mekhanizmiv-zaluchennia-investytsii-u-spivpratsi-z-miga-ta-svitovym-bankom> (дата звернення: 15.04.2023).
5. Павленчик Н., Павленчик А. Соціальні негативи у контексті інновацій в аграрній сфері // *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір*. Одеса: Фенікс, 2017. С. 195-200
6. Програма з релокації триває: у більш безпечні регіони переміщено майже 680 підприємств: веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/v-kabmini-nazvali-kilkist-peremishchenih-pidpriyemstv-novini-ukrajina-11905716.html> (дата звернення: 15.04.2023).

Полякова Ю. В., д.е.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет

Штанько Т. М.
Львівський торговельно-економічний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація сьогодні розглядається як процес, що набув широкого розповсюдження у світовій економіці, який використовується зокрема і для забезпечення економічного зростання багатьох країн. Загалом під цифровізацією розуміють впровадження сучасних цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності: від особистісної взаємодії до промислових виробництв, від інтернет-торгівлі до надання різноманітних послуг державними інституціями. Слід додати, що сучасні глобальні виклики, зокрема такі як Covid-19, довели вагомість цифрових технологій для підтримки стабільності суспільства, добробуту населення та розвитку економіки. Таким чином, погодимося, що цифровізація стає визначальною тенденцією розвитку людської цивілізації, яка формує інклюзивне суспільство та дозволяє використовувати найбільш ефективні механізми управління, розширює доступ до системи охорони здоров'я, освіти, підвищує якісний рівень та ступінь охоплення державних послуг, розширює напрями та способи співробітництва на різних рівнях тощо.

Можна сказати, що відбувається повсюдна цифрова трансформація, основою якої виступає активне використання цифрових технологій. За таких обставин формується цифрове суспільство, тобто таке, що застосовує цифрові навички, інтенсивно та ефективно використовуючи цифрові технології для задоволення різноманітних особистісних потреб та для успішного досягнення і реалізації завдань економічного, суспільного та громадського характеру. Сьогодні відповідати на технологічні виклики без допомоги держави практично неможливо. Державна влада як драйвер цифровізації, реалізує інноваційну політику, створює інституційні умови, формує інфраструктурні можливості для розвитку нових технологій, заохочуючи комерціалізацію і стимулюючи попит. Слабка взаємодія між урядом, приватним сектором та науково-освітньою

спільнотою негативно впливає на темпи цифрових трансформацій, реалізацію ключових державних програм, впровадження нових технологій і бізнес-моделей і на можливості реагувати на технологічні виклики та економічні кризи [1].

Сучасний етап четвертої промислової революції практично передбачає завершення стрімкої адаптації досягнень періоду інформаційно-комунікаційних технологій та визначає освоєння унікальних або проривних технологій, серед яких процеси цифровізації та інтегрування, штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей, великі дані, бази даних, п'яте покоління мобільного зв'язку, робототехніка, дрони, 3D друк, гена інженерія, нанотехнології, цифровізація юридичних послуг та запровадження онлайн-сервісу державних послуг з електронною документацією. Сучасні технологічні тренди передбачають наступне [2]: Інтернет поведінку як моніторинг дій осіб та управління даними для зміни досвіду і впливу на поведінку; мережу кібербезпеки, що обґрунтовує формування периметру безпеки навколо компаній та окремих осіб; тотальний досвід, який поєднує досвід клієнтів, працівників та користувачів.

Вітчизняні науковці під поняттям цифровізації міжнародних економічних відносин розуміють якісні зміни в самому інформаційному просторі, в якому відбувається комунікація між учасниками міжнародних відносин. На їх переконання, виникнення нових форматів спілкування, взаємодії та обміну інформацією дає змогу по-новому організувати наприклад сам процес здійснення торгових операцій. У той же час кожній особі цифровізація надає сукупність інструментів, що істотно змінюють сфери підприємницької діяльності, від надання банківських послуг до приватного репетиторства і роздрібною торгівлі. Водночас постійно зростає частка галузей, які базуються на цифрових технологіях. Відбуваються процеси проникнення цифрових технологій в різні сфери суспільства, що суттєво трансформують їх технологічну парадигму. Окремі напрями діяльності вже практично повністю якісно змінилися під впливом цифрових технологій [3].

Стосовно світової економіки, то зазначимо, що вагомим чинником її зростання виступає ринок інформаційно-комунікаційних технологій. На цьому ринку спостерігаються такі тренди: зміщення ринкового попиту на ринку в бік ІТ-послуг; перетворення програмно-апаратного комплексу на додаток до ІТ-послуг; розповсюдження глобальної моделі надання ІТ-послуг, яка передбачає

розташування розробника або експлуатуючої ІТ-компанії на відстані від клієнта і вирішення всіх питань за допомогою каналів зв'язку; зниження витрат на ринку інформаційно-комунікаційних технологій за рахунок залучення фахівців з іноземних країн; збільшення цінового розриву на надання ІТ-послуг в різних країнах; актуалізація дистанційного навчання [4].

Окрім вищенаведених сфер, цифрові технології активно впроваджуються у реалізації бізнес-процесів, беручи до уваги наступне: експонентне зниження їх вартості разом із наявними хмарними послугами знижує обсяги капіталовкладень, необхідних для започаткування бізнесу; їх застосування зменшує витрати, водночас збільшуючи продуктивність та ефективність прийняття рішень; вони стають дешевшими та доступнішими через безкоштовний контент та послуги, тому що користувачі сплачують лише частину вартості, яка створюється в цифровій економіці; вони можуть використовуватися для створення унікальних продуктів, повністю адаптованих до уподобань клієнта [5].

Таким чином, цифрові технології дістали активного розповсюдження у різних сферах, стало реально можливим здійснювати діяльність з будь-якого місця світу, проводити конференції із застосуванням відеозв'язку, купувати різноманітні товари через мережу Інтернет. Водночас цифровізація сприяє розв'язанню низки соціальних проблем, полегшуючи доступ до отримання послуг у сфері охорони здоров'я, навчання, сприяючи прозорості та ефективності діяльності державних установ.

Список використаних джерел

1. Федулова Л. Інвестування в цифрову економіку: глобальні тенденції та практика України. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 6-13.
2. Тренди 2021: технологічний розвиток. URL: <https://kmbbs.ua/index.php/ua/article/trends-2021-technologies>.
3. Січкаренко К. О. Цифровізація як фактор змін у міжнародних економічних відносинах. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 3(08) 2018. С. 30-34.
4. Чернишова Л. О., Новікова Л. В. Світовий ринок інформаційно-комунікаційних технологій: тенденції та перспективи розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 21. С. 15-18.
5. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyglykiv>.

Савченко А.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний світ характеризується постійними змінами, що вимагають від економіки інноваційного розвитку. Інноваційний процес являє собою складну систему, що передбачає співпрацю науки, бізнесу та держави. Соціально-економічні особливості інноваційного процесу визначають умови його розвитку та ефективного використання. Інновації є ключовим фактором економічного зростання та розвитку сучасного світу. Вони створюють нові можливості для розвитку бізнесу та галузей, забезпечують стійкий розвиток, зменшують вплив на довкілля і підвищують якість життя. Дослідження соціально-економічних особливостей інноваційного процесу є важливим для забезпечення стійкого розвитку економіки та суспільства.

У даному дослідженні ми зосередимось на соціально-економічних особливостях інноваційного процесу, які включають в себе визначення його основних принципів та форм, розгляд можливих соціально-економічних викликів та ризиків, які можуть виникнути при впровадженні інновацій, а також дослідження різних підходів до оцінки ефективності інноваційного процесу та заходів щодо зменшення виникнення ризиків.

Інноваційна система— це сукупність елементів, які забезпечують процес створення, розробки, впровадження та поширення нових ідей, технологій та продуктів на ринку. Інноваційна система включає в себе не тільки наукові та технологічні компоненти, але й соціально-економічні фактори. Основні елементи інноваційної системи включають наукові дослідження та розробки, комерціалізацію інновацій, фінансування, розвиток людських ресурсів, інфраструктуру, стандарти та нормативну базу, співпрацю між університетами, науковими інститутами та промисловими підприємствами, інтелектуальну власність, маркетинг та розвиток бізнесу.

Концепція національної інноваційної системи передбачає створення сприятливих умов для розвитку інновацій та підвищення їх ефективності.

Основними складовими концепції національної інноваційної системи є [1, с. 52-58]:

- Створення науково-дослідних та інноваційних кластерів. Це забезпечує збільшення масштабів досліджень та інноваційних проєктів, сприяє обміну досвідом між вченими та інженерами з різних галузей, забезпечує створення нових продуктів та технологій.

- Підтримка держави у розвитку інновацій. Держава повинна створювати необхідні умови для розвитку наукових досліджень та інновацій, зокрема, за допомогою фінансування та підтримки з боку влади. Важливим є також сприяння розвитку інноваційної інфраструктури та забезпечення доступу до неї.

- Розвиток людських ресурсів. Це забезпечення наявності кваліфікованого персоналу з необхідними знаннями та навичками для розвитку технологій. Для цього важливо сприяти розвитку освіти та підготовки фахівців у галузі науки та техніки.

- Підтримка малого та середнього бізнесу. Малий та середній бізнес є джерелом нових ідей та інновацій. Важливо забезпечити підтримку та розвиток малого та середнього бізнесу, зокрема, за допомогою фінансування та надання консультацій з розвитку бізнесу.

- Розвиток інфраструктури. Це забезпечення доступу до необхідної технологічної бази, високошвидкісного Інтернету та інших ресурсів, необхідних для розвитку інновацій. Важливим елементом є також створення інноваційних центрів, де зосереджені наукові дослідження, розробки та комерціалізація інновацій.

- Розвиток системи інтелектуальної власності. Це забезпечення захисту нових ідей та технологій, їх комерційної цінності й сприяння розвитку конкуренції.

- Співпраця між державними органами, промисловістю та наукою. Важливо забезпечити належну співпрацю між державними органами, промисловістю і наукою з метою підтримки розвитку інновацій та створення умов для розвитку нових продуктів і технологій.

Інноваційний процес— це складний і доволі багатогранний процес, який полягає у створенні нових ідей, продуктів, технологій та їх впровадженні на практиці. Для ефективного розвитку інноваційного процесу необхідно

дотримуватися певних принципів та використовувати відповідні форми реалізації інновацій. Розглянемо основні принципи та форми інноваційного процесу.

Принципи інноваційного процесу:

1. Неперервність процесу: інноваційний процес повинен бути постійним та необхідним для розвитку підприємства.

2. Системність: інноваційний процес повинен бути системним та цілісним, що полягає у взаємозв'язку між всіма елементами інноваційної системи.

3. Пріоритетність науки: інноваційний процес повинен базуватися на наукових дослідженнях, розробках та відкриттях.

4. Пріоритетність потреб ринку: інноваційний процес повинен відповідати потребам ринку та споживачів.

5. Відповідність культурно-історичному контексту: інноваційний процес повинен відповідати культурно-історичному контексту підприємства та країни [2].

Форми інноваційного процесу:

1. Внутрішній розвиток інновацій, що відбуваються в межах підприємства.

2. Зовнішній розвиток: це розвиток інновацій, що відбуваються в межах зовнішніх організацій та установ.

3. Взаємодія з партнерами, яка дозволяє розробляти та впроваджувати нові ідеї та продукти.

4. Аутсорсинг: передача частини виробництва або послуг на зовнішній підряд, що дозволяє зосередитися на головних функціях підприємства та зменшити витрати.

5. Ліцензування: передача прав на використання нових технологій, продуктів або процесів іншим компаніям.

6. Формування спільної платформи: це створення спільної інноваційної платформи для розробки та впровадження нових продуктів та технологій.

7. Формування класу: створення нового класу продуктів, які мають високий рівень інноваційності та є новими для ринку.

8. Формування додаткової вартості: це створення нових продуктів та технологій, що дозволяє підприємству отримати додаткову вартість й конкурентні переваги.

Усі ці форми розвитку інноваційного процесу мають свої переваги та недоліки. Вибір форми залежить від конкретних умов та потреб підприємства.

Впровадження інновацій може мати ризики та виклики. Ці ризики пов'язані з технічними, економічними та соціальними аспектами, які необхідно враховувати та планувати для успішного розвитку підприємства. Розглянемо основні ризики, які можуть виникнути при впровадженні інновацій [4, с. 13]:

- Фінансові ризики: впровадження інновацій може вимагати значних інвестицій, що може призвести до збитків або нестачі фінансових ресурсів у разі невдачі.

- Технологічні ризики: використання нових технологій та продуктів може призвести до проблем з їх використанням або збоїв в їх роботі.

- Ризики ринку: нові продукти та технології можуть не мати попиту на ринку або зіткнутися з конкуренцією.

- Ризики зв'язані з людьми: впровадження нових технологій та продуктів може вимагати спеціалізованої кваліфікації працівників, а також може викликати опір з боку персоналу.

- Ризики зв'язані з правовими питаннями: нові продукти та технології можуть порушувати права на інтелектуальну власність, а також можуть не відповідати законодавству.

- Ризики, які пов'язані зі зміною бізнес-моделі: нові продукти та технології можуть потребувати змін у бізнес-моделі підприємства.

Для зменшення ризиків при впровадженні інновацій, необхідно здійснювати наступні кроки [3, с. 3-10]:

- Аналіз ризиків: важливо провести аналіз всіх можливих ризиків, що можуть виникнути при впровадженні нових продуктів та технологій. Для цього можна використовувати SWOT-аналіз, PEST-аналіз та інші методи.

- Планування: враховуючи аналіз ризиків, необхідно ретельно спланувати впровадження нових продуктів та технологій. В плані повинні бути визначені кроки, терміни виконання та відповідальність за кожен етап.

- Тестування: перед повним впровадженням нових продуктів та технологій необхідно провести тестування їх роботи та взаємодії з іншими системами.

- Комунікація: важливо правильно комунікувати зі співробітниками та клієнтами про впровадження нових продуктів та технологій, щоб уникнути зайвих питань та непорозумінь.

- Навчання: важливо провести навчання персоналу з використання нових продуктів та технологій, що дозволить зменшити ризики, пов'язані з їх використанням.

- Контроль: після впровадження нових продуктів та технологій важливо проводити їх контроль та моніторинг, щоб вчасно виявляти та вирішувати проблеми.

Як бачимо, впровадження інновацій може мати ризики, але їх можна зменшити за допомогою аналізу, планування, тестування, комунікації, навчання та контролю. Важливо пам'ятати, що ризики— це не завжди погано, але їх слід використовувати як можливість для покращення розвитку підприємства та отримання конкурентних переваг. Тому при виконанні всіх необхідних кроків, впровадження інновацій може стати ключовим чинником успіху підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що інноваційний процес є важливим елементом розвитку сучасної економіки. Інновації дозволяють підприємствам розвиватися, впроваджувати нові технології та продукти, покращувати якість послуг та збільшувати ефективність виробництва. Однак, впровадження інновацій пов'язано з певними ризиками, які необхідно враховувати та планувати для успішного розвитку підприємства. Крім того, інновації можуть мати важливі соціальні наслідки. Вони можуть змінювати ринки праці та вимагати нових навичок від працівників. Також вони можуть мати вплив на стосунки між підприємствами й галузями, створюючи нові можливості для співпраці та конкуренції. Для ефективного впровадження інновацій необхідно створити культуру інновацій та стимулювати творчий підхід до проблем. Це можна досягти за допомогою розвитку науково-технічного потенціалу, підтримки національних та міжнародних інноваційних проектів, створення сприятливого бізнес-середовища та розвитку інфраструктури для комерціалізації інновацій.

Список використаних джерел

1. Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Морока Д. М. Особливості та пріоритети інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах. *Економічний простір*, 2021, 175: с. 52-58.
2. Діденко Є. О., Моторна Ю. С. Процес інноваційного розвитку підприємства та його особливості. *Ефективна економіка*, 2019.
3. Мазур Н. А., Суліма Н. М. Інноваційна діяльність в Україні та Польщі: стан, особливості та перспективи. *Економіка, управління та адміністрування*, 2020, 4 (94): с. 3-10.
4. Павлова Г. В., Кухарук А. Д. Особливості інноваційного розвитку агропромислового комплексу України. *Актуальні проблеми економіки та управління*, 2019, с. 13.

Сиротюк Г. В. к.е.н., доцентка

Львівський національний університет природокористування

**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ**

В сучасних умовах глобалізації та швидких темпів розвитку економіки забезпечити конкурентоспроможність підприємства можна завдяки впровадження інноваційних технологій, що сприяє підвищенню ефективності їх господарської діяльності та забезпечує економічне зростання економіки.

Інноваційний розвиток аграрних підприємств значною мірою пов'язаний з біологічними чинниками виробництва та впливу на родючість ґрунту і стан біорізноманіття. Тому, впроваджуючи інновації в сфері сільськогосподарського виробництва доцільно забезпечити його економічність та екологічність.

Вважаємо, що агроінновації – це нововведення у сільському господарстві, які спрямовані на отримання комерційного ефекту від їх застосування, а саме: нові сорти рослин, технології вирощування в рослинництві, нові породи тварин, технології виробництва продукції тваринництва, засоби захисту рослин і тварин тощо.

Розвиток сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі є найбільш прогресивним та складним процесом. Інноваційний розвиток потребує управління ресурсами та їх планування виходячи з діяльності конкретного підприємства.

Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств, як вважають науковці, полягає у розробці та впровадженні прогресивних методів ведення виробничо-господарської діяльності, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосування нового покоління техніки, smart-технологій, використання нової кадрової політики з урахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу [2, с. 73].

На нашу думку, інноваційний розвиток сільськогосподарського підприємства – це процес позитивних змін в діяльності підприємства, який полягає у перетворенні новацій, як правило, у формі нових ідей, в інновації з метою забезпечення економічного, соціального та екологічного ефекту.

Інновації у сільськогосподарських підприємствах виконують такі функції:

- сільськогосподарські підприємства, які впроваджують інновації, змінюють власне соціально-економічне становище;
- прискорюють технологічний прогрес;
- забезпечують розвиток вертикальних рядів створення додаткової вартості;
- формують горизонтальні зв'язки між декількома підприємствами;
- підвищується розвиток сільськогосподарського підприємства завдяки зростання виробничих потужностей та освоєння нових ринків [1].

Інноваційні процеси на підприємстві містять у собі складний механізм здійснення досліджень, розробок, виробництва та збуту інноваційної продукції. Під економічним забезпеченням потрібно розуміти комплекс методів і процедур, які дають змогу обґрунтувати економічну доцільність інноваційного розвитку та оцінити його економічну ефективність. До складових економічного забезпечення системи управління інноваційним розвитком підприємства входять:

- фінансово-аналітична підсистема;
- маркетингова підсистема;
- виробнича підсистема.

Регулювання інноваційної діяльності має здійснювати держава, використовуючи методи прямого і непрямого впливу. Доцільність державного втручання в інноваційну діяльність пояснюється довгою тривалістю науково-виробничого процесу та доволі високими витратами на інноваційні продукти.

Державна підтримка інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств здійснюється з використанням таких економічних напрямів:

- фінансування підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність;
- фінансування інноваційних проектів і програм;
- субсидювання інноваційних проектів;
- вкладення коштів у розвиток інфраструктури інноваційної діяльності;
- фінансування винаходів і промислових зразків;
- державне замовлення на продукцію, отриману від інноваційної діяльності.

В Україні наявний значний науково-інноваційний потенціал у галузі сільського господарства. Функціонує значна кількість науково-дослідних установ, дослідних господарств, експериментальних виробництв тощо. Вони допомагають сільськогосподарським підприємствам у реалізації інноваційної діяльності. Щодо реалізації науково-інноваційного потенціалу регіону, то вона передбачає створення нових напрямів сільськогосподарського виробництва, виготовлення продукції сільського господарства з новими споживчими якостями, освоєння нових сегментів ринку.

Механізм стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств є частиною моделі інноваційного розвитку сільського господарства, економіки певного регіонів та країни в цілому. Такий механізм має забезпечити сталий розвиток підприємств, і при цьому має бути ефективним для нинішнього покоління і не приносити шкоди для майбутнього покоління. Інноваційний механізм має бути направлений на економію природних і матеріальних ресурсів і сприяти зростанню добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Демиденко Л.М. Організаційно-економічні напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 72–75.
2. Олійник О.В., Сідельнікова І.В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: «Економіка»*. 2017. Вип. 17. С.73-82.

Слав'юк Р. А., д. е. наук, професор
Національний Університет «Львівська Політехніка»

Шкварчук Л. О., д. е. наук, професор
Національний Університет «Львівська Політехніка»

ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

Перспективи сталого розвитку залишаються трендом на глобальній арені. У різних країнах усе більше нових "зелених" проєктів. ЄС планує досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Green Recovery розглядається багатьма країнами як необхідний пакет реформ, щоб відновити економіку після пандемії.

Як і весь прогресивний світ, Україна обрала і тримає курс на розвиток "чистої", енергоефективної, низьковуглецевої, але конкурентоздатної та успішної економіки.

Розвиток проєктів з енергоефективності та "чистої" енергетики стає пріоритетом розвитку громад. Адже таким чином громади вирішують не лише проблеми енергозабезпечення, а й розвивають економічні процеси: створюють робочі місця, залучають нові технології, збільшують надходження до бюджетів.

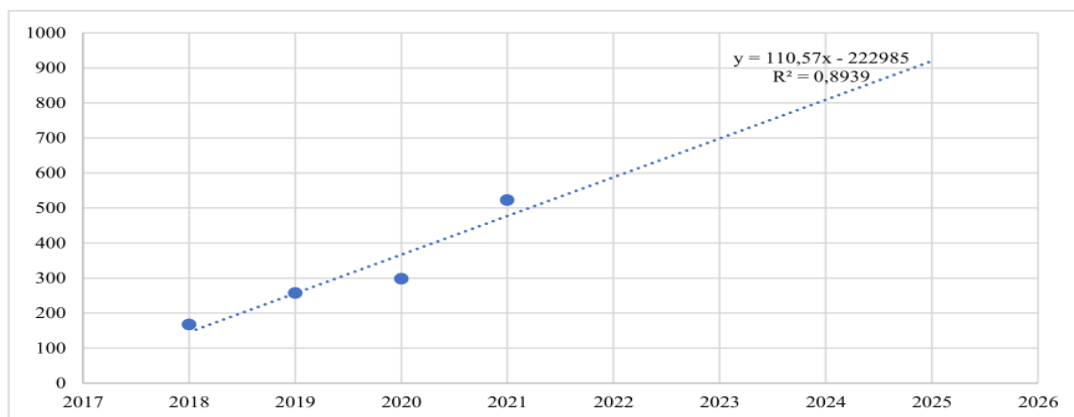
Проєкти екологічного спрямування, які мають багато безперечних переваг для добробуту суспільства, потребують чималих довгострокових інвестицій. Таке фінансування нелегко отримати від української банківської системи та на місцевому ринку капіталу. З огляду на це визначальна роль у цьому процесі відводиться зеленим облігаціям. **Зелені облігації** - це облігації, проспект (рішення про емісію, а для державних облігацій України - умови розміщення) яких передбачає використання залучених коштів виключно на фінансування екологічного проєкту або окремого його етапу

Наявність законодавчих підстав, зокрема Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» №738-ІХ від 19.06.2020, **Рішення НКЦПФР "Про схвалення Рекомендацій щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом**

емісії зелених облігацій" від 07 липня 2021 року №493, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» № 738-IX від 19.06.2020 та встановлення правових засад для обігу зелених облігацій в Україні забезпечують ефективне використання цього фінансового інструменту усіма категоріями емітентів.

Досвід країн світу з організації та розвитку ринку зелених облігацій доводить, що їх ефективне застосування можливе у разі єдиної цілісної політики, що буде гармонізована з міжнародним законодавством. Організація та розвиток ринку зелених облігацій – важливе завдання, що охоплює не тільки питання фондового ринку, цінних паперів та фінансів, а також енергетику, промисловість, транспорт, водне і житлово-комунальне господарство, агропромисловий комплекс і землекористування, збереження і відтворення екосистем.

До 2012 р. обсяг емісії зелених облігацій у країнах світу був меншим за 1 млрд доларів. В 2021 році обсяг емісії склав уже 522,7 млрд доларів. Визначимо прогнозоване значення щорічного обсягу емісії зелених облігацій за допомогою побудови діаграми та лінії тренду (рис.1).

Рис. 1. Прогнозований обсяг емісії зелених облігацій на світових ринках до 2025 рр., млрд доларів.

Можна прогнозувати, що обсяг емісії зелених облігацій у 2025 році буде становити майже 1 трлн доларів. Тобто, з 2012 року відбудеться тисячократне зростання обсягів емісії зелених облігацій. Аналітики вважають, що загроза кліматичної кризи вимагає нарощування обсягів річних екологічних інвестицій

до 2025 р. у 5 трлн доларів. Використання капіталу на чисту енергію, стійку інфраструктуру, екологічно чистий транспорт, помешкання та стале сільське господарство має прискорюватися до кількох трильйонів доларів щорічно.

Очевидно, що коло країн, які будуть звертатися до використання зелених облігацій як джерела фінансування екологічно чистих інвестицій зростатиме. Особливо гостро стоїть ця проблема в Україні. Відбудова нашої країни після війни повинна ґрунтуватись на інноваційних основах, особливо, у частині толерантного ставлення до навколишнього середовища. Фінансування таких проєктів доцільно здійснювати через емісію зелених облігацій, які показали свою ефективність та є найдешевшим механізмом залучення коштів.

Емісію "зелених" облігацій в Україні може здійснювати особа, що реалізує або фінансує проєкт екологічного спрямування. Кошти від розміщення таких цінних паперів можуть спрямовуватися на фінансування або рефінансування витрат проєкту екологічного спрямування, таких, як проєкти у сфері альтернативної енергетики, енергоефективності, мінімізації викидів в атмосферу, утилізації та переробки відходів, впровадження екологічно чистого транспорту, органічного землеробства, збереження флори і фауни тощо.

Очікується, що до 2030 року Україна зможе залучити через випуск "зелених" облігацій 36 млрд доларів. За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), потенціал українського ринку послуг з енергоефективності та "чистої" енергетики до 2030 року – 73 млрд доларів.

Концепція запровадження та розвитку ринку зелених облігацій, затверджена у 2022 році в Україні передбачає, що запровадження та розвиток ринку зелених облігацій впливатиме на ключові інтереси таких заінтересованих сторін, як громадяни України, органи влади, суб'єкти господарської діяльності (фінансові та нефінансові компанії, інвестиційні та донорські фонди, міжнародні банки розвитку, інституційні інвестори). Реалізація проєктів екологічного спрямування за рахунок емісії зелених облігацій позитивно вплине на якість рівень життя, покращення стану навколишнього природного середовища, впровадження «зелених» технологій. Випуск зелених облігацій дозволить залучати «зелене» фінансування у відповідні проєкти та стимулювати соціально-економічний розвиток регіонів України, а це позитивно впливатиме на реалізацію завдань визначених в стратегіях розвитку територій. Водночас суб'єкти господарської діяльності, що випускатимуть зелені

облігації, можуть диверсифікувати джерела залучення фінансування під реалізацію відповідних проєктів та отримати конкурентні переваги щодо залучення додаткового інвестиційного ресурсу.

Содома Р.І., к.е.н., доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЕФЕКТИВНЕ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Використання фінансово-кредитних інструментів для фінансування місцевого економічного розвитку дозволяє подолати проблему нестачі фінансових ресурсів з якою зіштовхуються органи місцевого самоврядування. Використання кредитних інструментів, що акумулюються на внутрішніх і зовнішніх фінансових ринках, допомагає залучити додаткові джерела фінансового забезпечення розвитку територій на певний термін та за певну плату у вигляді відсоткової ставки, інвестиційного доходу чи комісійних виплат.

Залучення фінансових ресурсів за допомогою кредитних інструментів передбачає виникнення відносин між двома сторонами:

1. Емітентом або позичальником (яким орган місцевого самоврядування є в разі випуску облігацій місцевої позики, отримання банківського кредиту чи кредиту МФО, залучення ресурсів за допомогою краудфандингу).

2. Інвестором або кредитором (яким орган місцевого самоврядування є в разі надання кредитів із револьверного фонду або за допомогою краудфандингу).

До фінансово-кредитних інструментів належать:

1. Облігаційні позики – розміщення органами місцевого самоврядування облігацій внутрішньої чи зовнішньої позики на фондовому ринку. Здійснюючи облігаційні позики, можна профінансувати високовартісні капітальні проєкти – будівництво або модернізацію систем водопостачання та водовідведення,

розвиток транспортної інфраструктури, будівництво закладів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту.

Рис. 1. Процедура надання місцевих гарантій

2. Банківські кредити – надання комерційними банками коштів у тимчасове використання муніципалітету в обмін на його зобов'язання повернути заборговану суму, а також сплатити проценти та інші збори із такої суми, з врахуванням принципів забезпеченості та цільового характеру використання.

Банк є одним з посередницьких інститутів, що робить можливим потік грошових коштів від юридичних осіб з фінансовим профіцитом для тих, що мають дефіцит [2].

3. Кредити міжнародних фінансових організацій – відіграють важливу роль у програмах соціального й економічного розвитку країн з економікою, що розвивається, або країн із перехідною економікою. МФО досягають цих цілей за допомогою надання кредитів і грантів національним урядам й органам регіонального управління чи місцевого самоврядування або суб'єктам публічного чи приватного секторів економіки.

4. Краудфандинг – спрямований збір добровільних пожертв, позикових коштів або інвестицій від широкого кола осіб зазвичай за допомогою інтернет-майданчиків для реалізації певних проєктів.

5. Місцеві гарантії – зобов’язання муніципалітету щодо забезпечення виконання боргових зобов’язань суб’єктів господарювання, що реалізують інвестиційні проєкти.

Таблиця 1

Можливості залучення коштів різними суб’єктами місцевого економічного розвитку

Суб’єкти місцевого економічного розвитку	Краудфандинг у вигляді добровільних пожертв	Краудфандингове інвестування	Безпосереднє кредитування
Бізнес-компанія	+	+	+
Соціальне підприємство	+	+	-
Ініціативна група	+	-	+
Громадський проєкт	+	-	-
Благодійна організація	+	-	-
Органи місцевого самоврядування	+/-	-	+

6. Револьверний фонд – це переважно програми, які фінансують за кошти кредитів малим підприємствам зазвичай для створення робочих місць. Повернені кредитні кошти потім використовують для видачі наступних кредитів. Револьверний фонд є одним із найбільш гнучких інструментів фінансування розвитку, оскільки розміри та призначення фонду легко адаптуються до місцевих потреб і ресурсів [1].

Рис 2. Організація роботи револьверного фонду

Застосування певних кредитних інструментів свідчить про високий рівень кредитоспроможності муніципалітету, прозорості бюджетної політики та якісного фінансового менеджменту. Такі інструменти можуть включати облігаційні позики, банківські кредити, кредити МФО, місцеві гарантії, револьверний фонд, а також залучення коштів через краудфандинг, що може підвищити довіру з боку широкого кола інвесторів.

Список використаних джерел

1. Lessambo, F.I. (2021), International Institutions of International Finance. In: International Finance. Palgrave Macmillan, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-69232-2_2 [in English].
2. Sodoma R., Hrytsyna O., Yakubiv V., Pavlikha N., Shmatkovska T., Tsymbaliuk I., Marcus O., Brodska I. (2019) Development of electronic banking: A case study of

Ukraine. *Entrepreneurship and Sustainability Issues* . Entrepreneurship and Sustainability Center, 2019. vol. 7, issue 1, , pp 219-232. Doi:10.9770/jesi.2019.7.1(17)
URL:https://jssidoi.org/jesi/uploads/issues/Entrepreneurship_and_Sustainability_Issues_Vol_7_No1_print.pdf

Східницька Г. В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет природокористування

АЛГОРИТМ ДІЙ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні багато суб'єктів господарювання займаються товарним виробництвом сільськогосподарської продукції, які не мають можливості конкурувати з великими агропідприємствами. Така гіперкапіталізація земельних банків в руках аграрних монополій призвела до зростання рівня безробіття серед сільських жителів в зв'язку з витісненням трудомістких видів сільськогосподарської продукції, переходу на моновиробництво і використання вузькопрофільної сільськогосподарської техніки, зубожіння сільського населення, розвитку міграційних процесів, відмови більшості агрохолдінгів від розвитку тваринницької галузі, монополізації сільськогосподарської галузі, використання ГМО тощо. Як результат - загострення соціальної та економічної кризи на селі [6, С. 117-119].

Великотоварні суб'єкти господарювання, в більшості зареєстровані в обласних центрах, де сплачують податки. До місцевих сільських рад податкові та інші платежі не надходять. Не інвестуються кошти у розвиток та збереження соціальної інфраструктури села, яке здійснювали сільськогосподарські підприємства (дороги, дитячі садки і школи, будинки культури та ін.) [3].

Специфічні риси сільськогосподарського виробництва (залежність від природно-кліматичних умов, сезонність формування витрат і запасів, тривалість виробничого і фінансового циклів тощо) визначають його менш сприятливе положення в порівнянні з іншими галузями економіки і характеризують його як ризикове виробництво, що негативно позначається на процесах інвестування. Вказані особливості визначають важливе значення

ефективного функціонування фінансово-кредитної інфраструктури, що забезпечує створення умов для постійного фінансування сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села, надання бюджетних і позикових коштів для їх розвитку в системі господарського механізму АПК. Підприємства аграрної сфери найчастіше потребують фінансового оздоровлення для подальшого функціонування. Для підприємств процедура фінансового оздоровлення проводиться в цілях поліпшення їх фінансового стану до вживання процедур банкрутства [1, С. 168-173; 7, С. 121-128].

Сільськогосподарські товаровиробники, які не в змозі впоратися з умовами реструктуризації заборгованості по суб'єктивних причинах підлягають банкрутству відповідно до чинного законодавства. У цих умовах необхідно передбачити особливі заходи, пом'якшувальні соціально-економічні наслідки банкрутства в сільському господарстві. Іншою проблемою банкрутства в сільському господарстві є створення умов для залучення потенційних інвесторів, які могли б зберегти підприємства, – банкрути як цілісні господарюючі об'єкти і продовжити функціонування на даній території. Це важливо і з соціальної, і з бюджетної точки зору: більшість сільськогосподарських підприємств формують і рівень доходів, і рівень соціально-економічного розвитку, і навіть морально-психологічну ситуацію у відповідному населеному пункті. Отже, для зміцнення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств необхідними залишаються напрями його фінансового оздоровлення.

На цій основі можна сформувати основні напрямки фінансового зміцнення сільськогосподарських підприємств:

- збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства.
- зниження собівартості сільськогосподарської продукції;
- оптимізація збутової політики, розширення ринків збуту;
- підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства;
- пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу;

Однак, сформований орієнтовний перелік зазначених заходів є індивідуальним для кожного суб'єкта господарювання. Він залежить від сфери господарювання, кон'юнктури ринку, видів сільськогосподарської продукції,

системи управління підприємством, регіональної інфраструктури, структури витрат на виробництво інших чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

Алгоритм фінансового оздоровлення неплатоспроможних сільськогосподарських товаровиробників можна охарактеризувати в наступній послідовності:

1) На основі проведеного аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств треба відзначити, що більшість із них потребують фінансового оздоровлення в сучасних умовах господарювання. Окремі суб'єкти господарювання аграрної сфери змушені реструктуризувати борги, а інші – із встановленими ознаками банкрутства - оголошуються банкрутами.

2) На етапі спостереження за фактичними результатами діяльності господарюючого суб'єкта проводиться попередній аналіз його стану і вибудовується структура бізнесу так, щоб вести ефективне виробництво. Виходячи з цього оцінюється інвестиційна привабливість господарства.

3) Проводиться інвентаризація майна підприємства і кредиторської заборгованості, а також виявляються і залучаються потенційні інвестори, що бажають погасити борги і фактично придбати дане підприємство.

4) Якщо надійний інвестор знаходиться, то обмовляється розмір дисконту при погашенні боргів і можливі схеми їх реструктуризації. При встановленні дисконту можуть враховуватися інвестиційні зобов'язання інвестора по технологічній модернізації підприємства.

5) В разі успіху переговорів про покупку і реструктуризацію боргів внутрішній або зовнішній інвестор, використовуючи належні, згідно чинного законодавства, юридичні процедури, стає власником підприємства [5, С. 287-291]. Після чого він приступає до його організаційної і технологічної модернізації.

6) Якщо немає інвестора, який би погасив борги з дисконтом і влаштував кредиторів, то по даному підприємству можливе вживання наступних заходів: а) звільнення господарств від дорого вартісного нерухомого майна, амортизаційні відрахування на яке і стали причиною їх збитковості. Для цього колишнє господарство ліквідується, і його майно може бути розпродане з метою погашення боргів, а заново створене підприємство, маючи

порівняно невелику заборгованість, починає функціонувати; б) виділення з господарюючого суб'єкта дочірніх і залежних підприємств. В цьому випадку зберігається колишнє господарство, і кредитори можуть пред'явити позови на майно таких підприємств; в) реформування неплатоспроможного сільськогосподарського підприємства шляхом передачі його ліквідного майна в оренду, плата за яке використовується для погашення боргів. Проте якщо колишнє підприємство буде оголошено банкрутом, то орендне майно нової юридичної особи може бути вилучене в рахунок погашення боргів; г) приєднання неплатоспроможного господарства до спроможної комерційної організації і розрахунок по його боргах. Процедура приєднання могла мати ширше поширення за умови, якщо приєднуючі структури отримали б право на реструктуризацію заборгованості збиткового господарства і при цьому самі мали б пільгу по сплаті податків.

7) Якщо сільськогосподарське підприємство розглядається як безнадійно неплатоспроможне, то відповідно до Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” [2] справа розглядається господарським судом за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Арбітражний керуючий продає майно боржника особі, що має право його переважного придбання, за ціною, визначеною на торгах. В результаті придбання майна, ліквідні ресурси цього підприємства швидко опиняються в руках нових власників і повертаються в господарський оборот [6, С. 117-119].

Таким чином, в результаті здійснення даних заходів, згідно виділеним етапам неплатоспроможні підприємства і їх ресурси перейдуть до ефективних власників, що вже довели свою здатність працювати в сучасних умовах. Це створить основу для здійснення аграрних реформ по інших напрямках.

Список використаних джерел

1. Гриценко Л. Л., Дейнека О. В., Боярко І. М. Фінанси підприємств: практикум : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. С. 168-173.
2. Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14 травня 1992 року №30088-ІІІ” зі змінами і доповненнями, в т. ч. № 2320-VIII від 13 березня 2018 року.
3. Смолинець І. Б., Кошарська Н. М. Оцінка сучасного стану кредитування в сфері АПК: проблеми та необхідність якісного реформування механізму

кредитування сільськогосподарських підприємств. Інноваційна економіка. - 2016. № 5-6. С. 179-182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_5-6_32 .

4. Рудницька О. М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О. М. Рудницька, Я. Р. Біленська / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Logistyka/2009_649/19.pdf 5.

5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. С. 287-291.

6. Східницька Г. В. Стан сільськогосподарських підприємств та напрямки його фінансового зміцнення. Харків. 2014. С. 117-119.

7. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2013. С. 121-128 с.

Холявіцька К.С., викладач-стажист

Уманський національний університет садівництва

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ

Соціально-економічний розвиток регіонів України значно вирізняється різкими контрастами, значною мірою нерівномірність визначається специфікою регіонів, особливого географічного розташування, природних ресурсів та інноваційного потенціалу. Упровадження інновацій в одній галузі викликає необхідність їх упровадження в ряді інших галузей, що сприяє зростанню соціально-економічної системи в цілому. Саме оцінка інноваційного потенціалу набуває особливого значення при обґрунтуванні інноваційної політики на різних рівнях та розробці програм соціально-економічного розвитку з врахуванням ефективного використання інноваційних ресурсів.

Розвиток регіонів України потребує важливого зростання, підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу, стимулювання наукових досліджень, створення дієвої системи комерціалізації результатів наукової діяльності. Актуальним залишається необхідність пошуку ефективного механізму інноваційного розвитку та рівня його використання в регіонах з метою підвищення інноваційної діяльності регіонів.

Проблематиці формування, нарощення, оцінки, управління інноваційним розвитком присвячені праці таких відомих сучасних вчених і практиків, як: О. Амоші, А. Ачкасова, П. Бубенка, В. Геєця, З. Герасимчук, А. Голикова, Б.

Данилішина. М. Долішнього, М. Кизима та інших. Віддаючи належне значному доробку науковців, варто підкреслити, що і сьогодні вкрай актуальними залишаються питання інноваційної діяльності та розвитку, що дозволяють здійснити вагомі структурні зрушення в економіці та забезпечити прогресивний розвиток як регіонів, так і держави.

Принцип європейського підходу SMART-спеціалізації тісно співпрацює із сектором соціально-економічного розвитку та наукою. Тому, даний принцип полягає у формуванні інноваційних досліджень, винаходів та розробок, що впроваджуються науковими закладами, за період 2013 - 2021 роки в Черкаській області спостерігалась тенденція збільшення витрат на їх виконання. Крім того, за цей період промислові підприємства, в тому числі агропідприємства активізували інноваційну діяльність та розвиток в цій сфері. Частка підприємств, які займаються інноваціями, збільшилась з 15% у 2013 році до 24,5% у 2021 році, а за період 2013 - 2021 роки у 4,5 рази збільшились витрати на інноваційну діяльність підприємств.

В той же час, можна спостерігати певні відмінності у розвитку інноваційної діяльності, за даними 2019–2021 рр. показники кількості підприємств, що активно здійснюють інноваційну діяльність відрізняються в Черкаському регіоні порівняно з іншими областями (табл. 1).

Таблиця 1

Регіони України за кількістю інноваційно-активних підприємств за 2019-2021рр.*

Рік Область	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, (+,-) 2021/2019
Запорізька	36	47	41	+5
Тернопільська	20	29	35	+15
м. Київ	101	88	79	-22
Черкаська	29	30	31	+2
Одеська	25	33	30	+5

*Джерело: складено на основі джерел [2, 3].

Як видно з табл.1, за кількістю інноваційних підприємств, переважає Тернопільська область, у цілому відхилення порівняно за 2021/2019 рр. – на 15 підприємств більше, в Запорізькій області кількість підприємств зросла - 5, в

Одеській області також на 5, в Черкаській – порівняно за 2021/2019 рр., кількість підприємств зросло на 2. В м. Київ кількість підприємств інноваційно-активних, мають тенденцію до зменшення за 2021/2019 рр. на 22 підприємства. Загалом, кількість інноваційно-активних промислових підприємств в Україні упродовж 2013–2021 років зменшилась у понад два рази – від 1758 до 809. Саме тому, щоб покращити показники потрібно створити сприятливий інвестиційний клімат та модернізацію економічної системи загалом.

Таблиця 2

**Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції
промисловими підприємствами за 2019-2021рр., %***

Рік Область	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, (+,-) 2021/2019, %
Запорізька	2,1	1,6	1,2	-0,9
Тернопільська	1,9	0,9	2,4	+0,5
м. Київ	1,4	0,9	1,0	-0,4
Черкаська	1,7	1,5	0,8	-0,9
Одеська	1,1	1,5	1,3	+0,2

*Джерело: складено на основі джерел [2, 3].

Інноваційна активність промислового сектору економіки України у регіональному розрізі є вкрай нерівномірною. Розглянувши кількість інноваційних підприємств, розглянемо частку інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами. Частка інноваційно-активних підприємств в Україні значно варіюється за видами промислової діяльності, Такий розподіл за видами промислової діяльності інноваційно-активних підприємств є характерним і для Черкаської області (табл. 2).

Розглянувши табл.2, частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами в порівнянні за 2019-2021 рр., переважає в Тернопільській області – (+0,5) %, а найменша частка (-0,9 %) - в Запорізькій та Черкаській областях.

Проаналізувавши табл.1 та 2, розглянемо частку власних коштів у витратах на інновації промислових підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

Частка власних коштів у витратах на інновації промислових підприємств
за 2019-2021 рр., %*

Рік Область	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, (+,-) 2021/2019, %
Запорізька	93,9	98,0	89,1	-4,8
Тернопільська	66,1	39,8	47,1	-19
м. Київ	75,0	95,8	94,7	+19,7
Черкаська	73,2	86,9	99,0	+25,8
Одеська	-	93,6	93,6	-

*Джерело: складено на основі джерел [2, 3].

Як видно з табл.3, найбільша частка власних коштів у витратах на інновації в Черкаській області, таким чином відхилення становить – (+ 25%). Згідно даних найбільші витрати на інновації у промисловості (понад 1 млрд грн) традиційно характерні для індустріальних регіонів. Інноваційна діяльність промислових підприємств Черкаського регіону сприяла розширенню асортименту продукції, забезпеченню відповідності сучасним правилам і стандартам, зростанню виробничих потужностей, створенню нових ринків збуту, підвищенню гнучкості виробництва, поліпшенню умов праці.

Слід зазначити, що згідно мети інноваційної діяльності, посилення соціального та економічного розвитку, передбачено формування інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури, розвиток потенціалу в інноваційній діяльності, створення стимулів та інструментів розвитку науково-інноваційного співробітництва з сектором регіональної економіки [1]. Отже, вирішення даних проблем, які постають на інноваційному шляху розвитку промислових підприємств, в тому числі агропідприємств, можливе лише через удосконалення законодавчої бази, сприяння фінансовому забезпеченню інноваційного розвитку підприємств, як з боку держави так і органів місцевого самоврядування, формування централізованої, регіональної та відомчої інфраструктур задля підтримки інновацій у промисловості та інноваційній діяльності, забезпечення науково-технічної діяльності кваліфікованими кадрами, що послужить істотним поштовхом для підняття економіки України.

Список використаних джерел

1. Черкаська обласна державна адміністрація / *Стратегія збалансованого регіонального розвитку Черкаської області на період до 2027 року (нова редакція)*. URL: <https://ck-oda.gov.ua/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki/>.
2. Viktor Koval, Oksana Borodina, Iryna Lomachynska, Piotr Olczak, (2020). Model Analysis of Eco-Innovation for National Decarbonisation Transition in Integrated European Energy System. Available at: https://www.researchgate.net/publication/360297848_Model_Analysis_of_EcoInnovation_for_National_Decarbonisation_Transition_in_Integrated_European_Energy_System.
3. Наукова та інноваційна діяльність України за 2020 рік: стат. зб. // *Державна служба статистики України*. Київ, 2021. 242 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf.

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент

Криворізький національний університет

Клименко К.В., аспірант

Криворізький національний університет

СТАРТАП ЯК ФОРМА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Поява на українському ринку стартапів – досить нова тенденція, яка виникла на основі врахування зарубіжного досвіду втілення бізнес-ідеї щодо запровадження інновацій, нових сучасних технологій. Найпоширенішим поняттям стартапу є визначення успішного американського стартапера Стівена Бланка, який визначив стартап як тимчасову структуру, яка спрямована на пошук і реалізацію масштабованої бізнес-ідеї.

Стартап - це молода компанія, що знаходиться на початковому етапі розвитку, зазвичай заснована для реалізації інноваційної ідеї в бізнесі. Стартапи часто визначаються як компанії, що мають високий рівень нестабільності та ризику, а також великі можливості для зростання та розвитку. Стартапи зазвичай засновуються молодими підприємцями, які мають інноваційну ідею та бажають її реалізувати. Ці ідеї можуть бути пов'язані з розробкою нових продуктів, послуг, технологій, процесів або моделей бізнесу, які можуть викликати зміни в галузі або ринку.

Стартапи зазвичай мають досить невеликий розмір та обмежені ресурси. У них часто немає достатньої кількості співробітників, обладнання або фінансових ресурсів для реалізації своїх ідей. Тому, вони зазвичай залучають зовнішні інвестиції, щоб отримати необхідні кошти на розробку та масштабування своїх продуктів та послуг.

Хоча не всі стартапи досягають успіху, вони все ж є важливим джерелом інновацій та розвитку для економіки. Успішні стартапи можуть стати підставою для створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зростання економіки. Вони можуть стати каталізатором для створення нових індустрій, які можуть додатково збільшити виробництво та залучати інвестиції [1].

Успішні стартапи можуть допомогти забезпечити рівень конкурентоспроможності економіки. Вони можуть запроваджувати нові технології, процеси та продукти, які дозволяють компаніям бути більш ефективними та конкурентоспроможними. Крім того, успішні стартапи можуть залучати інвестиції, які можуть використовуватися для підвищення рівня дослідження та розробок нових продуктів та послуг.

Стартапи можна розглядати з декількох поглядів.

По-перше, стартапи є важливим джерелом інновацій, оскільки вони можуть швидко та гнучко реагувати на зміни в ринкових умовах. Це дозволяє їм розвиватися та здобувати конкурентну перевагу, що допомагає їм залишатися на ринку на довгу дистанцію. Більш того, стартапи зазвичай не обмежені традиційними методами ділового виробництва, що дає їм можливість реалізувати нові ідеї та відкривати нові напрями в економіці.

По-друге, стартапи можуть бути важливим джерелом інновацій для великих корпорацій, які можуть бути занадто великими та недостатньо гнучкими, щоб швидко адаптуватися до нових умов ринку. Через співпрацю зі стартапами вони можуть отримати доступ до нових технологій та інноваційних ідей, що допомагає їм зберегти свою конкурентоспроможність.

По-третє, стартапи можуть стати важливим джерелом інвестицій, які сприяють розвитку інновацій в економіці. Залучення інвестицій є необхідною умовою для розвитку стартапів, що дає їм можливість залучати кошти на дослідження та розробку нових продуктів та послуг. Крім того, інвестори можуть сприяти стартапам у відкриванні нових ринків та здійсненні

міжнаціонального розширення. Інвестори можуть також надати стартапам доступ до своїх мереж контактів, що може допомогти їм залучати нових клієнтів та партнерів [2].

Україна має потужний потенціал для створення та розвитку стартапів, оскільки в країні є значна кількість талановитих та кваліфікованих фахівців у галузі технологій та програмування.

За останні роки в Україні відбулось кілька успішних стартапів, які вплинули на економіку країни. Наприклад:

1. Grammarly - український стартап, який розробляє інструменти перевірки граматики та правопису. Компанія має понад 20 мільйонів користувачів по всьому світу та залучила понад \$200 млн інвестицій.

2. Petcube - український стартап, що розробляє інтерактивні камери для тваринництва. Компанія успішно пройшла через Kickstarter та залучила понад \$14 млн інвестицій.

3. People.ai - український стартап, що розробляє штучний інтелект для автоматизації продажів. Компанія залучила більше \$100 млн інвестицій від таких інвесторів, як Y Combinator та Lightspeed Venture Partners.

Ці успішні стартапи створили значну кількість робочих місць та сприяли розвитку економіки України. Крім того, вони привернули увагу іноземних інвесторів та допомогли збільшити кількість фінансових та інтелектуальних інвестицій в бізнес середовище країни.

Проте, на жаль, не всі стартапи досягають успіху. Дослідження показують, що більше половини стартапів не виживають більше 5 років. Це пов'язано з різними факторами, включаючи недостатнє фінансування, неефективне управління, недостатню конкурентоспроможність та інші.

Україна є країною з великим потенціалом для розвитку стартап-екосистеми, але при цьому виникає низка проблем, які ускладнюють їх втілення та реалізацію. Такі як:

1. Відсутність фінансування. Часто стартапи не можуть знайти достатньо фінансування для розвитку свого бізнесу. Ця проблема може виникнути через відсутність відповідних програм державної підтримки, недостатньої кількості приватних інвесторів або через високі вимоги до умов інвестування. Щоб вирішити цю проблему, держава може створити спеціальні

програми підтримки стартапів, приваблювати приватних інвесторів та простежувати за умовами інвестування, щоб вони були менш вимогливі.

2. Недостатня кваліфікація кадрів. Часто стартапам бракує професійних кадрів, які б могли допомогти їм втілити свої ідеї. Ця проблема може виникнути через відсутність відповідних курсів та програм підготовки кадрів, а також через відсутність знань про можливості роботи в стартапі. Для вирішення цієї проблеми можна створити спеціальні програми підготовки кадрів для роботи в стартапів та сприяти поширенню інформації про ці можливості серед студентів та молодих спеціалістів.

3. Відсутність доступу до ринку. Іноді стартапам важко проникнути на ринок та знайти своїх клієнтів. Це може виникати через недостатню маркетингову стратегію, відсутність зв'язків зі споживачами та інші причини. Для вирішення цієї проблеми, стартапи можуть використовувати різноманітні маркетингові та рекламні стратегії, а також співпрацювати зі спеціалізованими платформами та майданчиками для просування своїх продуктів та послуг.

4. Відсутність підтримки соціальної відповідальності. Багато стартапів не звертають достатню увагу на питання соціальної відповідальності та відповідності етичним стандартам. Це може призводити до втрати довіри та негативно впливати на імідж компанії. Для вирішення цієї проблеми, стартапам варто звернути увагу на питання соціальної відповідальності та створити відповідні політики та програми для забезпечення відповідності.

5. Військовий стан та активні бойові дії в країні.

Розвиток стартапів у військовий період може бути складним завданням, адже воєнний стан може суттєво вплинути на економічну ситуацію в країні та створити ризики для існування та розвитку малих підприємств, в тому числі й стартапів. Однак, незважаючи на це, в Україні було багато успішних стартапів, які з'явилися саме в період війни, наприклад, в галузі кібербезпеки, військових технологій та медичних інновацій.

Одним з головних шляхів розвитку стартапів в умовах війни є залучення додаткових ресурсів, в тому числі фінансових, які можуть допомогти забезпечити безпеку та стійкість стартапів в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації. Одним зі шляхів забезпечення додаткових ресурсів може бути залучення інвестицій з боку венчурних фондів та інших джерел фінансування. Для цього необхідно створити умови для залучення інвесторів,

такі як створення сприятливої інвестиційної клімату та зниження ризиків для інвесторів.

Ще одним шляхом розвитку стартапів може бути співпраця з військовими структурами, такими як Міністерство оборони та Служба безпеки України, з метою розробки військових технологій та захисту кібербезпеки. Важливо забезпечити зв'язок між стартапами та військовими структурами, забезпечити доступ до потрібних ресурсів та експертної підтримки.

Крім того, необхідно враховувати, що у більшості випадків стартапи не отримують прибутки протягом перших років свого існування. Тому, підприємці, які створюють стартап, повинні бути готові до того, що проєкт не заробить гроші на початку свого існування і, можливо, протягом декількох років. Таким чином, необхідно мати достатній запас фінансових ресурсів, щоб покрити витрати на розробку та запуск стартапу.

Отже, хоча стартапи є моделлю бізнесу, яка може принести великий успіх, вони також несуть певні ризики. Для успішного створення та розвитку стартапу необхідно мати як фінансові, так і технічні знання, бути готовим до можливих змін та конкуренції на ринку. Важливо також ретельно досліджувати ринок та потреби цільової аудиторії.

Аналізуючи світові ринки, можна виділити кілька країн, де конкуренція для стартапів може бути меншою в порівнянні з іншими ринками. Один з таких прикладів - країни Європейського Союзу, де здебільшого існують сприятливі умови для стартапів. Зокрема, це пов'язано з підтримкою держави, наявністю інфраструктури та технологічними інноваціями. Деякі з найбільш прибуткових стартапів, заснованих в ЄС, включають Adyen, Deliveroo та BlaBlaCar.

Іншим прикладом можуть бути країни Азії, такі як Індія та Пакистан, де низькі витрати на працю та інфраструктуру можуть допомогти стартапам знизити їх витрати та бути більш конкурентоспроможними. Деякі з найуспішніших стартапів в цих країнах - Flipkart, Ola та Zomato [3].

Також можливим варіантом для стартапів є країни з низьким рівнем життя та економічної стабільності, де можуть бути доступні ресурси та ринки для стартапів. Проте, в умовах таких країн, стартапам доведеться зіткнутися з високими ризиками та нестабільністю.

Беззаперечним лідером у створенні успішних стартапів є США. Стартапи у цій країні мають гарні передумови: інфраструктуру, інтерес з боку підприємств, значні фінансові можливості.

Резюмуючи вище наведені факти та інформацію, важливо розуміти, що стартапи не є панацеєю для всіх проблем економіки. Проте мають досить великий економічний вплив в довгостроковій перспективі. При правильному використанні та втіленні, вони можуть стати важливим джерелом інновацій та розвитку для економіки. У цьому контексті, відповідальність за успіх втілення стартапів доцільно розділити між державою та новаторами бізнесу. Держава має розвивати стартап середовище шляхом покращення комунікацій між державою та представниками бізнесу, створювати умови для інвестування. Представники бізнесу мають відповідально підійти до вибору ринку, до юридичних та політичних аспектів, планувати свою діяльність на довгострокову перспективу. Сукупності цих аспектів впливу можуть стати ключовими факторами розвитку інновацій та змін в економіці.

Список використаних джерел

1. Ries E. The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. 2011, 336 p.
2. Osterwalder A., Pigneur Y. Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers. 2010. 288 p.
3. Blank S., Dorf B. The Startup Owner's Manual. The Step-by-Step Guide for Building a Great Company. K&S Ranch Press, div. K&S Ranch, Inc. 4100 Cabrillo Highway, Pescadero, California, 2012. 608 p.

Шевчук І.Б., д.е.н., професор

Сушко А.С., магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день цифровізація виступає одним із головних факторів зростання світової економіки, оскільки завдяки їй не тільки підвищується продуктивність праці (пряма перевага), а й відбувається економія часу, створюється новий попит на нові товари й послуги, нова якість та цінність (непряма перевага) тощо. При цьому, використання цифрових даних як ресурсу для виробництва обумовлює перехід від традиційної ринкової економіки до цифрової економіки, якою пронизуватимуться всі сектори: державний та приватний; реальний, невиробничий та фінансовий; видобувний, обробний та сектор послуг.

Досліджувати динаміку використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України доволі складно, оскільки постійно змінюється методологія Державної служби статистики України щодо збору відповідних показників. І перелік цих показників постійно змінюється: частина зникає зі статистичних матеріалів, а частина з'являється цілком нових. Так, збір та розрахунок даних за 2020 рік не здійснювався згідно з оновленою затвердженою статистичною методологією, яка враховує вимоги Регламенту Комісії (ЄС) № 2019/1910 від 07.11.2019 стосовно використання ІКТ та електронної комерції.

Так, хоча рівень забезпеченість підприємств України комп'ютерною технікою є досить високою, проте використання ними фіксованого доступу до мережі підприємств ще залишається на середньому рівні – трохи більше 60% підприємств. Найбільше використовують Інтернет підприємства зі сфери оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 66,2%; а також підприємства сфери професійної, наукової та технічної діяльності – 66,1%. А найменше підприємства, що здійснюють діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 50,5% [1].

Звісно даний показник значно вищий у підприємств ІТ-сфери (табл. 1) – понад 70% підприємств.

Таблиця 1

**Частка кількості підприємств ІТ-сфери, які використовують
фіксований доступ до мережі Інтернет**

у загальній кількості підприємств, %

	2018	2019	2021
Усього	62,1	60,9	61,8
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність; надання інформаційних послуг	73,3	73,7	72,2
Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку	72,8	71,5	73,2
Інформаційно-комунікаційні технології	77,9	73,7	74,3

Джерело: сформовано автором на основі : [1].

Динаміка часток кількості підприємств, що мають веб-сайт за видами економічної діяльності наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Частка кількості підприємств, що мають веб-сайт

у загальній кількості підприємств, %

	2018	2019	2021
Усього	35,6	35,2	35,3
Переробна промисловість	43,7	43,2	44,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	42,2	43,0	41,8
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	22,8	25,0	24,3
Будівництво	25,1	24,0	23,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	37,7	37,6	38,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	22,4	22,1	21,4
Тимчасове розміщення й організація харчування	37,2	36,8	34,9
Інформація та телекомунікації	57,4	57,1	57,1
Операції з нерухомим майном	23,4	24,5	23,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	44,6	43,6	43,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	23,6	22,9	22,1

Джерело: сформовано автором на основі : [4]

Найбільше підприємств мають веб-сайт, що здійснюють діяльність у сфері інформації та телекомунікації – 57,1%, а найменше – у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (21,4%). При цьому, найбільше зменшився даний показник з 2018 р. для підприємств сфери будівництва – на 1,5%; сфери тимчасового розміщування й організації харчування – на 2,3%; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – на 1,5%. У той же час, збільшився серед підприємств сфери водопостачання; каналізації, поводження з відходами – на 1,5% та підприємств сфери оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – на 1,1%.

Щодо підприємств ІТ-сфери, то частка підприємств з веб-сайтами значно перевищує показник по Україні – практично у 1,5 рази (табл. 3), хоча й у 2021 р. спостерігається зменшення значення даного показника.

Таблиця 3

Частка кількості підприємств ІТ-сфери, що мають веб-сайт

у загальній кількості підприємств, %

	2018	2019	2021
Усього	35,6	35,2	35,3
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність; надання інформаційних послуг	50,7	50,3	49,3
Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку	58,8	59,7	54,9
Інформаційно-комунікаційні технології	58,3	54,2	52,2

Джерело: сформовано автором на основі : [1]

Варто відзначити, що зовсім ще мало підприємств в Україні мають чат-сервіс для спілкування з клієнтами. Хоча досить активно вони використовують на підприємствах таких видів діяльності як: Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 12,5% підприємств; Водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 13,3% підприємств; Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 11,5% підприємств; Тимчасове розміщування й організація харчування – 12,3% підприємств; Інформація та телекомунікації – 17,5% підприємств [1].

На сьогоднішній день найбільше чат-сервіси у своїй діяльності використовують підприємства ІТ-сфери. За деякими видами діяльності це кожне 5-те підприємство [1].

Найбільше купують послуги хмарних обчислень підприємства таких видів економічної діяльності як: Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 11,3% підприємств; Інформація та телекомунікації – 18,7% підприємств; Професійна, наукова та технічна діяльність – 13,5% підприємств; Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 11,8% підприємств (табл. 4). Найбільший приріст з 2018 р. з використання даної технології показали підприємства, що здійснюють діяльність у сфері інформації та телекомунікації – на 3,3%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 2,1%; тимчасового розміщування й організації харчування – на 1,7%. Хоча і є зменшення динаміки їх використання в підприємств сфери будівництва та операцій з нерухомим майном.

Таблиця 4

Частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень
у загальній кількості підприємств, %

	2018	2019	2021
Усього	9,8	10,3	10,2
Переробна промисловість	9,3	10,0	9,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	9,7	11,6	11,8
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	7,1	8,8	7,6
Будівництво	8,9	8,9	8,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	11,3	11,5	11,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,5	8,1	7,7
Тимчасове розміщування й організація харчування	8,3	9,5	10,0
Інформація та телекомунікації	15,4	17,5	18,7
Операції з нерухомим майном	6,8	6,7	6,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	13,1	13,6	13,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	8,6	8,3	8,6

Джерело: сформовано автором на основі : [1].

Спостерігається зростання частки тих підприємств ІТ-сфери, які використовують хмарні обчислення для забезпечення діяльності з комп'ютерного програмування, консультування та пов'язаної з ними діяльності; надання ін-

формаційних послуг, а також інформаційно-комунікаційних технологій (табл. 5). Менше стали користуватися сервісами хмарних обчислень підприємства, що здійснюють ремонт комп'ютерів та обладнання зв'язку.

Серед видів послуг хмарних обчислень найбільший попит серед підприємств України мають: електронна пошта – у 6,6% підприємств; зберігання файлів – 5,5% підприємств; прикладне програмне забезпечення бухгалтерського обліку, фінансів – 5,5% підприємств.

Таблиця 5

**Частка кількості підприємств ІТ-сфери,
що купують послуги хмарних обчислень**

у загальній кількості підприємств, %

	2018	2019	2021
Усього	9,8	10,3	10,2
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність; надання інформаційних послуг	18,8	21,4	21,1
Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку	19,1	11,9	17,2
Інформаційно-комунікаційні технології	18,3	19,1	19,5

Джерело: сформовано автором на основі : [1].

Робототехніка найбільше використовується у діяльності підприємств переробної промисловості, підприємств, що надають послуги з водопостачання та водовідведення, а найменше у підприємств, що здійснюють діяльність у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також операцій з нерухомим майном (табл. 6).

Таблиця 6

**Частка кількості підприємств,
що використовували робототехніку у 2021 р.**

у загальній кількості підприємств, %

1	2021 р.
Усього	2,9
Переробна промисловість	4,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	5,1
Будівництво	2,5

Продовження таблиці 6

1	2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,5
Інформація та телекомунікації	1,8
Операції з нерухомим майном	1,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3,1

Джерело: сформовано автором на основі : [1].

У сфері ІКТ найбільше робототехніка використовується на підприємствах, які ремонтують комп'ютери та обладнання зв'язку (табл. 7).

Таблиця 7

**Частка кількості підприємств ІТ-сфери,
що використовували робототехніку у 2021 р.**

у загальній кількості підприємств, %

	2021 р.
Усього	2,9
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність; надання інформаційних послуг	2,0
Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку	5,9
Інформаційно-комунікаційні технології	2,9

Джерело: сформовано автором на основі : [1].

Найбільш значущою ціллю використання робототехніки у 2021 р. було її застосування для спостережень, забезпечення безпеки та контролю, а найменш значущою – для виконання завдань роботів-продавців.

Як бачимо, цифровізація підприємств України відбувається не настільки інтенсивно як у розвинених країнах. Для того, щоб досягти значних результатів у цьому процесі та частки цифрової економіки в обсязі ВВП країни понад 50% потрібно забезпечити комплексність цифровізації країни (повний і всеохопний перехід на цифрові технології), а не точковість (покращення якості певних систем чи сфер життя громадян). Тоді вона даватиме максимальний позитивний

ефект для економіки та населення. Адже, зменшення частки традиційної економіки і збільшення цифрової, як показує позитивний світовий досвід, може давати збільшення ВВП на 20% протягом 5 років та ROI цифрової трансформації до 500%. При цьому, цифрові ініціативи мають охоплювати всі сфери життєдіяльності людини – від Індустрії 4.0, IoT та смарт-фабрики до впровадження блокчейну в державних установах. А тому усунення бар'єрів для цифрових перетворень повинне відбуватися шляхом об'єднання зусиль всіх гілок влади, бізнесу та громадянськості.

Список використаних джерел

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України у 2020-2021 рр. Статистичний бюлетень. / Відповідальна за випуск І.В. Калачова. К.: Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/infs/arh_vied_u.htm

2. Шевчук І. Б. Інформаційні технології в регіональній економіці: теорія і практика впровадження та використання : монографія. Львів : Видавництво ННБК "АТБ", 2018. 448 с.

Щаслива Л.А., к. е. н., доцент

Державний торговельно-економічний університет

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНО АКТИВНИЙ БІЗНЕС ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день соціальна відповідальність бізнесу залишається однією з актуальних проблем, яка хвилює в першу чергу ділові співтовариства з розвитком інноваційних процесів на засадах консолідації інтелектуальних ресурсів в умовах євроінтеграції. Економіка може розвиватись за умови, якщо вона інноваційна та соціально зорієнтована. Соціальна відповідальність стає ключовим чинником налагодження дієвого діалогу між бізнесом, урядом та суспільством. А міра розвитку соціальної відповідальності конкретного підприємства — не що інше, як відображення рівня партнерства між організаціями, урядовими структурами та головними дієвими особами суспільства за рішенням соціальних проблем і прискорення його розвитку.

Вивченню питань соціальної відповідальності бізнесу було присвячено ряд праць зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких — Девіс К., Котлер Ф., Портер М., Бас Ю., Дикань О., Зарецький А., Калініченко Л., Охріменко О. та багато інших. Проте, питання формування та реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності ще недостатньо вивчені, чим і обумовлена наукова актуальність цього дослідження. Дане дослідження присвячено питанням соціально відповідального ставлення підприємства до свого продукту, до споживачів, працівників, партнерів; активної соціальної позиції, що полягає у гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем.

Слід відмітити, що під впливом зовнішніх факторів підприємства зобов'язані ставати соціально відповідальними. Як показують наукові дослідження, при виконанні всіх умов соціальної відповідальності, поліпшується рівень фінансової стабільності. Поліпшується вироблений товар. Так само при підтримці рівня відповідальності, підвищується економічна вигода фірми. У самому найближчому майбутньому і критичні настрої громадськості, і позиція держави неминуче призведуть бізнес до усвідомлення істинної ролі і значення соціальної відповідальності у своїй діяльності. Так, наприклад, доцільним буде створення комплексного зрозумілого пакету навчання та типових документів, стратегій та підходів до провадження такої діяльності, яку буде легко імплементувати навіть невеликим підприємствам, а також їх популяризація через громадський бізнес та державний сектор з якими взаємодіють підприємства.

Соціальна орієнтованість інновацій на підвищення якості життя та розширення можливостей людства обумовлює нові пріоритети для бізнесу та для державної політики. Відмінною рисою соціально-відповідальних дій інноватора-підприємця є орієнтація не стільки на короткострокові вигоди, скільки на досягнення цілей у майбутньому. До вигод можна віднести: суттєве зміцнення його репутації, утримання і підбір висококваліфікованих кадрів, підвищення продуктивності праці, підвищення інноваційної активності і управління змінами, а також творча самореалізація. При цьому, слід відмітити, що підприємства, які знаходяться на межі виживання, не можуть собі дозволити навіть символічної участі в тих чи інших соціальних програмах. Неодмінною умовою подолання подібних недоліків соціальної

ситуації в країні є проведення активної промислової політики держави, націленої на розвиток перспективних галузей і виробництв, створення сприятливих умов для інноваційно-інвестиційної активності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Внесок українського бізнесу в реалізацію Україною Цілей сталого розвитку 2016-2020. *Центр “Розвиток КСВ”*, 2020. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2020/12/Vpliv-biznesu-na-CSR.pdf>

2. Принципи P&G щодо захисту прав людини. *Procter & Gamble*, 2021. URL: <https://www.pg.com.ua/korporatyvna-polityka/pryntsy-pg-shchodo-zakhystu-prav-lyudyny/>

3. Ткач Є.В., Ткач С.В. Соціально-відповідальний та інноваційно активний власний мікро-, малий та середній бізнес як основа економічного розвитку. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2021. Випуск 830. *Економіка*. С.10-18.

ПАНЕЛЬ 3
ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ
PANEL 3
DIGITALIZATION TOOLS IN THE DEVELOPMENT OF THE
FINANCIAL SECTOR

Magda R., Professor,
John von Neumann University,
Kecskemet, Hungary

**SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE MIRROR OF ARTIFICIAL
INTELLIGENCE, EU PERSPECTIVES**

Abstract attempts to discuss the application of Artificial Intelligence in attaining the sustainable development targets. AI is ready to improve the wave of digital transformation and firms are preparing themselves to gain momentum in productivity and efficiency with the help of it. The AI technology has widely been used in a wide range of different sectors including travel and tourism healthcare, education, automobiles, etc. The impact of automation and AI in different sectors became the topic of discussion soon among policy makers, governments, and economist. It is believed that new developments of machine learning and AI will help the economies in solving cognitive problems and attaining sustainability. Abstract focuses on the implementation of AI in achieving the sustainable development goals along with creating social and environmental significance in an EU perspective.

The gradual increase in the population of the world has led to an increase in critical climate change and environmental degradation. Around the globe, these continuous rising of environmental issues created a need to save the earth's natural environment. These enduring situations generated the need for necessary actions taken towards efficient and coherent management of the available resources that will pose the least negative pressure on the environment. The concept of sustainable development involves accountable behaviour which aims to ensure the utilization of present resources without making it difficult for future generations to avail these

resources (Klarin, 2018). The research and development have been accelerated in environmental and societal marketing because of increased concerns of governments, citizens, consumers, and companies in the early 1990s (Saari et al., 2017).

The policies of the European Union also highlight the alliance of sustainable development and smart technologies. The EU's present growth strategy of 10 years (Europe 2020) has the objective to foster inclusive, smart, and sustainable growth across Europe (Angelidou et al., 2018). These smart enabling technologies have attracted the attention of many policymakers and researchers. The growth and advancements of AI will facilitate financial and intellectual benefits to the countries of the EU.

Artificial Intelligence is now growing very fast and making hold of every sector, for instance, commercial practices, government policies, and businesses. Hence, the development of AI will provide intellectual and financial benefits to several sectors and countries.

The advanced efficiency of AI and its intense predictive power is acquiring expertise and substituting humans around the globe. However, Harari (2017) in his study explained that substituting all humans at once is not possible but we are getting involved in developed technology with time and are surrounded by robotics and advanced knowledge and learning.

In achieving growth and development in a sustainable manner, the implementation of AI can be a better enabler to do so.

The main objective of this abstract is to analyse the challenges faced by economies to achieve sustainable development goals, and what are problems which can be resolved using AI and to attain sustainable development. The optimum and best possible usage of resources to get maximum productivity without or least detrimental impact on environment is the concept involved in sustainability. Its main target is to fulfil the needs and wants of the present without risking the demands and needs of the future generation.

In a very short period, artificial intelligence has gained rapid advancement. AI has the capability to transform the way things are working in past, for instance, the way of living, communicating, learning, and thinking. It is currently pervasive and has abundant benefits for businesses and industries. Human beings have been outpaced by AI in many fields and grounds, and among these fields problem-solving is one of them where AI is utilized. At present, it is considered that the solution for

the complex cognitive problems is AI which will help in solving the issues of the sustainable development of technology, people, and society (Marr, 2018).

The advancements of AI have contributed to various fields such as philosophy, psychology, neuroscience, cognitive science, machine designing, mechanical engineering, biology, mathematics, linguistics, computer science, geographical sciences, etc (Nilsson, 2010). As far as the European Union is concerned, it is revealed by the report of the European Commission (2018) that it is maintaining a specific position in the frontier research conducting in the field of AI.

The agriculture sector is a field that involves studies in engineering, science, and economic results. Currently, agriculture is facing major challenges regarding security and productivity. It is expected that by 2050 the worldwide population will increase to nine billion, and hence the world will require more agricultural produce. Besides, agriculture is confronting a negative impact on available resources because of the increased rate of consumption, which also results in increased deforestation and increased carbon emission and global warming. New environmental requirements are needed to make an adaptation of the large areas that are presently not viable because of resource scarcity, also to solve the issue for developing nations regarding food insecurity (Rosegrant et al., 2008).

The activity of developing, planning, distributing, and managing the best possible use of water resources is termed water management. The impact of water management is manifold such as food production, human lives, sewage treatment, water consumption, purification, and irrigation, etc. (Robles, 2015). The demand for water around the globe has increased rapidly and it is considered that it will not stop increasing in upcoming decades. Also, the main concern among researchers and agriculturists is the scarcity of water and it is reported that developing countries will have more scarcity of water than developed Western Europe.

The two growth paradigms are represented by sustainable urban development and smart cities. This concept emerged because of the need of the cities to become more citizen responsive, that can offer respective conditions for promoting quality of life and to enhance and sustain effectiveness in a rapidly increasing globalized environment. The definition of a smart city focuses on the role of communication infrastructure and sometimes it can alternatively refer as a digital city, intelligent city, or sustainable city. European Commission (EC) in 2012 launched the European Innovative Partnership through smart cities, in which ICT industries, transport, and

energy are encouraged to work together to address the needs of the cities. It was believed that this partnership will enable integrated, innovative, and effective technologies to overtake the market in a smooth manner to make cities an innovative node (European Commission, 2012; Angelidou, 2015).

In the era of technological advancements achieving sustainable development goals can be seen within the reach. A wide range of applications is presented by AI which can enable the economy to walk on the way towards sustainable development. AI-based projects from various countries and sectors facilitate the development of an economy through multiple actors in a more sustainable manner. AI has been employed by many companies and businesses worldwide to attain sustainable development goals. It is revealed from the multiple sectors discussed above that AI can act as a robust enabler to propel economic development along with resolving issues sustainably. It will create an impact on consumption and production, a system of governance, wastage, and reuse, improving standards of living, providing sustainable solutions to everyday problems, attaining the increasing needs and wants, preserving the resources, and reducing the detrimental impact on the environment. In the development of AI, the innovators have made many advancements that enhanced the competence and efficiency of different sectors and industries. This research will benefit the businesses and companies to find optimum solutions by implementing AI to achieve sustainable growth. AI can accelerate the growth of a business or company in a sustainable manner without jeopardizing the needs of the consumers and putting damaging impacts on the environment. The innovations of AI improved the efficiency of sectors and industries, also it enables these industries to preserve non-renewable and valuable resources. It is believed that AI will help in bridging the global gaps regarding technology and resources and support global sustainability.

Bibliography

1. Angelidou, M. (2015), "Smart Cities: a conjuncture of four forces", *Cities*, Vol. 47, pp. 95-106.
2. Angelidou, M., Psaltoglou, A., Komminos, N., Kakderi, C., Tsarchopoulos, P., & Panori, A. (2018). Enhancing sustainable urban development through smart city applications. *Journal of Science and Technology Policy Management*.
3. European Commission (2012), Communication from the Commission: Smart Cities and Communities - European Innovation Partnership, European Commission, Brussels.
4. Harari, Y. N. (2017). *Homo Deus – a brief history of tomorrow*. New York, NY: Harper Collins Publishing.

5. Klarin, T. (2018). The concept of sustainable development: From its beginning to the contemporary issues. *Zagreb International Review of Economics and Business*, 21(1), pp. 67-94.

6. Marr, B. (2018). What is artificial intelligence and how will it change our world? [online]. [cit.2020-02-23]. Available at: <https://www.bernardmarr.com/default.asp?>

7. Nilsson, N. (2010). *The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements*. Cambridge University Press.

8. Robles, T., Alcarria, R., de Andrés, D. M., de la Cruz, M. N., Calero, R., Iglesias, S., & Lopez, M. (2015). An IoT based reference architecture for smart water management processes. *J. Wirel. Mob. Networks Ubiquitous Comput. Dependable Appl.*, 6(1), 4-23.

9. Rosegrant, M.W., Ewing, M., Yohe, G., Burton, I., Saleemul, H. and Valmonte-Santos, R. (2008). *Climate change and agriculture: Threats and opportunities*. Verlag nicht ermittelbar.

10. Saari, U. A., Baumgartner, R. J., & Mäkinen, S. J. (2017). Eco-friendly brands to drive sustainable development: replication and extension of the brand experience scale in a cross-national context. *Sustainability*, 9(7), 1286.

Андрушко Р.П., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ

Документообіг в системі бізнесу матеріалізує процеси збирання, перетворення, зберігання інформації, а також забезпечує ефективність управління та прийняття рішень і контроль за їх виконанням.

Електронний документообіг (ЕДО) - це обмін інформацією, документами та даними між організаціями за допомогою електронних засобів зберігання, передачі та обробки даних. Тобто, це сукупність інформації, яка створюється та циркулює на підприємстві чи поступає ззовні і за її межі.

Іншими словами, електронний документообіг (обіг електронних документів) – це сукупність процесів створення, оброблення, редагування, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [1].

Ключовою ознакою електронного документообігу має стати факт створення електронних документів замість паперових.

Отже, впровадження інтегрованої системи електронного документообігу в сучасному бізнесі, як елемента електронного урядування є надзвичайно важливою.

Електронний документообіг в бізнесу включає зовнішні та внутрішні документи. На відміну від внутрішнього, зовнішній електронний документообіг забезпечує можливість обмінюватися юридично значущими документами з партнерами та контрагентами.

Сучасний сервіс документообігу має забезпечувати можливість інтеграції з обліковою системою користувача, завантаження чи створення документів, підтримку різних форматів електронних документів.

Загальні питання електронного документообігу на підприємствах регулюються низкою законодавчих актів.

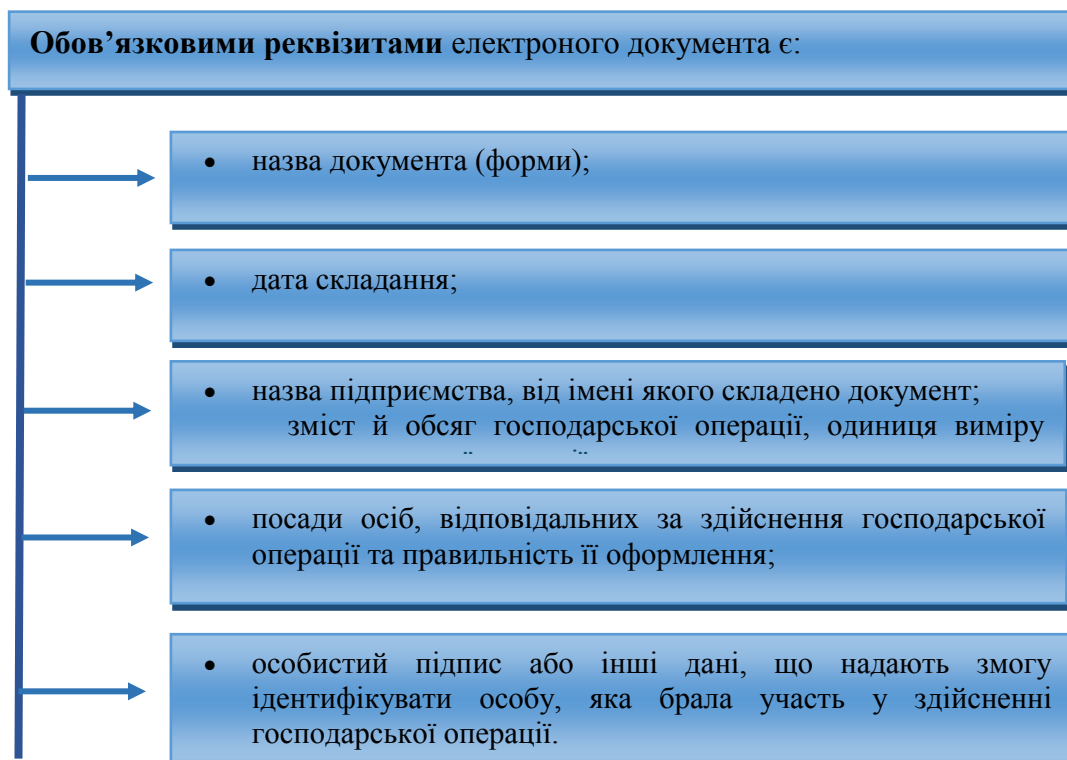
Так у ст. 7 Закону №851 визначено, що копією електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством [2]. У статті 9 п.6 Закону України №996 [3] зазначено, що підприємство зобов'язане виготовити копії документів за свій рахунок.

При цьому під електронним документом розуміють документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа (рис. 1.).

Електронний документ завершується накладанням цифрового підпису, який є обов'язковим реквізитом і використовується фізичними та юридичними особами - суб'єктами електронного документообігу для ідентифікації підпису та підтвердження цілісності даних в електронній формі.

Слід зазначити, що Закон України «Про електронний цифровий підпис» № 852 втратив чинність, а з 07.11.2018 р. діє Закон України «Про електронні довірчі послуги» (далі – Закон №2155). Одним з найважливіших положень Закону № 2155 є взаємне визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів та електронних підписів [4].

Даний Закон запровадив такі механізми: електронна ідентифікація; електронний підпис; електронна печатка; електронна позначка часу; реєстрована електронна доставка, тощо.

Рис. 1. Обов'язкові реквізити електронного документа.

Згідно з ч.2 ст. 22 Закону № 2155 ідентифікація фізичної особи, яка звернулася за отриманням послуги формування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа, здійснюється за умови її особистої присутності за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи, відповідно до законодавства.

Крім того, запроваджується адміністративна послуга щодо включення юридичних та фізичних осіб - підприємців, які мають намір надавати електронні довірчі послуги (ЕДП), до Довірчого списку, а також встановлюється порядок ведення такого списку. Також, визначається процедура незалежної оцінки відповідності для ЕДП та можливість використання зазначеними особами у своїй діяльності як національних, так і міжнародних стандартів.

Висновки. Основні переваги електронного документообігу для сучасного бізнесу – це зменшення масиву інформації, швидкості та ефективності їх обробки, оперативності отримання даних.

Сучасний сервіс документообігу має забезпечувати можливість інтеграції з обліковою системою користувача, завантаження чи створення документів, підтримку різних форматів електронних документів.

Для організації внутрішнього електронного документообігу підприємству достатньо придбати спеціальне програмне забезпечення для генерації електронних підписів. Але це не виключає виникнення проблем через ймовірність несанкціонованого доступу до інформації, некваліфікованих дій користувачів, технічних неполадок та вірусів, що руйнують систему.

Бібліографічний список

1. Денисенко О. Електронний документообіг: від створення до зберігання документів підприємства, 2019. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3776robotazelektronnimidokumentami>.
2. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003р. N 851-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/851-15>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Закон України №2164-VIII зі змінами, внесеними 05 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
4. Про електронні довірчі послуги. Закон України від 05.10.2017 р. №2155-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

Авраменко В.Д., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня, V курс
Державний податковий університет

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема дослідження системи внутрішнього документообігу організації має високу актуальність в сучасному світі. Розвиток інформаційних технологій та поширення електронних засобів обміну документами в організаціях призвели до значних змін у внутрішньому документообігу. Однак, багато організацій ще не дотримуються сучасних стандартів та норм у сфері внутрішнього документообігу, що призводить до втрат часу, збільшення витрат та зниження

ефективності роботи. Оптимізація системи внутрішнього документообігу організації є ключовим фактором для підвищення ефективності та забезпечення якості діяльності. Оптимізація документообігу в організації означає, що всі процеси обробки документів будуть більш раціональними та швидкими, та що вони будуть проводитись відповідно до сучасних стандартів та норм. Це, в свою чергу, дозволить ефективніше виконувати роботу, уникати помилок та витрат часу, що призведе до підвищення якості діяльності організації та зменшення витрат. Оптимізація системи внутрішнього документообігу є особливо важливою в умовах, коли організація має декілька відділів, що працюють з документами, та коли документообіг є складним та багатоступеневим. При цьому, важливо пам'ятати, що оптимізація системи внутрішнього документообігу - це не одноразовий процес, а постійна робота над вдосконаленням та покращенням.

Оптимізація системи внутрішнього документообігу є важливим елементом для підвищення ефективності та забезпечення якості діяльності організації. Внутрішній документообіг - це процес обробки, обміну та зберігання документів в межах організації, що є невід'ємною частиною бізнес-процесів. На сьогоднішній день, із зростанням кількості документів, які обробляються в організаціях, дедалі більшої важливості набуває оптимізація процесу внутрішнього документообігу. Для оптимізації системи внутрішнього документообігу використовуються різноманітні методи та інструменти. Одним з них є використання електронних документів та електронних підписів, що дозволяє значно прискорити процес обробки документів та зменшити кількість помилок при їх обробці. Також, для оптимізації системи внутрішнього документообігу використовуються спеціальні програмні засоби для автоматизації процесів створення, обробки та зберігання документів. Переваги оптимізації системи внутрішнього документообігу для організації є очевидними. По-перше, оптимізація дозволяє підвищити швидкість проходження документів в системі, що зменшує час очікування відповіді та збільшує продуктивність працівників. По-друге, оптимізація дозволяє зменшити кількість помилок та збільшити точність виконання завдань, що позитивно впливає на якість роботи організації та підвищує рівень задоволеності клієнтів та партнерів. Оптимізація системи внутрішнього документообігу також забезпечує збереження та зручний доступ до всіх

документів організації. Це дозволяє зменшити кількість втрачених документів та зберегти час на пошук необхідних документів. Також, оптимізована система документообігу забезпечує захист конфіденційної інформації та збереження даних від несанкціонованого доступу. Ще однією важливою перевагою оптимізації системи внутрішнього документообігу є підвищення контролю над діяльністю організації. Завдяки оптимізації процесу внутрішнього документообігу, керівництво може в режимі реального часу відслідковувати рух документів та контролювати їх обробку. Проте, для успішної оптимізації системи внутрішнього документообігу необхідно враховувати ряд чинників, які можуть вплинути на результат. Зокрема, потрібно визначити чіткий алгоритм роботи з документами, врахувати особливості бізнес-процесів організації, а також використовувати відповідні програмні засоби та технології. Отже, оптимізація системи внутрішнього документообігу є важливим елементом для підвищення ефективності та забезпечення якості діяльності організації. Використання електронних документів та програмних засобів для автоматизації процесів створення, обробки та зберігання документів.

Оптимізація системи внутрішнього документообігу є важливим елементом для підвищення ефективності та забезпечення якості діяльності організації. Ефективна система внутрішнього документообігу забезпечує збереження та зручний доступ до всіх документів організації, підвищує контроль над діяльністю та забезпечує захист конфіденційної інформації. Для успішної оптимізації системи внутрішнього документообігу необхідно враховувати особливості бізнес-процесів організації та використовувати відповідні програмні засоби та технології. Використання електронних документів та програмних засобів для автоматизації процесів створення, обробки та зберігання документів дозволяє ефективно оптимізувати систему внутрішнього документообігу.

Балацька В. А., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,

Державний податковий університет

Ключка О. В., к. е. н., доцент

Державний податковий університет

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ: ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Сучасним трендом соціально-економічного розвитку, який ґрунтується на обробці інформації є цифровізація економіки та економічні інновації виражені через криптовалюти. Ці процеси економіки є каталізатором, через який відображається стан фінансової безпеки держави та інші інноваційні процеси. Нові сегменти фінансового ринку розвиваються стихійно й потребують створення чітких правил і механізмів функціонування, стандартизованого підходу до систематизації різних типів цифрових інструментів, але цього не стається через відсутність загальноприйнятої в світі термінології – міжнародного уніфікованого визначення криптоактивів, критовалют, цифрових та віртуальних активів. Функціонування криптовалюти є звичайним явищем, і з часом стало можливо визначити їх переваги та недоліки, ризики використання.

Дана тема є актуальною, оскільки це є новою ерою в історії людства, і в європейських країнах криптовалюти офіційно є легалізованими та надано їй певний правовий статус.

Дослідженням терміну «криптоактив» та характеристики його видів, відмінностей між криптовалютою та електронними грошима, здійснення аналізу ринку криптовалют за рейтингом, окреслення основних його переваг та вивчення недоліків на сучасному етапі розвитку віртуального фінансового ринку здійснювали у своїх працях Дацків А. Т., Теслюк Н. П., Жулин О. В., Назаренко Я. Я., Куїмова А. В. тощо.

Криптовалюта – це цифрові активи, які обмінюються в Інтернеті на таких біржах, як Coinbase (найбільша криптобіржа США) та Gemini, або через онлайн-брокерів, таких як Robinhood і SoFi Invest. Криптовалюта на сьогодні багатьом відоме поняття, особливо один із її видів – біткоїн (Bitcoin – часто пишуть аббревіатуру латинськими буквами BTC), оскільки він є першим і

найпопулярнішим видом криптовалюти за ринковою капіталізацією, її було створено у 2009 році з подальшим створенням понад 7700 інших видів криптовалюти (наприклад, ethereum, tether або навіть dogecoin, який спочатку мав усі ознаки жарту, а зараз належить до 10 найбільших криптовалют світу). Хоча деякі люди інвестують, лише маючи на меті спекулятивні цілі, інші дивляться на криптовалюту як на спосіб збереження вартості або захист від інфляції [1].

Найбільшого поширення набули такі як Bitcoin, BitcoinCash, Ethereum, Litecoin та інші. Деякі країни забороняють використання цифрових валют на своїй території, інші ставляться до них сприятливо та розглядають можливість включення криптоконверсій в національну банківську систему. Основні види криптовалют відображено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Характеристика основних видів криптовалют

№ з/п	Назва	Характеристика
1.	Bitcoin (BTC)	Найпоширеніша криптовалюта, яка займає більшу частину крипторинку
2.	Ethereum(ETH)	Валюта заснована на технології блокчейну та смарт-контакту, в основі якого лежить алгоритм, що дозволяє автоматично виконувати умови передбачені договором
3.	Bitcoin Cash (BCH)	Одне з відгалужень біткоіна, що відрізняється підвищеною швидкістю транзакцій.
4.	Ripple (XRP)	Валюта яка може здійснювати всі види фінансових операцій, проводить обмін будь-яких валют без конверсії
5.	Tether (USDT)	Монета вартість якої є незмінною і дорівнює одному долару.
6.	Bitcoin SV (BSV)	Відгалуження Bitcoin Cash, яке дозволяє проводити транзакції ще швидше
7.	Binance coin (BNB)	Валюта, що працює на технології розумного контакту
8.	Litecoin (LTC)	Монета створена, як альтернатива біткоіну
9.	EOS	Працює як майданчик для розробки додатків, приділяючи велику увагу безпеці проведення операцій
10.	Dash (DASH)	Сприяє підвищеній конфіденційності операцій

Джерело: розроблено автором за даними [1].

Поточний рік розпочався з того, що відомі міжнародні компанії почали активно приймати інвестиційні стратегії, зручні для розвитку й нарощування криптовалюти, тому біткоін стає дедалі популярнішим вкладенням серед таких компаній. Водночас найвідоміший у світі виробник електромобілів і рішень для зберігання електричної енергії Tesla в цей самий період також проінвестував у

біткоїни 1,5 млрд дол. США для «більшої гнучкості в подальшій диверсифікації та збільшення прибутку від грошових коштів».

Із розвитком цифрових технологій та запровадженням електронних платежів криптовалюта й технології блокчейну змінюють парадигму валютної емісії. Така геополітична децентралізація неминуче призведе до зміни державного ландшафту з єдиним економічним ринком цифрових споживачів, поглиблення публічно-приватного партнерства, нової фінансової моделі та нових методів фінансування. Крім того, переваги та недоліки криптовалют в Україні відображено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки криптовалют

Переваги	Недоліки
Відкритий код криптовалюти	Відсутність гарантій збереження електронних гаманців
Відсутність гарантій збереження електронних гаманців	Небезпека втрати ключа до криптовалюти
Відсутність інфляції	Нестабільність курсу криптовалюти
Анонімність користування	Залежність курсу від попиту
Децентралізація	Можливі негативні дії з боку національних регуляторів
Відсутність комісії	Втручання хакерів
Рівні умови використання між користувачами	Проблематичність повернення у разі помилкового переводу валюти
Незалежність від економіки держав	Недовіра користувачів
Захищеність даних від зовнішніх загроз	

Джерело: розроблено автором за даними [2,3].

Незважаючи на великий попит на фінансовому ринку криптовалют, все одно виникають тривожні питання щодо їх існування, а тому в майбутньому може опинитися на порозі криптовалютної кризи, у зв'язку з тим, що операції пов'язані з електронними грошима потребують великої кількості електроенергії.

Криптовалюти мають значний вплив на фінансовий ринок, особливо на останні роки, коли їх популярність і ціна стрімко зросли. Нижче наведено кілька широких категорій впливу, які криптовалюти мають на фінансовий ринок:

– збільшення капіталізації ринку: криптовалюти привернули значну кількість інвестицій, що призвело до значного збільшення капіталізації ринку.

Це викликало зростання інтересу з боку традиційних інвесторів та установ, які раніше були менш зацікавлені у нових технологіях;

– зниження впливу державних регуляторів: криптовалюти надають можливість інвесторам та користувачам обходити банки, правила та регуляції державних органів, що знижує вплив держав на фінансовий ринок. Це може мати як позитивні, так і негативні наслідки;

– надійність і безпека: криптовалюти є безпечними та надійними, оскільки їх транзакції забезпечуються криптографією. Це може підвищити довіру інвесторів до ринку в цілому та допомогти залучати нових учасників;

– необхідність регулювання: розширення криптовалютного ринку призвело до потреби в його регулюванні. Це вимагає створення нових правил та нормативів, які можуть вплинути на спосіб, яким працює ринок та його учасники;

– ризики: криптовалюти мають певні ризики, зокрема високу волатильність ціни та можливість шахрайства.

Отже, криптовалюта є напрямом розвитку фінансової складової нашої держави та веде до активної трансформації.

При цьому питання її впливу на фінансову складову нашої держави є одним із суттєвих у проблематиці криптовалют, що визначає головні перешкоди у їхньому розвитку та поширенні. Нашому урядові є над чим працювати в даній сфері, а саме законодавчо врегулювати поширення та проведення таких операцій, задля уникнення «чорного» ринку та процесів «відмивання» грошей.

Список використаних джерел:

1. Сайт криптовалют URL: <https://coinmarketcap.com/>.
2. Офіційний сайт ЛІГА-ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FZ002525>.
3. Офіційний сайт аналітичного порталу Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/02/05/infografika/finansy/top-10-najpopulyarnishyx-kryptovalyut-sviti>.

Борисенко Д.А., здобувач вищої освіти першого
Бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет
Шепиленко В.Ю.

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Використання блокчейн технологій є однією з найбільш інноваційних та перспективних тенденцій у сфері фінансових послуг. Відкритий та децентралізований характер блокчейну дає змогу зменшити витрати на транзакції та забезпечити більшу безпеку та прозорість у фінансових операціях. У даному контексті, використання блокчейн технологій в фінансовій системі України та країн V-4 може принести значні переваги, але також створити виклики та ризики, які потрібно розглянути та вирішити.

Фінансова система України набуває європейський стандарт у 21 столітті. Інновації можуть змінювати напрямок фінансового розвитку та вирішувати проблеми централізованої світової банківської системи. Стабільність у фінансовому секторі є важливою передумовою для економічного піднесення та збільшення соціального добробуту країни. Фундаментальна ідея блокчейн-технологій полягає в поліпшенні безпечної та децентралізованої грошової системи. Блокчейн-технології особливо важливі в умовах політичної та економічної нестабільності [1].

Блокчейн-технологія є системою електронного реєстру, що зберігає та передає дані у безпечному та децентралізованому форматі. Блокчейн дозволяє ефективно здійснювати грошові транзакції без посередників. Транзакції у блокчейні зберігаються у вигляді блоків, які ланцюжком з'єднуються, інформація в них захищена шифруванням та не може бути змінена без попередньої згоди всіх учасників мережі. Блокчейн забезпечує безпеку, прозорість та швидкість грошових операцій. Ця технологія дозволяє економити на комісійних витратах та економічно стимулює розвиток фінансових послуг та інновацій [3].

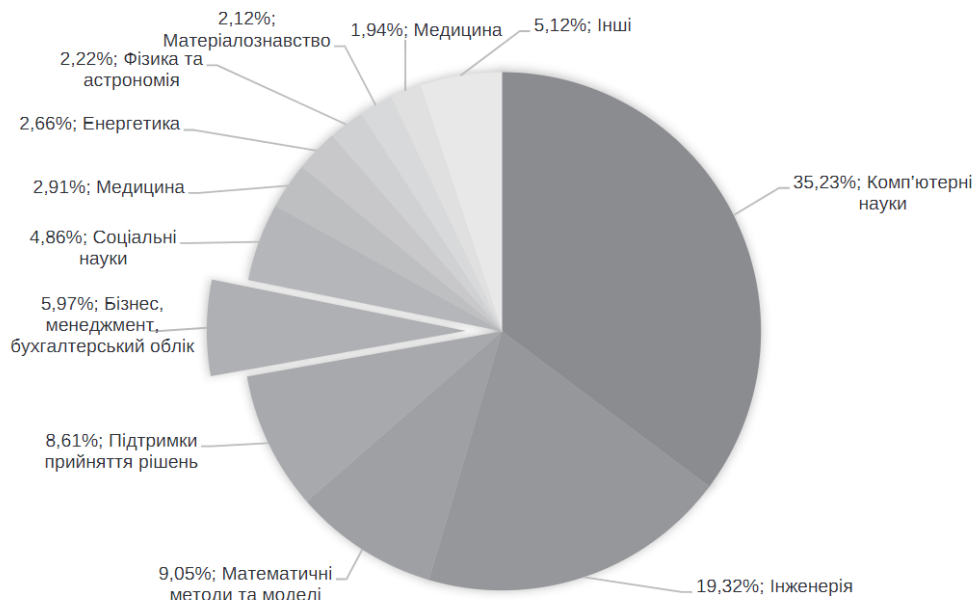
Блокчейн технологія стала популярною в банківській галузі, що дає споживачам та підприємствам можливість здійснювати міжнародні платежі

швидко та з меншими витратами. Використання блокчейну у банківських операціях дозволяє уникнути дорогих комісійних витрат та конвертації валют, що робить його конкурентоспроможним у порівнянні з криптовалютами. Блокчейн забезпечує високий рівень безпеки, оскільки інформація в ньому захищена шифруванням та може бути оновлена онлайн завдяки децентралізованій мережі на багатьох пристроях. Компанії в усьому світі використовують блокчейн для внутрішніх цілей та у своїх платіжних процесах, що підвищує ефективність їхньої роботи та зменшує ризик помилок та шахрайства. [2].

Дана технологія має величезний потенціал та стає все більш популярною серед бізнесу, оскільки надає багато можливостей. Навіть на ранньому етапі розвитку технології, блокчейн став великим ринком. Перспективні блокчейн стартапи збирають сотні мільйонів доларів інвестицій, що свідчить про високий рівень довіри до технології.

Використання технології блокчейн змінює різні галузі, що свідчить про нову еру в цифровій економіці, і відкриває широкі можливості для подальшого розвитку (рис.1) [2].

Рис. 1 - Сфери використання технології блокчейн

Використання блокчейн технологій в фінансовій системі є однією з найбільш перспективних областей застосування цієї технології в Україні та країнах V-4. Блокчейн може бути використаний для покращення ефективності

та безпеки операцій з криптовалютами, міжбанківських транзакцій та інших фінансових послуг.

Відсутність регуляторної рамки - перешкода для розгортання блокчейн-рішень. Блокчейн-технології повинні бути стійкими до кібератак і відповідати вимогам безпеки. Швидкість обробки транзакцій повинна бути на високому рівні для комерційних цілей. Блокчейн-рішення повинні бути легко інтегровані з існуючими фінансовими системами для безперервної роботи.

Використання блокчейн-технології в фінансовій системі має виклики, такі як нестабільність криптовалютного ринку, недостатня регулятивна база та кіберзагрози [4]. Для забезпечення безпеки та стабільності необхідно розвивати регулятивну базу та стандарти. Технологія блокчейн має потенціал для використання в різних сферах людської діяльності, але потребує ретельної оцінки її можливих загроз та слабкі сторін. Перед впровадженням блокчейн-технології необхідно ретельно проаналізувати її можливі переваги та ризики.

Їхнє використання має значний потенціал для розвитку фінансової системи України та країн V-4. Для успішної інтеграції технології потрібно розробити та застосовувати адекватну регулятивну базу та забезпечити безпеку використання блокчейн рішень в фінансових послугах [5].

Висновок: застосування блокчейн технологій в фінансовій системі країн V-4 може покращити ефективність та безпеку операцій, знизити витрати та збільшити доступність фінансових послуг. Недостатня регулятивна база та потенційні кіберзагрози є викликами, з якими стикається використання блокчейн технологій в фінансовій системі. Для забезпечення безпеки та стабільності використання технологій блокчейн потрібно сприяти розвитку регулятивної бази та стандартів, а також врахувати особливості фінансової системи. Для максимізації переваг використання блокчейн технологій в фінансовій системі, необхідно забезпечити їх відповідність законодавчим та регуляторним вимогам, стійкість до кібератак, високу швидкість обробки транзакцій та легку інтеграцію з існуючими фінансовими системами.

Список використаних джерел:

1. Церуш, К. В. (2019). Впровадження блокчейн-технологій в трансформаційній фінансовій системі України. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7496/1/zbirnyk_tez_3-4_10_19_31.pdf

2. Балазюк, О., & Пилявець, В. (2022). Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. Економіка та суспільство, (43). URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1701/1636>

3. Дудинець, Л. А. (2018). Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/149.pdf>

4. Кисільова, І. Ю., & Іпатько, М. І. (2021, May). Технологія блокчейн у фінансовій сфері. In The 9th International scientific and practical conference “World science: problems, prospects and innovations”(May 19-21, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. 678 p. (p. 324). URL: <http://old.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2021/01/world-science-problems-prospects-and-innovations-19-21.05.21.pdf#page=324>

5. Доценко, О. В. (2019). Аналіз впровадження технології блокчейн в фінансовій сфері України. ББК 72я431 ISSN 2522-932X, 40. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28619/1/Збірник%2034%20%20%20частина.pdf#page=40>

Бурка Б. В., здобувач вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЗАЛЕЖНІСТЬ МІЖ КРОСКУРСАМИ КИТАЙСЬКОГО ЮАНЯ ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ДОЛАРА ДО ГРИВНІ: ДИСТРИБУТИВНО-ЛАГОВІ ТА АВТОРЕГРЕСІЙНІ МОДЕЛІ

В останні роки все чіткішим є вплив економічного суперництва Китаю та США на інших учасників світового ринку. Метою даної роботи є дослідження наслідків економічної поляризації та суперництва між цими країнами за допомогою крос курсу валют. Дослідження базується на такій гіпотезі: оскільки основним економічним суперником Китаю на даний момент є Америка і навпаки, їхні дії на валютному ринку мають залежати одна від одної.

Для дослідження залежностей між фінансовими показниками доцільно застосовувати методи економетричного аналізу, як, наприклад, для депозитів [1], інфляції [2], економічного зростання [3], експорту [4] та монетарної політики [5].

Для дослідження обрано такі вхідні дані: курс китайського юаня до гривні та курс американського долара до гривні за останній місяць [6]. Спершу потрібно визначити що саме в нашому випадку буде екзогенною, а що

ендогенною змінною. В результаті дослідження вдалося виявити, що на роль ендогенної змінної (y) краще підходить китайський юань, а на роль екзогенної (x) американський долар. Це означає, що, в даному випадку, США диктує так звані “умови гри”, тобто Китай реагує на валютну політику свого економічного конкурента, а не навпаки. Оскільки для дослідження були обрані дані із значною частотою моніторингу висунуто гіпотезу краще за все перевіряти за допомогою моделей, що враховують часовий лаг.

Для початку варто побудувати дистрибутивно-лагову модель. Отже, в моєму випадку, така модель враховуватиме вплив двох попередніх періодів. В даному випадку коефіцієнт детермінації становить 0,625, що означає, що 62,5% варіації аналізованої ознаки зумовлена включеними в дану модель факторами. Рівняння та всі його члени пройшли перевірку на адекватність. Саме рівняння має вигляд: $3,7 + 0,014x_t + 0,016x_{t-1} + 0,0136x_{t-2}$. Це рівняння свідчить про те, що якщо в поточному періоді курс долара до гривні зросте на 10 гривень, то курс юаня до гривні зросте на 14 копійок. Якщо така зміна відбулася в минулому періоді, то на 16 копійок, і якщо в позаминулому, то на 13 копійок.

Короткостроковий мультиплікатор становить 0,014. Довгостроковий мультиплікатор 0,0436. Стандартизовані коефіцієнти мають наступний вигляд: $B_0^* = 32,11\%$, $B_1^* = 36,69\%$, $B_2^* = 31,20\%$. Отже 32,11% зміни відбувається в поточному періоді, 36,69% в минулому та 31,20% в позаминулому. Вплив усіх аналізованих періодів на зміну курсу юаня до гривні є практично однаковим та приблизно дорівнює 1/3.

Наступним кроком буде побудова моделі Койка. Ця модель передбачає поступове згасання впливу лагових періодів на аналізовану величину. Для моделі коефіцієнт $R^2 = 0,816$, що свідчить про те, що 81,6% варіації аналізованої ознаки зумовлена включеними в дану модель факторами.

$$\alpha(1-\lambda) = 0,937; b_0 = 0,0195; \lambda = 0,6882; \alpha = 3,0066$$

Короткостроковий мультиплікатор показує вплив екзогенної змінної на ендогенну змінну в поточному періоді, та дорівнює $b_0 = 0,0195$, а довгостроковий мультиплікатор показує сумарний вплив екзогенної змінної на ендогенну змінну за всі аналізовані періоди, та дорівнює $= 0,0625$. Стандартизовані коефіцієнти мають вигляд: $B_0^* = 31,17\%$, $B_1^* = 21,45\%$, $B_2^* = 14,77\%$, $B_3^* = 10,16\%$, $B_4^* = 7,00\%$, $B_5^* = 4,82\%$, $B_6^* = 3,31\%$, $B_7^* = 2,28\%$, $B_8^* = 1,57\%$, $B_9^* = 1,08\%$. Дана модель є точною на 97,61%.

Рівняння моделі має вигляд: $3,0066 + 0,0195x_t + 0,013x_{t-1} + 0,009x_{t-2} + 0,0064x_{t-3} + 0,0044x_{t-4} + 0,003x_{t-5} + 0,0021x_{t-6} + 0,0014x_{t-7} + 0,00098x_{t-8} + 0,00068x_{t-9}$

Далі слід використати підхід Альмон до оцінювання параметрів дистрибутивно-лагової моделі. Всі попередні методи передбачали, що всі часові лаги мають однаковий характер впливу на аналізовану величину. Підхід Альмон допоможе виявити неоднорідний вплив різних часових періодів на курс юаня.

Для того, щоб оцінити параметри дистрибутивно-лагової моделі підходом Альмон потрібно визначитися із кількістю лагових періодів та степенем поліному. Після декількох спроб вдалося дійти висновку про те, що найбільш адекватною буде модель із чотирма часовими лагами. Далі потрібно підібрати поліном, степінь якого не перевищуватиме кількість часових лагів у моделі. Методом підбору вдалося виявити, що для опису досліджуваної залежності найкраще підійде поліном нульового степеню. Моделі побудовані за допомогою поліномів вищого степеню містили неадекватні та статистично незначущі параметри, а то й взагалі сама модель була неадекватною.

Коефіцієнт детермінації в даному випадку становить 0,698, що свідчить про те, що модель описує 69,8% варіації аналізованої ознаки.

$$\alpha = 3,256; \alpha_0 = 0,011; b_0 = b_1 = b_2 = b_3 = b_4 = B = 0,011.$$

Короткостроковий мультиплікатор 0,011. Довгостроковий 0,056. Стандартизовані коефіцієнти однакові. Кожен із них становить 20%.

В даному випадку рівняння буде мати вигляд: $3,256 + 0,011x_t + 0,011x_{t-1} + 0,011x_{t-2} + 0,011x_{t-3} + 0,011x_{t-4}$

Перед формуванням остаточних висновків доцільно побудувати авторегресійну модель. Після побудови декількох авторегресійних моделей, я дійшов наступних висновків:

1. Авторегресійна модель залежності курсу юаня від курсу долара та теоретичного курсу юаня в попередньому періоді не доцільно використовувати для дослідження, адже в даному випадку вільний член рівняння виявився неадекватним;

2. При підстановці в модель замість y_{t-1} інших курсів вона ставала адекватною;

3. Найкращою є авторегресійна модель із врахуванням декількох крос курсів.

Отже для результатів дослідження найкраще використовувати авторегресійну модель залежності курсу юаня до гривні від крос курсів долара, японської єни та євро. Така модель описуватиме 76% коливань та буде адекватною більш ніж на 95%. Всі її параметри також будуть адекватними та статистично значущими. Рівнянням такої моделі буде: $3,15 + 0,012x_1 + 2,54x_2 + 0,026x_3$, де x_1 – це курс долара, x_2 – це курс єни, а x_3 – це курс євро. Отже така авторегресійна модель говорить про те, що найбільший вплив на поточний курс юаня має саме поточний курс єни, далі йде курс євро і аж тоді курс долара.

Китай узгоджує свою валютну політику не лише із США а й Євросоюзом та Японією. Його дії на валютному ринку в більшій мірі є реакцією на дії його економічних конкурентів та союзників.

В першу чергу береться до уваги дії близьких країн-сусідів із значним внеском у світову економіку, далі дії країн-імпортерів продукції та важливих економічних союзників, а далі вже економічних суперників. Проте довгострокова економічна політика Китаю спрямована лише на забезпечення лідируючих позицій у економічній боротьбі із США, про що свідчить відсутність лагових періодів залежності курсу юаня від інших досліджуваних крос курсів валют.

Список використаних джерел:

1. Зомчак Л. М., Рудницька Я. І. Економетричне моделювання залежностей між макроекономічним станом України та обсягами залучених депозитів. Причорноморські економічні студії. 2020. С. 196-200.

2. Зомчак Л. М., Старчевська І. М. Симультаивне моделювання залежності економічного зростання та рівня інфляції України. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2022. №1 (105). С. 78-85.

3. Zomchak L., Starchevska I. Macroeconomic Determinants of Economic Development and Growth in Ukraine: Logistic Regression Analysis. In *Advances in Intelligent Systems, Computer Science and Digital Economics IV*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. Pp. 358-368

4. Vdovyn M., Zomchak L. Export in services of Ukraine: pre-pandemic period, Covid-19 and war. *Věda a perspektivy*. 2022. 8 (15).

5. Zomchak L., Lapinkova A. Key Interest Rate as a Central Banks Tool of the Monetary Policy Influence on Inflation: The Case of Ukraine. *Advances in Intelligent*

Systems, Computer Science and Digital Economics IV . Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. Pp. 369-379

6. Конвертер валют. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/converter/?from=jpy&to=uah>

Гладченко О.В., к.пед.н, доцент
Гринюк Ю.М., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, IV курс
Державний податковий університет

СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ

У сучасному світі розвиток мобільних технологій і додатків є одним з найшвидше висхідних секторів ІТ-індустрії. При цьому користувачі стають все вимогливішими щодо якості та надійності мобільних додатків. Тому забезпечення якості продукту та відповідність його функціональних можливостей вимогам користувачів є особливо важливим у сучасному світі, де розробка мобільних додатків стає все більш популярною. Особливо це стосується додатків для навчання, медичних та банківської сфери, де точність та надійність є критичними аспектами.

Ось декілька разючих статистичних даних щодо використання мобільних додатків:

- 1,96 мільйона додатків доступні для завантаження в Apple App Store та 2,87 мільйона в Google Play Store.
- 49% користувачів відкривають додаток 11 або більше разів щодня.
- Середньостатистичний користувач смартфона відкриває десять додатків кожен день та 30 додатків на місяць.

Однак, якщо додатки мають помилки, вони можуть привести до серйозних наслідків. Згідно зі звітом "Mobile App Quality: Trends and Insights for 2021" від компанії Applause, яка спеціалізується на тестуванні програмного забезпечення, 44% користувачів додатків покидають додатки через недостатню якість або незадовільність їх функціональності. Крім того, звіт показує, що 67% користувачів очікують, що мобільні додатки будуть бездоганно працювати, а 96% бажають, щоб їх додатки працювали швидко та без збоїв [1].

Інший звіт від компанії Perfecto стверджує, що відсоток користувачів, які видаляють додатки через проблеми з їх роботою, зріс з 20% у 2016 році до 34% у 2020 році.

Ці дані показують, що якість мобільних додатків має велике значення для задоволення потреб та очікувань користувачів. Щоб запобігти цьому, створюються системи гарантування якості мобільних додатків. Своєю чергою система гарантування якості мобільних додатків допомагає забезпечити високу якість додатків, знизити ризик негативного впливу на бізнес-процеси.

Взагалі тестування є одним з найважливіших етапів розробки додатків. Це процес, що полягає в перевірці роботи програмного забезпечення на відповідність вимогам та очікуванням користувачів. Для тестування мобільних додатків зазвичай використовують два підходи: ручне тестування та автоматизоване тестування [2].

Ручне тестування дозволяє проводити перевірку функцій та інтерфейсу додатка вручну, з використанням різних сценаріїв та тестових кейсів. Цей підхід є досить ресурсомістким та часовим, адже для проведення тестування необхідно залучати велику кількість людей.

Однак, автоматизоване тестування дозволяє значно ефективніше перевіряти функціональність додатка. Цей підхід передбачає використання спеціальних програм, які можуть проводити тестування автоматично згідно з наперед заданими сценаріями. Це дозволяє знизити час тестування та забезпечити більш точні результати.

Автоматизоване тестування мобільних додатків може охоплювати різні види тестів, такі як модульні, інтеграційні, регресійні, функціональні, тестування безпеки та інші. Зазвичай автоматизоване тестування проводиться на різних рівнях, таких як рівень інтерфейсу користувача, рівень додатка та рівень бази даних.

Наприклад, при тестуванні додатків для навчання, особливу увагу слід звертати на правильність відображення інформації та її коректне розуміння користувачем. Тестування медичних додатків потребує додаткових вимог до точності та надійності відображення інформації, оскільки ці додатки можуть використовуватися для медичних діагнозів та лікування. При тестуванні банківських додатків важливо перевірити безпеку та конфіденційність даних користувачів, а також правильність проведення фінансових транзакцій.

Але водночас, при використанні автоматизованого тестування необхідно пам'ятати про його обмеження. Наприклад, автоматизоване тестування не завжди може замінити ручне тестування, особливо при перевірці нестандартних сценаріїв. Також важливо правильно підібрати інструменти для автоматизованого тестування та розробити якісні тестові сценарії, оскільки інструменти автоматизації тестування мобільних додатків можуть різнитись залежно від типу додатка, який тестується. Існують три основні типи мобільних додатків: нативні, веб-додатки та гібридні [2]. Наприклад, для нативних додатків на iOS можуть використовуватися інструменти, такі як XCTest та Appium, а для додатків на Android – Espresso та UI Automator; для тестування гібридних додатків, які використовують PhoneGap або Apache Cordova, можуть використовуватися інструменти, такі як Appium та Selendroid; для тестування мобільних веб-додатків можна використовувати інструменти, такі як Selenium та Appium зі спеціальними бібліотеками для роботи зі стандартами веброзробки. Інструменти автоматизації тестування мобільних додатків можуть використовуватися як окремо, так і в комбінації з іншими інструментами та технологіями, щоб забезпечити повне тестове покриття.

Отже, система гарантування якості мобільних додатків є важливою для забезпечення успішного випуску додатка та задоволення потреб користувачів. Автоматизоване тестування може значно полегшити процес тестування та допомогти забезпечити високу якість додатка, що є важливим фактором в конкурентній боротьбі на ринку мобільних додатків.

Список використаних джерел

1. APPLAUSE. URL: <https://www.applause.com/blog> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Dorothy Graham, Rex Black, Erik van Veenendaal. Foundations of Software Testing: ISTQB Certification, 4th edition. 2020. 288 с.

Гладченко О.В., к.пед.н., доцент
Орищенко І.К., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ DATABASE SQL ПЛАТФОРМИ AZURE ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах цифрової революції та формування інформаційного суспільства, основною метою якого є створення системи цифрової економіки, актуальність процесів диджиталізації зростає безпрецедентно стрімко. Цифровізація розширює сферу традиційної цифровізації, яка в основному зосереджена на перетворенні інформації в цифрове представлення.

Хоча існує низка визначень диджиталізації, її часто називають технологічним процесом трансформації, який покращує гнучкість, ефективність і швидкість реагування підприємства, одночасно координуючи його операції, стратегію, організаційні бізнес-процеси та ІТ-структури з технологічними досягненнями [1].

Цифрова трансформація призвела до розробки різних підходів до узгодження бізнесу та ІТ, включаючи концепції впровадження технологій, процедури вибору програмного забезпечення або інтеграцію даних та інформації за допомогою інформаційних систем. Однак, щоб впоратися з диджиталізацією, підприємства покладаються на нові перспективи, які дозволяють їм цілісно гармонізувати всі свої стратегії, процеси та операції [2].

Нині маємо велику кількість підприємств, філії яких розташовуються у різних частинах світу, що потребують зберігання великих обсягів даних у структурованому вигляді. Microsoft Azure SQL Databases допоможе вирішити це завдання. Даний сервіс надає можливість зберігати та обробляти реляційні дані, працювати з Big Data і генерувати звітність [3].

Така хмарна платформа надає покупцям можливість обирати, зберігати гігабайти інформації та проводити час в Azure за певну оплату. Користувач має можливість спочатку протестувати цю платформу з малими витратами, а потім вирішити, чи необхідно продовжувати нею користуватися. Автоматичне

резервне копіювання стало перевагою даної служби. Також економить час та фінанси власника бізнесу те, що не потрібно укладати договори.

Microsoft SQL Database надає можливість підтримки гібридної служби Stretch Database, яка переносить дані з локальної машини на хмарний сервер. Такі хмарні платформи можуть знизити використання нових технологій, а отже, і витрати. Те, що інформація зберігається у провайдера, а не у вашій організації, є недоліком. Тому для уникнення витоку інформації потрібно ретельно обирати провайдера.

В залежності від обсягу зберігання даних в Azure SQL є три рівні: базовий, стандартний та преміум рівень. Базовий рівень можна використовувати для програм з малою активністю, які виконують невелику кількість запитів на сервер. Стандартний рівень підтримує як базовий рівень, так і може працювати із середніми потужностями. В такому випадку можна виконувати велику кількість запитів, при цьому час очікування не збільшиться. Преміум рівень може паралельно виконувати багато запитів, тому його використовують для роботи з високопродуктивними потоками введення-виведення.

Проте дана платформа має і певні обмеження. Перше обмеження – розмір бази даних. 2 ГБ – максимальний розмір бази даних для базового рівня. Для стандартного та преміум рівнів максимальні розміри становлять 250 ГБ та 500 ГБ (1024 ГБ) відповідно. Також існує DTU, яка є мірою вимірювання CPU, пам'яті, введення-виведення даних і введення-виведення журналу транзакцій [4]. При збільшенні DTU з'являється більше обчислювальних потужностей.

Оскільки DTU є новою одиницею вимірювання, то не всі розуміють, як правильно та оптимально обчислити кількість DTU необхідну для тієї чи іншої БД. Але є розв'язання цієї проблеми – це Azure SQL Database DTU Calculator. За допомогою цього інструменту можна визначити залежно від навантаження, який рівень слід вибрати.

Поглинаючи CSV-файл інформації з лічильників ресурсів perfmon, інструмент надасть серію графіків, що зображують відсоткове співвідношення часу, протягом якого виміряне споживання ресурсів підходить у межах кожного рівня обслуговування та рівня продуктивності. При зборі інформації для даних операцій, краще зібрати дані з кількох джерел і зробити висновки [5].

Використання Microsoft Azure SQL Databases є актуальним для вирішення багатьох бізнес-завдань. DTU – це штучно введене поняття для позначення навантаження на службу Azure DB, що складається з комбінації CPU, IO та використання пам'яті залежно від рівня, який вам підходить. DTU має низку переваг, але є й недоліки, які можна спростити, використовуючи DTU Calculator та на його основі зробити вибір необхідного рівня.

Список використаних джерел

1. Chung, S. Success in implementing e-commerce: an interstate study of small and medium-sized enterprises. *Journal of Enterprise Information Management*, Volume 21, Issue 5, 2008. P. 468–492.
2. Mokrushina E. Digital Transformation: Digitization of Business Processes. *Elma365*. URL: <https://elma365.com/en/> (дата звернення: 29.03.2023).
3. SQL Azure. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/SQL_Azure (дата звернення: 29.03.2023).
4. How to determine Azure SQL Database Tier. *Toroman Azure tutorials*. URL: <https://toroman.cloud/2017/01/22/> (дата звернення: 29.03.2023).
5. What's in a DTU? URL: <https://www.mssqltips.com/sqlservertip/5571/whats-in-a-dtu-> (дата звернення: 29.03.2023).

Гулевич О.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет

ПЕРЕДУМОВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні усі сфери суспільного життя піддаються цифровим трансформаційним процесам, оскільки сучасна економіка та суспільство вимагають нових стандартів швидкості передачі інформації, стійкості мереж та безпеки даних, автоматизації процесів та підвищення якості життя людей. Цифрові технології застосовуються в різних галузях, таких як медицина, освіта, промисловість, транспорт, енергетика, сільське господарство тощо, щоб забезпечити більш ефективне використання ресурсів та забезпечити розвиток сучасного цифрового суспільства.

За даними The IMD World Digital Competitiveness Ranking у 2019 році Україна посідала 60 місце у рейтингу країн за рівнем цифровізації, між Перу й Аргентиною, тоді як лідерство у розвитку цифрової економіки країни належить Сінгапуру, Швейцарії та країнам Скандинавії [5].

У 2016 році Міністерство економічного розвитку та торгівлі України запропонувало проект «Цифрова адженда України – 2020», який мав на меті стимулювати розвиток цифрової економіки [9]. На основі цього проекту, у 2018 році Кабінет Міністрів України затвердив «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки». Ця концепція передбачала впровадження широкого спектру заходів з метою підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку, залучення інвестицій у сферу цифрових технологій та створення сприятливих умов для розвитку інноваційного середовища в країні [2].

Головною метою Концепції є реалізація прискореного сценарію цифрового розвитку, як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей [2].

Шляхом перетворення Державного агентства з питань електронного урядування України 2 вересня 2019 було створено Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) – центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності – взаємодії мережевих систем базі уніфікованих інтерфейсів або протоколів, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян [3].

Перед собою Мінцифри до 2024 року ставить амбітні, але цілком реальні цілі: «перевести 100 % усіх публічних послуг для громадян та бізнесу онлайн; забезпечити 95 % транспортної інфраструктури, населених пунктів та їхні соціальні об'єкти доступом до високошвидкісного інтернету; навчити 6 млн українців цифрових навичок; підвищити частку ІТ у ВВП країни до 10 %» [4].

«Основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проектів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур, формування потреб у використанні цифрових технологій

громадянами та розвитку відповідних цифрових компетенцій, створення відповідних стимулів та мотивацій для підтримки цифрового підприємництва та цифрової економіки», – зазначає Л. Кльоба [1, С. 3].

Також варто згадати у контексті цифровізації українського економіки Український інститут майбутнього – це незалежний аналітичний центр, який був заснований у 2016 році. Він являє собою спільний проект представників українського бізнесу, політики та громадського сектору [8]. Його представниками було створено цікаву стратегію «Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою», у якій вони обґрунтовують у цифрах і фактах необхідність цифровізації суспільства «як один із головних факторів зростання світової економіки в найближчі 5–10 років» [7]. Окрім очевидних переваг у підвищенні продуктивності, цифрові технології мають безліч непрямих переваг, таких як збереження часу, створення нового попиту на продукти та послуги, підвищення їх якості. Розробники вважають, що цифровізація стане ключовим інструментом для досягнення стратегічної цілі України – збільшення ВВП в 8 разів до 1 трлн доларів у 2030 році та забезпечення комфорту, добробуту та високої якості життя українців на рівні, який перевищує середній рівень в Європі. Зрозуміло, що стратегія розроблялася до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, тому, звичайно, вимагає суттєвих коректив з врахуванням умов сьогодення.

Згідно із стратегією, «цифровізація (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн)» [7].

Це передбачає трансформацію соціальних відносин та взаємодії між людьми через використання цифрових інструментів, таких як Інтернет, кіберсистеми, роботизація, big data, безпаперові технології, 3D-друк, хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні технології, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо.

Поділяємо думку щодо того, що «перехід на цифрові технології – один з найважливіших трендів нашого часу, від успіхів у цьому напрямку безпосередньо залежить конкурентоспроможність наших компаній і всієї

національної економіки. А в контексті трансформації бізнесу всіх рівнів, пов'язаної з пандемією, готовність до переходу на нові сучасні технології і зовсім стає основою виживання на ринку» [6].

Хоча цифровізація має великий потенціал для підвищення ефективності бізнесу та розвитку економіки, досі багато цифрових проектів не принесли очікуваних результатів. Тільки 15% цих проектів вважаються успішними, але вони можуть стати дуже прибутковими, оскільки впровадження цифрових технологій дозволяє збільшити продуктивність праці на 55% та скоротити час до виходу на ринок на 40%.

Цифрова трансформація орієнтується на оптимізацію бізнесу через використання ІТ-рішень та програмного забезпечення, що дозволяє підвищити ефективність діяльності компанії в різних галузях, таких як маркетинг, обслуговування клієнтів, логістика та внутрішні процеси. Цей процес не передбачає створення абсолютно нової бізнес-моделі, а замість цього допомагає компаніям покращити свою роботу шляхом простіших, економічних і надійних варіантів роботи як з клієнтами, так і внутрішніми процесами.

На сайті щоденної онлайн-газети Dsnews, яка є офіційним інтернет-майданчиком видання «Влада та гроші» був представлений Топ-25 українських компаній – лідерів діджиталізації (інформація на 26 квітня 2021 р.). До рейтингу увійшли «як компанії, що спеціалізуються на випуску цифрової продукції і наданні цифрових послуг, так і компанії з різних галузей економіки, які успішно реалізують програми діджиталізації і впроваджують цифрові технології у своїй діяльності»: АВ InBev Efes Україна, BASF, EVO, IDS Bojomi Ukraine, Ikea, Kernel, MAKEUP, Mastercard, Moneyveo, Pufetto, Rozetka, WOG, YASNO, «Агро-Регіон», «Дарниця», «Датагруп», ДІЛА, Інтерпайп, «Київстар», Метінвест Діджитал, Нафтогаз України, Нова Пошта, УкрАВТО, «Укртримекс», Фармак [6].

Наведений перелік компаній – лідерів діджиталізації – яскраво свідчить про те, що цифрова трансформація можлива у будь-якій галузі. За переконанням Л. Кльоби, «основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації, будуть інтегровані, зокрема, в національні, регіональні, галузеві стратегії і програми розвитку» [1, С. 4]

Таким чином, цифровізація не обмежується лише впровадженням цифрових технологій в економіку, але також впливає на державні процеси, спілкування, міжнародну взаємодію та інші аспекти суспільного життя. Цифрова трансформація має багато переваг, серед яких збільшення продуктивності праці, підвищення загального попиту, оптимізація бізнес-процесів та можливість функціонування в умовах пандемії COVID-19, постпандемії та війни. Однак, незважаючи на безліч переваг, цифровізація також має свої недоліки, такі як збільшення структурного безробіття, погіршення соціального клімату та збільшення кіберзлочинності. Для того, щоб зменшити ризики цифрової трансформації, необхідно використовувати правильні інструменти та забезпечувати комплексну взаємодію між різними сферами.

Список використаних джерел

1. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків.– URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6741>.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] / [Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
3. Міністерство цифрової трансформації України. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міністерство_цифрової_трансформації_України
4. Міністерство цифрової трансформації України. Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/ministry>
5. П'ять китів. Де насправді потрібна діджиталізація в Україні. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/pyat-kitov-ukrainskie-industrii-nuzhdayushcheesya-v-didzhitalizacii-50046812.html>
6. Топ-25 лідерів діджиталізації. Режим доступу: <https://www.dsnews.ua/ukr/reitingi/top-25-liderov-didzhitalizacii-26042021-423158>
7. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою [Електронний ресурс] / Валерій Фіщук [та ін.]. Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
8. Український інститут майбутнього. Режим доступу: <https://uifuture.org/pro-institut/>
9. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти цифровізації України до 2020 року». / НІТЕСН office. грудень 2016. 90 с. [Online]. Режим доступу: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

Дегтярьов Ф.Д., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня, V курс
Державний податковий університет

Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент
Державний податковий університет

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІТ КОМПАНІЇ ШЛЯХОМ РОЗРОБКИ ІМІТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Цифрові технології вже на даний час у всіх сферах діяльності людини, не обійшли вони і сферу економіки. Розробка інформаційно-комунікаційних технологій досить процес затратний і потребує фахової підготовки професіоналів як в економіці так і комп'ютерній сфері. Забезпечення інформаційного менеджменту шляхом впровадження інновацій, створення баз даних, програм, впровадження яких дозволить підвищити якість управління інноваційними процесами. Зацікавленість України у збільшенні кількості даних спеціалістів з економіки та інформаційних технологій проявляється, зокрема, у заходах із зовнішнього стимулювання абітурієнтів до вступу у заклади вищої освіти на спеціальності шляхом надання додаткових пільг.

Велика кількість продуктів і послуг широко застосовуються в бізнесі та в економіці. Автоматизуючи процес фахівці просувають та реалізують матеріальні та нематеріальні блага, при цьому раціонально використовуючи виробничі процеси широко застосовуючи їх піднімаючи економіку країни. Зростання популярності ІТ компаній та постійний розвиток технологій призводить до збільшення конкуренції на ринку. Це вимагає від компаній постійного удосконалення своїх стратегій розвитку для досягнення конкурентних переваг.

Імітаційна модель є потужним інструментом для аналізу та розробки стратегій в ІТ компаніях. Вона дозволяє відтворити функціонування компанії та її діяльності в умовах, що їх можна контролювати та змінювати. Це дозволяє розглянути різні варіанти розвитку компанії та їх вплив на її ефективність та рентабельність. Оскільки ІТ компанії стикаються зі складними завданнями в області розробки та впровадження технологій, імітаційна модель дозволить розглянути різні сценарії та прогнозувати їх вплив на компанію, що допоможе

зменшити ризики та покращити результативність її діяльності. Отже, розробка імітаційної моделі діяльності ІТ компанії для визначення стратегії розвитку має велику актуальність, оскільки вона допоможе компанії покращити її конкурентну позицію та досягнути успіху на ринку.

Метою статі є використання імітаційної моделі для аналізу різних варіантів розвитку компанії та їх впливу на її ефективність та рентабельність.

Це дозволить розробити оптимальну стратегію розвитку, яка буде спрямована на досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах. Крім того, метою є визначення ключових факторів успіху ІТ компанії та їх врахування при розробці стратегії розвитку. Це може включати аналіз технологічних тенденцій, конкурентної ситуації на ринку, потреб споживачів, фінансового стану компанії тощо.

Таким чином, завданнями є дослідження та аналіз факторів, які впливають на розвиток ІТ компанії, та розробка оптимальної стратегії, що дозволить досягти успіху на ринку та зберегти конкурентну перевагу.

Ця стаття присвячена визначенню стратегії розвитку ІТ компанії шляхом розробки імітаційної моделі його діяльності. У контексті швидко зростаючого ринку технологій та зростаючої конкуренції, розробка ефективної стратегії є важливою складовою успіху компанії.

У роботі розглядається процес визначення стратегії розвитку ІТ компанії та методи, які можуть бути використані для розробки імітаційної моделі діяльності компанії. Також розглядаються фактори, які необхідно враховувати при визначенні стратегії розвитку, такі як конкурентне середовище, технологічні та економічні тренди, клієнтська база та багато інших.

Виокреслено моменти важливості підтримки співробітників та взаємодії зі стейкхолдерами компанії. Взаємодія з ними допоможе забезпечити підтримку для реалізації стратегії розвитку, а також підвищити рівень довіри до компанії.

Окрім того, зосереджено увагу на важливості моніторингу та аналізу результатів реалізації стратегії розвитку компанії. Моніторинг та аналіз допоможуть вчасно коригувати напрямки розвитку компанії та забезпечити її конкурентну позицію на ринку.

Визначення ефективної стратегії розвитку є важливою задачею для будь-якої ІТ компанії, що має бажання збільшувати свою конкурентну позицію та розвиватися на ринку. Розробка імітаційної моделі діяльності компанії є одним

з ключових інструментів для досягнення цієї мети, оскільки вона дозволяє компанії провести аналіз своєї діяльності та протестувати різні стратегії розвитку, не ризикуючи реальними ресурсами та забезпечуючи зменшення можливих ризиків. Використання імітаційної моделі дозволяє компанії здійснити прогнозування можливих ризиків та успіхів на ринку, тим самим дозволяючи зробити кращі рішення щодо вибору оптимальної стратегії розвитку.

Розробка імітаційної моделі діяльності ІТ компанії є досить актуальною та важливою темою для дослідження, оскільки дозволяє компанії провести аналіз своєї діяльності та протестувати різні стратегії розвитку, не ризикуючи реальними ресурсами. Застосування імітаційної моделі дозволяє компанії зменшити можливі ризики, зробити більш точний прогноз розвитку на ринку та прийняти кращі рішення щодо вибору оптимальної стратегії. Таким чином, дана тема може стати корисною для компаній, що бажають розвиватися в ІТ сфері та планують досягнення успіху на ринку.

Джигора О.М., к.е.н., доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій та глобалізаційних перетворень національна економіка та бізнес-середовище зазнає динамічних змін. Необхідність у діджиталізації обумовлюється прагненням до постійного підвищення рівня своєї конкурентоспроможності, що в свою чергу є передумовою виживання та розвитку бізнес-організацій в умовах неоекономіки.

Удосконалення бізнес-процесів є інструментом управління, підвищення результативності та формування конкурентних переваг підприємства. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, Big Data, бізнес-аналітики, бізнес-планування, що передбачає автоматизацію бізнес-процесів, зростання продуктивності праці, економію поточних витрат, оперативну гнучкість бізнесу.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну засвідчило значну роль цифрової трансформації економіки для забезпечення стійкості та гнучкості української держави в умовах війни. Пріоритетами у вітчизняній політиці цифрових перетворень є формування єдиного цифрового ринку з ЄС та наближення структури цифрового сектору України до вимог нової реальності в умовах війни та післявоєнного періоду.

У сучасних умовах діджиталізація в фінансовій сфері є одним з фундаментальних інструментів боротьби з корупцією. Тільки у 2022 році антикорупційний ефект від діджиталізації становив 19 млрд грн. Міністерство цифрової трансформації України продовжує запускати автоматичні сервіси, які унеможливають будь-які корупційні ризики.

Цифрові інновації стимулюють розвиток цифрової економіки та суспільства, дають можливість застосування розробок у багатьох сферах і призводять до трансформації економіки. У країнах з високим рівнем доходів на душу населення спостерігається тенденція до підвищення рівнів прибутковості секторів економіки, що забезпечують економію коштів унаслідок їх масштабної діджиталізації. Водночас у країнах з рівнем доходів вище середнього збільшення обсягів промислового виробництва, добробуту та зростання чисельності населення призводять до підвищення попиту на використання технологій.

Цифровізацію варто розглядати як один із головних факторів зростання світової економіки в найближчі 5–10 років. Крім прямого підвищення продуктивності, яке отримують компанії від цифрових технологій, є ланцюг непрямих переваг цифровізації, наприклад економія часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, нова якість та цінність.

Проте, військові ризики у форматі цифрової держави, які останнім часом негативно впливають на усі сфери життєдіяльності України є більш суттєвими. Слабкі місця цифровізації проявляються в умовах знищення інфраструктури та блекауту. Це загрожує відрізанням громадян від цифрових послуг і втратою ниток, які пов'язують державу та людей. Війна змушує переосмислювати тактику та стратегію розвитку держави. Саме тому доцільно повернути до державних органів деякі інструменти, які раніше

поглинула цифровізація, а саме: фельд'єгерську пошту та паперовий документообіг.

Окрім того, з метою подальшої цифровізації економіки навіть у період воєнного стану, уряд України спільно з бізнесом насамперед має реалізувати проекти побудови твердої інфраструктури, а саме: розбудувати фіксовану інфраструктуру ШСД до мережі Інтернет, відбудувати інфраструктуру мобільного Інтернету, переважно на територіях, які постраждали від збройної агресії РФ, розбудувати радіоінфраструктуру (LoRaWan тощо) для проектів Інтернету речей, відбудувати інфраструктуру громадського доступу до Wi-Fi у регіонах, які перебувають у деокупації, розбудувати обчислювальну інфраструктуру та створити інфраструктуру кібербезпеки.

Верховна Рада України у жовтні 2022 року ухвалила закон про е-резидентство для іноземних підприємців та креативних лідерів, які мають можливість дистанційно вести свій бізнес в Україні, відкривати банківські рахунки та сплачувати податки на вигідних умовах. У межах щорічної події Tallinn Digital Summit, яка об'єднує лідерів із цифрових країн, міжнародних організацій і приватного сектору для розв'язання найнагальніших питань у сфері під'єднання до цифрового майбутнього, питання захисту цифрових кордонів України в умовах кібервійни розглядали як одне з найважливіших.

Варто відмітити потужну підтримку економіки України шляхом придбання військових облігацій у застосунку «Дія» з отриманням до 16 % гарантованого прибутку. На 25 жовтня 2022 р. українці придбали 70 тис. військових облігацій на майже 70 млн грн, які працюють на перемогу України.

Продовжується тестування програми доступного кредитування «ЄОселя» з пільговими ставками 3 % для чотирьох категорій у застосунку «Дія», що сприятиме отриманню нового житла громадянам, які втратили його через повномасштабне вторгнення РФ, для захисників України, а також для медиків, педагогів, науковців, які працюють у державному та комунальному секторах.

Спостерігається посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам щодо агресії російської федерації проти України, що спрямовано передусім на інформаційно-комунікаційні

системи державних органів України, а також на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури.

Отже, впровадження діджитал-заходів сприятиме подальшій цифровій трансформації економіки задля забезпечення стійкості та інтеграції України до міжнародного цифрового простору на стратегічних засадах. Активізація відповідних процесів має потенціал залучення коштів у межах європейської програми ЄС «Цифрова Європа» та програми фінансування під'єднання вітчизняної магістралі до цифрових глобальних шлюзів і підвищення цифрового потенціалу українських компаній, їх структурної модернізації та, як наслідок, посилення їхньої стійкості в післявоєнний період.

Жеватченко В.С., аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В АГРОБІЗНЕСІ

За умов стрімкого розвитку інноваційних технологій сільськогосподарське виробництво потребує трансформації. Для аграрного бізнесу це безліч можливостей починаючи від швидкого збору та аналізу даних до ухвалення важливих рішень. Цифрифікація сільського господарства вимагає значних змін у виробничому, маркетинговому та логістичних процесах на підприємстві. Отже, впровадження інноваційних технологій вимагає системного підходу.

Розвиток інноваційного потенціалу аграрних підприємств повинен відповідати певним умовам:

1) комп'ютерна грамотність, освіта в сфері ІТ, фінансова забезпеченість, державні програми щодо підтримки цифрових стратегій та державні онлайн платформи цифрового сільського господарства;

2) використання Інтернету, мережеве покриття, мобільних телефонів та соціальних мереж, навички роботи з цифровими технологіями, підтримка культури підприємництва та інновацій до сфери АПК (бізнесінкубатори, хакатони, програми навчання тощо) [1].

Діджитал процеси спонукають впроваджувати цифрові технології в усіх сферах бізнесу. З використанням цифрових технологій господарства агропромислового комплексу отримують:

- перевагу у зв'язках з постачальниками, підрядниками та кінцевими споживачами;
- доступ до інформації щодо можливості найму фахівців своєї справи;
- сформують стратегічні партнерські взаємовідносини;
- доступ до певних освітніх фінансових та юридичних послуг в напрямку підтримки.

Проте існують і проблеми щодо імплементації цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. Сюди віднесемо недосконале покриття мережі, погане освоєння працівниками комп'ютерних програм, відсутність єдиної онлайн платформи, стандартизації та сумісності технологій стосовно обміну даними. Ці всі перелічені чинники стримують можливість аграрних підприємств у застосуванні відповідних додатків. Як висновок, потрібно створити незалежну агроконсалтингову онлайн підтримку яка б вирішувала питання для усіх сторін.

Керівництву підприємства необхідно вдосконалювати комп'ютерну грамотність для усього персоналу. Для цього потрібно надати можливість фахівцям приймати участь в різноманітних програмах навчання. Слід відмітити, що випускники аграрних вищих закладів освіти отримують здебільшого теоретичні знання з цифрових агротехнологій, проте їх необхідно закріплювати на практиці. Для цього рекомендуємо в навчальних закладах впроваджувати цифрові технології як сучасну модель навчання. Багато вчених пропонують використовувати наступні складові: суспільні зв'язки, що включають новини, інформацію про аграрну діяльність, певні форми щодо взаємодії з державними органами, юристами, організаціями; eLearning, де люди можуть отримати або підвищити свій рівень з питань сільського господарства; супроводження проблем виробника від перспективного планування (бізнеспланування) до збуту та реалізації щоденних операцій; супроводження надання консультаційних послуг; використання Web-технологій та мережі Інтернет, так як вони дають унікальні можливості доступу до інформації та реалізації інтерактивного дистанційного навчання і консультування [4, с. 287].

Найбільш оптимальними варіантами для здобуття потрібних навичок стануть онлайн курси, які надають спеціалізовані сайти: EdX, Coursera, Udemy, «Бізнес-інкубатор» та Factor Academy.

Отже, створення системи інформаційної підтримки агровиробників на основі сучасних комп'ютерних та мобільних технологій має ґрунтуватися на комп'ютеризації сільськогосподарських підприємств, навчанні й підвищенні кваліфікації сільськогосподарських працівників, створенні системної бази, а у перспективі – формуванні єдиного інформаційного простору агробізнесу [2].

Великої популярності набув електронний майданчик Marketplace на якому відбувається співпраця без посередників між агровиробниками та споживачами сільськогосподарської продукції. Саме він надає унікальну можливість сільськогосподарським товаровиробникам знайти способи реалізації своєї продукції (послуги), а кінцевим споживачам здійснити покупки онлайн. Даний інтернет ринок набрав великої затребуваності в період карантину та й продовжує розвиватися і сьогодні. Наведемо найбільш поширені інтернет платформи в агробізнесі: Zernotorg.ua, «Відкритий ринок», Prom.ua, Сервіс FreshBot, Koleso.

Основним призначенням онлайн агроринків та електронних додатків є можливість надання усім учасникам ринку прозорої інформації, а також єдиного інструменту впливу на ринкові ціни. Слід відмітити, що створення Marketplace можливо лише завдяки розвитку агротехнологій та агроосвіти. Надіємось, що стрімкий «ривок» діджитал процесу сприятиме й розвитку інноваційного потенціалу аграрних підприємств.

Аграрний бізнес вдало застосовує інноваційні новинки, серед найбільш використовуваних є наступні:

- комплексне управління технікою;
- системний облік палива – установка певних систем, які обліковують витрати на паливо з похибкою max 1%;
- облік виконання робіт - відстеження якості робіт, що виконуються: установка системи контролю починається з оснащення техніки, потім до програмного забезпечення вносять карти і створюють робочі плани агрегатів. Таким чином диспетчер веде облік, контролює швидкість проведення операцій та відстежує порушення;

- точне землеробство – система з допомогою котрої можна заощадити ресурси та підвищити урожайність культур. Встановлення даної системи проводиться почергово: підготовка техніки та обладнання, формування аналітичних даних для побудови завдання (карт), підбір програмного забезпечення та профільних працівників. Уся сільськогосподарська техніка має містити бортові комп'ютери, GPS-трекери, датчики врожаності та вологості. Використовуючи супутникові дані, фахівці складають карти. У той же час, точне землеробство ґрунтується на процесному підході та передбачає не тільки збір даних з певних пристроїв, але й накопичення інформації про всі операції, що відбуваються в сільськогосподарському підприємстві [3, с. 85];

- розумне землеробство, яке являє собою процес застосування інформаційних технологій та технологій Big Data з метою оптимізації складних систем землеробства [2].

Застосування програми Big Data є важливим кроком для системної цифровізації даних, за допомогою якої аграрні підприємства можуть акумулювати важливу інформацію з приводу того як слід провадити виробництво, реалізовувати свої продукти та послуги на ринку. До прикладу аграрні компанії повинні застосовувати Big Data з метою спрощення систематизації даних. Великі дані доцільно застосовувати для прогнозування, але в першу чергу потрібно проводити аналіз результатів виробництва для пошуку шляхів підвищення його ефективності.

Останнім часом все більше обговорюють застосування технології Блокчейн, за допомогою якої споживач має можливість доступу до прозорості і відкритої інформації щодо походження, виробництва, переробки, транспортування продукції, яку він споживає. Використання технології блокчейн у сільському господарстві значною мірою дає змогу покращити відстежуваність будь-якого елемента кінцевого продукту завдяки незмінності та неспотворюваності збережуваних даних, які його характеризують [5, с. 62]. Розроблена науковцями схема застосування блокчейну в ланцюжок постачання харчової продукції від аграрного підприємства і до кінцевого споживача трактує те, що кожен її учасник за потреби має доступ до даних про усіх об'єктів. Особливістю є можливість отримання даних про підприємство, виробника продуктів харчування, перевізника, постачальника, роздрібного продавця та кінцевого споживача. Маючи усю необхідну інформації, її

структурують у блоки, котрі об'єднані разом в одне ціле із застосуванням незмінних криптографічно закодованих ключів.

Такі технології дають можливість контролювати походження, якість, екологічність аграрної сировини та продовольства, а також формують значно вищий рівень довіри до сфери АПК. Проте на даний час інноваційна технологія блокчейн не впроваджена в аграрний бізнес, це пояснюється тим, що аграрії не до кінця розуміють її суть та реальні перспективи. Також вагомим недоліком виступає законодавче регулювання та взаємовідносини між усіма учасниками даного ланцюжка. Окрім недоліків слід виділити і переваги до котрих віднесемо: відмінне заощаджування часу, передбачення майбутніх ризиків та скорочення існуючих, зменшення витрат, контроль над доставкою продукції, зростання прибутку підприємства. Тому в найближчому майбутньому необхідно інформаційно навчати бізнес щодо ефективності впровадження технології блокчейн у виробництво як необхідного елемента інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Відмітимо, що існуючі технології та інформаційні системи цілком задовольняють аграрні підприємства, а впровадження нових слугуватиме важливою передумовою розвитку інноваційного потенціалу. Звичайно, що миттєвого ефекту, як наприклад, зниження витрат або зростання економічної ефективності, підприємство не отримає, проте імплементація сучасних інновацій слугуватиме вдосконаленню управління бізнес-процесами щодо координації менеджменту та ефективного досягненні стратегічних й оперативних цілей господарства.

Список використаних джерел

1. АгроКебети. Смарт-технології в агроменеджменті. URL: <https://blog.agrokebety.com/smarttehnologii-v-agro-menedgmente-ua>
2. Горобець Н. М., Хомякова Д. О., Стариковська Д. О. Перспективи використання цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8521>. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.90](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.90)
3. Горобець Н. М., Чорна І. А. Використання безпілотних літальних апаратів в системі стратегічного управління аграрними підприємствами. *Напрями розвитку ринкової економіки: нові реалії та можливості в умовах інтеграційних процесів* : зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 30 листопада 2019 р. Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 82-85.
4. Коваль І. В. Агроконсалтинг як інструмент підвищення ефективності аграрного сектора та розвитку сільських територій Західного регіону України. *Соц.-*

ек.проблеми сучас.періоду України - Socio-ecological problems of the modern period of Ukraine. 2013. Вип. 6 (104). С. 281-291.

5. Колодій А., Агрес О., Колодій І. Перспективи запровадження систем відстежуваності продукції на основі технології блокчейн як форми модернізації системи управління в аграрному секторі економіки. *Аграрна економіка. 2021. Т. 14. № 1-2. С. 59-66.*

Захаров Д.М., доктор філософії

Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Вплив цифровізації на урбанізацію є значним, оскільки цифрові технології змінюють спосіб управління, проектування та досвіду міст. Цифрові технології сприяють розвитку розумних міст. Через оцифрування міських послуг (транспорт, утилізація відходів, енергетика та управління водними ресурсами) ефективність управління зростає, оскільки всі отримані дані можна оптимізувати та аналізувати в реальному часі. В аналітичному звіті McKinsey Global Institute зазначається, що використання цифрових технологій для покращення ключових показників якості життя в урбанізованому середовищі призводить до зростання на 10-30% [1]. Як було встановлено в дослідженні цифрові технології є важливим фактором в розвитку урбанізаційних процесів. Цифровізація створює нові економічні можливості в містах, що безпосередньо призводить до зростання економіки урбанізованих територій. Також цифрові технології дозволяють урбан дизайнерам і планувальникам створювати більш стійкі та придатні для життя міські середовища. Наприклад, використання інструментів 3D-моделювання та візуалізації може допомогти дизайнерам і планувальникам краще зрозуміти, як різні міські проекти та конфігурації впливатимуть на навколишнє середовище та якість життя громадян. Важливим аспектом в побудові сучасного урбан середовища є digital governance. Цифрові технології дозволяють громадянам активно брати участь у міському плануванні та процесі прийняття рішень. Використовуючи цифрові платформ громадяни можуть залишати відгуки про міські послуги, пропонувати нові ідеї та брати участь у громадських ініціативах.

Однак вплив цифровізації на урбанізацію не завжди є позитивним. Варто розуміти та постійно здійснювати оцінку існуючої соціальної та економічної нерівності, оскільки доступ до цифрових технологій і переваг, які вони приносять, часто обмежені певними верствами суспільства. Крім того, впровадження цифрових технологій може чинити тиск на природні ресурси та екосистеми, якщо ними не керувати ретельно.

В умовах війни та повоєнного відновлення Україна зіштовхується з підвищеним рівнем проблем та викликів. Результати дослідження вказують на значення інвестицій для розвитку. Україна ж має обмежені ресурси для розвитку, зокрема розвитку урбанізованих територій, включаючи фінансові, людські та технічні ресурси. Це може перешкоджати впровадженню нових технологій і реалізації стратегій сталого розвитку урбанізації. Руйнування та окупація створили критичне руйнування інфраструктурі. Урбанізовані території України стикаються зі значним дефіцитом інфраструктури, включаючи транспорт, житло та комунальні послуги. Усунення цих недоліків вимагатиме значних інвестицій та скоординованого планування. Одночасно, Україна все ще стикається з цифровим розривом із значними розбіжностями в доступі до цифрових технологій та Інтернету між міськими та сільськими районами, а також між різними соціально-економічними групами. Попри існуючі проблеми, існує достатня кількість позитивних практик, які вже впроваджені і продемонстрували здатність до побудови сучасної та конкурентоспроможної системи соціально-економічного розвитку. З 2014 року спостерігається поширення та пропагування розумних міських ініціатив. Україна має значний потенціал для розумних міських ініціатив, які використовувати цифрові технології для покращення міських послуг і сприяння сталому розвитку. Найбільші міста України вже декілька років впроваджують системи “розумного міста” щодо покращення транспорту, енергетики та поводження з відходами [2;3;4;5]. Зростаючий технологічний сектор України відкриває значні можливості для економічного зростання урбанізованих територій, що, у свою чергу, може підтримувати ініціативи сталого розвитку міст. При умові забезпечення необхідною інфраструктурою не лише через приватні ініціативи, але і за підтримки державних проєктів та грантів. Сильною стороною України є надання якісних електронних державних послуг. Україна має сильні традиції громадянської активності та участі громади, які можна використати для

просування ініціатив сталого розвитку урбанізації. Саме розвиток цифрових державних послуг дозволив мінімізувати, а в певних секторах уникнути колапсу функціонування держави. Понед 9 млн. грн було виплачено за програмою допомоги для внутрішньо переміщених осіб, при цьому весь процес був повністю оцифрований [6]. Через державний портал електронних послуг було опрацьовано понад 300 тис. заяв про пошкоджене майно [7].

Хоча Україна стикається зі значними проблемами у просуванні сталого розвитку урбанізованих територій, у цій сфері також є значні можливості для інновацій та прогресу. Вирішення цих викликів і використання цих можливостей потребуватимуть спільних зусиль між різними рівнями влади, приватним сектором і громадянським суспільством. Враховуючи тенденції розвитку економіки критично важливо здійснювати цифровізацію економіки та інвестувати в ІКТ сектор.

Цифрові технології можуть підвищити продуктивність праці шляхом оптимізації бізнес-процесів, зниження транзакційних витрат і полегшення доступу до інформації. Це може допомогти підприємствам працювати ефективніше та конкурувати на світових ринках. Також цифрові технології можуть зменшити перешкоди для підприємництва, зменшивши витрати на відкриття та ведення бізнесу. Суттєвою перевагою цифровізації економіки є створення абсолютно нових галузей та категорій робіт, яких раніше не існувало. Наприклад, зростання електронної комерції створило робочі місця в логістиці та виконанні робіт, тоді як зростання мобільних додатків створило робочі місця в розробці програмного забезпечення та дизайні взаємодії з користувачами. Цифрові технології можуть зробити урбанізовані території більш привабливими для інвесторів, надаючи інфраструктуру та послуги, необхідні бізнесу для розвитку. В свою чергу це сприяє розвитку інновацій, надаючи доступ до нових ідей, технологій і бізнес-моделей. Цифрові платформи можуть сприяти співпраці між дослідниками та підприємцями, що веде до розробки нових продуктів і послуг.

Таким чином, цифрові технології вже відіграють важливу роль у підтримці економічного розвитку урбанізованих територій України. Забезпечуючи інфраструктуру, послуги та доступ до інформації, необхідні для посилення цієї галузі, цифрові технології можуть допомогти створити робочі місця, підвищити продуктивність і сприяти інноваціям. Результати дослідження

підтверджують, що потенційно перебудова економіки залежить від якісної та ефективної цифровізації урбанізованих територій.

Список використаних джерел

1. Woetzel, J., Remes, J., Boland, B., Lv, K., Sinha, S., Strube, G., Means, J., Law, J., Cadena, A., & Valerie von der Tann. Smart cities: Digital solutions for a more livable future. McKinsey & Company. 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/smart-cities-digital-solutions-for-a-more-livable-future>.
2. European Week of Regions and Cities. Smart city strategy – the future for Lviv. European Union. 2018. URL: <https://europa.eu/regions-and-cities/smart-city-strategy-future-lviv>.
3. Kyiv Smart City – розумне місто вже сьогодні. Kyiv Smart City. URL: <https://smartcitykyiv.com>.
4. Strizhkova A., Karbovska K. Concept Kharkiv Smart City. Support for entrepreneurship and innovation economy in the EU, Latvia and Ukraine law: I International Intersectoral Conference, 7 Dec. 2018. – Riga, 2018 – P. 55-59.
5. Платформа розвитку міст. Smart-Вінниця: як живе одне з найкомфортніших міст України. 2017. URL: <http://urbanua.org/dosvid/ukrayinski-pryklady/308>.
6. Рік незламності Мінцифри: військові послуги в Дії та інші досягнення міністерства. Державні послуги онлайн. Дія. 2022. URL: <https://diia.gov.ua/news/rik-nezlamnosti-mincifri-vijskovi-poslugi-v-diyi-ta-inshi-top-100-dosyagnen-ministerstva>.
7. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. 2023. URL: <https://2022.thedigital.gov.ua>.

Коверзнев А.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, IV курс
Державний Податковий Університет

Ясенова І. С., к.т.н.
Державний Податковий Університет

ПРОГРАМНИЙ ЗАСІБ КЕРУВАННЯ ЧАСОМ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАДАЧАМИ

Програмний засіб керування часом та управління задачами є незамінним інструментом для ефективної роботи, особливо у сучасному інформаційному суспільстві, де час є одним з найцінніших ресурсів і тому потрібно вміти раціонально використовувати час. Для цього ми будемо розробляти програмний засіб керування часом та управління задачами.

Основною метою програмного засобу керування часом та управління задачами є допомога користувачам у плануванні, організації та виконанні різних завдань. Основні переваги використання програмного засобу керування часом та управління задачами включають:

- Підвищення продуктивності: програмний засіб допомагає користувачам планувати свій час та організувати свої завдання, що дозволяє їм ефективніше працювати та досягати поставлених цілей.

- Зменшення стресу: програмний засіб може допомогти користувачам знизити рівень стресу, оскільки вони можуть бути впевнені в тому, що не забувають ніяких важливих завдань та мають чіткий план на майбутнє.

- Покращення організації: програмний засіб дозволяє користувачам більш ефективно організувати свої завдання та виконувати їх у потрібний час.

Програмний засіб керування часом та управління задачами може бути корисним для будь-якої людини, незалежно від того, чи працює вона на повну ставку, чи має свій бізнес, чи є студентом або навіть домогосподаркою.

Деякі з функцій, які можуть бути включені в програмний засіб керування часом та управління задачами, включають:

- Головне меню – необхідно для швидкого та зручного використання продукту.

Створення нової задачі – функція яка дозволяє створити і записати у базу даних нову задачу, до бази даних потрапляє ID користувача, ID завдання, Тема та опис завдання;

Список завдань – відображає список усіх завдань, які були записані користувачем;

Функція редагування – користувач може обрати одне з записаних в базу даних завдань і змінити задачу;

Функція видалення – потрібна для видалення завдань;

Встановлення таймера – користувач може встановити таймер на конкретну задачу, коли таймер закінчиться, користувачу прийде повідомлення, у якому буде нагадування про закінчення таймера.

Видалення таймера – функція дозволяє видалити таймер з завдання.

Даний проєкт буде спрямований на користувачів Телеграму, бо основні переваги використання програмний засіб керування часом та управління задачами у телеграмі наступні:

Зручність: телеграм бот доступний з будь-якого місця та пристрою, де є доступ до Інтернету, що дозволяє з легкістю стежити за своїм часом, не залежно від того, де ви знаходитесь.

Автоматизація: бот може автоматично додавати події до календаря, нагадувати про важливі події та завдання, що дозволяє зосередитися на важливих завданнях та не забувати про них.

Легкість використання: телеграм боти зазвичай мають простий та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дозволяє легко налаштувати свій тайм-менеджер та користуватися ним без особливих зусиль.

Безпека: використання телеграм бота для управління своїм часом забезпечує високий рівень безпеки, оскільки усі дані передаються зашифровано, що дозволяє уникнути витоку особистої інформації.

Функціональність: телеграм бот може містити різноманітні функції, такі як аналітика використання часу, можливість налаштувати пріоритети завдань, інтеграція з календарем та багато іншого. Це дозволяє користувачеві відстежувати свій час та управляти ним максимально ефективно.

У планах окрім перерахованих функцій, програмний засіб керування часом та управління задачами може мати інші корисні інструменти. Наприклад, можливість налаштування пріоритетів завдань, що дозволяє користувачам

відмітити найважливіші завдання та надати їм перевагу у виконанні. Також, програмний засіб може мати функцію планування проєктів, яка допомагає користувачам планувати та виконувати складні задачі, розбиваючи їх на менші компоненти та надаючи користувачам можливість стежити за прогресом виконання.

Застосування програмного засобу керування часом та управління задачами може бути корисним не тільки для особистого використання, але й для командної роботи. Так, у бізнесі цей інструмент може допомогти керівникам ефективніше планувати та організовувати роботу своїх підлеглих, а також контролювати прогрес виконання проєктів. У навчанні програмний засіб може допомогти студентам краще організовувати свій час та виконувати завдання вчасно.

Загалом, програмний засіб керування часом та управління задачами є потужним інструментом, що допомагає користувачам ефективно організовувати свій час та виконувати завдання вчасно. Цей інструмент може бути корисним для будь-якої людини, яка бажає збільшити свою продуктивність та покращити свою організацію.

Крижанівська Л.І., викладач вищ. катег.
ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Питання діджиталізації операцій з платіжними картками є актуальним.

По-перше, на вітчизняному ринку зростатиме питома вага споживачів інноваційних платіжних послуг у віці від 18 до 24 років. Перевагами, якими керуються ці споживачі, є різноманітні нагороди, знижки, купони, що надаються інтегрованими в телефон платіжними системами [1].

Смартфони, планшети та інші мобільні пристрої становлять лише 3% від усіх угод в США - але 7% серед цієї вікової групи.

По-друге, в Україні має розширюватися впровадження безконтактних платежів, які використовуються вже чотири роки. Згідно з даними MasterCard обсяг транзакцій з використанням безконтактних карток або пристроїв

збільшилася у 1,8 рази. За оцінками MasterCard у світі є понад чотири мільйони торгових точок, які можуть здійснювати безконтактні транзакції [7].

По-третє, в Україні зростатиме роль мобільної комерції. За даними компанії Nokia, у світі зараз близько 4,3 млрд. абонентів і тільки 1,8 млрд. власників банківських рахунків [2]. В Україні вже використовуються передові технології у сфері мобільних платежів (NFC, HCE і QR-коди).

Проте, щоб їх використовувати, необхідні сучасні смартфони та модернізовані POS-термінали.

По-четверте, для розвитку вітчизняного ринку платіжних послуг необхідна зміна програми PayPal «Send only» на програму вищого рівня, що дозволяє клієнтам виконувати більше операцій. Види програм PayPal представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Види програм «PayPal»

Програма	Види операцій	кількість країн, охоплених програмою
Send only	Відправка валютних коштів	138
PayPal Zero	введення і виведення валютних коштів	58
Send-Receive Withdrawal (SRW)	PayPal Zero та можливість тримати на рахунку PayPal баланс у валюті і за необхідності перераховувати на картку гроші	81
Local Currency	SRW та проведення платежів не лише у іноземній, а й в національній валюті	61

Джерело: розроблено автором на основі [3]

По-п'яте, ширше використання криптовалюти у сфері електронної комерції. Як стверджують експерти, криптовалюта є безпечнішим засобом розрахунків порівняно із традиційними платіжними картками [4].

Підґрунтям цього є застосування технології blockchain. За результатами досліджень компанії FTI Consulting 70% фінансових інститутів вважають, що технологія blockchain позитивно впливатиме на їх бізнес [1].

У теперішній час Україна входить до десяти країн світу за кількістю біткоїн-нодів у всесвітній біткоїн-мережі, лідер за кількістю біткоїн-

бізнесменів. При цьому користувачі заробляють майже 15% від всіх коштів за майнінг, надаючи під біткоін свої обчислювальні потужності. Водночас Україна входить до п'ятірки країн світу за якістю підготовки і кількості ІТ- спеціалістів [5].

Нині ПриватБанк став першим банком в світі, який розробив сервіс з прийому оплати в Bitcoin для інтернет-магазинів. Розплатитися в Bitcoin можна на веб-сайті Allo.ua. Проте поки гроші на рахунок магазину будуть зараховуватися у національній валюті. У наступному році банк планує запустити ще п'ять сервісів на основі Bitcoin.

По-шосте, відбуватиметься зростання використання віртуальних платіжних карток. Принцип їх роботи полягає в тому, що при здійсненні покупки клієнт переказує гроші з основної банківської картки на віртуальну і оплачує товар або послугу [7].

Віртуальна карта приймається у всіх Інтернет-магазинах світу, з її допомогою можна здійснювати будь-які платежі в мережі Інтернет, бронювати готелі, купувати авіаквитки і оплачувати багато інших послуг. Перевагами віртуальних карток порівняно з пластиковими є: негайна доступність після заявки на вступ, ширші можливості використання картки в поєднанні з пластиковими картками, управління закупівлями в інтернет-магазинах і надійність та безпечність онлайн-платежів.

По-сьоме, виникає необхідність посилення безпеки у сфері платежів. Це обумовлюється перш за все інтенсифікацією розвитку FinTech, викликами банкам від нових учасників ринку і Директивою 2 ЄС про регулювання захисту даних і платіжних послуг (General Data Protection Regulation and the EU Payments Services Directive 2 (PSD2) з терміном реалізації від січні 2018 року [3].

Директива PSD2, що акцентує увагу на захисті споживачів і відкритті доступу на ринок новим продавцям платіжних послуг, сприятиме зміцненню безпеки та запобігання шахрайству, встановивши вимоги щодо автентифікації і звітності для всіх гравців. За прикладом міжнародних платіжних систем варто було б зобов'язати всі платіжні системи, що працюють в Україні, резервувати на своїх банківських рахунках певні суми, які покривали б їх зобов'язання [8].

Ширше впровадження інноваційних платіжних послуг в Україні сприятиме інтеграції національного платіжного ринку у міжнародний. Це має ґрунтуватися на зручності, соціалізації, безпечності платіжних послуг.

Отже, підґрунтям інноваційного розвитку вітчизняного ринку платіжних послуг має стати гармонізація стандартів і правил ведення бізнесу із загальноєвропейськими вимогами, що передбачає ліцензування та контроль за діяльністю оферентів послуг. Це сприятиме забезпеченню безпеки і ефективності платіжних послуг.

Список використаних джерел:

1. 70% фінансових інститутів зареєстровані в Blockchain. *PaySpace Magazine*: веб-сайт. URL: <http://psm7.com> (
2. Бочарський К. Небанківські платіжні системи на ринку мікротранзакцій. *Україна фінансова*: веб-сайт. URL: <http://www.ufin.com.ua>
3. Зустріч НБУ з PayPal. *PaySpace Magazine*: веб-сайт. URL: <http://psm7.com>
4. Індекс проникнення FinTech. *PaySpace Magazine*: веб-сайт. URL: <http://psm7.com>
5. Misra A. The confluence of the blockchain and traditional CNP payments. *The Paypers*: веб-сайт. URL: <http://www.thepayers.com>
6. Bitcoin Conference Kiev. *BitcoinConf* : веб-сайт. URL: <http://bitcoinconf.com.ua>(
7. European contactless payments pass 1 bln in 2015 – report. *The Paypers*: веб-сайт. URL: <http://www.thepayers.com>
8. Mersch Y. Challenges of retail payments innovation. *European Central*

Кузьмич В.Б., фаховий молодший бакалавр, III курс
Генсецька О.М., викладач вищої категорії, викладач-методист.

ВСП «Горохівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання діджиталізації податкового адміністрування сьогодні є надзвичайно актуальним і стосується кожного із суб'єктів господарювання та будь-яких учасників економічних і фінансових відносин, адже кожен зацікавлений в оперативності, зручності та зрозумілості отриманої інформації. В умовах воєнного стану цифровізація та перехід до передових технологій є важливим процесом у розвитку оподаткування.

Діджиталізація податкового адміністрування означає його зміну внаслідок широкого використання сучасних технологій, Інтернету та інтелектуальних пристроїв. При виконанні податкових зобов'язань впровадження нових цифрових інструментів, практик та рішень сприяє покращенню обслуговування суб'єктів оподаткування при збереженні показників економічної ефективності та зменшує навантаження на платників податків [3].

Державна податкова служба України розвиває та впроваджує сучасні онлайн-сервіси, що дозволяє спростити процедуру нарахування, декларування та сплати податків і зборів, отримати необхідні консультації. Одним із пріоритетних напрямів роботи ДПС є електронізація процесів оподаткування та забезпечення 100-відсоткової Е-готовності в роботі (E-readiness) контролюючих органів [2]

На вебпорталі Державної податкової служби України працює Е-SERVIS до функціоналу якого входять сервіси:

- Електронний кабінет. Найбільш функціональний електронний сервіс ДПС. В умовах воєнного стану важливість використання кабінету особливо зросла, так як забезпечує дистанційні комунікації з податковими органами. Цей сервіс надає користувачам широкі можливості та дозволяє їм реалізувати свої права та обов'язки у сфері оподаткування в режимі on-line.

Електронний кабінет працює цілодобово, крім часу, необхідного для його технічного обслуговування. Це його головна перевага. Електронний кабінет складається із двох функціональних частин: відкрита (загальнодоступна) та приватна (особистий кабінет). Усі користувачі без використання кваліфікованого електронного підпису (далі - КЕП) мають доступ до відкритої (загальнодоступної) частини Електронного кабінету. Робота у приватній частині електронного кабінету здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису (КЕП), отриманого у Кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг. Персональне автоматизоване робоче місце дозволяє платнику підготувати, заповнити й надіслати податкову звітність в електронному вигляді, а також переглядати дані про стан розрахунків із бюджетом, які містяться у картці особових рахунків [1].

ДПС постійно удосконалює та розширює функціонал Електронного кабінету. Проте, у зв'язку з введенням воєнного стану, режим онлайн Е-кабінету дещо скоротився, сервіс працює з обмеженням часу в робочі дні. Таке запровадження скероване на захист прав платників, збереження та захист баз даних.

- Податкова карта України. За допомогою Інтерактивної податкової карти України будь-який платник може в онлайн режимі у будь-який час без звернення до органів ДПС отримати актуальну податкову інформацію щодо агрегованих показників в частині сплачених сум податкових платежів, нарахованих податкових зобов'язань, сум податкового боргу, надміру сплачених сум та суми платежів, які сплачені та будуть нараховані у наступних періодах. З початку запровадження Інтерактивної податкової карти України її можливостями скористалося понад 140 тис. українців та громадян інших країн. Сервіс набирає популярності не тільки в Україні, а й в Німеччині, Нідерландах, Польщі, Сполучених Штатах Америки.

Інформація надається по Україні та у розрізі регіонів. Користувачі мають можливість ознайомитись зі складовими профілів територіальних громад про: загальні дані та демографію; об'єкти соціальної інфраструктури та економіки; активних платників податків; топ-10 найбільших платників податків; надходження у розрізі кодів класифікації доходів бюджету; сплату податків за видами економічної діяльності; структуру сплати податків; боргові зобов'язання.

На період дії воєнного стану доступ до Інтерактивної податкової карти обмежено.

- Онлайн-навчання. У рубриці розміщено онлайн уроки, інформаційні та презентаційні матеріали, у тому числі, з питань електронних сервісів, які будуть корисними для платників податків. Ресурс «Онлайн навчання» містить презентаційні матеріали та відеоуроки щодо таких напрямків: одноразове (спеціальне) добровільне декларування, РРО, ПРРО, податкові послуги на порталі Дія, довірчі електронні послуги, електронний кабінет, державний реєстр фізичних осіб - платників податків, спрощена система оподаткування, податкова звітність.

- Дізнайся більше про свого бізнес-партнера. Сервіс дає можливість перевіряти у відкритих для загального користування податкових джерелах (базах даних) інформацію відносно будь - якого платника податків, необхідну для укладання господарських відносин з потенційними бізнес - партнерами, та попереджати встановлення ділових відносин з нечесними суб'єктами. Створений для перевірки надійності ділового партнера, зокрема, щодо наявності податкового боргу.

- Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. Інформаційний сервіс, який надає можливість платникам податків отримати відповіді на запитання щодо оподаткування та ознайомитись з нормативно-правовими документами, останніми змінами в законодавстві, діючими ставками податків та зборів, податковим календарем та роз'ясненнями щодо отримання електронних довірчих послуг тощо.

- Сервіс «Пульс». Створений для надання інформації про неправомірні дії чи бездіяльність (можливі корупційні ризики) посадових осіб ДПС та її територіальних органів.

- Кваліфікований надавач електронних послуг. Забезпечує надання послуг електронного цифрового підпису органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям всіх форм власності, іншим суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам

- Електронна звітність. Спеціалізоване клієнтське програмне забезпечення для формування та подання звітності до «Єдиного вікна подання електронної звітності».

- Інформація з реєстрів. Забезпечує доступ до публічних електронних реєстрів.

- Декларування громадян. Сервіс для спрощення процедури декларування доходів для громадян. Сервіс функціонує для: громадян, які зобов'язані декларувати свої доходи; фізичних осіб – підприємців, які перебували на загальній системі оподаткування; осіб, які провадять незалежну професійну діяльність.

- Інформація про максимальні роздрібні ціни. Інформація про максимальні роздрібні ціни виробників та імпортерів підакцизних товарів (продукції).

- Система обліку публічної інформації. Електронна база даних, де фіксується інформація про документи, що містять публічну інформацію. Картка обліку публічної інформації, розпорядником якої є Головне управління ДПС у м. Києві.

- Реєстр індивідуальних податкових консультацій. Ведення єдиної бази індивідуальних податкових консультацій, забезпечення оприлюднення на вебпорталі ДПС реєстру індивідуальних податкових консультацій та його оновлення.

- Контакт-центр. Сервіс містить інформацію щодо процедури отримання інформаційно-довідкових послуг засобами телефонного зв'язку. Платники податків мають можливість отримати інформаційно-довідкові послуги в режимі online зателефонувавши до Контакт-центру ДПС за встановленим номером телефону.

- Для волонтерів. У сервісі є необхідна інформація щодо механізму подачі заяви у паперовій та електронній формах та включення до Реєстру волонтерів. Сервіс містить нормативно-правові акти.

Крім зазначених електронних послуг платник податків може додатково скористатися державним цифровим порталом та мобільним застосунком «Дія».

За рік повномасштабної війни діджиталізація державних послуг в Україні прискорилося і навіть стала основою деяких законодавчих ініціатив. На початку цього року голова Парламентського комітету з питань фінансів, податкової та митної політики разом із Державною податковою службою (ДПС) презентували плани з діджиталізації відомства на 2023 рік [4].

Мета реформи – налагодити партнерські відносини між платниками податків та податковими органами. Податкова цифровізація на 2023 рік містить такі практичні проєкти:

- 1) модернізація контакт-центру ДПС з 1 травня;
- 2) розширення функціоналу е-кабінету платника податків та оновлення його інтерфейсу користувача;
- 3) запуск нового формату спрощеної системи оподаткування "Smart ФОП".

Також планується запровадження **електронного аудиту (Е-аудит)** та створення **електронної системи стеження за обігом** алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин для електронних сигарет (**Е-акциз**). Застосування електронного аудиту дозволить спростити компаніям процес подачі бухгалтерської інформації на запит державних органів або аудиторів.

Без сумнівів, у XXI столітті всі сервіси, у тому числі державні, а особливо податкові, мають переходити в цифровий формат. Новації та цифровізація дозволять посилити ефективність роботи органів державної влади і зберегти їх інституційну спроможність.

Пошук шляхів підвищення рівня дотримання податкового законодавства та боротьби з податковими злочинами є важливими завданнями податкових органів. Діджиталізація сприяє успішному виконанню таких завдань. Тому перед податковою службою України постають сучасні виклики щодо застосування новітніх цифрових технологій у своїй роботі.

Список використаних джерел

1. Наказ Державної податкової адміністрації України від 10.04.2008 № 233 «Про подання електронної податкової звітності»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0320-08#Text>
2. Електронні сервіси. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi>
3. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 4. С. 127-134. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.127>
4. Поляков М. Податкова діджиталізація. Чого чекати бізнесу в 2023 році. *Економічна правда. Інтернет-видання*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/22/698331/>

Войнич Л.Й., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

Лизак М.П., асистент

Львівський національний університет природокористування

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ, ЯК СПОСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Як відомо, всі виробничо-господарські та техніко-технологічні процеси складаються з більш дрібних бізнес-процесів, що слугують первинними елементами функціонування всіх структурних підрозділів підприємства та відповідних змін, які характеризують про те, що підприємств ритмічно функціонує. За значимістю бізнес-процеси поділяють на центри прибутку та центри витрат. В межах основних технологічних процесів відбувається перетворення сировини в продукцію і виникає додаткова вартість, яка й визначає рівень продуктивності як складової економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. За це відповідальні основні підрозділи підприємства як центри формування прибутку. Обслуговуючі підрозділи покликані підтримувати безперебійну роботу основних елементів. У них т. зв. вартість не накопичується, а витрачається. Саме тому їх називають центрами витрат, перед якими ставиться завдання економії ресурсів, що забезпечує зростання економічної ефективності виробничо-господарських процесів за рахунок зниження рівня їх витратомісткості.

Одним із провідних чинників інтенсифікації виробництва в сучасних умовах цифрової трансформації економіки й суспільства закономірно вважається автоматизація всіх процесів, впровадження елементів точного землеробства смартферм, реалізація інноваційно-технологічних проектів. Завдяки якнайширшому застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій, особливо найбільш прогресивних, як-от – мобільні технології, сховища даних, промислові мережі, хмарні обчислення, технології ідентифікації і довіри, VR/AR, штучний інтелект, 3D друк, Digital Twins, IoT платформи, Wearable-технології, сільськогосподарські підприємства отримують можливість приймати рішення на основі масиву даних, які поступають в

режимі реального часу, відносно стану посівів, вологи, поживних елементів, азоту, калію, фосфору, шкідників, ймовірності опадів. При цьому впровадження елементів точного землеробства здійснюється у комплексі із придбанням нової сільськогосподарської техніки, виконанням агротехнологій та у міру готовності фермерів. До таких елементів відносяться: електронні карти полів, точні метеодані, сенсори та датчики, космомоніторинг та інші.

Впровадження технологій смартферм дозволить здійснювати моніторинг поголів'я та управління стадом тварин, забезпечити автономне управління теплицями, вести облік та аналіз витрат в режимі онлайн, що загалом позначиться на підвищенні врожайності і продуктивності праці що в галузі рослинництва, що в галузі тваринництва, зниженні собівартості, покращенні якості продукції та розширенні передумов її експорту.

Для впровадження на сільськогосподарських підприємствах такого типу систем та інших смарт-ІК-технологій важливо налагодити співпрацю з суб'єктами сектора ІКТ та в разі обмеженості фінансового забезпечення для впровадження відповідних проектів – з представниками інвестиційної сфери.

На першому етапі впровадження елементів точного землеробства та смартферм потрібно сформувати мікро цифрову інфраструктуру. Йдеться про забезпечення зв'язком і широкосмуговим доступом до мережі Інтернет, становлення і налаштування відповідного програмного та апаратного забезпечення, підготовку (перекваліфікацію) персоналу.

Тоді, як надалі, сільськогосподарські підприємства мають взяти активну участь у формування так зв. кластерної системи у межах проекту з цифрової трансформації галузі на загал. Йдеться про формування проектної інфраструктури е-АПК, яка може мати централізоване управління (такий підхід потребує створення кластерів та центрів управління процесами цифровізації в галузі), а може розвиватися децентралізовано (по мірі впровадження тих, чи інших ініціатив суб'єктів сільськогосподарського бізнесу).

У будь-якому випадку мова йде про перехід на цифрові відносини і цифрову взаємодію у межах всіх внутрішніх та зовнішніх бізнес-процесів як між сільськогосподарськими підприємствами, так і в кожному елементі вертикальних зв'язків від формування ресурсного забезпечення до вирощування сільськогосподарських культур, виробництва продукції тваринництва, її просування на ринок, переробки, торгово-дистрибуційних

операцій і аж до кінцевого споживача. Потрібно зауважити, що процеси цифровізації вже на тепер достатньо щільно проникають у ті, чи інші функціональні сфери бізнесу, що чи не найбільш яскраво проявилось, до прикладу, у Інтернет-маркетинзі та цифрових комунікаціях, однак в сільському господарстві, особливо на локальному рівні, такі системи лише починають створюватися й впроваджуватися.

На нашу думку, потрібно наголосити на тому, що кластерний підхід все ж має більше переваг, адже дозволяє централізувати процеси управління в цій сфері, що надасть проектам більшої ефективності. Процеси цифровізації будуть виведені в окремий напрям роботи з відповідальними за його реалізацію, які залучатимуть ІТ-бізнес для реалізації завдань з аналізу та автоматизації бізнес-процесів і цифровізації галузі, її секторів, а для забезпечення належно високого рівня компетенцій залучатимуться провідні консультанти й експерти шляхом придбання консалтингових та консультаційних послуг, ІТ-аналітики, розробники ІТ-рішень.

Мелешко Д. О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, IV курсу
Державний податковий університет

Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗРОБКИ ВЕБ-САЙТУ ГОТЕЛЯ В УКРАЇНІ

Готельний бізнес є одним з найбільш перспективних і успішних напрямків бізнесу в Україні. Орієнтація на європейські стандарти обслуговування та активний перехід на такі стандарти є відмінною рисою цього сектору. Як і будь-яка інша економічна діяльність, готельний бізнес прагне збільшити свій дохід і шукає інструменти та ефективні способи досягнення бажаних фінансових результатів.

Протягом останніх років готельний бізнес відновлює свою діяльність і розвивається в нових специфічних напрямках, забезпечуючи більш широкий спектр високоякісних послуг щороку.

Найбільше туристів прибуло в Україну у 2017-2019 роках. У середньому – це 13-15 мільйонів туристів на рік. Потім «прийшла» пандемія і в 2020 році кількість відвідувачів різко скоротилась. За весь рік до країни приїхало 3,3 млн туристів, з яких 1,8 млн у перші 3 місяці року. Однак популярності почав набирати внутрішній туризм [1].

У 2021 році туристичні потоки стали відроджуватись. До України знову поїхали іноземці, країна зустріла 4,3 млн гостей, 70% з яких – це європейці. У цей рік запрацювала програма залучення іноземних мандрівників та відкриття нового туристичного ринку, запроваджена керівництвом України. З початком повномасштабної війни в Україні є суттєва невизначеність щодо подальшого стану туризму України. Деякі експерти вважають, що туризм в Україні зовсім завмер, деякі, що просто змінилась мета та характер подорожей [2].

В Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській та Хмельницькій областях на сьогодні відбувається швидке зростання кількості туристів. За інформацією Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), 1,5 мільйони туристів відвідали західні та північні області України. Як і в Києві, так і в інших містах України більшість гостей готелів складають українці – близько 90% [3].

Готельна індустрія є одним із найважливіших компонентів ширшої індустрії послуг, яка обслуговує клієнтів, які потребують ночівлі. Готельна справа здебільшого створює дохід для місцевої економіки безпосередньо, коли туристи відвідують і витрачають гроші в готелях, ресторанах і розважальних закладах. Це опосередковано сприяє зміцненню економіки, оскільки туристи купують роздрібні товари, аптечні товари, сувеніри місцевого виробництва та ремісничі вироби [4].

Метою статті є вивчення предметної області з розробки веб-сайту готелю України.

Розроблення веб-сайту покращить процеси бронювання готелів для користувачів та зменшення певних ризиків для бізнесу. Веб-сайт готелю має велике практичне значення, оскільки веб-сайти стали важливим інструментом для просування послуг готелів та бронювання номерів.

По-перше, розроблений веб-сайт дозволить готелю привернути нових клієнтів і збільшити свій потенційний ринок. Крім того, веб-сайт дозволить

готелю підтримувати сталих клієнтів, надаючи їм зручний і легкий спосіб бронювання номерів та отримання інформації про готельні послуги.

По-друге, розробка веб-сайту дозволить готелю підвищити свій рівень конкурентоспроможності на ринку, оскільки сучасні технології веб-розробки дозволяють створювати високоякісні і привабливі веб-сайти, які здатні привернути більше клієнтів.

Для успішної реалізації цих завдань важливо правильно вибрати необхідні інструменти, такі як мови програмування, фреймворки та системи управління контентом, які стають все більш актуальними.

На сьогоднішній день доступно багато мов програмування, які можуть бути використані для розробки веб-додатків. Для розробки веб-сайту готелю було обрано такі інструменти, як мова гіпертекстової розмітки HTML, мова для запису стильового оформлення веб-сторінок CSS, модуль SCSS, мова програмування JavaScript та фреймворк React.

HTML – це стандартна мова розмітки для створення веб-сторінок, яка дозволяє створювати та структурувати різноманітні елементи, такі як розділи, абзаци та посилання, за допомогою HTML-елементів (будівельних блоків веб-сторінки), таких як теги та атрибути [6].

CSS означає мову каскадних таблиць стилів і використовується для стилізації елементів, написаних на мові розмітки, такої як HTML. Вона відокремлює зміст від його візуального представлення на веб-сторінці. CSS тісно пов'язаний з HTML, оскільки ця мова є основою сайту, тоді як CSS забезпечує його естетичний вигляд [6].

JavaScript – це текстова мова програмування, яка використовується як на стороні клієнта, так і на стороні сервера, що дозволяє зробити веб-сторінки інтерактивними. Якщо HTML і CSS є мовами, які надають структуру та стиль веб-сторінкам, JavaScript надає веб-сторінкам інтерактивні елементи, які залучають користувача. Включення JavaScript покращує взаємодію з веб-сторінкою, перетворюючи її зі статичної сторінки на інтерактивну.

JavaScript в основному використовується для веб-додатків і веб-браузерів. Але JavaScript також використовується за межами Інтернету в програмному забезпеченні, серверах і вбудованих елементах керування обладнанням [7].

«Фреймворк React.js – це фреймворк і бібліотека JavaScript із відкритим кодом, розроблена Facebook. Він використовується для швидкого й

ефективного створення інтерактивних інтерфейсів користувача та веб-додатків із значно меншою кількістю коду, ніж JavaScript» [5].

Основна функція React полягає у відображенні рівня представлення додатку, подібно до View у шаблоні "model-view-controller" (MVC), щоб забезпечити ефективну візуалізацію. React заохочує розробників розділяти складні інтерфейси користувача на окремі компоненти, які можуть бути повторно використані, замість роботи з усім інтерфейсом користувача як єдиним блоком [5].

Резюмуючи, можемо виокреслити, що вивчення предметної області з розробки веб-сайту готелю України має велике практичне значення для бізнесу. У статті проаналізована можливість покращення роботи готелів у кризових умовах шляхом розробки веб-сайту готелю. Також обґрунтована необхідність подальшої цифровізації для забезпечення попиту споживачів на зручність, швидкість та якість бронювання.

Список використаних джерел

1. День туризму 2022 разом з visit Ukraine. *Visit Ukraine - RULES OF SAVE VISIT TO UKRAINE*. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/927/den-turizma-2022-vmeste-s-visit-ukraine> (дата звернення: 30.03.2023).
2. Лупашко А. На початку війни готельний бізнес України обвалився на 90%. Чи є надія на відновлення – Forbes.ua. *Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/company/na-pochatku-viyuni-gotelniy-biznes-ukraini-obvalivnya-na-90-chi-e-nadiya-na-vidnovlennya-14102022-9033> (дата звернення: 30.03.2023).
3. Український готельний бізнес працює на 2-3% – дослідження. *AIN.Business*. URL: <https://ain.business/2022/10/18/ukrayinskyj-gotelnyj-biznes-praczuuye-na-2-3-doslidzhennya/#:~:text=Станом%20на%20осінь%202022%20року,пише%20Forbes%20у%20своєму%20матеріалі> (дата звернення: 30.03.2023).
4. Antonova I. Market analysis of hotel services in Ukraine. *Baltic journal of economic studies*. 2015. P. 10–16. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2015-1-1-10-16> (дата звернення: 30.03.2023).
5. Herbert D. What is react.js? (uses, examples, & more). *HubSpot Blog | Marketing, Sales, Agency, and Customer Success Content*. URL: <https://blog.hubspot.com/website/react-js> (дата звернення: 30.03.2023).
6. What is HTML? Hypertext markup language basics explained. *Hostinger Tutorials*. URL: <https://www.hostinger.com/tutorials/what-is-html> (дата звернення: 30.03.2023).
7. What is javascript? A basic introduction to JS for beginners. *Hostinger Tutorials*. URL: <https://www.hostinger.com/tutorials/what-is-javascript> (дата звернення: 30.03.2023).

Мосійчук Є. О., студентка факультету
податкової справи, обліку та аудиту, II курс
Державний податковий університет
Шепиленко В. Ю., старший викладач
Державний податковий університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Впровадження новітніх телекомунікаційних технологій веде до скорочення витрат і зростання продуктивності праці, створення віддалених робочих місць, розвитку дистанційних форм навчання і т. д. Суттєвим трендом розвитку світової економіки у XXI сторіччі є поширення ІКТ, що надало можливості розвитку «цифрової економіки» та зумовило впровадження у науковий обіг понять «цифровізація» або «діджиталізація». Вагому перевагу від застосування цифрових технологій отримує фінансовий сектор економіки[1].

Ринок фінансових технологій розвивається у нерозривному зв'язку з процесами діджиталізації та потребує постійного залучення відповідних інноваційних технологій для забезпечення високого рівня лояльності цільової аудиторії. Сучасні споживачі з кожним роком все більше використовують цифрові послуги, надаючи переваги таким продуктам, які вважаються актуальними в конкретних просторово - часових умовах. Тобто відбувається еволюція фінансових продуктів з постійною заміною неактуальних пропозицій інноваційними рішеннями, що характеризуються високим попитом серед потенційних клієнтів. Процеси діджиталізації у фінансовому секторі активно розвиваються як завдяки бажанню компаній посилити власні позиції на ринку, так і внаслідок попиту на відповідні інноваційні продукти [2].

Впродовж останніх років активного розвитку набули дослідження таких нових понять [3]:

- «фінансовий інжиніринг» (financial engineering) — це цілеспрямоване розроблення та реалізація нових фінансових інструментів та/або нових фінансових технологій, а також творчий пошук нових підходів до вирішення фінансових проблем за допомогою фінансових інструментів та технологій;

- «фінансові інновації» (financial innovation) — це нові фінансові інструменти та фінансові технології;
- «Фінтех» (FinTech) — технології, які застосовуються компаніями для оптимізації управління відповідними бізнес-процесами завдяки застосуванню спеціалізованого програмного забезпечення, додатків, процесів тощо;
- Блок - чейн (blockchain) — активно запроваджується у фінансовому секторі для забезпечення високого рівня транзакцій та позитивно впливає на імідж компаній, оскільки користувачі пересвідчилися у прозорості та високій надійності інтегрованих рішень;
- «фінансовий нетворкінг» (financial networking) — процес налагодження ділових контактів з метою створення відносин, які у майбутньому можуть перерости у бізнес.

Саме використання даних понять у суспільному житті підтверджує невідворотний розвиток нових фінансових інструментів і технологій, значної цифровізації процесу надання класичних банківських та інших фінансових послуг.

У сучасних умовах господарювання для успішної діяльності будь-якої галузі економіки та її суб'єктів необхідно переходити від традиційних форм до інноваційних, що передбачає активне використання новітніх інформаційних технологій. Такі вимоги часу стали лише більш актуальними в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19, коли лише той бізнес, що зміг швидко перейти в онлайн, зміг вистояти та фінансово стабільно пережити карантинні обмеження. Розробка та запровадження в 2018 році Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України [4], дозволила здійснити трансформацію існуючих сфер економічної діяльності на основі застосування цифрових технологій, продуктів і послуг, що сприяло створенню нової цінності та якості.

Трансформація структури попиту й людських потреб в Україні актуалізує питання затвердження постулатів цілеспрямованої та якісно нової інноваційної політики. Для досягнення поставлених цілей і реалізації потенціалу діджиталізації важливим є виконання низки умов у всіх ключових сферах життя суспільства[5].

Згідно з положеннями Концепції, для наближення до визначених цілей необхідно:

- усунути законодавчі, інституційні, фіскальні та інші перешкоди на шляху розвитку цифрової економіки;
- стимулювати й мотивувати суб'єктів бізнесу до діджиталізації;
- націлювати попит і потреби громадян на діджиталізацію, зокрема за рахунок втілення масштабних урядових проектів діджитал-трансформацій, у т. ч. на базі сучасних моделей державно-приватного партнерства;
- поглиблювати цифрові компетенції громадян із метою підготовки їх до ефективного застосування ІКТ у повсякденному житті, врахування супутніх ризиків;
- розвивати цифрове підприємництво, зокрема створювати аналогові інфраструктури для інноваційної діяльності, впроваджувати механізми фондування, стимулювання та підтримки ІКТ [4].

Можна зробити висновок, що процес запровадження інновацій у фінансовий сектор відбувається на постійній основі, що передбачає безперервне дослідження основних трендів та специфіки інтеграції новітніх досягнень у зазначений вид діяльності. На сьогодні фінансова сфера України є однією з найбільш схильних до діджиталізації.

Список використаних джерел

1. Донецький А.Ю. Розвиток фінансового сектору економіки в умовах діджиталізації. Одеса: ОНУ ім. Мечникова. 2020. С.5-6.
2. Юрчук Г.В. Особливості еволюції ринку фінансових послуг та їх надання в умовах розвитку інформаційного суспільства. Вісник Української академії банківської справи. 2001. № 2(11). С. 57-64.
3. Дука А. П. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ. Національний університет «Чернігівська політехніка». С.
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 04.04.2023).
5. Дибя М. І., Гернего Ю. О. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ. «Фінанси України», 7. 2018. С. 57-61

Нігачова В. В., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Політична криза та подальший військовий конфлікт, які охопили Україну з 2014 року, мали далекосяжні економічні наслідки для країни. Конфлікт порушив торгівлю, збільшив державні витрати на військові операції та завдав значної шкоди інфраструктурі тощо. Економічний шок, що виник у результаті, призвів до падіння ВВП, зростання інфляції та значного скорочення іноземних інвестицій.

Воєнний стан — це надзвичайний стан, який оголошує керівний орган, щоб взяти на себе відповідальність за управління країною під час війни чи інших надзвичайних ситуацій. Воєнний стан передбачає суттєве обмеження прав і свобод людини, а також зачіпає економічну систему країни. Під час воєнного стану уряд може вживати заходів для забезпечення фінансової стабільності, таких як контроль обмінних курсів валют, обмеження експорту та імпорту товарів і заморожування активів.

Українська економіка сильно постраждала від тривалого конфлікту. За оцінками Світового банку, починаючи з 2014 року конфлікт коштував країні понад 10% ВВП. Прямі збитки конфлікту оцінюють у понад 100 мільярдів доларів. [1]

Також конфлікт значно вплинув на торгівлю. До початку конфлікту Україна сильно залежала від експорту до росії, на який припадало близько 25% усього експорту. Після запровадження росією торгових санкцій у 2014 році експорт до росії різко впав. Це ускладнилося тривалим конфліктом на Донбасі, який порушив торгові потоки всередині України та з іншими сусідніми країнами.

Інфраструктурі також завдано значної шкоди. Конфлікт спричинив до руйнування будинків, підприємств та громадської інфраструктури, такої як дороги, мости та електростанції. Це має негативний вплив на економіку,

оскільки підприємствам важко працювати без базової інфраструктури, а люди не можуть отримати доступ до основних послуг.

Попри складні економічні умови, існує низка сучасних інструментів, які Україна може використати для сприяння фінансовій стабільності. До них належать:

1) Технологія блокчейн.

Блокчейн - вибудований за певними правилами безперервний послідовний ланцюжок блоків, що містять інформацію. Найчастіше копії ланцюжків блоків зберігаються на безлічі різних комп'ютерів незалежно один від одного.

В нашій країні технологію блокчейн можна використовувати для сприяння прозорості та підзвітності фінансових операцій. Використовуючи блокчейн, Україна може знизити ризики корупції та підвищити ефективність фінансових операцій.

Нижче наведено перелік галузей, які намагалися впровадити технологію блокчейн з різним ступенем успіху.

Криптовалюти

Початковим і все ще найпопулярнішим сценарієм використання технології блокчейн є функціонування криптовалют. Існує думка, що блокчейн є їхнім ключовим елементом: він дає змогу користувачам запускати в себе програмне забезпечення, що контролює дотримання пов'язаних із цими валютами правил, роблячи відповідні фрагменти даних дефіцитними й цінними.

Фінансові послуги

Вважається, що блокчейн може розв'язувати проблеми неефективності в деяких аспектах фінансової системи – міжбанківських транзакціях, клірингу та закритті розрахунків, які зазвичай були відповідальністю найбільших і найбільш непрозорих фінансових установ світу. Ідея полягає в тому, що ці установи за допомогою технології блокчейн можуть скоротити витрати, забезпечити краще дотримання нормативних вимог і в цілому модернізувати застарілі технології, що дають їм змогу працювати.

Бізнес-менеджмент

Одним з найбільш обговорюваних сценаріїв використання технології блокчейн є управління ланцюгами постачання для бізнесу. Безліч учасників

ланцюжків постачання забезпечують переміщення речей з одного місця в інше, і кожен з них використовує різні системи для схвалення та оброблення транзакцій. Технологія блокчейн допомагає зменшити бар'єри, що утворюються розмаїттям цих систем, усуваючи певні витрати й потенційні точки відмови на цьому шляху.[2]

2) Фінтех або Фінансові технології.

Фінтех - технології, що застосовуються в фінансових службах, або використовуються для того, щоб допомогти компаніям керувати фінансовими аспектами свого бізнесу, включаючи нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі. Сьогодні фінтех є основою для усіх онлайн-транзакцій — переказів грошей, кредитування, сплати комунальних платежів тощо. До фінтеху себе відносять як численні технологічні стартапи, так і великі організації, які намагаються поліпшити та оптимізувати фінансові послуги.

Тож, в Україні фінтех може допомогти сприяти фінансовій доступності та покращити доступ до фінансових послуг. Використовуючи мобільний банкінг та інші фінтех-інструменти, люди в Україні можуть отримати доступ до фінансових послуг навіть у регіонах, де традиційні банківські послуги недоступні. [3]

3) Краудфандинг.

Краудфандинг - це спосіб залучити кошти для росту і розвитку проекту, ініціативи, підприємства або програми шляхом внесків від великої кількості сторонніх осіб, які можуть бути не пов'язані ані з самим проектом, ані з професійним бізнес-інвестуванням.

В Україні краудфандинг можна використовувати для збору коштів на конкретні проекти чи ініціативи. Це може бути особливо корисним для малих підприємств або громадських організацій, які намагаються отримати доступ до традиційних джерел фінансування. Краудфандингові кошти крім фінансової допомоги означають моральну підтримку для підприємця. Гроші не потрібно повертати. Але необхідно ефективно використати, щоб не змарнувати довіру людей. [4]

4) Відкриті дані.

Відкриті дані - це інформація, яку мають публікувати державні органи у відкритому для всіх громадян доступі та машиночитному форматі на Єдиному державному порталі відкритих даних.

Роблячи фінансові дані відкритими та доступними, Україна може сприяти прозорості та підзвітності державних витрат. Це може допомогти зменшити ризик корупції та підвищити довіру суспільства до державних установ.

Незважаючи на те, що сучасні інструменти можуть відігравати вирішальну роль у сприянні фінансовій стабільності, існує також низка проблем впровадження, які необхідно вирішити. До них належать:

- **Інфраструктура:** для багатьох сучасних інструментів потрібне надійне підключення до Інтернету та інша базова інфраструктура, якої може бути не вистачає в деяких частинах України.

- **Спроможність:** Можливо, бракує спроможності чи досвіду впровадження сучасних інструментів в Україні. Це може включати брак технічних знань або знання передового досвіду.

- **Регулювання:** деякі сучасні інструменти можуть вимагати внесення змін до чинних правил або запровадження нових. Це може бути проблемою в такій країні, як Україна, де регуляторне середовище може бути складним і підлягати політичному впливу.

- **Фінансування:** впровадження сучасних інструментів може вимагати значного фінансування, яке може бути важко отримати в такій країні, як Україна, яка все ще оговтується від економічного впливу конфлікту.[5]

Підсумовуючи, конфлікт в Україні мав далекосяжні економічні наслідки, включаючи падіння ВВП, зростання інфляції та значне скорочення іноземних інвестицій. Сучасні інструменти, такі як технологія блокчейн, фінтех, краудфандинг і відкриті дані, можуть зіграти вирішальну роль у підтримці фінансової стабільності та сприянні економічному відродженню в Україні. Однак існує також ряд проблем впровадження, які необхідно вирішити, включаючи інфраструктуру, потенціал, регулювання та фінансування. Вирішення цих викликів вимагатиме узгоджених зусиль уряду, приватного сектору та міжнародної спільноти, щоб забезпечити ефективне впровадження та використання сучасних інструментів для підтримки економічного відновлення та стабільності України.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. Огляд України. 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>

2. Що таке технологія блокчейна? 2023. URL: <https://www.kraken.com/uk-ua/learn/what-is-blockchain-technology>

3. Демчишак Н. Б. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/4.pdf

4. Бахур Н. В. Краудфандинг та краудсорсинг як інструменти стимулювання розвитку регіонів та громад. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/87.pdf

5. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси в забезпеченні стабільності фінансової системи країни. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 77—98. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.077>

Ніжегородцев В.О., к.пед.н., доцент
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Діяльність більшості суб'єктів інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної виконавчої влади спрямована на вирішення лише окремих технічних проблем, тоді як жоден із центральних органів виконавчої влади не виконує функцій щодо підвищення якості існуючих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади.

Умови сьогодення сприяють розвитку різноманітних реалізацій інформаційного ринку. З таким інтенсивним розвитком збільшуються потоки інформації, швидкість її обробки й розповсюдження, і у зв'язку з цим виникає потреба в захисті інтересів суб'єктів органів державної виконавчої влади, які використовують інформацію у своїй діяльності. Розповсюдження електронних засобів фіксації, передачі й обробки інформації породжує безліч питань інформаційно-аналітичного забезпечення, що стосуються дотримання інтересів суб'єктів системи державного публічного управління та адміністрування.

Аналіз стану інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів публічного управління та адміністрування в Україні дозволяє стверджувати, що інформаційно-аналітичне забезпечення України знаходиться на стадії свого становлення та має негативні моменти, пов'язані з відсутністю необхідної

кількості спеціалістів відповідної кваліфікації, новітніх інформаційних технологій та недостатньо систематизованої методологічної бази аналітичних досліджень [3].

Одним із найвагоміших чинників впливу мережі Інтернет на роботу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, в тому числі об'єднаних територіальних громад, є якісні зміни в умовах обміну інформацією між людьми.

Завдяки масовому використанню Інтернет-технологій в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування формуються нові моделі ведення інформаційного партнерства та використовуються нові принципи управління. Надання різноманітних інтерактивних послуг населенню (сплата різноманітних зборів, реєстрація документів, отримання довідок тощо) за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій дозволяє органам публічного управління значно підвищити ефективність свого функціонування.

Стан інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління та адміністрування в Україні на сьогодні можна охарактеризувати як інформування громадськості про діяльність державних органів та запровадження державних он-лайн послуг.

Використання органами публічної влади системи електронного документообігу також сприяє підвищенню оперативності та ефективності у вирішенні поставлених перед ними завдань за рахунок прискорення та оптимізації внутрішніх процесів документообігу й діловодства, посилення виконавської дисципліни та відповідного поточного контролю за нею, зміцнення інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень, підвищення відкритості та прозорості діяльності цих органів.

Наразі активними користувачами соціальних мереж в Інтернеті є чимало органів державної влади та органів місцевого самоврядування, соціальні сторінки яких створені для більш тіснішої співпраці з населенням, громадськими організаціями та медіа.

Можливість спілкуватися on-line, у режимі реального часу, оформлення заяв, звернень чи пропозицій, ознайомлення з діяльністю представників органів влади на офіційних сайтах – дає змогу отримати прискорений зворотній зв'язок. Тобто, громадяни можуть звернутися до органу влади через електронну скриньку чи «електронну приймальню» та в найближчий час отримати

оперативну відповідь. Інтернет-ресурси, зокрема, власні веб-сайти органів державної влади чи місцевого самоврядування, є досить важливим механізмом, який має бути пріоритетним у роботі органів влади з громадською думкою.

Одним з пріоритетних напрямків подальшого використання інформаційних процесів управління можуть стати інструменти електронного цифрового підпису, як юридичного інструмента електронного документообігу. Перспективним може стати створення спеціальних експертних системи для розв'язання слабоформалізованих задач управління, які виникають внаслідок високого рівня різного роду невизначеностей публічного управління та адміністрування, які аналізуються засобами інформаційних технологій.

Проте, прозоре відслідковування узгодженості й несуперечності рівнів управління, контролю додержання й прийняття рішень тощо на сьогодні є недосконалим, оскільки прослідковується недостатнє оснащення органів публічної влади програмно-апаратними засобами та відсутня чітко скоординована система показників і методів їх розрахунку. Сюди ж необхідно додати відсутність розвиненої аналітичної бази, телекомунікаційних мереж, що дозволяють використовувати систематизований і вичерпний інформаційний фонд з потужним довідковим апаратом [2].

Переважає більшість місцевих органів державної виконавчої влади та значна кількість органів місцевого самоврядування має власні веб-сайти.

Інформаційна стратегія для супроводу державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в мережі Інтернет включає такі функції:

- інформування ЗМІ (зокрема, проведення прес-конференцій);
- здійснення внутрішньої та зовнішньої комунікації (зокрема, організація масових кампаній, виробництво та розповсюдження інформаційних матеріалів, орієнтовані на конкретні цільові групи населення);
- робота з окремими запитами громадян та установ щодо чинних законів, законопроектів та нормативних актів;
- моніторинг та накопичення інформації й документації [1, с. 142].

Доцільним та ефективним засобом впровадження на офіційних веб-сайтах органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування може стати наявність множини елементів інтерактивності (можливості направити лист органу влади з сайту та одержати відповідь, проведення Інтернет-конференцій, онлайн-форумів тощо). Такі засоби, зазвичай, не потребують великих зусиль та

ресурсів, однак створюють додаткові можливості для самих органів місцевого самоврядування та користувачів і, крім того, позитивно впливають на рівень довіри громадян до влади.

Необхідними рекомендаціями для органів державної влади можуть стати заходи щодо підв'язки офіційних веб-сайтів до провідних пошукових систем та популяризації адреси сайту (наочна інформація, зазначення адреси сайту на офіційних бланках, рекламно-інформаційних виданнях, банерах в мережі Інтернет тощо).

Інформаційна Інтернет-підтримка прийняття рішень дозволить державним службовцям виробляти, обирати «найкраще». Вона може включати: допомогу при аналізі об'єктивних складових проблеми, тобто розуміння і оцінку сформованої ситуації та обмежень, що накладаються зовнішнім середовищем.

Успішна діяльність сучасного професіонала спирається на оперативний аналіз компактного формату інформації, яка завжди повинна бути «під рукою» і має в свою чергу базуватися на застосуванні нових комп'ютерно-телекомунікаційних систем та технологій.

Для формування сучасної інформаційно-аналітичної та програмно-технічної систем підтримки управлінських рішень необхідно здійснити інтеграцію вже існуючих інформаційних систем органів державної влади й органів місцевого самоврядування та інформаційних ресурсів, тобто створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики.

Впровадження сучасних пакетів Інтернет-технологій, зокрема, з розробки і використання систем підтримки прийняття рішень в галузі державного управління в Україні повинно стати одним із основних чинників забезпечення інноваційного розвитку держави та виступити першочерговим завданням уряду країни.

Список використаних джерел

1. Більченко С. О. Інформаційний супровід органів місцевого самоврядування в мережі Інтернет / С. О. Більченко / Місьцеве самоврядування – основа сталого розвитку України : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 16 трав. 2014 р.): у 2 т. / за на ук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. – К.: АДУ, 2014. – Т. 2. – с. 141-142.

2. Бондаренко А. Інформаційні технології як елемент взаємодії органів влади з громадськістю [Електронний ресурс] / А. Бондаренко. – URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Bondarenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Bondarenko.pdf). (дата звернення: 14.03.2023).

3. Дяченко Н. П. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування / Н. П. Дяченко // Теорія та практика державного управління. - 2013. - № 4 (43). с.1-6.

Омельчук А.А., к.т.н., ст. викладач
Підько А.С., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, III курс
Державний податковий університет

ПЛАТФОРМА VOINC ДЛЯ РОЗПОДІЛЕНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

Розподілені обчислення – це процес, коли обчислювальні завдання розподіляються між багатьма комп'ютерами, які працюють в мережі. Це дозволяє розв'язувати складні завдання швидше та ефективніше, оскільки, завдяки створенню «суперкомп'ютера», збільшується загальна потужність. Такий підхід широко використовується в областях, які потребують великої обчислювальної потужності, таких як наукові дослідження, ігрова індустрія, обробка великих обсягів даних, та інші.

У галузі розподілених обчислень одним з відомих прикладів є проєкт VOINC, який використовує ресурси комп'ютерів користувачів для наукових проєктів і досліджень. Проєкт VOINC (Berkeley Open Infrastructure for Network Computing) працює за принципом розподілених обчислень, коли завдання розподіляються між багатьма комп'ютерами, що працюють в мережі. Кожен комп'ютер виконує свою частину роботи, після чого результати об'єднуються в центральному сервері. Користувачі можуть долучатися до різних наукових проєктів, які потребують великої обчислювальної потужності, та внести свій внесок у розв'язання важливих наукових проблем [1].

VOINC підтримує різні типи обчислювальних завдань, такі як CPU- та GPU-обчислення, що дозволяє ефективно використовувати ресурси комп'ютерів у мережі [2].

BOINC був розроблений у Берклійському університеті в 2002 році та став популярним засобом для виконання складних наукових задач, які вимагають великої кількості обчислювальних ресурсів [3].

Користувачі, які бажають взяти участь у проєктах BOINC, мають завантажити спеціальне програмне забезпечення, яке дозволяє їх комп'ютерам працювати в фоновому режимі та виконувати обчислення для проєктів, які вони вибрали. Кожен проєкт має свої вимоги до обчислювальних ресурсів, а також вимоги до програмного забезпечення. Крім того, користувачі можуть відправляти результати своєї роботи на сервери проєктів та отримувати заохочувальні кредити за свою участь у дослідженні [4].

Структурна схема роботи проєкту BOINC наведена на рис. 1

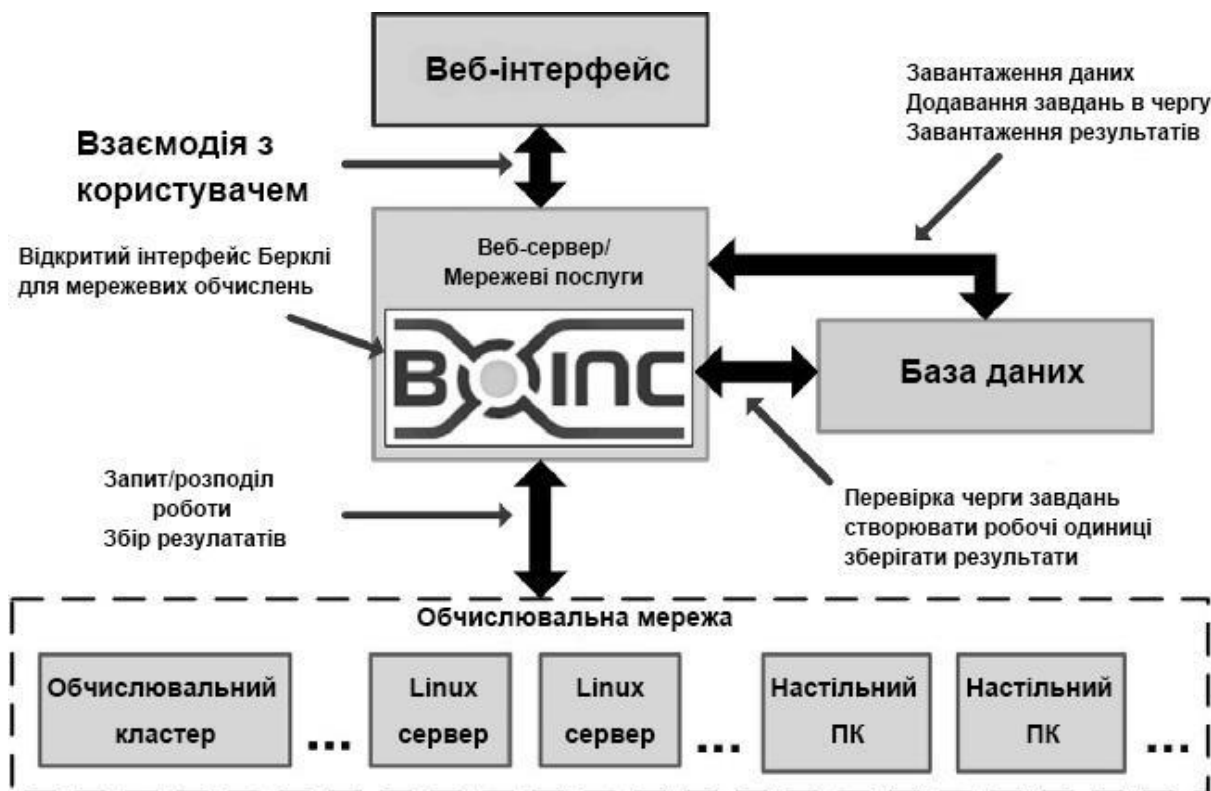

Рис. 1. Структурна схема роботи проєкту BOINC

Серед найвизначніших проєктів BOINC можна відзначити World Community Grid (за підтримки IBM), проєкт Asteroids@home від Charles University (Прага, Чеська Республіка), проєкт Universe@home від University of Warsaw (Варшава, Республіка Польща) [5].

World Community Grid включає у себе кілька великих досліджень.

Nutritious Rice for the World (Поживний рис для світу). Голод і недоїдання є найбільшими ризиками для здоров'я в усьому світі. Майже 30 відсотків населення планети страждає від тієї чи іншої форми недоїдання. Щороку 10 мільйонів людей помирають від голоду та пов'язаних з ним захворювань. Фактично, щорічно від голоду та недоїдання помирає більше людей, ніж від СНІДу, малярії та туберкульозу разом узятих [6].

Рис є основним продуктом харчування для більш ніж половини населення світу. Покращення сортів рису для отримання більших, стійкіших та оптимізованих за поживними речовинами врожаїв позитивно вплине на життя мільярдів людей.

Метою цього проекту є прогнозування структури білків основних сортів рису. Це допоможе фермерам виводити кращі сорти рису з вищою врожайністю, сприятиме підвищенню стійкості до хвороб і шкідників.

Визначення структури білків є надзвичайно складним і дорогим процесом. Однак, існує можливість комп'ютерного прогнозування структури білка на основі відповідної послідовності ДНК.

Дослідницька група комп'ютерної біології у Вашингтонському університеті розробила найсучасніше програмне забезпечення для цього. Складність полягає в тому, що в рисі містяться тисячі різних білків. Це становить обчислювальну проблему, яку один комп'ютер не може вирішити в прийнятні терміни. Тому волонтери World Community Grid запрошені допомогти у виконанні цього складного завдання.

Computing for Clean Water (Обчислення для чистої води). Відсутність доступу до чистої води є однією з головних гуманітарних проблем для багатьох регіонів світу, що розвиваються. За оцінками, 1,2 мільярда людей не мають доступу до безпечної питної води, а 2,6 мільярда мають обмежений доступ до санітарії або взагалі не мають його.

Технології для фільтрації брудної води існують, але вони, як правило, досить дорогі. Опріснення морської води, потенційно багатого джерела питної води, так само обмежене вартістю фільтрації. Тому нові підходи до ефективної фільтрації води є предметом інтенсивних досліджень. Вуглецеві нанотрубки, укладені в масиви таким чином, що вода повинна проходити по всій довжині трубок, забезпечують новий підхід до фільтрації води.

Meta Computing for Clean Water полягає в тому, щоб забезпечити більш глибоке розуміння на молекулярному рівні видів ефективного проходження води через новий клас фільтруючих матеріалів. Це розуміння, в свою чергу, стимулює майбутню розробку недорогих і більш ефективних фільтрів для води.

Цей проєкт використовує великомасштабні розрахунки молекулярної динаміки, де моделюється рух окремих молекул води в нанотрубках, щоб глибше зрозуміти механізм руху води в нанотрубках. Наприклад, є припущення, що молекули води, які безпосередньо контактують з нанотрубкою, можуть поводитися більш схоже на лід. Це, в свою чергу, може зменшити тертя, а отже, збільшити швидкість потоку. Реалістичні комп'ютерні симуляції – один із способів перевірити такі гіпотези.

Проєкт Universe@home – це науковий проєкт, який використовує платформу BOINC для симуляції еволюції численних зірок. Проєкт спрямований на відтворення еволюції цілих галактик, що складаються з мільярдів зірок. Проєктом керує професор Krzysztof Belczyński (Кшиштоф Бельчинський) з Астрономічної обсерваторії Варшавського університету. Проєкт спрямований на вирішення низки астрономічних проблем, таких як надсвітлові джерела рентгенівського випромінювання і гравітаційні хвилі [7].

Asteroids@home – це волонтерський проєкт розроблений у Astronomical Institute та Charles University у Празі і спрямований на розв'язання проблеми інверсії кривої блиску для багатьох астероїдів. Проєкт очолює Josef Durech (Йозеф Дурех) [8].

Зважаючи на величезну кількість фотометричних даних, що надходять з оглядів усього неба та від астрономів-любителів, вирахувати інверсію кривої блиску стає складним завданням, тому використовуються розподілені обчислення. Asteroids@home має на меті визначити форму та вигляд значної частини астероїдів, щоб зрозуміти походження та еволюцію Сонячної системи, передбачити ймовірність зіткнень із Землею.

Усі проєкти BOINC працюють на відкритих засадах та з відкритим вихідним кодом, що дозволяє дослідникам з усього світу брати участь у розробці та використанні програмного забезпечення. Це у свою чергу збільшує міжнародний обмін знаннями та досвідом. Існують спільноти волонтерів по всьому світу, наприклад українська спільнота Ukraine – Distributed Computing Team.

У роботі проаналізована робота проєкту BOINC, платформи для наукових досліджень, яка дозволяє залучати волонтерів з усього світу та використовувати вільні ресурси особистих комп'ютерів для проведення складних наукових досліджень. Завдяки BOINC зменшується навантаження на наукові центри та скорочується час, необхідний для проведення досліджень у різних сферах, включаючи медицину, астрономію, фінанси, енергетику та транспорт.

Список використаних джерел

1. David Anderson, BOINC: A System for Public-Resource Computing and Storage, IEEE Computer Society, 2004.
2. Michal Vávra, BOINC – globální superpočítač pro vědecké projekty, Root.cz, 2018.
3. Andrew P. Vidalis, BOINC: A Platform for Volunteer Computing, Journal of Physics: Conference Series, 2019.
4. ChatGPT. (2023). *OpenAI's Large Language Model*. URL: <https://chat.openai.com/chat> (дата звернення: 02.04.2023).
5. Проєкти BOINC. *Choosing BOINC projects*. URL: <https://boinc.berkeley.edu/projects.php> (дата звернення: 02.04.2023).
6. World Community Grid. *World Community Grid*. URL: <https://www.worldcommunitygrid.org/> (date of access: 02.04.2023).
7. Project Universe@home. *Universe@home*. URL: <https://universeathome.pl/universe/description.php> (date of access: 02.04.2023).
8. Project Asteroids@home. *Asteroids@home*. URL: <https://asteroidsathome.net/index.html> (date of access: 02.04.2023).

Омельчук А.А., к.т.н., ст. викладач

Державний податковий університет

Савчук А.В., здобувач вищої освіти першого

(бакалаврського) рівня, IV курс

Державний податковий університет

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КАВ'ЯРЕНЬ В УКРАЇНІ

Кав'ярні наразі найпопулярніший вид бізнесу в Україні. Незважаючи на те, що вартість кави зростає, вона популярна серед різних соціальних груп. Багато людей шукають в каві спосіб зняти стрес та відпочити, особливо супроводжуючи це солодкими та борошняними виробами. Таким чином, кав'ярні є символами задоволення та відпочинку, що сприятиме їх популяризації, в тому числі і в цифровому просторі.

Ринок кав'ярень в Україні наразі перебуває на перехідному етапі зі зростання до зрілості. У 2019 році Україна посіла третє місце на європейському ринку по кількості відкритих кав'ярень. Зростання продажів готової кави в Україні за 2019 рік на 16% свідчить про те, що Україна має значний потенціал для розвитку кавової індустрії [1]. Проте у 2020 році кількість кав'ярень зменшилося на 4,6 тисячі через початок епідемії COVID 19, і надзвичайні заходи запроваджені державою [2].

Час карантину став важким випробуванням для економіки і особливо малого бізнесу. Малі кав'ярні на декілька місяців фактично втратили дохід і, незважаючи на певні спроби держави допомогти підприємцям, вимушені були припинити свою діяльність.

З початком повномасштабного вторгнення ринок кав'ярень в Україні зменшився приблизно на 25% порівняно з лютим 2022 року. У деяких областях падіння ринку становило понад 50% (Харківська, Миколаївська, Запорізька області), у Київській, Одеській, Дніпропетровській областях спостерігалось падіння до 30% [3].

З червня 2022 року бізнес почав відновлюватись, почали відкриватися кав'ярні, кафе, ресторани. Загалом відкрилось або поновили роботу понад 2 тисячі закладів [4].

Згідно з висновками фахівців, під час війни більшість кав'ярень зуміла вистояти та продовжити роботу. Ще з початку серпня кав'ярні у Києві досягли та перевищили попередні рівні продажів. Цифровізація створює нові можливості для якісної діяльності кав'ярень. Вона забезпечує свободу взаємодії закладу та відвідувачів, надає інтерактивні інструменти, якими зможе користуватись власники і клієнти. В Україні цифровізація стала найважливішим фактором економічного зростання і розвитку економіки. Завдяки відповідним цифровим інноваціям індустрія ресторанного господарства також суттєво змінилася в Україні за останні 10 років [9].

Наявність додатка для кав'ярні надає можливість ще більше розширити аудиторію. Велика перевага сучасного Інтернету полягає в тому, що кожен може легко знайти та встановити додаток і комфортно познайомитися з кав'ярнею перш ніж прийняти рішення.

Наявність додатку дозволяє пошуковим системам дізнатися більше про бізнес та відповідно залучити більше клієнтів, отримати новий трафік від пошукових систем. За допомогою додатка бізнес має можливість контролювати свій бренд [10]. Незважаючи на те, що соціальні мережі є чудовим інструментом для бізнесу, наявність додатка надає глибшого контролю, дозволяючи зберегти імідж бренду у відповідності з вимогами компанії. За даними статистики, більшість користувачів Інтернету шукає інформацію перед покупкою. Приблизно 83% користувачів смартфонів шукають необхідну інформацію в Інтернеті, перш ніж відправитися до магазину [5]. Це означає, що сталі клієнти, які хочуть відвідати кав'ярню, також шукають інформацію в Інтернеті, де вони можуть знайти відгуки, фотографії та веб-сторінки.

Оскільки ринок кав'ярень як у Києві, так і в Україні розвивається, наявність додатка дозволяє бізнесу залучити більше клієнтів та зберегти позиції на ринку, тому що конкуренція на ринку кав'ярень стимулює підвищення якості продукту та обслуговування, зниження цін та інноваційний розвиток бізнесу.

Розробка мобільного додатку, з технічної точки зору – це процес або процедура створення програмного забезпечення, що працює на смартфонах. Додаток завантажується та встановлюється користувачем з магазинів додатків (Google Play, App Store). Для створення мобільного додатка необхідно враховувати кілька факторів, таких як розмір екрана, функції, платформа розробки додатків, дизайн тощо.

Для розробки мобільного застосунку найактуальніше обрати ОС Android, тому що:

- наявне більш зручне середовище розробки та інструмент для створення графічного інтерфейсу в порівнянні з iOS;
- більша аудиторія користувачів;
- більш якісні програмні додатки через політику компанії Google.

Android – мобільна операційна система з відкритим кодом, яку створила та розробила компанія Google. Android – це найбільш популярна ОС у світі, яка використовується на смартфонах (починаючи з 2011 року). Перевагою Android є те, що користувачу доступна велика кількість сумісних пристроїв від різних виробників, з варіацією параметрів та у широкому ціновому діапазоні [6].

Kotlin – це статично типізована мова програмування загального призначення, розроблена компанією JetBrains. Kotlin широко використовується для розробки програм на стороні сервера, додатків для Android, мультиплатформенної мобільної розробки та багатьох інших задач [7].

В якості системи керування базами даних доцільно обрати Firebase через її швидкодію. Firebase – платформа для розробки програмних додатків, яку розробила компанія Firebase. Firebase надає в режимі реального часу базу даних та бекенд як службу. Ця служба надає розробникам застосунків API, який дозволяє синхронізувати дані застосунків між клієнтами та зберігати їх у хмарі Firebase [8].

Доступ до цих файлів дуже простий як для користувача, так і для розробника. Не потрібно створювати велику кількість допоміжних файлів, натомість треба лише зареєструвати додаток на офіційному сайті Firebase.

У роботі проаналізована можливість покращення роботи кав'ярень у кризових умовах за рахунок розробки мобільного додатку для Android. Обґрунтована необхідність подальшої цифровізації для забезпечення попиту споживачів на зручність, технологічні способи замовлення й швидкість обслуговування.

Список використаних джерел

1. Громик О. Аналіз сучасного стану кавової індустрії в Україні. Луцьк, 2022. URL: <http://restaurant-hotel.knukim.edu.ua/article/view/270105/265702>.
2. Як український ресторанный бізнес адаптується до викликів війни: дослідження. *Бізнес.Район. Ділові новини*. URL: <https://business.rayon>.

in.ua/news/547964-yak-ukrainskiy-restoranniy-biznes-adaptuetsya-do-viklikiv-viyni-doslidzhennya (дата звернення: 29.03.2023).

3. Кава, генератори та розширення бізнесу під час війни – інтерв'ю зі співвласником мережі кав'ярень *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/365442-peretvorili-kavarni-na-neoficijni-punkti-nezlamnosti-intervu-zi-spivvlasnikom-merezi-zakladiv-u-cernivcah/> (дата звернення: 28.03.2023).

4. Ресторанний бізнес під час війни: де найбільш інтенсивно відкриваються нові заклади. *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/business/restoranniy-biznes-pid-chas-viyni-vidkrittya-restoraniv-ukrayini_n2151721 (дата звернення: 28.03.2023).

5. Денис Шмигаль: Цифровізація – це колосальний інвестиційний ресурс, який є змога спрямувати на розвиток економіки URL.:<https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-cifrovizaciya-ce-kolosalniinvesticijni-resurs-yakij-ye-zmoga-spryamuvati-na-rozvitok-ekonomiki> (дата звернення: 25.03.2023).

6. What is Android | Android. *Android*. URL: <https://www.android.com/what-is-android/> (дата звернення: 30.03.2023).

7. What is Kotlin? Guide to Kotlin Programming Language | Simplilearn. *Simplilearn.com*. URL: <https://www.simplilearn.com/tutorials/kotlin-tutorial/what-is-kotlin-programming-language> (дата звернення: 30.03.2023).

8. Firebase. *Firebase*. URL: <https://firebase.google.com/> (дата звернення: 30.03.2023).

9. Технології та інновації, які змінюють ресторанний бізнес URL.: <https://sfii.gov.ua/tehnologii-ta-innovacii-yaki-zminjujut-restorannij-biznes/> (дата звернення: 27.03.2023)

10. Ринок HoReCa під час війни: поточний стан та ключові тенденції. *VoxUkraine* | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: <https://voxukraine.org/rynok-horeca-pid-chas-vijny-potochnyj-stand-ta-klyuchovi-tendentsiyi/> (дата звернення: 28.03.2023).

Омельчук А.А., к.т.н., ст. викладач
Хом'як А.В. здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, II курс
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

В сучасному світі, де бізнес-процеси стають складнішими, необхідність в ефективних технологічних рішеннях стає все більш актуальною. Одним із найбільш перспективних напрямків у цьому контексті є використання хмарних рішень для бізнесу.

Хмарні технології забезпечують доступ до обчислювальних ресурсів та інших сервісів через Інтернет. Це дає змогу підприємствам економити час та гроші на купівлі та підтримці власного обладнання, програмного забезпечення та персоналу для управління ними.

Але, не зважаючи на те, що хмарні рішення надають багато переваг, вони мають свої недоліки та ризики, зокрема, пов'язані з безпекою та конфіденційністю даних. Отже, для підприємств вибір правильного хмарного рішення є важливою задачею.

Метою даного дослідження є аналіз того, як хмарні рішення можуть бути використані в сучасному бізнесі, дослідити їх переваги та недоліки, а також запропонувати рекомендації щодо вибору та використання хмарних рішень для ефективного управління бізнесом.

Багато організацій сьогодні використовують хмарні технології як невід'ємну складову своєї бізнес-стратегії. В умовах воєнного конфлікту, нестабільної економіки та несприятливих умов, з якими стикаються багато компаній, впровадження хмарних інновацій може стати ключовим фактором успіху.

Хмарні сервіси – це сервіси та платформи, що базуються на хмарних технологіях, допомагають підприємствам збільшити продуктивність та ефективність шляхом забезпечення цілодобового віддаленого доступу до робочих ресурсів та інформації. Ці сервіси розміщуються на серверах постачальників хмарних послуг, тому клієнти можуть не мати власну дорогу та складну ІТ-інфраструктуру. Головною метою перенесення ІТ-інфраструктури

до хмари є підтримка конкурентоздатності в умовах, які постійно змінюються. Дослідження, проведені серед 1000 компаній, показали, що 87% опитаних ІТ-фахівців відзначили переваги впровадження хмарних технологій, які сприяли швидкому розвитку їх організацій [1].

Також хмари дають змогу швидкого впровадження інновацій, що в висококонкурентному ринку забезпечує переваги. Але це може бути корисно тільки в тому випадку, якщо бізнес готовий приймати новітні технології та використовувати їх належним чином. Правильне використання хмарних рішень може допомогти великій організації отримати гнучкість та динаміку стартапу, зробивши її більш стійкою до економічних труднощів.

Американський підприємець, засновник інтернет-магазину Amazon.com та аерокосмічної компанії Blue Origin – Джефф Безос, зазначає: «Хмарні сервіси дають можливість бізнесу зосередитися на своїх основних завданнях, не витрачаючи час і кошти на обслуговування власних серверів».

Згідно з прогнозом аналітиків Gartner, до 2025 року понад 85% компаній визнають пріоритетність хмарних технологій та архітектур у реалізації своїх цифрових стратегій, а без їх використання повністю реалізувати ці стратегії стане неможливим. Крім того, за оцінками Gartner, до 2025 року понад 95% нових цифрових проєктів будуть розгорнуті на хмарних платформах. Наприклад, Microsoft Azure є однією з найбільших хмарних платформ у світі та містить понад 200 потужних сервісів, що допомагають бізнесу ефективно функціонувати та підвищувати продуктивність.

Основними переваг використання хмарних сервісів є безпека, зниження витрат, гнучкість, надійність, віддалений доступ, освоєння нових ринків, турбота про навколишнє середовище.

Однією з головних проблем ІТ-підприємства є потенційні кіберзагрози. Тому хмарні сервіси грають ключову роль в захисті персональних даних. За даними компанії McAfee, після впровадження хмарних сервісів, 52% компаній відмічають поліпшення рівня безпеки. Сучасні хмарні рішення використовують передові технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, щоб забезпечити виявлення загроз перед тим, як вони стануть проблемою. Наприклад, Microsoft Azure, яка працює в понад 100 дата-центрах у більш ніж 60 країнах світу, надає можливість зберігати та обробляти дані з використанням

вбудованих служб захисту, що підтверджено сертифікатами PCI-DSS, ISO 27001 та GDPR [2].

Зниження витрат забезпечується тим, що компанії платять лише за ті ресурси, які вони використовують, і за потреби можуть гнучко збільшувати або зменшувати їхній обсяг. Зокрема, сервіс Azure дозволяє створювати, налаштовувати та розміщувати у хмарному середовищі віртуальні машини.

Хмарні сервіси дозволяють зменшити ризик втрати даних через збій системи викликаний, наприклад, зникненням електроенергії. Масштабна втрата даних може бути руйнівною для компанії, а тому кожному бізнесу потрібна активна стратегія резервного копіювання даних й аварійного відновлення, щоб захистити свої найцінніші активи. Саме хмара дозволяє уникнути високих витрат на встановлення локального рішення для аварійного відновлення.

Користуючись хмарними сервісами, працівники можуть працювати з будь-якого місця, мати доступ до робочих даних, редагувати та ділитися вмістом з колегами. Наприклад, все це можливо завдяки хмарному сервісу Microsoft 365.

Сучасні компанії можуть легко та швидко створювати нові віртуальні офіси у будь-якій локації, залучити віддалених працівників, провести навчання та почати роботу, використовуючи хмарну інфраструктуру. Такий підхід дозволяє компаніям економити кошти на придбанні серверів, комп'ютерів, технічних приміщень та спрямовувати їх на маркетинг, продажі та стратегічні ініціативи, щоб закріпитися на новому ринку [3].

Провідні компанії-розробники хмарних сервісів приділяють увагу проблемам забруднення довкілля та змін клімату, і активно намагаються зменшити свій вплив на навколишнє середовище і дати можливість раціонально використовувати обчислювальні потужності без зайвих витрат електроенергії і ресурсів устаткування (серверів, комп'ютерів, мережевого обладнання).

Висновки.

У роботі були проаналізовані можливості і переваги сучасних хмарних сервісів, які дозволяють компаніям функціонувати більш ефективно, працювати віддалено та безпечно, гнучко налаштовувати під свої потреби доступну хмарну інфраструктуру.

Список використаних джерел

1. 7 ПЕРЕВАГ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ. «Hub.kyivstar.ua» URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/7-perevag-vykorystannya-hmarnyh-rishen-dlya-suchasnogo-biznesu/#6> (дата звернення: 04.04.2023).
2. ХМАРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО БІЗНЕСУ: ВІД ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ДО ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ. «denevo». URL: <https://denovo.ua/blog/hmara-yak-instrument-efektivnogo-biznesu-vid-znizhennya-vitr-78> (дата звернення: 04.04.2023).
3. Хмарні сервіси для Бізнесу. «Sibis». URL: <https://www.sibis.com.ua/services/cloud-services-for-business/> (дата звернення: 04.04.2023).

Погореловська І.Д., к.е.н., доцент
Державний податковий університет

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ІТ-ПРОЕКТАМИ

Фінансова сфера розвивається швидкими темпами насамперед за рахунок реалізації інноваційних проєктів, у тому числі ІТ-проєктів, для яких є характерним високий рівень невизначеності та ризику. Це зумовлено постійними змінами зовнішнього середовища, середовища, в якому відбувається їх розробка, та потребує швидкої реакції й адаптації до нових умов, потреб і вимог та актуалізує питання оптимізації управлінських процесів.

Для реалізації ІТ-проєктів та організації управління існують різні методи розробки та методології управління проєктами, кожна з яких пропонує унікальні принципи ведення проєкту на всіх його етапах. Серед них найбільш відомими є Agile, Lean, Waterfall, PRINCE2, метод критичного шляху (CPM) тощо. Вибір методології для конкретного проєкту, згідно [1], повинен здійснюватися залежно від стратегічних цілей та базових цінностей організації; ключових бізнес-факторів, обмежень та вимог стейкхолдерів; ризиків, складності, масштабу та вартості проєкту; результатів оцінки методології керування проєктами.

З метою збільшення ефективності реалізації ІТ-проєктів та надійності розроблених програм, широкого застосування набуває гнучка методологія розробки ПЗ - Agile software development. Гнучка методологія Agile – це новаторський підхід до створення продукту, що *спрямований на забезпечення*

успішної реалізації проєктів, *мінімізацію ризиків* та прискорення процесу розробки шляхом зведення його до серії дискретних коротких циклів, поєднаних ітераційною архітектурою [2].

Основою гнучкої методології є Agile Manifesto [3], принципи та цінності, якого визначають пріоритетною взаємодію розробників над процесами і інструментами, а також пріоритет співробітництва із замовником над узгодженням формальних умов контракту. Здатність змінюватися тут важливіша початкового плану, а команда розробників виступає як система, що самоорганізується і корегує робочий процес. Працюючий програмний продукт, а не детальна документація, є основною метрикою в Agile- методології.

На основі вищезазначених Agile-принципів були розроблені окремі гнучкі, ітеративно-інкрементальні методи, зокрема Scrum, Kanban, ScrumBan, Crystal Methodologies (Crystal), eXtreme Programming (XP), Dynamic Systems Development Method (DSDM), Feature Driven Development (FDD).

У зв'язку з цим актуальною є задача аналізу гнучких методів розробки програмного забезпечення, визначення їх особливостей, переваг та перспектив використання.

Мета дослідження полягає у формуванні повноцінного розуміння сутності гнучких методів управління розробкою програмних продуктів.

Результати дослідження

Найбільш поширеним методом, що базується на Agile-методології, є Scrum. **Scrum** - це гнучкий та динамічний метод, що дозволяє створити програмний продукт найвищої якості [4].

Основою Scrum є погоджений журнал вимог (Product backlog). Саме цей документ містить перелік впорядкованих за пріоритетом вимог, які повинні бути реалізовані у ході виконання робочих завдань (story, bug, task інше) за визначені проміжки часу (Sprint).

Ключові ролі у даному методі реалізації IT-проєкту відіграють власник продукту (ProductOwner), скрам майстер (ScrumMaster), команда розробки (DevelopmentTeam). Опис завдань функціоналу визначено поверхнево у вигляді користувацьких історій (UserStories), що дозволяє розробникам проводити досить гнучку його реалізацію.

Кожна ітерація розробки (Sprint) завершується презентацією та доставкою реалізованої частини функціоналу власнику продукту (ProductOwner). Це надає йому змогу провести аналіз реалізованих частин

проєкту та адаптувати завдання на наступну ітерацію. Таким чином власник продукту може безпосередньо відслідковувати реалізацію ІТ-проєкту та за потреби вносити економічно обґрунтовані зміни до переліку вимог[5].

Базуючись на ітеративному підході до планування та виконання проєкту, вказаний метод дозволяє короткими уточнюючими ітераціями у визначені часові періоди з мінімальними витратами отримати готовий продукт із заданою функціональністю.

Відповідальність за реалізацію ІТ-проєкту розподіляється між усіма учасниками.

Використання Scrum підійде для розробки складного програмного забезпечення досвідченою командою.

Kanban (з японської - «сигнальна дошка») – це метод постановки завдань та організації робочих процесів для ефективного досягнення цілей, що базується на візуалізації процесів, групуванні задач, підвищеній увазі до незавершених задач та постійному вдосконаленні.

Як і будь-яка система заходів Kanban базується на певних принципах, які сприяють злагодженій та чіткій організації роботи над проєктом. Такими принципами є: концентрація на якості виконання завдань; зниження кількості незавершених завдань; збільшення частоти випуску релізів; баланс вимог і пропускну здатності команди чи окремого працівника; якісна розстановка пріоритетів, що максимізує виробничу потужність команди [6].

При роботі за методом Kanban визначається потік робіт (workflow), який розмежовується на етапи, що відображаються на дошці стовпцями. Завдання, які необхідно виконати позначають спеціальними картками, які переміщують між етапами. У Kanban чітко визначена роль власника продукту (ProductOwner), який забезпечує створення карток завдань для реалізації проєкту.

Метод передбачає візуалізацію на дошці, як мінімум, трьох етапів виконання: *to do* (зробити завдання), *doing* (завдання виконується), *done* (завдання завершено). Але на дошці також можуть бути відображені:

1. цілі проєкту;
2. стовпець “Черга” - перелік завдань, які чекають на виконання – сама пріоритетна задача знаходиться зверху і саме її картка має бути першою переміщена у наступний стовпець;

3. стовпець “Дизайн” - у цьому стовпці можуть перебувати завдання, для яких дизайн коду або інтерфейсу ще не визначений і потребує обговорення, по завершенню якого картка завдання переміщується у наступний стовпець;

4. стовпець “Розробка” - у цьому стовпці завдання перебуває до тих пір, поки розробка не завершена. Після завершення вона переміщується в наступний стовпець, але, якщо архітектура не правильна або не точна – завдання можна повернути у попередній стовпець;

5. стовпець “Тестування” - у цьому стовпці завдання знаходиться, поки розробка проходить тестування, у разі виявлення помилок у розробці, картка завдання повертається на попередній етап - у стовпець “Розробка”, якщо помилки відсутні – переміщується далі.

6. стовпець “Деплоймент” - у всіх проєктів різне поняття деплоймент, це може бути розміщення нової версії продукту на сервері, або розміщення програмного коду у репозиторії.

7. стовпець “Закінчено” - карта завдання потрапляє у цей стовпець лише за умови, що всі роботи по цьому завданні виконані повністю. На виході отримують готовий до постачання замовнику інкремент продукту [7].

Основні ключові практики методу Kanban:

1) Візуалізація: прозорість поточного стану розробки проєкту за допомогою стовпчиків - етапів реалізації, та карток завдань проєкту, що переміщуються між етапами. Таким чином, можна бачити завдання та етап, на якому воно знаходиться.

2) Обмеження кількості задач на етапах: кожен етап має обмеження по кількості завдань, що можуть виконуватись, при цьому кожен учасник може виконувати одразу декілька завдань.

3) Керування потоком: перехід між етапами постійно відслідковується, вимірюється, фіксується. Згідно даних виконується аналіз стану виконання проєкту.

4) Зрозумілість потоку: процеси реалізації проєкту потребують об’єктивного розгляду, обговорення, а отже вони повинні бути зрозумілими усім залученим до нього учасникам, лише за цієї умови вони будуть ефективними.

Scrumban - це метод, що об’єднав у собі переваги Scrum і Kanban. При цьому використовується систематизація Scrum та візуалізація Kanban. Це

об'єднання відбувається природним шляхом і легко регулюється без додавання зайвої складності. Такий гібридний підхід, який достатньо добре адаптується і підходить для реалізації як короткострокових, так і довгострокових проєктів, успішно працює як у великих, так і у малих проєктах [8].

Extreme Programming (XP) - один із гнучких методів розробки програмного забезпечення, авторами якого є Кент Бек, Уорд Каннінгем, Мартін Фаулер та інші [9]. Мета застосування цього методу – швидка розробка програмного забезпечення та оперативне його покращення.

Екстремальне програмування - це науково обґрунтований метод розробки програмного забезпечення, що базується на чотирьох процесах: кодування, тестування, планування змін, обговорення.

Основні прийоми екстремального програмування:

1) Короткий цикл зворотнього зв'язку(розробка через тестування, гра у планування, замовник завжди поряд, парне програмування)

2) Безперервний, а не пакетний процес (безперервна інтеграція, рефакторинг, часті невеликі релізи).

3) Розуміння, що поділяється всіма (простота, метафора системи, колективне володіння кодом чи вибраними шаблонами проєктування, стандарт кодування).

4) Соціальна захищеність програміста: 40-годинний робочий тиждень.

Crystal Methodologies – це метод проєктного управління, що працює за наступним принципом: код розробляється максимально швидко, нова версія завжди покращується на основі зібраних даних про попередню версію, а комунікація між менеджерами проєкту, клієнтами та розробниками завжди відбувається в одній кімнаті [10].

Dynamic Systems Development Method (DSDM) – метод розробки динамічних систем. DSDM - це головним чином методика розробки програмного забезпечення, заснована на концепції швидкої розробки додатків (Rapid Application Development, RAD). DSDM - це інтерактивно-інкрементний підхід, який надає особливого значення тривалій участі користувача / споживача у процесі розробки. Метод застосовують з метою вчасного виготовлення програмного продукту у межах визначеного бюджету з урахуванням змін у вимогах до проєкту під час його розробки [11].

Feature Driven Development (FDD) – це ітераційний метод функціонально-орієнтованої розробки . FDD орієнтований на об'єднання

популярних методик, спрямованих на забезпечення функціональності розроблюваного програмного продукту. Головним завданням FDD є розробка реальної робочої версії ПЗ у визначені планом терміни. Модель FDD, характеризує ітераційність та циклічність процесів розробки ПЗ. Розробка моделі починається з високорівневого наскрізного аналізу переліку наявних завдань і контексту системи, будується узагальнена модель програмного продукту. Подальша деталізація етапів створення ПЗ проводиться в інкрементних циклах моделі. Кожний інкремент забезпечує реалізацію проміжної версії ПЗ. Ітераційний цикл виконує умови базового інкремента. FDD є зручним для розробки тих програмних продуктів, умови реалізації яких є строго визначеними замовником і враховуються на початку розробки загальної моделі та деталізуються на кожному інкрементному та ітераційному витку циклічного блоку реалізації визначених функцій [12].

Отже, незважаючи на різноманітність методів управління розробкою програмного забезпечення, для них є характерним розподіл робіт, пов'язаних з реалізацією проєкту, не на послідовні фази, а на певні ітерації, для яких визначаються пріоритети виконання. Кожна ітерація сама по собі є проєктом в мініатюрі, і включає всі завдання (планування, аналіз вимог, проєктування, кодування, тестування і документування), необхідні для створення мінімального приросту функціональності. Тобто, по завершенню кожної ітерації замовник отримує працюючий інкремент програмного продукту, який вже може бути використаний. Передбачено також, оперативне внесення змін, у разі виникнення потреби, до виготовленого програмного продукту, що у цілому сприяє зменшенню обсягів непродуктивної і непотрібної роботи при реалізації наступних ітерацій проєкту.

За допомогою вказаних методів можливо успішно застосовувати принципи Agile-методології управління проєктами командами, які мають за основну мету – підвищення результативності ІТ проєктів та оптимізацію її часових і ресурсних витрат.

Список використаних джерел

1. Implementing Organizational Project Management: A Practice Guide. By Project Management Institute. 2014. ISBN: 9781628250824
2. Гвоздь М.Я., Злидник Ю.О. AGILE – нова методологія менеджменту: теоретичні аспекти. Електронний журнал «Інфраструктура ринку». 2018. №25. С. 230-234.

3. Agile Manifesto. 2001. URL: <http://agilemanifesto.org/> (дата звернення: 07.03.2023)
4. Schwaber K, Beedle M. Agile software development with Scrum. Upper Saddle River: Prentice Hall; 2002 Feb.
5. Ken Schwaber & Jeff Sutherland The Scrum Guide, 2020. URL: <https://scrumguides.org/docs/scrumguide/v2020/2020-Scrum-Guide-US.pdf> (дата звернення: 25.03.2023).
6. Що таке Канбан. URL: <https://brainrain.com.ua/uk/shcho-take-kanban/> (дата звернення: 25.03.2023).
7. Перит І. О. Перспективи впровадження Kanban в управління бізнесом вітчизняних суб'єктів господарювання. Бізнес Інформ. 2019. № 8. С.218-228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_8_31 (дата звернення: 08.04.2023).
8. Що таке SCRUMBAN: основи. URL: <https://iampm.club/ua/blog/shho-take-scrumban-osnovi/> (дата звернення: 01.04.2023)
9. Beck, K., Fowler, M. (2004). Planning extreme programming. Upper Saddle River, NJ: AddisonWesley. 160 p.
10. Crystal Clear методологія - простота і досконалість для бізнес-додатків. URL: <https://worksection.com/ua/blog/crystal-clear.html> (дата звернення: 04.04.2023)
11. DSDM методологія. URL: https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php/DSDM_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F (дата звернення: 07.04.2023)
12. Palmer, S. R., Felsing, J. M. (2002). A practical guide to feature driven development. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall. – 304 p.

Претько Д.В., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, V курс

Державний податковий університет

Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент

Державний податковий університет

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ КОМПЛЕКСНОГО ТЕСТУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Інформаційно-комунікаційні технології займають на сьогоднішній день вагоме місце. Сучасні інформаційні технології мають значний вплив на діяльність різних бізнес-структур, використання ІТ в управлінні, побудови кар'єри в ІТ сфері, будування та організації ІТ бізнесу. Цифрові технології на теперішній час поширюються на всі сфери діяльності людини. Доцільним є розгляд їх в економіці та бізнесі. Постійне зростання обсягу інформації призвело до того, що кількість продуктів і послуг широко застосовуються в бізнесі, а саме в корпоративні інформаційні системи. Вони є дуже складними технічними продуктами і містять велику кількість різних компонентів та взаємозалежностей та зазвичай використовуються в багатьох компаніях для автоматизації бізнес-процесів і забезпечення ефективної комунікації між різними відділами. При цьому, надійність та ефективність таких систем напряду впливає на результативність діяльності підприємств, які використовують ці системи. Однак, на жаль, немає гарантії, що такі системи завжди працюють належним чином, що може привести до серйозних наслідків для діяльності компанії.

Одним з найважливіших етапів розробки корпоративних інформаційних систем є їх тестування. Воно дозволяє виявляти та виправляти помилки та недоліки, які можуть виникнути в процесі роботи системи. Тому важливо розробляти ефективні методи тестування корпоративної інформаційної системи, які дозволяють перевірити її функціональність та виявити помилки та дефекти. Крім того, комплексне тестування дозволяє оцінити роботу всієї системи в цілому, а не окремих її частин, що є дуже важливим для забезпечення її стабільної та безперебійної роботи.

Дослідження методів комплексного тестування корпоративних інформаційних систем є дуже важливим для забезпечення їх якості та надійності. Це дозволить зменшити кількість помилок в роботі системи та підвищити її ефективність. Застосування нових методів тестування також може допомогти зменшити час, необхідний для тестування, і знизити витрати на розробку та впровадження корпоративної інформаційної системи. Це забезпечить ефективну роботу компанії та підвищить її конкурентоздатність на ринку. Крім того, таке дослідження може допомогти виявити нові методи та підходи до тестування, які дозволять забезпечити більш ефективно та надійне тестування корпоративних інформаційних систем. Отже, дослідження методів комплексного тестування корпоративної інформаційної системи є актуальним та важливим для розвитку сучасного бізнесу.

Метою статі є вивчення предметної області методів комплексного тестування корпоративної інформаційної системи, з'ясування ефективних підходів до проведення тестування великих та складних корпоративних інформаційних систем з використанням різних методів тестування.

Комплексне тестування - це процес перевірки функціональних та нефункціональних характеристик системи з використанням різноманітних методів тестування. Це ключовий етап в розробці та підтримці сучасних бізнес-систем. Воно дозволяє виявити та виправити помилки та недоліки в роботі системи перед її впровадженням або після змін у функціоналі.

Методи комплексного тестування КІС включають в себе різні підходи та техніки, в основному такі як функціональне тестування, тестування продуктивності, тестування безпеки, навантажувальне тестування, тестування стійкості, тестування сумісності та інші. Використання цих методів дозволяє виявити та виправити помилки в роботі системи на ранніх стадіях її розробки, що допомагає уникнути проблем в подальшому.

Одним з найпоширеніших методів комплексного тестування КІС є автоматизоване тестування. Цей підхід передбачає використання спеціального програмного забезпечення для створення, виконання та аналізу тестових сценаріїв. Автоматизоване тестування дозволяє значно скоротити час тестування та знизити кількість помилок, що можуть виникнути через людський фактор. Крім того, автоматизоване тестування дозволяє отримувати більш точні та об'єктивні результати тестування, зберігаючи при цьому історію

результатів тестування для подальшого аналізу. Дане тестування дозволяє забезпечити якість та надійність системи, підвищити продуктивність розробки та зменшити витрати на тестування

За останні роки обсяги даних, які обробляються корпоративною інформаційною системою, значно зросли, що створює складнощі для тестування. Для вирішення цих проблем можна використовувати методи тестування з використанням великих даних, які дозволяють ефективно перевіряти роботу системи при великих обсягах даних, а також використовувати розумні алгоритми для підвищення ефективності тестування.

Тестування на проникнення, тестування з використанням злочинних програм, тестування на витік конфіденційної інформації - це лише деякі з методів, які можна використовувати для виявлення потенційних загроз для системи та підвищення її безпеки. Комплексне тестування корпоративної інформаційної системи повинно включати тестування на виявлення вразливостей та аналіз можливих атак на систему, щоб забезпечити її захист від потенційних загроз.

Наступним важливим тестуванням є тестування з використанням методу рівного порівняння для визначення ефективності різних версій системи. Даний метод дозволяє порівнювати ефективність різних версій системи, що дозволяє розробникам вибрати найбільш оптимальну версію для випуску на ринок. Під час тестування з використанням методу рівного порівняння використовуються однакові тестові сценарії для кожної версії системи, що дозволяє отримати об'єктивні результати тестування та порівняти ефективність різних версій.

Тестування на відмову для виявлення недоліків та підвищення надійності системи надає можливість перевірити, як система поводить себе при непередбачуваних ситуаціях, наприклад, при відмові апаратного забезпечення або при незвичайному навантаженні на систему. Це допомагає виявити недоліки та помилки в роботі системи та виправити їх до випуску на ринок, що забезпечує підвищення надійності та стабільності системи. Тестування на відмову може бути проведене шляхом створення сценаріїв для відтворення непередбачуваних ситуацій, які можуть статися в реальному середовищі. Під час такого тестування перевіряється, як система реагує на ці ситуації та як вона відновлює свою роботу після відмови.

Для перевірки на згоду використання готової системи користувачем виступає тестування з використанням симуляції дій користувачів для виявлення недоліків у зручності користування. Під час такого тестування перевіряється, як система реагує на різні дії користувачів, які можуть бути неочікуваними або неправильними. Також перевіряється, наскільки зручно користуватися системою та чи є можливість здійснити необхідні дії без зайвих зусиль. Цей метод дозволяє виявляти недоліки в зручності користування та вдосконалювати інтерфейс системи для покращення її ефективності та зручності користування. Також цей метод допомагає забезпечити високу якість системи та підвищити її задоволеність користувачів. Однак, цей метод може бути досить складним та вимагати значних зусиль у виконанні тестування з використанням симуляції дій користувачів.

Усі ці методи комплексного тестування КІС мають свої переваги та недоліки і повинні бути використовувані у комбінації для досягнення максимальної ефективності тестування.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що дослідження методів комплексного тестування корпоративної інформаційної системи - це складний і важливий процес, що має на меті підвищення якості та надійності системи. Крім того, цей процес має бути регулярним і повторюваним, щоб переконатися, що зміни в системі не впливають на її функціональність. Необхідно також пам'ятати, що успіх тестування залежить від ретельного планування, використання правильних інструментів, а також взаємодії між тестувальниками та розробниками. Застосування автоматизації тестування може суттєво зменшити час, витрачений на тестування, та зробити його більш ефективним і точним.

Таким чином, дослідження методів комплексного тестування корпоративної інформаційної системи є надзвичайно важливим процесом, який дозволяє забезпечити якість і надійність системи та зменшити ймовірність помилок в її роботі. Враховуючи технічний прогрес і швидку зміну умов ринку, необхідно регулярно оновлювати методи тестування та вдосконалювати їх, щоб підтримувати високу якість системи.

Пташник Р.В., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, 1 курс.

Поліський національний університет

Дема Д.І., к.е.н., професор

Поліський національний університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

В останні роки діджиталізація стала одним з ключових напрямів розвитку суспільства в Україні. Один з найважливіших аспектів цього процесу - діджиталізація податкової системи.

Податкова система України є однією з найважливіших галузей, яка забезпечує фінансову стабільність країни. За останні кілька років, уряд активно впроваджує нові технології та інноваційні рішення, щоб покращити функціонування податкової системи.

Одним з ключових напрямів діджиталізації податкової системи є впровадження електронного декларування та звітності. Він дозволяє забезпечити максимальну точність і надійність збору інформації про податкові зобов'язання платників. Більше того, цей процес знижує можливість виникнення помилок та уникає необхідності ручного введення даних, що зменшує час, затрачений на обробку податкової звітності.

Інший аспект діджиталізації податкової системи - це запровадження онлайн-сервісів для платників податків. Онлайн-платформи дозволяють платникам податків звернутися за допомогою в будь-який час, навіть під час неробочого часу, що дозволяє значно зменшити час, який витрачається на взаємодію з податковою службою.

Крім того, діджиталізація податкової системи в Україні включає в себе запровадження електронної платіжної системи, що дозволяє платникам податків здійснювати оплату в будь-який зручний для них час та в будь-якому місці, не залежно від географічної розташування.

До інших ініціатив діджиталізації податкової системи в Україні належать:

1. Електронна система контролю за рухом товарів

Однією з найважливіших ініціатив є впровадження електронної системи контролю за рухом товарів. Ця система дозволяє в режимі онлайн контролювати переміщення товарів по межах країни та забезпечує точність нарахування податку на додану вартість. Відповідно до законодавства, кожен платник податків повинен реєструвати кожне переміщення товару від одного суб'єкта господарювання до іншого, включаючи електронні документи, що стосуються цього переміщення.

2. Електронний розрахунок податку на прибуток

Іншою важливою ініціативою діджиталізації податкової системи в Україні є введення електронного розрахунку податку на прибуток. Ця ініціатива дозволяє забезпечити більш прозору та ефективну систему обліку податкових зобов'язань платників. За допомогою електронної системи, платник податку може виконувати розрахунки та внесення платежів у режимі онлайн, що значно знижує час, необхідний для подання звітів та сплатення податків.

3. Електронний реєстр платників податків

Створення електронного реєстру платників податків є ще однією важливою ініціативою діджиталізації податкової системи в Україні. Цей реєстр дозволяє зберігати інформацію про всіх платників податків та забезпечує швидкий доступ до цієї інформації. Крім того, електронний реєстр платників податків допомагає підвищити рівень контролю та зменшити можливість фіктивних платників податків.

4. Впровадження електронної звітності

Однією з найбільш важливих ініціатив діджиталізації податкової системи в Україні є впровадження електронної звітності. Згідно з цією ініціативою, платники податків можуть подавати звіти та інші документи в електронному вигляді через спеціальний портал державної податкової служби. Це дозволяє зменшити адміністративні витрати та підвищити ефективність роботи податкової служби, зокрема, шляхом зменшення часу, необхідного для обробки звітів.

5. Використання інноваційних технологій

Податкова служба України активно використовує інноваційні технології, щоб забезпечити більш ефективне та точне збирання податків. Наприклад, вона використовує блокчейн-технологію для забезпечення достовірності та точності збору податків. Також вона активно використовує штучний інтелект та

аналітику даних для забезпечення більш точного та швидкого контролю за платниками податків.

Ці ініціативи дозволяють підвищити ефективність збирання податків та зменшити можливість випадків фіктивного зарахування податків. Крім того, вони забезпечують більш прозору та доступну систему для платників податків, що допомагає зменшити адміністративні витрати та покращити бізнес-клімат в країні.

Проте, на шляху до повної діджиталізації податкової системи в Україні є ще багато викликів та перешкод. Однією з найважливіших перешкод є низький рівень інформаційної грамотності серед населення та бізнесу. Тому, важливо забезпечити належне навчання та підтримку для користувачів, які вперше зіштовхуються з новими технологіями.

Крім того, важливим завданням є забезпечення безпеки та захисту даних платників податків. У зв'язку з цим, державна податкова служба повинна забезпечувати належний рівень кібербезпеки та захисту даних, щоб запобігти можливим кібератакам та злому конфіденційної інформації.

Усі ці виклики можуть бути вирішені за допомогою належної координації між різними органами влади, бізнес-спільнотою та громадськістю. Крім того, важливо забезпечити достатній рівень інвестицій в розвиток нових технологій та систем, що дозволить досягти максимальних результатів у діджиталізації податкової системи в Україні.

Ще однією важливою ініціативою є створення єдиного державного порталу "Дія" (diia.gov.ua), який об'єднує доступ до різних електронних сервісів для громадян та бізнесу, зокрема з податкової сфери. Цей портал дозволяє платникам податків здійснювати оплату податків та звітуватися перед державою без відвідування податкової інспекції. Завдяки цьому, платники податків мають можливість заощаджувати час та зменшувати адміністративні витрати.

Також у 2020 році було запроваджено систему електронної облікової книги, яка дозволяє платникам податків вести облік своєї діяльності в електронній формі та забезпечує автоматичний обмін інформацією між державними органами.

Загалом, діджиталізація податкової системи в Україні є важливим кроком до покращення економічної ситуації та боротьби з корупцією. Крім того,

діджиталізація податкової системи може вимагати значних змін у законодавстві та регуляторному середовищі, що регулює фінансові відносини в країні. Важливо, щоб влада продовжувала працювати над поліпшенням законодавчого середовища та сприяла розвитку інновацій у фінансовому секторі.

Завдяки впровадженню нових технологій та інновацій, Україна рухається в напрямку створення ефективної та прозорої податкової системи, яка забезпечить стабільний економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Електронні сервіси. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi>.
2. Дія: Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>
3. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз*. 2022. №4. С. 128-131.
4. Козак С. В. Діджиталізація податкової системи в Україні / С. В. Козак, Н. Г. Синютка // 76-та Студентська науково-технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент" : збірник тез доповідей, жовтень – листопад 2018 року. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. — С. 114–115

Ратушняк Т.В., к.ф.-м.н., доцент
Державний податковий університет

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ ЗА ДАНИМИ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ PRICEWATERHOUSECOOPERS

Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, яка набула чинності 1 вересня 2017 року. Крім того, 22 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Умовами для вступу України до ЄС є проведення реформ, які б адаптували українське законодавство до європейських стандартів. Така адаптація необхідна, зокрема, в податковій і митній сферах державної політики.

Податковий кодекс України, який набрав чинності у 2011 році, вже випробуваний бізнесом. У період з 2012 по 2022 рік законодавці також кілька разів вносили зміни. Наприкінці 2021 року український парламент проголосував зміни до податкового законодавства України. Більшість із них набрали чинності з 1 січня 2022 року.

Митний кодекс України, який набрав чинності у 2012 році, запровадив положення Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, Кіотської конвенції та вимоги Всесвітньої митної організації. Наразі уряд України працює над впровадженням стандартів ЄС у митне законодавство (програма Авторизованого економічного оператора, приєднання до Конвенції про спільний транзит, захист прав інтелектуальної власності на момент імпорту).

Результатами реформування податкової та митної сфер мають стати як перегляд видів та розмірів податків, так і скорочення витрат бізнесу і держави на адміністрування податків. Вдале реформування податкової сфери може вивести економіку з тіньового сектора, декриміналізувати бізнес, ліквідувати умови для корупції в економіці [3].

Реформування може ґрунтуватися на досвіді тих країн Європейського Союзу, з якими Україна тісно співпрацює. В якості таких країн може виступити Вишеградська група V4 (Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія): політика V4 щодо України розвивається з 2004 року і є частиною процесу підтримки й розвитку Східного партнерства ЄС [1, 2].

Однією із міжнародних організацій, яка збирає дані та аналізує податкові системи у 190 країнах світу, є PricewaterhouseCoopers (PwC) [4, 5]; ця організація пропонує професійні послуги у сфері консалтингу та аудиту, співпрацює із Світовим банком та має своє представництво в Україні з 1993 року.

Організація PricewaterhouseCoopers розробила інтерактивний Інтернет-додаток «Світові податкові зведення» [6], який містить стислі огляди щодо податкової політики кожної країни за двома основними категоріями: для фізичних осіб та для юридичних осіб. З допомогою інтерактивного додатку можна також швидко оцінити вплив окремих податкових показників України на її загальний рейтинг [7, 8].

Для дослідження і порівняння було взято країни Вишеградської групи. З даних таблиці 1 видно:

у світовому рейтингу Україна посідає 65 місце серед 190 країн, випереджаючи Польщу і незначною мірою поступаючись Чехії, Словаччині та Угорщині;

негативним чинником для України виступає показник «Час адміністрування податків», – тому було б доцільно вивчити досвід Словаччини, яка має значно краще значення цього показника.

Таблиця 1

Показники податкової політики України та країн V4

Країна	Загальний рейтинг	Оцінка легкості сплати податків	Загальна ставка податків і внесків (TTCR) %	Час виконання (година)	Кількість платежів	Індекс після подання
Чехія	53	81.4	46.1	230	8.0	90,5
Словаччина	55	80.6	49.7	192	8.0	87.2
Угорщина	56	80.6	37.9	277	11.0	87.5
Україна	65	78.1	45.2	327.5	5.0	86
Польща	77	76.4	40.8	334	7.0	77.4

Проведене дослідження показало, що інтерактивний додаток «Світові податкові зведення» організації PricewaterhouseCoopers може бути корисним у процесі реформування податкової та митної сфер України.

Список використаних джерел

1. Країни Вишеградської четвірки: досвід партнерських зв'язків із Україною: Ресурсний центр ГУРТ [Електронний ресурс] – URL: <https://gurt.org.ua/articles/34855/>
2. Вишеградська група – Вікіпедія [Електронний ресурс] – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вишеградська_група
3. Ратушняк Т.В. Моніторинг якості життя населення [Електронний ресурс] // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». - 2014. - № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=767>
4. PricewaterhouseCoopers – Вікіпедія [Електронний ресурс] – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/PricewaterhouseCoopers>
5. PwC: Building relationships, creating value [Електронний ресурс] – URL: <https://www.pwc.com/>
6. Всесвітня інформація про податки в Інтернеті [Електронний ресурс] – URL: <https://taxsummaries.pwc.com/>
7. Ратушняк Т.В., Кибиш І.В. Інвестиційна привабливість податкової політики України за даними PRICEWATERHOUSECOOPERS // Молодіжний податковий конгрес [Електронне видання] : збірник тез (м. Ірпінь, 20 травня 2020 р.). – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 1354 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 148). – С. 223-225.
8. Ратушняк Т.В. Податкова політика України з точки зору інвестиційної привабливості: за даними PRICEWATERHOUSECOOPERS // Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки [Електронне видання]: збірник тез Міжнародного податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). – Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. – 1421 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 163). – PDF-формат; мережеве видання; інституційний депозитарій. – С. 900-903.

Свередюк М.Г., здобувач вищої освіти першого
бакалаврського рівня, II курс

Державний податковий університет

Шепиленко В. Ю., старший викладач

Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ

У XXI столітті поширення інформаційно-комунікаційних технологій стало ключовим фактором розвитку світової економіки, що призвело до створення так званої "цифрової економіки", поняття "цифровізація" або "діджиталізація". Фінансовий сектор був однією з галузей, де застосування цифрових технологій мало найбільший вплив на організацію обігу та торгівлі фінансовими інструментами.

З одного боку, поширення цифрових технологій на всі сфери життя та розвиток інформаційних систем у фінансовому секторі призводять до формування нового сприйняття функціонування фінансового ринку.

Останні роки свідчать про зростаючу важливість цифровізації та діджиталізації в розвитку економіки. Великі фінансові інститути не змогли передбачити та мінімізувати фінансові ризики, що розпочались ще під час кризи 2007–2008 рр., що призвело до втрати гнучкості та стабільності циркуляції капіталів в економіці. Це підірвало довіру до таких інститутів та спонукало інвесторів до пошуку альтернативних фінансових інструментів та мережевих форм організації фінансових операцій. Такі процеси призвели до появи технології блокчейн, фінансових мобільних додатків та альтернативних платіжних систем, які не пов'язані з установами банків.[1]

Пандемія COVID-19 виявилася каталізатором для активізації процесів цифровізації в різних сферах життя, включаючи фінансову сферу. За цей період стали виділятися нові поняття, які відображають важливі зміни в фінансовій сфері та досліджують нові можливості, що виникають завдяки розвитку цифрових технологій. Фінансовий інжиніринг, фінансові інновації, Фінтех, блокчейн та фінансовий нетворкінг - ці поняття свідчать про необхідність

розвитку нових фінансових інструментів і технологій, щоб відповідати на сучасні виклики.[1]

Відмова від традиційних форматів надання фінансових послуг та переведення їх у соціально-мережеву взаємодію учасників фінансового ринку сприяла активній діджиталізації традиційних фінансових інструментів. Наприклад, поява альтернативних соціально-мережових фінансів, таких як криптовалюти та інші цифрові активи, привернула увагу інвесторів та стала важливим напрямком розвитку фінансової сфери.[1]

Цифровізація економіки є ключовим фактором для забезпечення економічного зростання, інноваційного середовища, створення робочих місць та суспільного прогресу загалом. Цифрові дані відіграють важливу роль у цьому процесі, дозволяючи збільшувати обсяг оброблюваної інформації, скорочувати час на її аналіз та підвищувати ефективність для виробництва технологій, товарів та послуг.

Ключовим фактором цифрової економіки є цифрові дані, що дозволяють багаторазово збільшити обсяги оброблюваної інформації, скоротити час на її аналіз і істотно підвищити її ефективність для виробництва технологій, товарів і поліпшення якості послуг. [2]

Трансформація традиційних процесів в екосистемі цифрової економіки включає:

- переорієнтацію економічного устрою, що передбачає трансформацію понять ринку та ринкових відносин, зміну розуміння управлінського та соціального середовища, та проникнення нових інформаційних технологій у кожен аспект діяльності;

- кардинальну зміну структури економіки через формування більш ефективних віртуальних структур та модернізацію економічних процесів;

- керівну роль в управлінні економікою, яка належить інститутам, заснованим на інноваційних цифрових моделях та інформаційних процесах.[2]

Цифрова економіка має кілька основних переваг, включаючи збільшення темпів економічного зростання, прискорення розвитку малого та середнього бізнесу, покращення ефективності бізнес-процесів та збільшення зайнятості в галузі інформаційних технологій. Крім того, варто виділити позитивний соціальний вплив, включаючи зростання доступності фінансових послуг, зниження вартості освіти завдяки її віртуалізації, покращення якості медичного

обслуговування завдяки цифровізації даних про пацієнтів та зменшення негативного впливу на довкілля.[2]

Перехід до цифрової економіки повинен бути одним із стратегічних пріоритетів. Впровадження цифрової економіки та її подальший розвиток має відбуватися одночасно за трьома напрямками:

- технологічним, де всі рішення техніко-технологічного характеру, повинні бути стандартизовані, тобто бути безпечним та сертифікованими;

- інституційно-економічний напрямок передбачає впровадження нових моделей управління та бізнес-моделей з використанням розумних речей, промислового Інтернету речей та блокчейн-технологій, які повинні бути забезпечені відповідною інституційною підтримкою та відповідати нормативно-правовій базі соціально-економічних відносин суспільства.

-виробничий напрямок включає в себе конкретні бізнес-додатки, які відповідають вимогам моделей управління другого напрямку та базуються на технічному забезпеченні та інфраструктурі першого напрямку.[2]

Нові технології, які базуються на соціально-мережових відносинах, пронизують сформовану систему фінансових інститутів, змінюючи бізнес-моделі на ринку та посилюючи конкуренцію між організаторами торгівлі. У комплексі це призвело до пошвидшення фінансових процесів та підвищення якості конкурентної боротьби на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Дука А. П., «Цифровізація фінансової сфери», Національний університет «Чернігівська політехніка» м. Чернігів, Україна. 2021. С. 67.
2. Васильєва Т. А., Леонов С. В., Рубанов П. М., «Трансформація обігових фінансових інструментів в умовах цифровізації фінансового сектору економіки», Сумський державний університет, Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2017. С. 16-19.

Ситник М. Ф., головний державний інспектор,
Головне управління ДПС у м.Києві

ДОСВІД КРАЇН ВЗАЄМОДІЇ КРИПТОВАЛЮТИ ТА ДЕРЖАВИ

Криптовалюта (від англ. *Cryptocurrency*) - різновид цифрової валюти, емісія та облік якої виконується децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі (без можливості внутрішнього або зовнішнього адміністрування)[1].

Криптовалюта - це цифровий аналог вартості. Вона функціонує як одиниця рахунку, спосіб обміну або накопичення, але не володіє статусом законного платіжного засобу. Ця форма грошей не потрапляє під гарантії держави через те, що жоден уряд світу не може впливати на випуск і перекази криптовалюти між користувачами. Іншими словами, криптовалюта - це електронні гроші із захистом від підробки. Дані, які в ній зашифровані, неможливо дублювати і регулювати з боку.

Криптовалюта є цифровою монетою, захищеною від підробки, які можна зберігати в електронних гаманцях та переводити між ними. Найвідомішою і найпоширенішою криптовалюта на сьогодні є Bitcoin. Криптовалюта нічим не забезпечена і існує лише на довірі користувачів. Основна перевага, яке приваблює користувачів Bitcoin, це анонімність. Поки буде існувати анонімність, криптовалюти працюватимуть.

Криптовалюта немає контролюючого центру, який може заморозити будь-який рахунок, змінити кількість грошових одиниць в системі, заблокувати або скасувати платіж. Є невеликі комісійні, розмір яких на практиці майже невідчутний і не залежить від суми переказу. Угоди в системі є безповоротними, як і операції з готівкою (це водночас є перевагою і недоліком).

Однією з переваг криптовалюти- це неперевершений захист. Із кожним новим блоком зростає обчислювальна потужність, необхідна майнеру для розрахунку всього ланцюжка з нуля, а чим довше ланцюг, тим важче зламати мережу. Криптовалюта- це децентралізована обчислювальна мережа, продуктивність якої більш ніж у вісім разів перевищує сумарну обчислювальну потужність всіх комп'ютерів у світі. Для того, щоб мати над нею навіть

обмежений контроль, потрібні величезні ресурси та витрати на мільйони доларів.

Ще однією з переваг криптовалюти- це відсутність залежності від політичних умов або діяльності Центральних банків країн, що є привабливим для інвесторів. Курс такої валюти залежить тільки від попиту та пропозиції на неї (обсяг попиту залежить від того, скільки товарів і послуг можна придбати за криптовалюту, а пропозиція жорстко обмежена).

Принциповою особливістю криптовалют є збереження інформації у блокчейні, де асиметричне шифрування використовується для перевірки повноважень, а інші криптографічні методи - як доказ виконаної роботи та/або Proof-of-stake [1].

Криптовалюта поширена і використовується в багатьох країнах світу. Так в **Японії** технологія блокчейн і криптовалюти є складовою державної стратегії розвитку цифрових фінансів та побудови "безготівкового суспільства".

У квітні 2017 року Японія визнала криптовалюти легальними засобами платежу і прийняла відповідний закон про платіжні послуги. Це означає, що японське законодавство дозволяє купівлю, продаж віртуальної валюти та її обмін на інші криптоактиви. Криптові біржі та криптообмінники взаємодіють з фіатними грошима, контроль за якими здійснюють державні органи. Тому постачальники послуг віртуальних активів підлягають обов'язковій державній реєстрації в Агентстві фінансових послуг Японії. Зареєстровані криптовалютні компанії сплачують податок на споживання від продажу криптовалют.

Японський регулятор посилив вимоги до кібербезпеки і дотримання вимог фінансового моніторингу (AML/CFT), головне завдання якого — запобігання та протидія відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Підхід спостереження або так звані "регуляторні фінтех-пісочниці" передбачає створення спеціальних правових зон для криптоіндустрії, які дозволяють регуляторам спостерігати за розвитком та функціонуванням криптобізнесу, перш ніж регулювати його на законодавчому рівні. Регулятори не прагнуть заборонити чи обмежити розвиток криптоіндустрії [2].

У Швейцарії операції з криптовалютами є законними. Правила ведення бізнесу для місцевої криптоіндустрії встановлює державний регулятор — Служба з нагляду за фінансовими ринками (FINMA).

Для комфортної роботи на території країни криптобіржі та криптобмінники повинні отримати ліцензію у фінансовому управлінні Швейцарії. Швейцарське законодавство розглядає криптовалюти як активи, операції з якими обкладаються податком на майно. Власники цифрових активів повинні здавати щорічні декларації. Прибуток від продажу криптовалюти підлягає оподаткуванню. У швейцарській криптодолині зосереджено понад 200 компаній. Швейцарська юрисдикція залучає до співпраці підприємців, хедж-фонди і банкірів з усього світу, та створює особливі економічні зони, в яких дозволено оперувати з криптоактивами.

Підхід до мінімізації ризиків вирізняється нейтральним або нейтрально-позитивним ставленням до криптовалют. Держави приймають мінімально необхідні закони, щоб контролювати ринок віртуальних активів, але не перешкоджати розвитку криптоіндустрії.

Великобританія належить до країн із нейтральним правовим середовищем. Криптовалюти не є легальним засобом платежу в країні. Водночас криптовалютні біржі та криптобмінники повинні отримати державну реєстрацію в Управлінні з фінансового регулювання і нагляду (FCA).

У 2014 році британські регулятори зобов'язали операторів криптовалютних бірж та електронних гаманців дотримуватися вимог ідентифікації клієнтів (KYC). Ідентифікація клієнтів дозволяє ізолювати чисту криптовалюту від "забрудненої". Це роблять для протидії протизаконній діяльності, наприклад відмиванню грошей, фінансуванню тероризму, торгівлі зброєю чи наркотиками. Практика відстежування походження криптоактивів має на меті витіснити недобросовісних гравців на підпільні ринки, на яких їхні віртуальні активи підпадають під відкрите порушення закону. Великобританія вимагає, щоб суми в національній валюті, еквівалентні сумі криптовалюти, вносились до податкових документів. Прибутки від криптовалют оподатковуються податком на приріст капіталу.

Британський регулятор прагне захистити інвесторів, не змінюючи чинного законодавства. Водночас завдяки синергії блокчейн-технології зі

штучним інтелектом (AI) та "Інтернетом речей" (IoT) Великобританія створює додатковий простір для інновацій всередині країни.

Білорусь після прийняття в грудні 2017 року президентського декрету "Про розвиток цифрової економіки" наразі є єдиною країною в світі з комплексним законодавством, що регулює сферу блокчейну і криптовалют. У рамках спеціальної економічної зони "Парк високих технологій" (ПВТ) в країні можна легально вести криптовалютний бізнес, реєструвати біржі й обмінники, проводити ICO і займатися майнінгом криптовалют. Білоруський уряд активно сприяє розвитку нових технологій і навіть встановив нульовий податковий режим для операцій з криптовалютою. Згідно з Декретом про розвиток цифрової економіки, резиденти Білорусі можуть купувати і продавати криптовалюту, відчужувати токени за білоруські рублі, іноземну валюту, електронні гроші, а також випускати власні цифрові активи. Резиденти "Парку високих технологій" (ПВТ) повністю звільнені від оподаткування операцій з криптовалютами до 1 січня 2023 року, однак платять 1% валового доходу на користь адміністрації ПВТ.

Оператори криптовалютних бірж зобов'язані ідентифікувати клієнтів, дотримуючись вимог фінансового моніторингу і надавати звіти про кошти. Для того, щоб на постачальника послуг не розповсюджувалось валютне, банківське, а також законодавство про цінні папери, йому потрібно зареєструватися як резиденту Парку високих технологій.

Білорусь могла б бути першою країною, що спробувала запровадити спеціальне регулювання для блокчейну та криптовалют на законодавчому рівні. Однак ведення бізнесу в Білорусі пов'язане з високими ризиками через низький рівень гарантій верховенства права, особливо в розрізі останніх політичних подій.

Крім того, білоруський підхід відрізняється тим, що юридичні особи можуть працювати з криптовалютами лише в рамках спеціальної економічної зони "Парку високих технологій". Отримання статусу резидента ПВТ пов'язане з серйозними адміністративними бар'єрами. Попри доволі прогресивне криптовалютне законодавство, у Білорусі заборонено використання криптовалют як платіжного засобу всередині країни.

Білорусь як країна, що розвивається, значно поступається за рівнем розвитку інфраструктури онлайн-послуг та легкості ведення бізнесу.

Обмежувального підходу дотримуються держави, які сприймають криптоіндустрію як цілковиту загрозу їхній фінансовій стабільності та вживають відповідні стримувальні заходи. Цей підхід характеризується повною або частковою заборонаю діяльності, що пов'язана з криптовалютами.

Подібна ситуація спостерігається і в Китаї, де 2017 року влада КНР заборонила проведення ICO і діяльність криптовалютних бірж. Попри те, що в Китаї є правове визначення біткоїна як віртуального товару, — будь-які операції з криптовалютою на території КНР незаконні.

Водночас місцева влада Китаю просуває програму, що дозволяє доносити на тих, хто пов'язаний з криптовалютним трейдингом і так званими схемами Pump & Dump, які провокують зростання або падіння ціни з метою отримання прибутку.

Окремі випадки обмежувального підходу спостерігаються у **Сполучених Штатах**, де діяльність, пов'язана з криптовалютами, не заборонена, але надмірно регулюється, що ускладнює умови для ведення бізнесу. Правові умови для криптобізнесу в США залежать від функціоналу віртуального активу. Державна комісія з цінних паперів і бірж (SEC) регулює віртуальний актив як цінні папери. Для того, щоб ідентифікувати, чи є віртуальний актив інвестиційним контрактом, у США використовують різні методи оцінювання, відомі як *Howey Test*, *Family Resemblance Test*, *Capital Risk Test*. Якщо віртуальний актив має ознаки платіжного засобу, то регулюється Службою внутрішніх доходів (IRS). Регулювання Комісії з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) поширюється на віртуальні активи з ознаками товару. Компанії мають реєструватись у відповідному регульованому відомстві, якщо є ознаки того чи іншого регульованого об'єкта.

Американські користувачі та власники компаній повідомляють у податковому звіті про продаж криптовалюти за фіат, обмін криптовалюти на іншу віртуальну валюту, купівлю чи оплату товарів чи послуг за криптовалюту. Учасники ринку, які здійснюють майнінгову діяльність, повинні декларувати дохід у національній валюті США.

Регулювання криптовалют у США змушує компанії дотримуватися величезної кількості правил, оплачувати постійний моніторинг з боку численних державних установ, а також пам'ятати про різницю в регулюванні в різних штатах. Основна вимога американських фінансових регуляторів —

гарантувати захист інтересів інвестора при збереженні можливостей для інновацій.

Попри наявність трьох регуляторів та складні умови ведення криптовалютного бізнесу, США залишаються лідером за кількістю блокчейн-компаній.[3]

З огляду на вищезазначене, можна взяти до уваги досвід ще однієї країни — Венесуели, яка є однією з найактивніших країн світу у питанні криптовалют. Оскільки більшість з них не управляється централізовано, статистично оцінити це вкрай важко. Втім Венесуела, слідом за США та Росією, є третьою країною світу за обсягами прямих розрахунків електронними валютами безпосередньо між покупцем і продавцем. Криптовалюти тут, широко представлені - передусім, біткоїн, ефір (Ether), даш (Dash) та еос (Eos).

Криптовалюта залишається передусім засобом середнього класу та багатих, які можуть платити криптовалютою чи робити за її допомогою накопичення. Інтернет у багатьох частинах країни і подекуди навіть у великих містах може бути дуже нестабільним. Але для багатьох венесуельців, які зараз змушені жити за кордоном, криптовалюти є можливістю, вигідно та швидко пересилати гроші своїм родичам. З майже 30 мільйонів венесуельців п'ять мільйонів втекли від соціалістичного уряду за кордон.

Створена національна криптовалюта “петро” й надалі використовується урядом як його інструмент. Так, влада роздає петро в рамках соціальних програм. Всередині 2020 року оператори заправок станцій повідомляли, що близько 15 відсотків розрахунків відбувалися саме у “петро”. І здається, що уряд хоче й далі працювати над покращенням сприйняття цієї криптовалюти. Наприкінці минулого року близько восьми мільйонів державних службовців отримали як різдвяний бонус половину “петро”- приблизно 30 доларів США. Той, хто хотів його отримати, був змушений зареєструватися на державному порталі. До того ж з кінця 2020 року сплачувати податки також можна за допомогою “петро”.

У яких масштабах функціонери режиму використовують “петро”, аби перекачувати гроші за кордон, досі неясно. Але уникнути цього звинувачення важко. Подібно до біткоїна та інших криптовалют, відправники і адресати переказів можуть легко залишатися анонімними.

Що стосується віртуальної валюти на законодавчому рівні в Україні, то Комітет Верховної Ради України з питань бюджету на засіданні 5 лютого 2020 року (протокол №24) відповідно до статей 27 і 109 Бюджетного кодексу України та статті 93 Регламенту Верховної Ради України розглянув проєкт Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами (реєстр. №2461 від 15.11.2019), поданий народними депутатами України Жмеренецьким О. С., Черневим Є. В. та іншими.

Законопроектом пропонується доповнити Податковий, Цивільний та Господарський кодекси України положеннями, згідно з якими передбачається, зокрема:

ввести нові терміни "віртуальний актив", "криптоактив", "операція з криптоактивами", "розподілений реєстр", "токен", "токен-актив";

визначити особливості оподаткування податком на прибуток підприємств та податком на доходи фізичних осіб операцій з криптоактивами;

не включати до об'єкта оподаткування податком на додану вартість операції з продажу криптоактивів, надання комісійних, агентських та інших послуг, пов'язаних із створенням та обігом віртуальних активів.

У пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що реалізація його положень не потребує додаткових видатків з державного та місцевих бюджетів України, але збільшить надходження у вигляді податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб та військового збору завдяки збільшенню об'єкта оподаткування. При цьому вказано, що прийняття запропонованих змін сприятиме захисту права власності фізичних та юридичних осіб на віртуальні активи, виводу з тіньового обігу операцій з віртуальними активами, розвитку ринку віртуальних активів, збільшенню надходжень до державного та місцевого бюджетів України.

Однак до законопроекту не надано фінансово-економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки), яке вимагається відповідно до частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України.

Міністерство фінансів України у своєму експертному висновку відмічає, що за експертною оцінкою прийняття та реалізація положень законопроекту вплине на дохідну частину бюджету, однак здійснити оцінку такого впливу не

вважається можливим через відсутність інформації щодо обсягу операцій з криптоактивами. Крім того, Мінфін висловлює зауваження щодо положень законопроекту та вважає, що внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами має передувати прийняттю профільного законодавства, яке визначатиме порядок функціонування ринку віртуальних активів в Україні, їх правовий статус, загальнообов'язкові правила (норми) та організаційно-правові засади операцій з віртуальними активами, в тому числі, державне регулювання діяльності віртуальних активів.

За наслідками розгляду Комітет прийняв рішення, що законопроект матиме вплив на показники бюджету (може призвести до збільшення доходів державного і місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств, військового збору залежно від нормативно-правового врегулювання ринку віртуальних активів в Україні та практики застосування даної законодавчої ініціативи). У разі прийняття відповідного закону він може набирати чинності згідно із законодавством.[4]

15 березня 2022 року Президент Володимир Зеленський підписав Закон України “Про віртуальні активи”, ухвалений парламентом з його пропозиціями.

Підписання закону є важливим кроком до детінізації сектору, запуску легального ринку віртуальних активів і підсилення української економіки.

Завдяки цьому документу:

- легально працюватимуть іноземні та українські криптобіржі;
- банки відкриватимуть рахунки для криптокомпаній;
- українці зможуть задекларувати свої доходи у віртуальних активах.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку буде:

- формувати та реалізовувати політику у сфері віртуальних активів;
- визначати порядок обігу віртуальних активів;
- видавати дозволи постачальникам послуг віртуальних активів;
- здійснювати нагляд і фінансовий моніторинг у цій сфері.

Отже, основними перевагами криптовалюти є те, що це швидка та надійна система платежів і грошових переказів, заснована на новітніх технологіях і непідконтрольна жодному уряду. Сьогодні криптовалюта, як інноваційна мережа платежів і новий вид грошей, що використовує R2P-

технологію і функціонує без центрального контролюючого органу або банку; обробка транзакцій та емісія виробляються колективно, зусиллями мережі.

Список використаних джерел

1. Криптовалюта. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Криптовалюта>.
2. Баликова Н. Японія визнала біткоїн платіжним засобом. Голос України. 2017. № 61. С. 5.
3. Топ-10 найпопулярніших валют у світі. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/02/05/infografika/finansy/top-10-najpopulyarnishyx-kryptovalyut-sviti>.
4. Висновок до проекту Закону України від 06.12.2019 № 2461 Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010. Пункт 291.6 статті 291 із змінами, внесеними згідно із Законом № 71-VIII від 28.12.2014
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010. Пункт 291.6 статті 291 із змінами, внесеними згідно із Законом № 71-VIII від 28.12.2014
7. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>

Топтунов Д.М., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, V курс
Державний податковий університет
Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент
Державний податковий університет

ДОСЛІДЖЕННЯ IP ТЕЛЕФОНІЇ НА ОСНОВІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ASTERISK

На сьогоднішній день IP-телефонія є одним із напрямків розвитку інформаційних комунікацій. У світі штучного інтелекту, Інтернету речей та програмного забезпечення АТС-обладнання не здає своїх позицій. Передача голосу та телефонні дзвінки, як і раніше, відіграють важливу роль у сфері зв'язку.

Мережі на основі протоколу IP отримали в наш час дуже широкий розвиток. Кількість людей, які використовують IP-телефонію, зростає неймовірними темпами, і актуальним завданням є розширення можливостей IP-

телефонії, щоб використовувати їх разом із передачею даних також для відеоконференцій, для передачі голосу та для інших програм в реальному часі.

Дослідженням IP-телефонії на основі програмного забезпечення Asterisk займалися наступні науковці Баричев С. Г., Гольдштейн Б. С., Гончаров В. В., Грищенко С.М., Пінчук А. В., Поляков М. О., Серов Р. Е., Суховицький А. Л., Токар, Л. О., Федотова-Півень І.М. та інші.

Метою дослідження є вивчення можливостей та ефективності IP телефонії на основі програмного забезпечення Asterisk, зокрема з точки зору якості зв'язку та функціональності.

Виклад основного матеріалу. IP телефонія є однією з найбільш прогресивних технологій у сфері зв'язку. Ця технологія дозволяє передавати голосову інформацію через Інтернет, що забезпечує значну економію витрат на зв'язок. У сучасному світі, де ми постійно знаходимось у русі, IP телефонія дає можливість забезпечувати комунікацію з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету.

IP телефонія - це сучасна технологія, яка відкриває нові можливості взаємодії між людьми в сфері комунікації. Інтеграція цієї технології з програмним забезпеченням Asterisk дозволяє отримати надійний і функціональний засіб зв'язку [1, с. 258].

Asterisk - це програмне забезпечення з відкритим кодом, яке дозволяє організувати телефонні розмови через Інтернет, створювати віртуальні АТС та реалізовувати різноманітні додаткові функції [6].

Одним з найбільш популярних програмних засобів для IP телефонії є Asterisk. Це програмне забезпечення з відкритим кодом, яке дозволяє створювати різні типи телефонних систем на основі IP технологій. Використання Asterisk для IP телефонії дозволяє підвищити ефективність зв'язку, знизити витрати на зв'язок і покращити якість обслуговування.

Дослідження IP телефонії на основі програмного забезпечення Asterisk свідчить, що дана технологія має значні переваги перед традиційними телефонними системами. Перш за все, використання IP телефонії дозволяє підвищити продуктивність працівників за рахунок зменшення часу на здійснення дзвінків, а також на покращення якості обслуговування клієнтів. Крім того, використання IP телефонії з програмним забезпеченням Asterisk дозволяє знизити витрати на зв'язок і оптимізувати процеси бізнесу [5].

Однією з ключових переваг IP телефонії на основі Asterisk є можливість налаштування системи зв'язку відповідно до потреб користувачів. Це означає, що кожен користувач може налаштувати систему зв'язку таким чином, як йому зручно.

IP-телефонія є дедалі більш популярним засобом зв'язку, особливо в бізнес-середовищі. Якщо раніше вона була доступна тільки великим компаніям, то тепер її можуть використовувати навіть невеликі підприємства завдяки програмному забезпеченню Asterisk [3, с. 152].

Asterisk є одним з найбільш популярних програмних засобів для реалізації IP-телефонії, який може бути встановлений на будь-який сервер. З його допомогою можна підключати різноманітні телефонні пристрої, які працюють через Інтернет, і здійснювати безкоштовні виклики між користувачами, а також надавати додаткові послуги, такі як конференції, груповий чат, голосова пошта та інше. Однією з його переваг є можливість розширення функціональності за допомогою додаткових модулів, що дозволяє підлаштовувати роботу програми під конкретні потреби користувача. Також використання Asterisk дозволяє значно зменшити витрати на зв'язок, забезпечуючи безкоштовні виклики між користувачами, а також зниження вартості міжнародних дзвінків. Крім того, програмне забезпечення Asterisk забезпечує високу якість звуку та стабільність роботи, що дозволяє користувачам без перебоїв здійснювати виклики [5].

Asterisk є відкритим програмним забезпеченням для побудови систем IP телефонії. Воно дозволяє розгортати повноцінні телефонні системи з використанням різних протоколів передачі даних, таких як SIP та IAX. Крім того, Asterisk надає широкі можливості налаштування та розширення функціональності за допомогою додаткових модулів.

У дослідженні можливостей Asterisk для побудови систем IP телефонії та порівняння її з іншими програмними засобами. Для цього були використані наступні критерії: функціональність, наявність додаткових модулів та розширюваність, легкість у використанні та конфігуруванні, ефективність та масштабованість [5].

IP телефонія на основі програмного забезпечення Asterisk має безліч переваг порівняно з традиційною телефонною системою серед них можна виділити наступні:

– Вартість: IP телефонія на основі Asterisk значно дешевша в установці та експлуатації, порівняно з традиційними телефонними системами. Програмне забезпечення Asterisk є безкоштовним та вільним для використання.

– Гнучкість: IP телефонія на основі Asterisk дає користувачам гнучкість налаштування телефонної системи під свої потреби. Можливості налаштування включають в себе функції, такі як відповідь авто-відповідача, маршрутизація дзвінків, голосова пошта та багато іншого [2].

– Масштабованість: IP телефонія на основі Asterisk може легко масштабуватися залежно від потреб користувача. Вона може бути легко розширена, додаванням нових ліній, станцій або додаткових функцій.

– Інтеграція: IP телефонія на основі Asterisk може бути легко інтегрована з іншими системами, такими як програмне забезпечення для обліку викликів, програмне забезпечення для управління відеоконференціями, CRM-системи та інші.

– Мобільність: IP телефонія на основі Asterisk може бути легко інтегрована з мобільними пристроями, такими як смартфони та планшети. Це дозволяє користувачам працювати з будь-якого місця з доступом до Інтернету [2].

Висновки. Підводячи підсумки, варто сказати, що IP телефонія на основі програмного забезпечення Asterisk є чудовим вибором для компаній, які шукають ефективну, гнучку та масштабовану телефонну систему. Використання IP телефонії на основі програмного забезпечення Asterisk є вигідним та раціональним вибором для економічних організацій будь-якого розміру. Узагальнюючи, можемо виокреслити, що напрямками подальших розвідок є розробка та впровадження IP-телефонії в умовах діджиталізації у розвитку фінансової сфери.

Список використаних джерел

1. Грищенко С.М. Федотова-Півень І.М., IP-телефонія в інформаційному просторі. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4». 2022. С.257-259.

2. Основи IP-телефонії, базові принципи, терміни та протоколи. Ази IP-телефонії від Cisco або знайомство з Cisco CallManager Express URL: <https://redcomrade.ru/uk/windows-8/osnovy-ip-telefonii-bazovye-principy-terminy-iprotokoly-azy-ip-telefonii/> (дата звернення: 10.03.2-23).

3. Поляков М. О. Шифрування трафіку в IP телефонії. Наукові праці Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку інформаційних систем і телекомунікаційних технологій», 1–2 лютого 2022р. С.151-152.

4. Токар, Л. О. Особливості побудови віртуальної АТС. *Радіотехніка*, 2022. №1 (208), С. 55–64.

5. ТОП-7 сервісів віртуальних АТС для IP телефонії в Україні. URL. <https://seoukraine.com.ua/> (дата звернення: 08.03.2-23).

6. Asterisk.URL. <https://www.asterisk.org/>(дата звернення: 09.03.2-23).

Хітушка Т.О., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, IV курс

Державний Податковий Університет

Ясенова І. С., к.т.н.

Державний Податковий Університет

ВЕБСАЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРИСТУВАЦЬКОГО ПОПИТУ

У сучасну цифрову епоху вебсайти стали для бізнесу чимось більшим, ніж просто платформою для демонстрації своїх продуктів чи послуг. Вони також слугують потужним інструментом для дослідження користувачів, надаючи цінну інформацію про поведінку та вподобання користувачів. Завдяки можливості відстежувати взаємодію з користувачами, збирати відгуки та проводити експерименти, вебсайти надають компаніям унікальну можливість оптимізувати свої пропозиції та створювати кращий користувацький досвід.

Збираючи відгуки та аналізуючи взаємодію користувачів з вебсайтом, компанії мають змогу виявити проблеми, що перешкоджають залученню користувачів і знижують коефіцієнт конверсії. Ці проблеми можуть включати що завгодно - від заплутаної навігації до повільного завантаження сторінок або навіть проблеми з мобільною адаптивністю.

Завдяки дослідженню користувачів вебсайтів, компанії також можуть покращити дизайн сайту, розуміючи, які елементи є найбільш привабливими, особливо для користувачів. Це може стосуватися таких аспектів, як макет, кольорова гама та вибір шрифтів. Приймаючи рішення щодо дизайну на основі даних, які базуються на дослідженнях користувачів, компанії можуть створити

сайт, який забезпечує позитивний користувацький досвід і відповідає потребам їхньої цільової аудиторії.

Крім того, дослідження користувачів на вебсайтах можуть стати основою для створення контенту та маркетингових стратегій. Розуміючи, що користувачі вважають найцікавішим і привабливим на сайті, компанії можуть створювати контент, який резонує з їхньою цільовою аудиторією, що призводить до підвищення рівня залученості та конверсії.

Одне з основних рішень полягає у використанні інсайтів, отриманих в результаті дослідження користувачів, для оптимізації дизайну та функціональності вебсайту. Це може включати внесення змін до макета, кольорової гами, розміру шрифту або навігації вебсайту, щоб підвищити рівень залученості та задоволеності користувачів. Крім того, компанії можуть використовувати інформацію, отриману в результаті досліджень, для виявлення та розв'язання проблем юзабіліті, таких як повільне завантаження сторінок або неадаптивний мобільний дизайн, які можуть перешкоджати підвищенню попиту на користування сайтом.

Іншим рішенням є створення релевантного та цікавого контенту для цільової аудиторії сайту. Використовуючи відгуки, отримані в результаті дослідження, компанії можуть адаптувати свій контент відповідно до потреб та вподобань своїх користувачів, що може призвести до підвищення рівня залученості та конверсії. Наприклад, якщо дослідження показує, що вони зацікавлені у відеоконтенті, компанії можуть створювати більше відео, щоб збільшити попит.

Для реалізації цих рішень компанії можуть використовувати різноманітні інструменти та методи. Це можуть бути А/В-тестування, юзабіліті-тестування, опитування, теплові карти та аналітика, які дають уявлення про поведінку та вподобання користувачів. Використовуючи ці інструменти в поєднанні з дослідженнями користувачів, компанії можуть створити вебсайт, який відповідає потребам їхньої цільової аудиторії та забезпечує позитивний користувацький досвід.

Метод А/В-тестування передбачає створення двох версій вебсторінки та порівняння їхньої ефективності, щоб визначити, яка з них є більш ефективною для досягнення бажаних цілей. А/В-тестування можна використовувати для тестування різних елементів вебсторінки, таких як заголовки, зображення,

кнопка заклику до дії або форма, щоб визначити найбільш ефективні елементи дизайну та контенту.

Іншим методом є юзабіліті-тестування, яке передбачає спостереження за користувачами під час їхньої взаємодії з вебсайтом, щоб виявити проблеми зручності користування та сфери, які потребують покращення. Юзабіліті-тестування можна проводити особисто, віддалено або за допомогою автоматизованих інструментів, щоб зібрати відгуки про користувацький досвід і визначити сфери для вдосконалення.

Опитування та анкети також можна використовувати для збору відгуків користувачів про їхній досвід роботи з сайтом. Опитування можна використовувати для збору кількісних і якісних даних про вподобання користувачів, їхню поведінку та задоволеність дизайном і контентом сайту.

Теплові карти - це ще один інструмент, який можна використовувати для визначення областей сайту, які отримують найбільшу активність користувачів, наприклад, кліки, прокрутки та рухи миші. Теплові карти дають уявлення про поведінку та вподобання користувачів, які можна використовувати для оптимізації дизайну та контенту сайту.

Інструменти аналітики, такі як Google Analytics, можуть надати компаніям детальну інформацію про поведінку користувачів на сайті, включаючи джерела трафіку, показники відмов і коефіцієнти конверсії. Інструменти аналітики можуть допомогти компаніям виявити області вебсайту, які не працюють належним чином, і оптимізувати їх для кращого залучення користувачів і підвищення коефіцієнтів конверсії.

Загалом, існує багато методів та інструментів, які компанії можуть використовувати для розв'язання проблем, що виникають під час дослідження. Використовуючи комбінацію цих методів та інструментів, компанії можуть збирати відгуки про поведінку та вподобання користувачів, визначати сфери для вдосконалення та постійно оптимізувати свій вебсайт, щоб забезпечити кращий користувацький досвід та досягти своїх бізнес-цілей.

Аналізуючи дані вебсайтів, компанії можуть отримати цінну інформацію про поведінку та вподобання користувачів, що допоможе їм оптимізувати дизайн, контент і функціональність сайтів для кращого задоволення потреб цільової аудиторії.

Таким чином, вебсайт є потужним інструментом для вивчення користувацького попиту, і компанії, які використовують дослідження користувачів, можуть отримати конкурентну перевагу, створивши сайт, який відповідає потребам їхньої цільової аудиторії та забезпечує позитивний користувацький досвід. Постійно оптимізуючи свій вебсайт на основі відгуків користувачів, компанії можуть випереджати конкурентів і досягати довгострокового успіху.

Чижевський М.А., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, IV курс

Державний податковий університет

Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент

Державний податковий університет

РОЗРОБКА ВЕБ-ДИЗАЙНУ ТА СТВОРЕННЯ ВЕБ-САЙТУ РЕСТОРАНУ

В наш час склалося так, що інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного суспільства. Тепер вони знаходять своє застосування майже у всіх сферах людської діяльності. Постійне зростання інформації призвело до того, що з'явилося багато можливостей для цифрових транзакцій у різних професіях, одна з них – спеціаліст з комп'ютерних наук. Процес реформування цієї професії потребує більш ефективного використання цифрових технологій в економіці, забезпечення інформаційного менеджменту шляхом впровадження інновацій, створення баз даних, програм, впровадження яких дозволить підвищити якість управління інноваційними процесами. Зацікавленість України у збільшенні кількості даних спеціалістів проявляється, зокрема, у заходах із зовнішнього стимулювання абітурієнтів до вступу у заклади вищої освіти на дані спеціальності шляхом надання додаткових пільг. Використання цифрових технологій в економіці та бізнесі вимагає фахівців, здатних до самостійної науково-дослідної, проектно-технологічної, управлінської діяльності з розробки, впровадження та підтримки інформаційних управляючих систем, орієнтованих на використання методів та

засобів інтелектуального аналізу даних для підтримки прийняття рішень у різних галузях економіки. Інформаційні технології стали частиною великої кількості продуктів і послуг і широко застосовуються в бізнесі. Змінюючи процес виробництва цифрові технології просувають матеріальні і нематеріальні блага, автоматизують процес у різних країнах, допомагаючи при цьому раціонально використовувати виробничі ресурси [1].

З кожним роком у країні зростає кількість ресторанних господарств, зростає попит на надані ними послуги. В умовах жорсткої конкуренції ресторанної справи веб-сайт для ресторанного господарства – це можливість заявити про себе, розповісти про свої конкурентні переваги; послуги, що надаються; а також, це відмінний засіб для залучення широкої клієнтської аудиторії.

У сучасних реаліях наявність сайту ресторану вже не елемент розкоші, а інструмент для збільшення прибутку закладу. Що стосується ресторанного бізнесу, веб-сайт закладу ресторанного господарства дає перевагу перед конкурентами, у яких його немає, або які неефективно використовують веб-сайт для розвитку і просування бізнесу.

У сучасному світі, коли віртуальний простір стає все більш важливим і все більше людей користуються Інтернетом, створення веб-сайту для піцерії є дуже актуальним і важливим завданням. Інтернет став основним джерелом інформації для багатьох людей, що шукають ресторани, де можна смачно поїсти. Більшість потенційних клієнтів ресторану піцерії шукають не тільки гарне місце з приємною атмосферою, але й зручність та легкість у використанні веб-сайту, де можна знайти інформацію про меню, режим роботи, контактні дані та можливість замовлення їжі онлайн.

Метою статті є вивчення предметної області з розробки веб-сайту для закладу ресторанного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Для розробки веб-сайту були використані різноманітні методи дослідження, як моделювання, проектування та розробка. Були розроблені макети та дизайн-концепції веб-сайту, що дозволили визначити його структуру, функціональні можливості та зовнішній вигляд. Після цього була проведена розробка веб-сайту, використовуючи сучасні технології та інструменти, такі як React, JavaScript, HTML та CSS. В процесі розробки була забезпечена максимальна увага до користувачької зручності та

швидкості завантаження веб-сайту, що дозволило створити продукт високої якості, задовольнити потреби аудиторії та забезпечити конкурентну перевагу на ринку.

Переваги розробки веб-сайту ресторану:

- демонстрація переваг закладу, а саме: апетитні зображення справ з привабливими описами; стильні фотографії приміщення, столиків і інтер'єру в цілому; невеликі відеороліки з процесом приготування страв, роботою офіціантів та іншого персоналу;
- підвищення у і лояльність своїх клієнтів, вказавши інформацію про страви дня, акційні та спеціальні пропозиції, історію свого закладу і його цінності;
- збільшення кількості відвідувачів і суму середнього чека можна, якщо дістати цільову аудиторію з пошукової видачі, показати гостю повний асортимент пропозицій, візуально презентувати страви [2].

Висновки. Резюмуючи, можемо виокреслити, що вивчення предметної області з розробки веб-сайту для закладу ресторанного господарства має велике практичне значення для бізнесу. Створення ефективного веб-сайту ресторану піцерії може допомогти залучати нових клієнтів, збільшувати обсяг продажів та зміцнювати бренд компанії. Веб-сайт може бути корисним для ресторанних піцерій та інших закладів громадського харчування, які прагнуть розширити свою онлайн присутність та покращити користувацький досвід своїх клієнтів.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології в бізнесі. Частина 1: Навч. посіб. / [Шевчук І.Б., Старух А.І., Васьків О.М. та ін.]; за заг. ред. І.Б. Шевчук. Львів: Видавництво ННВК «АТБ», 2020. 455 с.

Шевченко Я.О., здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, V курс

Державний податковий університет

Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент

Державний податковий університет

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Штучний інтелект (далі ШІ) швидко перетворився на передову технологію, що має потенціал для революційних змін у багатьох галузях. У сфері освіти ШІ досліджується як інструмент для підвищення ефективності самостійного навчання. Особливий інтерес викликає застосування методів ШІ для покращення процесу вивчення нової навчальної дисципліни.

На даний момент використання ШІ в освіті є ключовим фактором при дослідженні. Аналізуючи складність тексту і мови, штучний інтелект може виявити області, що викликають труднощі, і відповідно адаптувати навчальні матеріали. Це може допомогти здобувачам вищої освіти краще зрозуміти складні концепції та розвинути більш повне розуміння певної дисципліни.

Однак, коли мова йде про самостійне навчання, важливим фактором є також періодичність. Здобувачі вищої освіти потребують поєднання коротших і довших, складніших речень, щоб залишатися зацікавленими та мотивованими. ШІ може допомогти у створенні контенту, який забезпечує правильний баланс, надаючи їм стимулюючий і цікавий досвід.

Існує багато різних методів штучного інтелекту, які можна використовувати для покращення самостійного навчання. Один із підходів передбачає використання обробки природної мови для аналізу письмового тексту та визначення ключових понять і тем. Потім цю інформацію можна використовувати для створення навчальних матеріалів, адаптованих до потреб окремих здобувачів вищої освіти.

Інший підхід передбачає використання алгоритмів машинного навчання для адаптації навчальних матеріалів у режимі реального часу на основі зворотного зв'язку зі студентами. Аналізуючи, як вони взаємодіють з

контентом, штучний інтелект може виявити області, що викликають труднощі, і надати додаткову підтримку там, де це необхідно. Це може допомогти здобувачам вищої освіти не відставати від графіка і швидше досягати прогресу.

Загалом, використання штучного інтелекту в самостійному навчанні має великі перспективи для підвищення ефективності та результативності навчання. Використовуючи можливості штучного інтелекту для аналізу та адаптації навчальних матеріалів, студенти можуть розвинути глибше розуміння навчальних дисциплін і швидше та ефективніше досягати своїх цілей. Оскільки сфера штучного інтелекту продовжує розвиватися, ми можемо очікувати на ще більш інноваційні застосування цієї технології в сфері освіти.

Метою статі є дослідження методів ШІ для підвищення ефективності самостійного вивчення навчальних дисциплін.

Зі стрімким розвитком технологій ШІ став важливим інструментом для різних секторів економіки. Однією з найважливіших сфер застосування ШІ є освіта. В останні роки ШІ досліджується як інструмент для підвищення ефективності самостійного навчання, особливо з метою вивчення нових навчальних дисциплін.

Використання штучного інтелекту для самостійного навчання має кілька переваг. Однією з головних переваг є можливість адаптувати контент до конкретних потреб окремих здобувачів вищої освіти. Аналізуючи дані про те, як студент взаємодіє з навчальними матеріалами, ШІ може створювати персоналізовані навчальні плани, які допомагають учням швидше і ефективніше досягати своїх цілей.

Заплутаність, яка вимірює складність тексту, є ключовим фактором у застосуванні ШІ для самостійного навчання. Аналізуючи складність мови і тексту, ШІ може виявити проблемні місця і відповідно скоригувати навчальні матеріали. Це дозволяє студентам краще розуміти складні концепції та розвивати більш повне розуміння дисципліни.

Важливим фактором також є розривність, яка стосується варіацій довжини та складності речень. Щоб залишатися зацікавленими і мотивованими, студентам потрібне поєднання коротших і довших, складніших речень. ШІ може допомогти у створенні контенту, який забезпечує правильний баланс, надаючи здобувачам вищої освіти стимулюючий і цікавий досвід.

Однією з головних проблем, пов'язаних з використанням ШІ в самостійному навчанні, є необхідність збалансувати переваги персоналізованого навчання з побоюваннями щодо конфіденційності та безпеки. Щоб вирішити ці проблеми, важливо забезпечити, щоб дані збиралися і використовувалися прозоро і з дотриманням етичних норм.

Незважаючи на ці виклики, використання штучного інтелекту в самостійному навчанні має великі перспективи для підвищення ефективності та результативності навчання. Використовуючи можливості штучного інтелекту для аналізу та адаптації навчальних матеріалів, студенти можуть розвинути глибше розуміння навчальних дисциплін і швидше та ефективніше досягати своїх цілей.

Крім того, ШІ можна використовувати для створення цікавих та інтерактивних навчальних матеріалів, таких як чат-боти і віртуальні асистенти. Ці інструменти можуть надавати учням миттєвий зворотний зв'язок і підтримку, дозволяючи їм долати перешкоди і швидше досягати прогресу.

Отже, дослідження методів штучного інтелекту для підвищення ефективності самостійного вивчення навчальної дисципліни є перспективним напрямком для майбутнього освіти. Застосування штучного інтелекту в самостійному навчанні має низку переваг, серед яких персоналізоване навчання, можливість збалансувати складність і стислість навчальних матеріалів, а також створення цікавого та інтерактивного контенту. Ці переваги можуть призвести до більш ефективного та результативного навчання, що в кінцевому підсумку може призвести до кращих академічних і кар'єрних результатів для здобувачів вищої освіти .

Однак важливо зазначити, що використання штучного інтелекту в освіті також пов'язане з низкою викликів, зокрема, з точки зору конфіденційності та безпеки. Важливо забезпечити, щоб дані збиралися і використовувалися прозоро і з дотриманням етичних норм, щоб захистити конфіденційність і безпеку студентів. Загалом, дослідження методів ШІ для самостійного навчання - це сфера, що швидко розвивається, і ми можемо очікувати на подальші інновації та розвиток у цій галузі в найближчі роки. У міру того, як технологія розвивається і набуває все більшого поширення, вона має потенціал трансформувати спосіб навчання і створити нові можливості для здобувачів вищої освіти по всьому світу.

Шевчук І.Б., д.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка
Марискевич А.Т., магістр
Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕТОД АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ОБґРУНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ІНВЕСТУВАННЯ В КРИПТОВАЛЮТУ

Незважаючи на певні коливання курсів на крипторинку, у 2021 р. спостерігалася значна тенденція до зростання вартості основних криптовалют. Зокрема Bitcoin подорожчав на 64%, вартість Ethereum зросла у сім разів, криптовалюта Dogecoin подорожчала на 103% за три дні, а Avalanche – у 29 разів. Така ситуація дозволила як заробити, так і втратити свої активи основним суб'єктам крипторинку [3].

Щодо України, то у вересні 2022 р. вона посіла третє місце у світовому рейтингу з використання криптовалюти серед 146 країн. На українському ринку все більше і більше з'являється нових сервісів для оплати щоденних розрахунків у крипті. Так, український банк Unex Bank, Mastercard та фінтех-стартап Weld Money запустили криптовалютну платіжну картку weld. Нова цифрова платіжна картка прив'язана до криптовалютного гаманця на платформі Weld Money. Конвертація з е-валюти в гривню відбувається автоматично. Віртуальними грошима тепер можна розрахуватися в Україні за їжу, вино, бензин, різноманітні послуги тощо [3].

Українські ІТ-фахівці продовжують інвестувати в цю валюту, в результаті чого Україна сьогодні посідає 5 місце за кількістю користувачів біткоїн-гаманцями серед різних країн світу. Також завдяки використанню українцями цифрових активів було задоволено низку ключових потреб армії у перші дні зимового вторгнення. Адже, на відміну від довгих бюрократичних урядових процедур, оплата міжнародних покупок у криптовалюті займала лічені хвилини.

Рівень «проникнення» криптовалют на український ринок відчутно збільшується. Цьому сприяє і те, що лідерство у цьому напрямку беруть найбільші міжнародні платіжні системи – Mastercard, Visa та PayPal. І хоча

віртуальні активи все ще пов'язані з високими ризиками, прогнозується, що їхня частка в гаманцях українців зростатиме. Але чи достатньо українцям просто ставати власниками криптовалют чи можливо варто розглянути й інші способи вкладати свої кошти у криптовалюту, що дозволить диверсифікувати крипторизики та збільшити свої прибутки від цифрових активів.

Багатьох інвесторів приваблює потенційний прибуток від інвестицій у криптовалюту.

Найпопулярніші способи як вкласти гроші в крипту:

1) *Купити та зберігати монети.* Можна купити популярні монети, такі як біткоїн чи Ethereum, а можна й менш відомі. Наприклад, Dogecoin, Solana тощо. У довгостроковій перспективі є шанс, що їхня ціна виросте. Але є і ризики, що деяка крипта може зникнути, отже буде втрата коштів.

2) *Інвестувати в криптовалютні компанії.* Це компанії, що частково або повністю зосереджені на криптовалюті. Наприклад, займаються майнінгом, тобто добувають крипту, виробляють обладнання для майнінгу, мають на балансі великі суми криптовалют тощо. До таких компаній відносяться MicroStrategy Incorporated, Robinhood Markets, PayPal Holdings.

3) *Інвестувати у фонди, орієнтовані на криптовалюту.* Фонди управляють грошима інвесторів, щоб ті отримали прибуток від вкладів більший, ніж ставка банківських депозитів. Ще цей прибуток має перевищити інфляцію. Фонди, орієнтовані на крипту, можуть інвестувати в криптовалюту, криптовалютні компанії тощо.

4) *Стати майнером криптовалют або валідатором.* Так можна зберігати криптовалюту як інвестиції.

5) *Давати монети в позику або покласти в пул ліквідності.* Пул ліквідності – це сховище криптовалют, де трейдер може швидко обміняти одну валюту на іншу. За можна отримувати відсотки або комісію з транзакцій.

Як вибрати криптовалюту для інвестицій? Оцінити криптовалюту для інвестування можна з допомогою технічного та фундаментального аналізу. Оскільки ринок криптовалют проявляє схильність до різких коливань курсу, то в комплексі із фундаментальним (ФА) та технічним (ТА) аналізом, оглядами висновків провідних експертів ринку варто ще застосовувати інструментарій економіко-математичного моделювання.

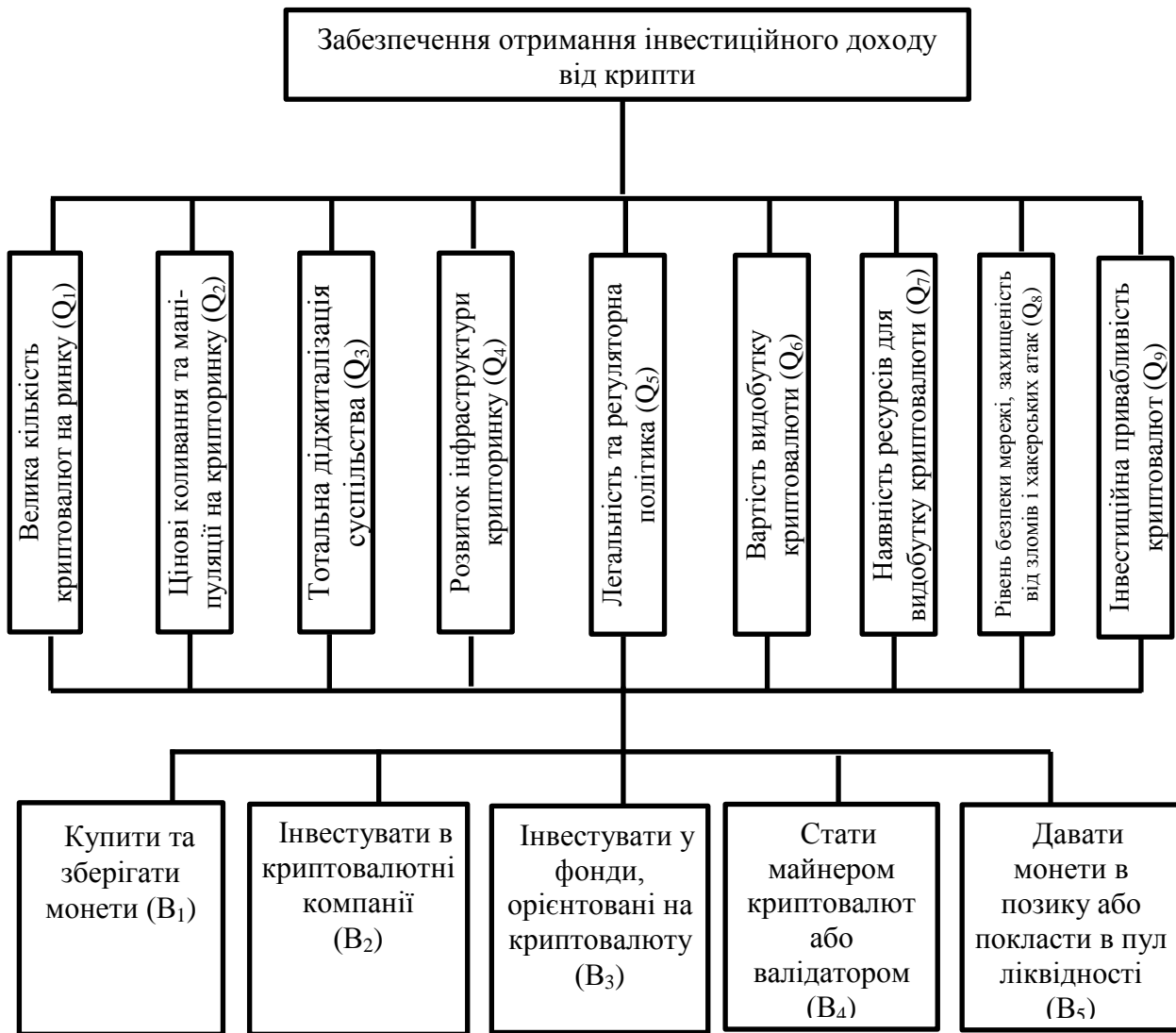
Хоча існує думка, що застосування методів моделювання може привести до сумнівних результатів через надто велику кількість факторів; наявність факторів, які важко виявити; людський фактор, який важко передбачити, однак ці результати можуть бути основою для підтвердження висновків отриманих по ФА та ТА.

Зазначимо, що для побудови моделей управління та прийняття рішень щодо вибору конкретного способу інвестування в крипту необхідна інформація. Але наявної статистичної кількісної інформації, як правило, буває обмаль. Тому основним джерелом інформації стають фахівці із різних сфер, що вже мають певний професійний досвід, або інші суб'єкти прийняття рішень, експерти чи користувачі. Для опрацювання інформації такого роду застосовують метод аналізу ієрархій (МАІ), що є загальним методом розв'язання широкого класу слабкоструктурованих задач прийняття рішень та дозволяє поєднати відносно простий математичний апарат з досвідом й інтуїцією особи при виборі одного з множини об'єктів (варіантів рішень, стратегій, напрямів розвитку чи монорозвитку тощо) [2].

Метод аналізу ієрархій можна застосувати для порівняння та вибору варіантів способів вкладання в крипту, враховуючи при цьому наступні критерії:

- велика кількість криптовалют на ринку;
- цінові коливання та маніпуляції на крипторинку;
- тотальна діджиталізація суспільства;
- розвиток інфраструктури крипторинку;
- легальність та регуляторна політика;
- вартість видобутку криптовалюти;
- наявність ресурсів для видобутку криптовалюти;
- рівень безпеки мережі, захищеність від зломів і хакерських атак;
- інвестиційна привабливість криптовалют.

На рис. 1 представлено ієрархічну модель вибору способу інвестування в крипту, яка складається з трьох рівнів. Перший рівень (мета) – забезпечення отримання інвестиційного доходу від крипто, другий рівень – критерії, за якими здійснюється оцінювання напрямів, і третій рівень – способи вкладання грошей у крипту.

Рис. 1. Ієрархічна модель вибору способи вкладання грошей у криптовалюту

У результаті опитування трьох експертів (Експерт № 1 – Економіст; Експерт № 2, Експерт № 3 – ІТ-фахівець), якими визначено пріоритети критеріїв та оцінено кожну із альтернатив за критеріями по шкалі Сааті [2], проведення обчислень по алгоритму методу аналізу ієрархій та аналізу значень вектора глобальних пріоритетів, отримано наступні результати:

1) найбільшу перевагу від експертів № 1 та № 2 одержав спосіб вкладання грошей у криптовалюту – «Інвестувати в крптовалютні компанії»;

2) за оцінками експерта № 3 найвищу пріоритетність отримав такий спосіб вкладання у криптовалюту як «Стати майнером крптовалют або валідатором».

Для підвищення ступеня об'єктивності та якості процедури прийняття рішень щодо вирішення окресленої проблеми проагреговано твердження

залучених експертів із різних галузей знань та сфер діяльності з врахуванням їх компетентності у даній проблематиці. У результаті чого найбільшу перевагу одержав вид вкладання у крипту «Стати майнером криптовалют або валідатором».

Попри всі переваги та недоліки криптовалюти її перспективи є неоднозначними. Доволі складно зорієнтуватися без спеціальних знань та перманентного аналізу тенденцій на крипторинку чи варто і в який спосіб інвестувати в криптовалюту. Адже, очевидно що в найближчій перспективі криптовалюта як альтернативний фінансовий інструмент займе важливе місце в повсякденному житті людей в усьому світі і в Україні зокрема.

Корисним в даному контексті стане використання інструментарію економіко-математичного моделювання для обґрунтування рішень щодо вибору оптимального способу вкладання коштів в крипту в складних умовах сьогодення. Зокрема, застосування методу аналізу ієрархій. Хоча формування структури моделі прийняття рішення в методі аналізу ієрархії є достатньо трудомістким процесом, проте за його результатами можна отримати детальне представлення про те, як саме взаємодіють фактори, що впливають на пріоритети альтернативних рішень і самі рішення. Тобто як визначені експертами фактори формування й розвитку крипторинку впливають на спосіб інвестування в криптовалюту.

Слід відмітити, що вирішення завдання по вибору способу вкладання у крипту є надзвичайно складним процесом і залежить від низки факторів, тому для обґрунтування стратегічних орієнтирів його вирішення доцільно у якості експертів залучати не тільки економістів, IT-фахівців, а ще й фінансистів, власників бізнесу, трейдерів, криптотрейдерів, незалежних експертів і т.д.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року № 2074-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Скітер І.С., Ткаленко Н.В., Трунова О.В. Математичні методи прийняття управлінських рішень: Навч. пос. Чернігів: ЧДІЕУ, 2011. 250 с.
3. Україну у ТОП-3 з використання криптовалюти. Що це означає для бізнесу?
URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/ukrayina-u-top-3-z-vykorystannya-kryptovalyuty-shho-cze-oznachaye-dlya-biznesu/>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЗБІРНИК ТЕЗ

III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ТА КРАЇН V-4 В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SYSTEM OF
UKRAINE AND V4 COUNTRIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN
INTEGRATION

Частина I

(26 квітня 2023 р.)

Українською, англійською, польською, словацькою, угорською, чеською
мовами

80381, м. Дубляни, вул. Володимира Великого, 1

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.
Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

<http://lnup.edu.ua>
<https://lnup.edu.ua/uk/kaffinans>